

Utvikling av journalister, journalistikk og kvalitet

Hvordan journalistene og kvaliteten i journalistikken har utviklet seg de siste 20 år

Trygve Bergsland

Masteroppgave i medievitenskap
Institutt for medier og kommunikasjon

Universitetet i Oslo

2016

Sammendrag

Denne oppgaven beskriver hvordan utviklingen av utdanningen for journalister har utviklet seg fra 50-tallet og frem til i dag, men med hovedvekt på årene fra 1994 til 2014. I denne 20-års perioden har det også vært en formidabel IKT-utvikling som har preget journalistikken på samme måte som for en stor del av det øvrige arbeidslivet. Arbeidsvilkårene i form av enklere og raskere tilgang på kilder og informasjon har bedret seg, samtidig som antallet journalister økte til dels kraftig frem til omtrent 2008. Bemanningen i mediene har falt noe etter den tid, men ligger fortsatt langt over antallet ansatte innen media i 1994.

Videre er det foretatt en analyse av kvalitetsutviklingen i innholdsjournalistikken for de tre riksavisene Aftenposten, VG og Dagbladet. Resultatet viser en negativ utvikling i omfanget av nyhetsreportasjer og reportasjebilder, noe som på mange måter er i tråd med den generelle oppfatningen i samfunnet, der det gis inntrykk av at både medier og journalistikken gjennomgår en kontinuerlig effektivisering, noe som i dette tilfellet har ført til redusert tilstedeværelse der hendelsene utspiller seg. Det å ikke være tilstede der det skjer, er vurdert til å være en form for redusert kvalitet. Med unntak av reduksjon i antall reportasjer og reportasjebilder viser den gjennomførte analysen en helt annen virkelighet, både innen reportasjesjangeren og i nyhetsartikler. Journalistikken i 2014 er på en rekke områder av vesentlig bedre kvalitet, sammenlignet med hvordan det sto til i 1994, noe som synliggjøres i en omfattende analyse av kildekvalitet, antallet kilder som benyttes, lengde på saker som produseres, kjønnsfordeling mellom kildene, bildebruk og geografisk fordeling av stoffområder. Analysen viser at det i tillegg er langt flere kritiske stemmer som kommer til orde i dag, sammenlignet med tidligere.

Summary

This MA thesis describes how journalism education has evolved from the 1950s until today, with particular emphasis on the 20 years from 1994 to 2014. During this period, there was also a phenomenal development in IT, which affected journalism just like a great many other jobs. The work changed, with easier and more rapid access to sources, while the number of journalists increased quite sharply until about 2008. The number of people employed in the media has fallen somewhat since then, but is still far above the figure for 1994.

The study also includes an analysis of quality developments in content journalism in the three national newspapers Aftenposten, VG and Dagbladet. The results show a negative trend in the volume of news reports and accompanying pictures, which is much in line with the general public's perception, where the impression is that both the media and journalism are subject to continuous rationalisation, which has reduced the presence of journalists where events unfold. It is considered to be a form of reduced quality not to be present where the action is. Except for the two quality criteria mentioned, however, the analysis shows a quite different reality, both in reports and in news articles. Journalism in 2014 was in many areas of substantially better quality than in 1994; this is demonstrated by a detailed analysis of source quality, number of sources used, length of news items produced, gender distribution in sources, use of images and geographic distribution of news. The analysis also shows that far more criticism is voiced than previously.

Forord

Oppgaven har vært mer krevende enn forutsatt og det er gjennomført et analysearbeid jeg ikke på noen måte så omfanget av før jeg startet på prosjektet, dette til tross for advarsler fra Audun Beyer som har veiledet meg i arbeidet med oppgaven. Audun har også bidratt til at det endelige produktet forhåpentlig er konsentrert om det vesentlige, som i dette tilfellet har vært å finne objektive tall på kvalitetsutviklingen i nyhetsreportasjer og artikler.

Hvor viktig resultatet vil være for journalister, mediebedrifter og forskere på dette feltet skal andre vurdere, men håpet er å kunne bidra til en mer faktabasert vurdering og debatt knyttet til innholdet i det som blir produsert og publisert i dag, sammenlignet med tidligere.

I tillegg til Audun vil jeg takke min samboer Kristin og gode arbeidskolleger for stor tålmodighet og hjelp under arbeidet. Det har vært et privilegium å få lov til å jobbe med denne oppgaven, men uten dere ville ikke arbeidet latt seg gjennomføre.

Innhold

1.0 Innledning	6
2.0 Utvikling i utdanning og teknologi	11
2.1 Teknologi og lovreguleringer	14
2.2 Oppsummering	15
3.0 Uklar forståelse av kvalitet og kvalitetsbegrepet	16
3.1 Den store kvalitetsundersøkelsen	17
3.2 Kvalitetsundersøkelse i regi av Oslo Journalistklubb.....	18
3.3 Kvalitet og nedbemanning.....	19
3.4 Oppsummering	21
4.0 Medieforskere og offentlighetens syn på kvalitet i journalistikken	23
4.1 Hvordan NOU 2010:14 beskriver kvalitet.....	23
4.2 ProPublica som forum for kvalitetsdebatt	25
4.3 Mediemeldingen om kvalitet og troverdighet	26
4.4 Mottakerens forståelse av kvalitet	26
4.5 Oppsummering	29
5.0 Teori	30
5.1 Korrekte og nøyaktige beskrivelser	31
5.2 Struktur og oppbygging av en tekst.....	33
5.3 Bredde i kildeutvalget.....	35
5.4 Perspektiv	36
5.5 Dokumentasjon av fakta	37
5.6 Bruk av byline	38
5.7 Bildebruk i reportasjer og artikler	39
5.8 Tekstreklame og content marketing	40

5.9 Sjangere innen journalistikken	41
5.10 Kjønn og etnisitet som kvalitetskriterium	42
5.11 Oppsummering	43
6.0 Metode	47
6.1 Metodisk design.....	48
6.2 Kvalitativ metode	49
6.2.1 Intervjuobjekter.....	49
6.2.2 Intervjuteknikk.....	50
6.3 Kvantitativ metode	50
6.3.1 Bruk av objektive kriterier i analysen.....	51
6.4 Utvalgte medier som er med i analysen.....	51
6.5 Valg av tidsperiode.....	52
6.6 utfordringer med koding.....	53
6.7 Kvalitetskriterier som er unntatt fra analysen.....	54
6.8 Oppsummering	55
7.0 Analyse og resultater.....	57
7.1 Lengden på artikler og reportasjer.....	58
7.2 utfordringer i avisenes valg av sjanger.....	60
7.3 Forskjellen på reportasje og artikkel	62
7.4 Utvikling i bruk av reportasjefoto	64
7.5 Innenriks- kontra utenrikssaker	67
7.6 Utvikling i bruk av ulike kildekategorier	68
7.7 Antall synlige kilder i publiserte saker.....	77
7.8 Journalistens synlige meningsytring.....	80

7.9 Synlig opposisjon og kritikk – motstemmer.....	83
7.10 Direkte spørsmål fra journalisten som synliggjøres i teksten.....	85
7.11 Utviklingen i avisenes bruk av bilder	86
7.12 Utvikling i bruk av byline.....	89
7.13 Utvikling i bruk av kvinner som kilder	91
7.14 Utvikling i bruk av «ikke etnisk norske» som kilder.....	92
8.0 Konklusjon.....	95
8.1 Kriterier for god og mindre god journalistikk	95
8.2 Status og grunnlag for ytterligere forskning på temaet	98
8.3 Utdanning og IKT-utvikling	99
8.4 utfordringer	100
Litteraturliste.....	101
Muntlige kilder, nettsider og e-postkilder:	107
Vedlegg 1 - Dokumenter benyttet i de kvalitative intervjuene.....	112
Vedlegg 2 - Variabler til den kvantitative innholdsanalysen.	114
Vedlegg 3 - Aviseksempler.....	121
Vedlegg 4 –Grafer, figuroversikt	126
Vedlegg 5 – SPSS-tabeller.....	144

1.0 Innledning

Vi kan nærmest daglig lese om medier og journalistikk i krise. De store mediehusene nedbemanner kontinuerlig, det uttrykkes bekymring for journalistikkens fremtid og mange hevder at høye krav til effektivitet fører til redusert kvalitet.

Et grunnleggende problem som trekkes frem av blant andre konsernsjef i Schibsted, Rolv Erik Ryssdal, er mediernes fallende inntjening, noe som i stor grad skyldes den teknologiske utviklingen. Ryssdal sier i et NRK-intervju at mediene taper mot teknologiselskaper som Google og Facebook (NRK 27.08.2016). Tradisjonelle medier sliter ifølge Ryssdal i dag med å finne forretningsmodeller som kan forsvare publisering av kvalitetsjournalistikk.

Spørsmålet er om det virkelig er slik at kvaliteten i journalistikken vi blir eksponert for, faktisk er blitt dårligere? For å svare på spørsmålet må det først avklares hva som legges i begrepet «kvalitet», noe det ikke umiddelbart finnes et godt svar på. Et annet spørsmål er om det også har skjedd noe med journalistene og arbeidsmetodene de siste årene som kan ha påvirkning på sluttproduktet. Disse tre spørsmålene skal denne oppgaven forsøke å gi svar på og er et grunnleggende premiss for de problemstillinger som blir omtalt.

Det er fristende å umiddelbart beskrive den raske utviklingen vi som lever i dag har opplevd de siste tiårene, men journalistikk i form av et grunnleggende behov for å formidle nyheter har sannsynligvis eksistert gjennom hele menneskets historie. Muntlig nyhetsformidling har vært den dominerende distribusjonsformen, både før og etter at mennesket uttrykte seg skriftlig i sten og senere papyrus. Selv om pergament ble utviklet som et konkurrerende alternativ¹, er det først de siste 200 årene det har vært mulig å nå større folkemengder med trykte nyheter.

I dag opplever vi å leve i en tid med en voldsom utvikling på alle områder, men en samtale med nå avdøde Jon Bing kan være med på å gi et litt annet perspektiv, der han beskriver utviklingen på 1800-tallet (Bergsland 2013). Her i landet fikk vi Grunnloven, som satte endelig punktum for pressesensuren i Norge i 1814, med paragraf 100, som sier at «Trykefrihed bør finde Sted». Midt på 1800-tallet klarte man å fremstille papir av tremasse,

¹ Biblioteket i Pergamon i Lilleasia ble grunnlagt på 100-tallet f.Kr. Der utviklet de pergament som et alternativ til papyrus. Bakgrunnen for dette var at egypterne hadde innført eksportforbud mot papyrus for å hindre andre i å konkurrere med biblioteket i Alexandria.

noe som førte til en dramatisk reduksjon i papirprisene. I USA fant man opp rotasjonspressen, og den elektriske telegrafene kom omkring 1840, fulgt av telefonen på 1860-tallet. Dette førte til at nyhetsformidling ble helt annerledes. Vi fikk nyheter fra mange deler av landet inn til byene, hvor avisene ble produsert. Vi fikk fotografier i avisene, første gang fra Krimkrigen. Deretter fikk man fremveksten av dagsaviser. Det fantes allerede aviser, men ikke dagsaviser, og dagsavisene tok i bruk fargestrykk. Særlig kjent er striden som sto mellom Joseph Pulitzer, med avisen *The New York World*, og William Randolph Hearst, med avisen *The New York Journal*, hvor de slåss om kjøperne med sine respektive dagsaviser. De var begge opptatt av kvalitet og Hearst benyttet slagordet «den mest sannferdige avisen i byen», mens Pulitzers benyttet mottoet «accuracy, accuracy, accuracy». Pulitzer og Hearst eksperimenterte også med farger. Blant annet fikk Hearst laget en liten figur som ble kalt Yellow Kid. Yellow Kid beveget seg rundt i New Yorks slumområder og kom med politiske kommentarer som ble skrevet på nattskjorten hans. Hearst og Pulitzer konkurrerte om denne tegneren og de trykket nattskjorten til denne figuren i gul farge, for gul var vanskelig å få til, og de trengte et prøvefelt i avisen. Dette var under den spanskamerikanske krigen, der avisene var nokså overdrevne i sin journalistikk, og derfor ble avisene til Hearst og Pulitzer kalt *The Yellow Press*. Det vi i dag kaller kulørt presse, oppsto altså på denne tiden.

Vi fikk også den første praktiske skrivemaskinen på 1860-tallet, og de norske skolelovene med allmenn rett til utdanning ble vedtatt midt på 1800-tallet, noe som var avgjørende for barns leseopplæring.

Det er de to utviklingstrekkene, teknologi og utdanning, som var viktige på 1800-tallet, og som det er mulig å finne igjen i dagens IKT-utvikling og endringene i utdanningsnivået på journalistene de siste 20 år. Utviklingen av utdanningen for journalister og den teknologiske utviklingen knyttet til kunnskapsdeling, informasjonsinnhenting og publisering har de siste 20 år på mange måter revolusjonert hvordan dagens journalister jobber, og vil samtidig kunne knyttes til hvilken kvalitet det er i dagens publikasjoner, sammenlignet med hva som ble produsert tidligere.

Hva som kan ha bidratt til en større bevisstgjøring av innholdet i journalistikken beskrives i neste kapittel, med blant annet utvikling i utdanning. Ifølge SSB hadde 18,4 prosent av befolkningen i 1994 høgskole- eller universitetsutdanning og det er vanskelig å finne tall som tyder på at journalistene for 20 år siden hadde høyere utdanning enn befolkningen for øvrig.

Det har vært vanlig å rekruttere til yrket fra et bredt utdanningsutvalg, men historien til Institutt for Journalistikk (IJ) viser at det i journalistkretser tradisjonelt har vært en innbitt skepsis til akademikere (Andenæs, 2005: 31). Dette har endret seg og journalistutdanningen har blitt profesjonalisert, samtidig som en stor del av de som nå rekrutteres til yrket, har høyere utdanning. SSB-tall viser at av befolkningen som helhet er det i 2014 31,4 prosent som har høgskole- eller universitetsutdanning, mens det er tall som tyder på at det tilsvarende utdanningsnivået blant journalister i dag er på over 70 prosent².

I det samme kapittel to beskrives også den teknologiske utviklingen de siste 20 år. Kombinert med lovreguleringer som gir journalister lettere tilgang til data, er IKT-utviklingen en faktor som i vesentlig grad har bedret arbeidsvilkårene for undersøkende journalistikk. I praksis har tilgangen til internett, PC og mobiltelefon gjennomgått en utvikling fra 1994 og frem til i dag som har ført til at tilgang på fakta, kilder og bakgrunnsinformasjon ikke kan sammenlignes med hvordan man innhentet denne type informasjon i tidligere tider.

Det er grunn til å tro at utviklingstrekkene knyttet til utdanning og teknologi danner et grunnlag for hvordan innholdet i journalistikken formes og hva som vektlegges. Det vil derfor være teorien som presenteres i kapittel fem som konkretiserer hva som legges til grunn for å beskrive hva som legges i kvalitetskriteriene. Jeg har imidlertid først valgt å problematisere premisene for kvalitet, hvordan vi omtaler kvalitet og ikke minst hvor mange ulike oppfatninger det finnes av kvalitet i journalistikken. Kapittel tre synliggjør hvor vanskelig det kan være å måle kvalitetsutvikling ved å spørre journalistene. Det presenteres tre ulike spørreundersøkelser³ som alle konkluderer med at kvaliteten går ned og at det meste blir verre som følge av nedbemanninger og kutt i landets mediehus. Problemet med alle disse undersøkelsene er at de ikke grunnleggende gir en klar definisjon av hva som legges i kvalitetskriteriet. De overlater til hver enkelt journalist å selv definere dette i sitt eget hode. Svarene forteller oss at de fleste mener de kan gjøre en bedre jobb dersom de får mer tid og ressurser, men det er grunn til å tro at ingen av disse undersøkelsene faktisk gir noe godt svar på den reelle kvalitetsutviklingen over tid.

² Resultatene fra «Den store kvalitetsundersøkelsen» i 2015 viser at kun 72 prosent av journalistene har formell journalistutdanning eller annen høyere utdanning. En spørreundersøkelse gjennomført av Institutt for journalistikk fra 2013 viser tilnærmet de samme tallene (Bergsland 2013).

³ «Den store kvalitetsundersøkelsen» i regi av TNS Gallup, spørreundersøkelsen fra Nordiske Mediedager v/Frank Aarebrot og kvalitetsundersøkelsen i regi av Oslo Journalistklubb.

Kapittel fire er på mange måter en videreføring av problematiseringen i kapittel tre, men her knyttet til medieforskere og offentlighetens omtale av kvalitet. Myndighetene er på flere områder en premissleverandør til mediehusene gjennom ulike støtteordninger, som for eksempel momsfratak og direkte pressestøtte. Det utarbeides også offentlige utredninger og det har gjennom tidene vært satt ned ulike medieutvalg som vurderer pressens arbeidsvilkår, kombinert med et ønske om høy kvalitet og troverdighet, i det som produseres av pressens representanter. Selv om det offentlige beskriver kvalitetskrav knyttet til mottaker og avsender, er det vanskelig å få tak i om avsendere, mottakere og myndigheter har noen felles forståelse av hva som egentlig legges til grunn i omtalen av kvalitet. Medieforskere kritiserer også pressens egne institusjoner, som Pressens Faglige Utvalg og redaktørforeningen, for å ha et uavklart forhold til hva som vektlegges i kvalitetsbegrepet.

Medieforskerne selv har også på ulike måter bidratt til å skape uklarheter om kvalitetsbegrepet, både når de selv blir bedt om å beskrive kvalitet i intervju situasjoner, og i bøker som skal ha kvalitet i journalistikken som et bærende element. Det klargjøres samtidig i dette kapitlet at kvalitetsbegrepet kan være mangfoldig og omfatte alt fra hvordan en redaksjon skal settes sammen, til språkforståelse, kreativitet, kildebredde og kildekritikk.

Flere premissleverandører for måling av kvalitet introduseres i teorikapitlet, kapittel fem, der både Bill Kovach og Tom Rosenstiel (Kovach og Rosenstiel 2001), i tillegg til Peter James Anderson, (Anderson 2014) slipper til sammen med flere av sine norske kollegaer, som blant annet Svein Brurås, Trine Østlyngen, Turid Øvrebø og Thore Roksvold. De fleste av disse har hentet inspirasjon fra Leo Bogart, som var en av pionérene på måling av kvalitetsinnhold i journalistikken (Bogart 1989). I dette kapitlet løftes det frem helt konkrete kvalitetskriterier som lar seg kvantifisere, alt basert på journalistikkens egne premisser. Det er innholdet i tekstene som danner grunnlaget for kvalitetsmålingene, i form av blant annet bredden i kildeutvalget og antallet kilder, i tillegg til at bildebruken også er et element som bidrar til å danne et grunnlag for måling av kvalitet.

Det påfølgende metodekapitlet beskriver det innsamlede materialet som består av tre riksaviser med et utvalg reportasjer og nyhetsartikler fra 1994 og frem til 2014. Det er valgt både en kvantitativ og en kvalitativ metode, men med hovedvekt på det kvantitative. Det kvalitative aspektet består av intervjuer, der flere av de fremste representantene for norsk presse har bidratt. Det viktigste bidraget fra disse er en form for kontrollfunksjon, der

grunnlaget for valg av de kvantitative variablene er testet ut, slik at det et stykke på vei er en felles forståelse, mellom aktører og teori, om hvilke elementer som bør vektlegges i en senere analyse.

Den kvantitative metoden egner seg godt til innholdsanalysene som er gjennomført, men det påpekes allikevel både styrker og svakheter ved gjennomføring av metodene, dataene og analysearbeidet. Den metodiske tilnærmingen til kvalitetsspørsmålet gir i det etterfølgende analysekapitlet en rekke interessante resultater. Det er kvantifisert nær 20 ulike variabler og selv om ikke funnene er i samsvar med hva journalistene selv svarer på ulike spørreundersøkelser, er resultatene i tråd med hva mye av tidligere forskning har kommet frem til i lignende målinger.

For å tilføre reportasjer og artikler kvalitativt innhold på en metodisk måte, vil teoretisk bakgrunn ha betydning, der utdanningsnivå er en viktig faktor. Det teoretiske grunnlaget vil også være med på å forme hvilke kvalitetskriterier som vektlegges og hvordan dette kan løses i praksis. Det neste kapitlet starter derfor med en kort historiebeskrivelse av journalistutdanningen i Norge.

2.0 Utvikling i utdanning og teknologi

Norsk journalistikk har en lang historie og har vært i en kontinuerlig utvikling fra 1800-tallet og frem til tidsperioden denne oppgaven skal forsøke å beskrive. Ikke minst har partipressen preget perioden helt frem til 1990-tallet, noe som også beskrives av Hans Fredrik Dahl i hans historie om partipressen gjennom 100 år, og som er gjeldende for de fleste land i den vestlige verden. Frigjøringen fra partiene startet for alvor i 1972 som følge av EF-saken (Dahl 2014), men preget mange av avisene i ennå 20 år. Den sterke tilknytningen til partiene påvirket avisene, journalistikken og innholdet i artikler og reportasjer på en rekke områder. Det er ikke mulig å tidfeste helt nøyaktig når en samlet norsk presse brøt med gamle idealer, men det har skjedd store endringer fra 1994 og frem til i dag.

Hvordan en journalist bygger opp innholdet i en artikkel eller reportasje påvirkes av avisens grunnholdning og redaktørens påvirkningskraft, men det er også grunn til å tro at utdanning og utdanningsnivå sterkt preger journalistens holdninger og prioriteringer i det som produseres.

Utdanningsnivået blant journalister har økt relativt kraftig fra 1994. Tidligere var utdanningsnivået blant journalistene relativt lavt. Journalist er ingen beskyttet tittel og journalistyrket er både i tidligere tider og i dag representert av journalister med ulik utdanningsbakgrunn, et stort flertall er imidlertid utdannet i journalistikk. Det hele startet med Journalistakademiet, en ettårig privatskole som ble etablert i Oslo i 1951. Rune Ottosen skriver om presseorganisasjonene, og dermed indirekte brukergruppene, på den tiden som hadde kontroll over grunnutdanningen (Ottosen, 2004: 109). Skolen var eid av Norsk Presseforbund og daværende Norske Avisers Landsforbund i fellesskap, men var i hovedsak finansiert med statsmidler. Journalistakademiet tok opp mellom 15 og 20 studenter hvert år.

Journalistakademiet ble i 1965 avløst av Norsk journalistiskole som ga en ettårig journalistutdanning frem til 1972, deretter ble skolen toårig⁴. Parallelt ble Norsk Pressefotografiskole etablert ved Institutt for Journalistikk⁵ høsten 1983 og var den gang underlagt privatskoleloven som en privateid, statsstøttet videregående skole uten paralleller i

⁴ I 1994 ble den innlemmet i Høgskolen i Oslo og utgjør etter det en felles avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag (JBI) sammen med den tidligere Bibliotekhøgskolen.

⁵ Institutt for Journalistikk (Institutt for Journalistikk) ble opprettet i 1975 for å bidra til økt kunnskap blant journalister. Eierne er Norsk Redaktørforening, sammen med Norsk Journalistlag (Norsk Journalistlag) og Mediebedriftenes Landsforening (MBL).

skoleverket (Andenæs, 2005: 54–56). Med to års grunnutdanning stakk skolen seg ut fra instituttets vanlige virksomhet, men i alt ble 120 elever, hvorav 48 kvinner, utdannet ved Norsk Pressefotografiskole fra 1983 og gjennom de tolv årene frem til skolen ble overført til journalistutdanningen ved Høgskolen i Oslo i 1995. Senere er det opprettet godkjente profesjonsutdanninger ved høgskolene i Volda, Stavanger, Bodø, Bergen, Kristiansand og samisk høgskoleutdanning i tillegg til Høgskolen i Oslo og Akershus. Studiet er i dag treårig og fullført studium gir bachelorgrad⁶.

Gjennom historien har det vært en avstand mellom Institutt for Journalistikk og academia, og instituttet har i liten grad samarbeid med høgskoler og universiteter. Ottosen beskriver noe av striden og motsetningene mellom academia og Institutt for Journalistikk allerede ved etableringen i boken «I journalistikkens grenseland» (Ottosen, 2004: 109), noe som også bekreftes i «Norsk pressehistorie», som beskriver journalistenes skepsis til academia og klargjør hvilke krav en journalistutdanning må fylle for å kunne kalles en profesjon (Ottosen, 2002:112). Det var ikke noe stort ønske om samarbeid med academia ved etableringen av Institutt for Journalistikk i 1975, og med unntak av START-kursene⁷ er det ikke et aktuelt tema i dag.

Thorbjørn Wale var grunnlegger og den første lederen av Institutt for Journalistikk. Han har ifølge Ottosen sagt at Institutt for Journalistikk må arbeide på de yrkesaktives premisser, og har uttalt: *«er spørsmålet om de yrkesaktives premisser gale, kan det være interessant, men det har kun akademisk interesse. Skal vi være realistiske, får vi holde oss til realitetene»* (Ottosen, 2004: 109). Et sitat som kanskje beskriver mye av grunnlaget for Institutt for Journalistikks syn på academia ved etableringen og som fortsatt er gjeldende i dag. Andenæs beskriver på samme måte som Ottosen, Wales uforsonlige krav til matnyttighet, og at dette kunne slå over i akademikerforakt (Andenæs, 2005: 31).

Landsstyret i Norsk Journalistlag nedsatte i 1970 ifølge Andenæs et eget utvalg for opplæring og utdanning. Det ble samtidig gjennomført en kartlegging av utdanningsnivået blant medlemmene som viste at rundt 60 prosent kun hadde eksamen fra ungdomsskole eller gymnas, mens 30 prosent hadde utdanning på høgskolenivå. Da var fullført journalistskole

⁶ Denne engelskspråklige betegnelsen ble innført i 2003.

⁷ START-kursene er et tilbud til redaksjonelle medarbeidere uten formell journalistutdanning. Kurset gjennomføres i dag i samarbeid med Høgskolen i Volda, og bestått eksamen gir 30 studiepoeng.

medregnet, selv om den for de fleste som svarte bare hadde vært ettårig. Ikke mer enn 6,5 prosent av journalistene hadde utdanning på universitetsnivå (Andenæs, 2005: 38).

Antall studenter som i dag søker seg til journalistutdanning på høyskoler er høy⁸, og karakterkravene tilsvarende strenge⁹. Fra 1970-tallet har journalistutdanningen på høyskoler utviklet seg fra å være et ettårig studium til et treårig studium med bachelorgrad og fra våren 2001 ble det for første gang startet og innført hovedfag i journalistikk (mastergrad fra høsten 2003), som den gang var et samarbeid mellom Institutt for medier og kommunikasjon ved Universitetet i Oslo (IMK) og Journalistutdanningen ved Høgskolen i Oslo.

Redaktørene i blant annet VG og Dagbladet gir uttrykk for at de både verdsetter og ønsker journalister med høy utdanning, selv om det fortsatt kan være en oppfatning blant enkelte om at talent er viktigere enn teoretisk kunnskap. Gunn Bjørnsen, som er stipendiat ved Høgskolen i Volda, har utført en studie av norske journaliststudenter med tittelen «Fra valp til vaktbikkje, en longitudinell studie av norske journaliststudenter», (Bjørnsen 2007). Hun hevder det nasjonalt og internasjonalt drøftes i hvilken grad journalistutdanningene kvalifiserer for yrket, og om hvordan blandingsforholdet, og sammenhengen, mellom teori og praksis i utdanningen skal være – og hvilken type kunnskap journalister egentlig bør ha. Videre skriver hun at «Ideen om journalistikk som et håndverk som krever talent mer enn et fag som krever teoretisk kunnskap, er hardnakket. Lærlingeidealet står sterkt».

Selv om enkelte kan frykte at en akademisering truer profesjonens egenart, vil teoretisering av utdanningen sikre en bredere forståelse av yrkesutøvelsen i et stadig mer krevende arbeidsliv. Høyskolene ble profesjonalisert gjennom høyskolereformen i 1994 ved etablering av større enheter som åpnet for mer og bedre forskning. Gjennom lengre utdanningsløp er det grunn til å tro at journalistene tilføres en bredere forståelse og bevissthet for hvilke kvalitetskriterier og hvilken etikk som bør ligge til grunn for enhver artikkel eller reportasje. Kvalitetsnivået på dagens journalistikk vil også ha utgangspunkt i forskning, lærebøker og hvilke idealer utdanningsinstitusjonene legger til grunn i sin undervisning.

⁸ Det er mange søkere fordelt på syv høyskoler som tilbyr journalistutdanning. Utover dette tilbyr en rekke høyskoler studier knyttet til kommunikasjon og mediefag.

⁹ Ifølge Birgitte Kjos Fonn i boken 50 år med journalistutdanning var det i august 1993 krav om 64 poeng for å komme inn på studiet, der det var 1 369 søkere til 46 studieplasser (Kjos Fonn 2015:234). I 2011 var det fortsatt høye krav og man måtte ha et karaktersnitt på 5,73 for å komme inn på studiet ved HiOA.

2.1 Teknologi og lovreguleringer

Utviklingen på 1800-tallet er en beskrivelse av endringer knyttet til papir, maskiner og elektriske apparater som telegraf og telefon. Fra 1990-tallet og frem til i dag er utviklingen preget av de muligheter internett gir oss knyttet til måter å presentere og konsumere innhold på. I tillegg til ulike nettløsninger har vi samtidig fått en rekke nye lover og regler som gir journalister lettere tilgang til informasjon enn noen gang tidligere.

Det kan av og til være vanskelig å tenke seg et samfunn uten PC og mobilt bredbånd, kombinert med rask og enkel tilgang på aktuell kunnskap. Det er samtidig lett å glemme at den største delen av denne utviklingen har skjedd de siste 20 årene.

Internett har eksistert siden tidlig på 80-tallet, men slik vi kjenner bruken i dag er dette et relativt nytt fenomen. World Wide Web (www) ble først tatt i bruk i 1990¹⁰ og Microsofts nettleser Explorer kom som standard i 1995¹¹. Andelen som daglig benyttet PC i jobb eller privat, var i 1994 kun elleve prosent av befolkningen¹².

Det var mange som hadde mobilabonnement i 1994¹³, men bruken var begrenset til samtaler og tekstmeldinger¹⁴, ingen hadde mobilt bredbånd og store deler av landet var uten tilgang til bredbåndsdata frem til tidlig på 2000-tallet (SSB 2009:76). Den vanligste nedlastingshastigheten selv i sentrale områder i 2004 var under 1 Mbit/s. Slik kan man fortsette å legge frem tall, men poenget er kun å vise en faktisk utvikling fra den gang journalisten fysisk *måtte* oppsøke den kunnskapen man hadde behov for. Gjennom de to siste tiårene har kunnskap blitt elektronisk tilgjengelig og vi har det utstyret og den kunnskapen som skal til for å finne det vi leter etter – uten å fysisk flytte oss fra det stedet vi befinner oss i øyeblikket. Tilgang til informasjon og innsynsrett er også forsterket i samme tidsrom. Som eksempel kan dette knyttes til endringer som i perioden er vedtatt i offentlighetsloven¹⁵ og

¹⁰ Utgitt av Tim Berners-Lee, se www.w3.org.

¹¹ windows.microsoft.com/nb-no/windows/history#T1=era4

¹² SSB gjennom Norsk mediebarometer og Norsk kulturbarometer.

¹³ I 1994 var det ifølge Nasjonal kommunikasjonsmyndighet (Nkom) registrert 588 000 mobilabonnenter, sammenlignet med 5,9 millioner abonnenter i 2014.

¹⁴ Den første tekstmeldingen ble sendt i 1992 og i 1999 det ble mulig å sende SMS på tvers av tjenesteleverandør, se: www.activexperts.com/sms-messaging-server/sms/smsintro/.

¹⁵ Offentlighetsloven fra 1970 ble vesentlig styrket i det dagens gjeldende offentlighetslov ble vedtatt av Stortinget i 2006. Den reviderte loven har gitt journalister utvidet innsyn på en rekke områder.

forvaltningsloven, mens det også er vedtatt nye lover slik som pasientrettighetsloven¹⁶ og personopplysningsloven¹⁷.

Statistisk sentralbyrå har publisert en rekke nøkkeltall knyttet til IKT-utviklingen¹⁸ i samfunnet, og en samling av statistiske analyser utgitt i 2009 med tittelen «Nøkkeltall om informasjonssamfunnet 2009» (SSB 2009) viser til at IKT gjennom en årrekke har bidratt til lettere tilgang til offentlige og private tjenester og informasjon, noe journalister i likhet med andre samfunnsaktører har nytt godt av. Det er også pekt på en sammenheng mellom IKT-bruk og høyt kvalifisert arbeidskraft med over 13 års utdanning (SSB 2009:9). Ved å kombinere økt IKT-bruk med en økning i utdanningsnivå blir dette komplementært, det vil si at samtidig økning av ansatte med høyere utdanning, forsterker effekten av satsing på IKT (SSB 2009:10).

2.2 Oppsummering

I hvilken grad kvaliteten i innhold som produseres av journalister har endret seg, er så langt ikke berørt, men utdanning og bruk av teknologi påvirker hvordan arbeidet blir utført. Utdanning og teknologi påvirker i de aller fleste tilfeller også kvaliteten i utført arbeid slik SSB langt på vei påviser i sin analyse (SSB 2009:10).

Nivået på utdanningen og bruk av teknologi er i en kontinuerlig utvikling. Samtidig er ikke perioden for den senere analysen tilfeldig valgt. Journalistutdanningen ble i større grad profesjonalisert i 1994, og kvaliteten på utdanningen og antallet studenter har vokst kraftig frem til i dag. Parallelt har det vært en teknologisk utvikling det er vanskelig å finne maken til, selv om det innledningsvis er pekt på lignende utviklingstrekk langt tilbake i tid.

Videre i oppgaven legges det nå vekt på innholdet i det som produseres av journalister, og hvordan disse journalistene selv vurderer kvaliteten og kvalitetsutviklingen når de blir spurt.

¹⁶ Pasientrettighetsloven ble vedtatt i 1999 og ikrafttredelse var 1. januar 2001.

¹⁷ Personopplysningsloven ble vedtatt i 2000 med ikrafttredelse fra 1. januar 2001.

¹⁸ IKT er benyttet fremfor kun forkortelsen IT, noe som begrunnes med at IKT også tydeliggjør kommunikasjonselementet. Dette er også i tråd med Språkrådets oppfatning om at IKT er en mer dekkende betegnelse for helheten sammenlignet med IT, se sprakradet.no.

3.0 Uklar forståelse av kvalitet og kvalitetsbegrepet

Alle journalister nyter godt av den teknologiske utviklingen i sitt arbeid, noe som blant annet har ført til at det kan utføres mer arbeid på kortere tid. Aktuelle kilder er lettere tilgjengelig og fakta kan sjekkes med noen få tastetrykk. Utdanningen har bidratt med en systematikk som i teorien bør gi høyere kvalitet i utført arbeid, men her kommer samtidig det store spørsmålet om hva som er kvalitet og hvordan vi skal måle denne. Samtidig hevder mange i samfunnsdebatten at kravet til hurtighet og nedbemanningen i mediehusene bidrar til en negativ kvalitetsutvikling.

Kvaliteten i artikler og reportasjer blir debattert, både av journalistene selv, av myndigheter, forskere og av mottakerne som leser nyhetene de blir presentert for. Begrepet «kvalitet» er vidtgående og noe det kan være vanskelig å finne en entydig beskrivelse av – selv om mange tar kvalitet for gitt ut i fra at dette er et sett med regler alle kjenner til og er enige om. Denne studien skal gi svar på om det er mulig å identifisere noen kvalitetskriterier og hvordan disse kan måles, men først litt om hvordan både journalister og andre omtaler kvalitet. I dagens samfunn kan det virke som det er stor enighet om at kvaliteten på dagens journalistikk er dårligere enn tidligere og at den stadig svekkes. Årsaken oppgis å være hyppige nedbemanninger og økt arbeidspress med krav om hele tiden å levere mer på kortere tid. Fagansvarlig for en spørreundersøkelse som er gjennomført blant journalister og redaktører knyttet til Nordiske Mediedager i Bergen i 2013, Frank Aarebrot, sier at syv av ti journalister i stor grad frykter for at nedbemanning vil føre til dårligere kvalitet på journalistikken og at nesten halvparten av redaktørene er like bekymret. Når han slår sammen kategoriene «i stor grad» og «i noen grad», finner han ut at 96 prosent av journalistene og 91 prosent av redaktørene tror kvaliteten vil bli redusert. Når han spør publikum, «folk flest», er tallene noe mer positive, men det er fortsatt en høy prosentandel som tror kvaliteten svekkes, 24 prosent tror kvaliteten vil bli svekket i stor grad, mens 44 prosent tror den blir svekket «i noen grad».

Nordiske Mediedager fikk i år besøk av kulturminister Linda Hofstad Helleland, som også frykter redusert kvalitet i journalistikken. Hun sier samtidig at den reduserte kvaliteten bekymrer myndighetene, og temaet vil bli sentralt i en ny rapport Mediemangfoldsutvalget skal levere i mars 2017.

3.1 Den store kvalitetsundersøkelsen

Det er ikke bare Frank Aarebrot som har gjort undersøkelser som viser hva journalister mener om kvalitetsutviklingen. Norske journalister og redaktører har i flere år fått utført «Den store kvalitetsundersøkelsen», som er et fellesprosjekt mellom Norsk Journalistlag og Norsk Redaktørforening i regi av TNS Gallup for årene 2010, 2011, 2013 og 2015. Resultatene fra denne spørreundersøkelsen oppsummeres av Hilde Tretterud, som har hovedansvaret for Norsk Journalistlags medlemskommunikasjon, på denne måten¹⁹ (Norsk Journalistlag 05.05.11):

- Negativ sammenheng mellom produsert mengde og kvalitet.
- Redaktør og journalister er ofte uenige om det finnes kvalitetskriterier i redaksjonen, og hvor hyppig produktene evalueres.
- Journalister mener tid, bemanning og produksjonskrav er de viktigste faktorene som påvirker journalistisk kvalitet.
- Undersøkelsen gir oss en enkel modell som sier at kvalitet er en funksjon av produsert mengde, evalueringshyppighet, etikk/kultur/debatt, tid til rådighet og bemanning.

Oppsummeringen fra Tretterud bekrefter på mange måter Aarebrots syn på redusert kvalitet. Samtidig er ikke «Den store kvalitetsundersøkelsen» basert på empiriske undersøkelser og er på mange måter et eksempel på en undersøkelse som ikke definerer hva som legges i begrepet kvalitet, men som allikevel har dette som et bærende element. Det er i undersøkelsen ikke konkret beskrevet objektive eller subjektive kriterier for kvalitet, men vist til kildebruken²⁰ og oppfyllelse av kravene i Vær Varsom-plakaten²¹ og Tekstreklameplakaten. Dette er høyst relevante kriterier for kvalitet, men som samtidig overlater mye av vurderingen²² til den som blir spurt. Et senere spørsmål beskriver dette ytterligere når TNS Gallup spør om: «*På generell basis, og ut fra hva du oppfatter som redaksjonens kriterier for god kvalitet: Hvor stor andel av de redaksjonelle produktene du produserer, mener du ikke oppfyller disse (kvalitets) kriteriene?*». På spørsmål om det finnes kriterier for journalistisk kvalitet i redaksjonen, svarer 28 prosent av journalistene ja, mens 40 prosent av redaktørene (2010-tall) mener dette finnes skriftlig i redaksjonen²³.

¹⁹ Direkte sitater fra Norsk Journalistlags egen tekst, men organisert punktvis av meg.

²⁰ «I løpet av den siste tiden, hvor stor andel av de redaksjonelle produktene du leverte, manglet opplysninger fra vesentlige og relevante kilder?»

²¹ «I løpet av den siste tiden, hvor stor andel av dine redaksjonelle produkter oppfylte etter ditt syn (av ulike årsaker) ikke kravene i Vær Varsom-plakaten?»

²² I form av en subjektiv vurdering

²³ Hva disse skriftlige kriteriene inneholder kommer jeg tilbake til i intervjuene med redaktørene.

«Den store kvalitetsundersøkelsen» mangler dermed et teoretisk perspektiv, noe som også kommenteres av Svein Brurås, som spør «Hvor flink føler du deg?» (Brurås 04.05.2011). Han mener undersøkelsen ikke sier noe om kvalitetsnivået i artikler og reportasjer, men pressefolkens oppfatning av kvalitet i sitt eget arbeid, noe som er to forskjellige ting. Undersøkelsen spør også hva som påvirker kvaliteten på de redaksjonelle produktene, der de fleste informantene svarer tid, bemanning, produksjonskrav og ressurser, slik Tretterud i Norsk Journalistlag også oppsummerer. Det store problemet med undersøkelsen er uklarheten i hva som er de journalistiske kvalitetskriteriene, hvilke krav er det egentlig man stiller til seg selv og nøyaktig hvilke kriterier er det man vurderer seg selv ut fra? Brurås stiller noen av de samme spørsmålene i sin kommentar, og mener det ville vært nyttig om redaksjonene først redegjorde for hva de mener med kvalitet og hvilke ambisjoner de har for kvalitet før de svarer på om ambisjonene er oppfylt.

Resultatene fra «Den store kvalitetsundersøkelsen» i 2015 viser forøvrig at kun 10 prosent av journalistene ikke har formell journalistutdanning eller annen høyere utdanning (i disse 10 prosentene er inkludert folkehøgskoleutdanning). 18 prosent svarer at de har journalistisk fagskoleutdanning, noe det er grunn til å tro spenner fra START-kursene til Institutt for Journalistikk som gir 30 studiepoeng (Volda), til ett- og to-årige kurs på ulike videregående skoler med mediefag. De resterende 72 prosentene oppgir å ha en bachelor, eller mastergrad (12 prosent). I en spørreundersøkelse gjennom Institutt for journalistikk fra 2013 oppgir til sammenligning 55,2 prosent at de har en bachelor, mens 16,1 prosent oppgir å ha en master (Bergsland 2013).

3.2 Kvalitetsundersøkelse i regi av Oslo Journalistklubb

Det er utført flere spørreundersøkelser som viser at journalister er opptatt av kvalitetsspørsmålet og en tredje undersøkelse som kan være relevant for problemstillingen, er utført av Oslo Journalistklubb. Jo Bech-Karlsen viser til denne undersøkelsen som styret i Oslo Journalistklubb gjennomførte i tidsrommet 2008–2009 (Bech-Karlsen 2010), der seks av ti medlemmer mente kvaliteten på journalistikken var blitt dårligere de to siste årene, og syv av ti mente den ville bli dårligere om ytterligere to år. Fire av fem mente krav om stor produksjon svekket kvaliteten på arbeidet som blir utført. Rune Ottosen og Arne H.

Krumsvik, (Ottosen 2008), har kommet frem til lignende resultater, også sammenlignet med nettjournalistikk, som kommer dårligere ut enn avisjournalistikk.

Slår man sammen den «Store kvalitetsundersøkelsen» som utføres av TNS Gallup på vegne av Norsk Journalistlag og Norsk Redaktørforening, spørreundersøkelsene til Nordiske Mediedager utført av Respons Analyse og spørreundersøkelsen til Oslo Journalistklubb, viser disse stor enighet om at kvaliteten i journalistikken er under press og man kan få inntrykk av at kvaliteten over tid blir redusert som følge av tidspress og nedskjæringer.

3.3 Kvalitet og nedbemanning

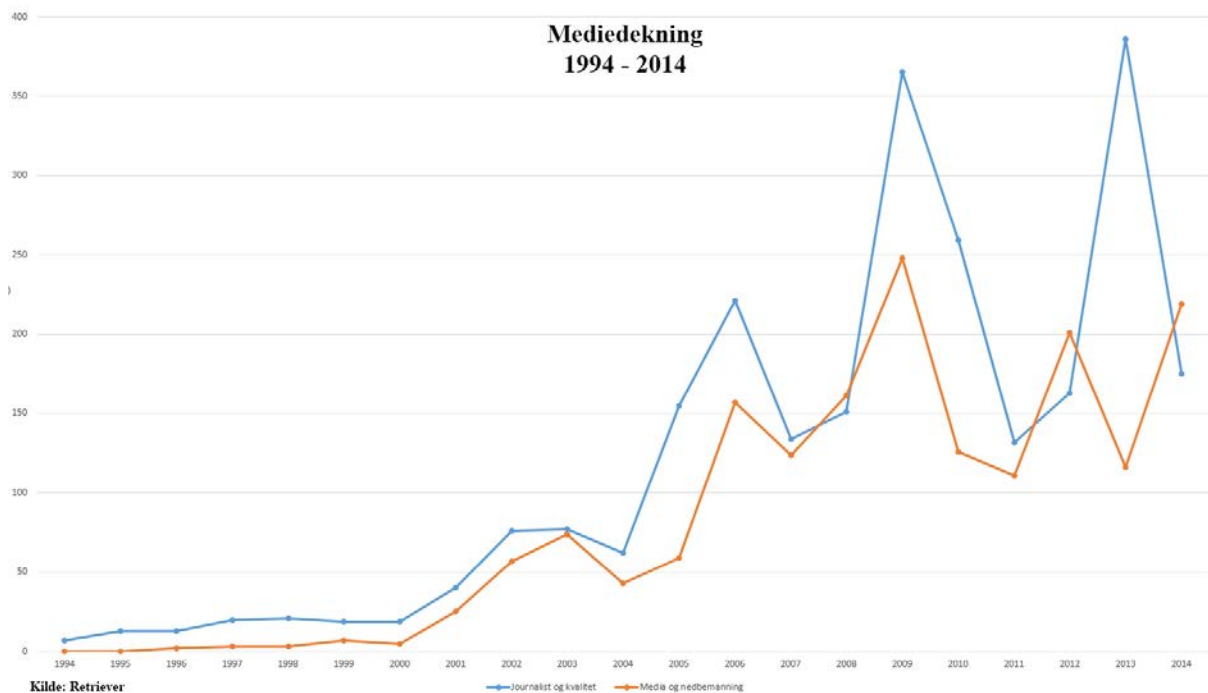
I hvilken grad journalister, redaktører og for så vidt «folk flest» omtaler kvalitet i pressen kan også være med på å påvirke hvordan vi oppfatter kvaliteten og utviklingen av kvalitet over tid. Omtale er ikke et kvalitetskriterium i denne oppgaven, og vil ikke bli analysert, men et søk i Retriever gir svar på i hvor stor grad media selv omtaler kvalitet i journalistikken og i hvor stor grad man snakker om dette i dag, sammenlignet med tidligere. Etter å ha testet ut flere ulike søkekriterier i Atekst²⁴ som viser samme tendens, ser vi at kvalitet knyttet til journalistikk var omtalt ti ganger i 1994, mot 175 ganger i 2014. I alle år frem til 1994 er det omtalt kun 66 ganger, mot 2 566 ganger i tiden fra 1994 til 2014, den samme trenden viser seg ved en rekke ulike søkekriterier²⁵. Resultatet sier ikke nødvendigvis noe om at journalister og andre er mer opptatt av kvalitet i dag, fremfor tidligere, men resultatet viser at temaet i større grad blir diskutert og dermed offentlig omtalt i dag, sammenlignet med tidligere år.

En tilsvarende utvikling i omtale av kutt og nedbemanning i ulike mediebedrifter viser at det fra 1994 og frem til 2014²⁶ har vært et tema som er hyppig omtalt og som kan være én forklaring på hvorfor så mange mener kvaliteten har blitt redusert, slik det kommer til uttrykk i undersøkelsene det er vist til i dette innledende kapitlet.

²⁴ Tallene i Atekst gir ikke et helt riktig bilde av virkeligheten da flere kilder er lagt til etter 1994. De største nyhetsleverandørene er imidlertid representert i utvalget både før og etter 1994.

²⁵ Her er søkekriteriet journalist* ONEAR/5 kvalitet*. Dette fanger opp ordene og utvidelse av disse knyttet til temaet og der de er knyttet til hverandre ved at de står fem eller færre ord fra hverandre i teksten.

²⁶ Det var ingen omtaler av nedbemanning i verken 1994 eller 1995, mens det i 2014 var omtalt 394 ganger og året før hele 502 ganger.

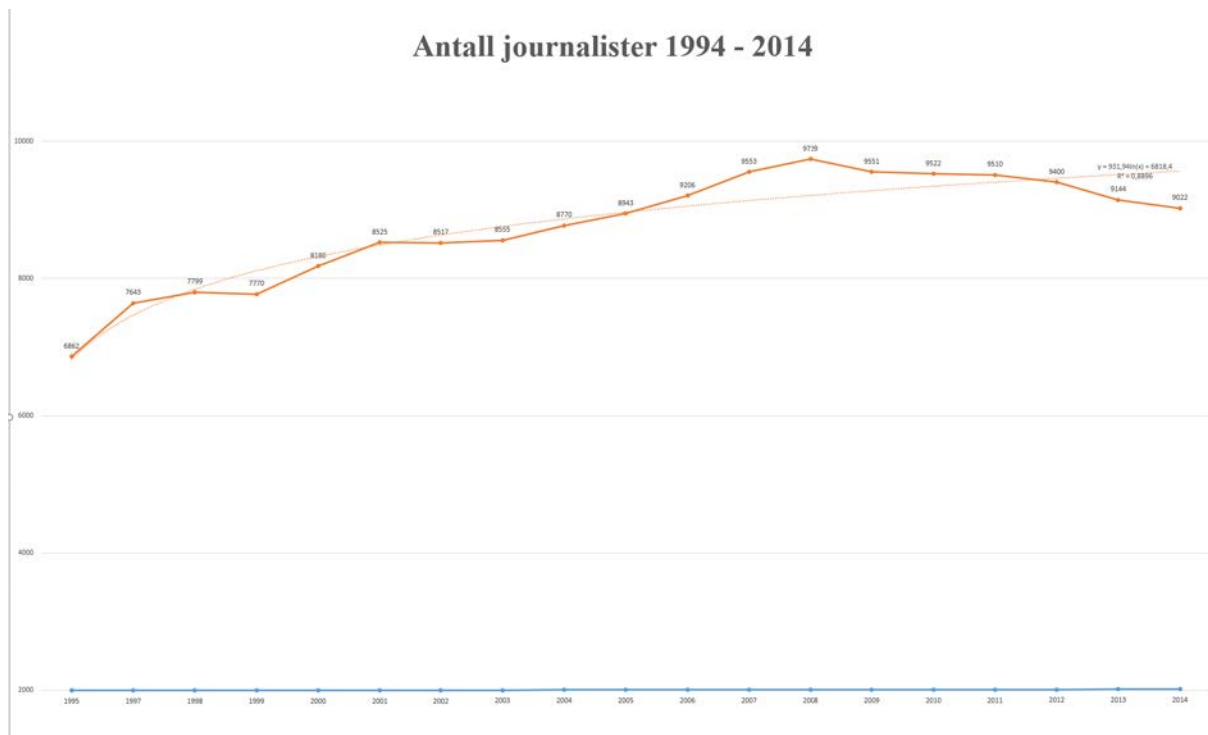

Figur 1: Det var ifølge Retriever ingen omtaler av nedbemanning verken i 1994 eller 1995, mens det i 2014 var omtalt 394 ganger og året før hele 502 ganger.

I forbindelse med alle nedbemanninger er det lett å få inntrykk av at det aldri har vært færre journalister ansatt i norsk presse, noe som ikke er korrekt. Et presist tall på antall aktive journalister er det vanskelig å finne, men Norsk Journalistlag organiserer de fleste og de mener selv organisasjonsgraden ligger i området 90 prosent. Organisasjonen mener samtidig at organisasjonsgraden har vært relativt stabil over flere år.

Medlemstallet i Norsk Journalistlag steg relativt kraftig fra 1995 til 2001 og var på sitt høyeste i 2008. Deretter har medlemstallet frem til i dag vært fallende. Det er allikevel interessant å se at det er 31,5 prosent flere medlemmer i 2014 sammenlignet med medlemstallet i 1995²⁷.

²⁷ Ifølge Norsk Journalistlag ble det ikke ført oversikt over antall medlemmer i 1994 og 1996.

Figur 2: Antallet journalister har økt i perioden fra 1995 til 2008 og deretter hatt en svak nedgang. Selv om trendlinjen har flatet ut, er den positiv og den R-kvadrerte verdien på 0,8896 er relativt godt tilpasset dataene. Økt nedbemanning i store mediehus kan samtidig føre til at fremtidig utvikling kan være mer negativ enn hva trendlinjen i denne grafen viser. * Antall journalister refererer seg til medlemstallet i Norsk Journalistlag.

3.4 Oppsummering

For å oppsummere så langt, viser de utførte undersøkelsene et litt pessimistisk syn på kvalitetsutviklingen, noe som til en viss grad kanskje kan knyttes til økt omtale av nedbemanning og nedskjæringer i mediene.

Spørreundersøkelsene har en normativ tilnærming til kvalitetsspørsmålet som overlater til de som blir spurt, å gi sin subjektive oppfatning av situasjonen. Et stort flertall av de spurte er journalister og det er grunn til å tro at de har en oppfatning av kvalitetskriteriene basert på erfaring, utdanning og annen opparbeidet kunnskap. Problemet er at premissene for vurderingene de foretar når de svarer på spørsmålene, er uklare. Det overlates til den enkelte å selv foreta vurderingen om hva man legger til grunn for kvalitet. Det undersøkelsene sier noe om, er kanskje i større grad journalistenes mening om at de har kapasitet til å øke kvaliteten, forutsatt at de får mer tid og ressurser. Det er mindre grunn til å tro at disse spørreundersøkelsene sier noe om kvalitetsnivået nå, sammenlignet med året før, eller kvaliteten for 5, 10 eller 20 år siden.

Fellesnevneren i mye av det som blir presentert, er derfor at det ikke er klart operasjonaliserte indikatorer for hva kvalitet er, noe som også er en problemstilling som kommer til syne i ulike offentlige utredninger som mener å si noe om kvalitet og kvalitetskrav i journalistikken.

4.0 Medieforskere og offentlighetens syn på kvalitet i journalistikken

I forrige kapittel er det trukket frem undersøkelser der journalister og redaktører i hovedsak har fått anledning til å gi uttrykk for sine synspunkter på kvaliteten og kvalitetsutviklingen. I dette kapitlet er det fortsatt spørsmål om definisjon av kvalitet, men nå hva det offentlige og noen utvalgte medieforskere skriver om kvalitet, først i en NOU og deretter Mediemeldingen²⁸ som begge er utgitt i perioden som her analyseres. Hvordan det offentlige tilnærmer seg kvalitetsspørsmålet er interessant ut i fra om kvalitet er et kriterium som vektlegges når det gjelder bevilgning av pressestøtte, momsfritak eller andre støtteordninger som knyttes til et ønske om bredde og kvalitet i norske publikasjoner. Denne studien skal etablere klare og tydelige kvalitetskriterier som lar seg måle, men en gjennomgang av bidrag fra noen sentrale medieforskere vil vise hvor problematisk kvalitetsmåling kan arte seg.

4.1 Hvordan NOU 2010:14 beskriver kvalitet

Utgiver av NOU-en om moderne mediestøtte som kom i 2010 (NOU 2010:14) var Mediestøtteutvalget, som besto av en rekke sentrale medieaktører og forskere innen mediefaget. Utvalgets mandat henviste blant annet til Grunnlovens infrastrukturkrav, som innebærer et offentlig ansvar for å legge til rette for mangfold og kvalitet i norske medier. Kvalitet omtales på ulike måter, men uten å helt avklare hva som legges i begrepet «kvalitetsjournalistikk», selv om et av kriteriene som omtales, er ønsket om å styrke målrettede tiltak for kompetanseheving og anvendt medieforskning (NOU 2010:14, side 111). Det beskrives også noe man betegner som mottakerdefinert kvalitet, dette knyttet til den kvaliteten leseren, lytteren, seeren eller brukeren opplever ved å lese, høre, se eller bruke det aktuelle medieproduktet (NOU 2010:14 Side 10). Grunnlaget for støtte til lokalaviser mener utvalget skal baseres på kvalitetsinnhold og ikke en bestemt type distribusjon. Når distribusjon omtales, er dette knyttet til elektroniske medier der brukerne er villige til å betale for innholdet.

Kulturdepartementets definisjon av kvalitet og troverdighet er i NOU-rapporten i stor grad knyttet til et avsenderdefinert kvalitetsbegrep, det vil si kvalitet slik mediene selv (eller myndighetene) ser det. En annen definisjon av kvalitetsbegrepet som benyttes, er et perspektiv på kvalitet med utgangspunkt i mottakernes opplevde kvalitet (NOU 2010:14, side

²⁸ St.meld. nr. 57 (2000–2001) I ytringsfrihetens tjeneste. Mål og virkemidler i mediepolitikken.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-57-2001-/id195313/sec1>

26). Et mottakerdefinert begrep vektlegger den kvaliteten mottakeren opplever. Det kommer ikke klart frem om avsenderne, mottakerne og myndighetene opplever kvalitet likt, men det kan virke som de tre gruppene opplever kvalitet forskjellig, i hvert fall i noen tilfeller: Mottakerdefinert kvalitet vil for eksempel kunne innebære en vektlegging av innhold som er etterspurt og av verdi for publikum, uten at det nødvendigvis oppfyller en bestemt kulturpolitisk funksjon eller har høy journalistisk verdi. Heller ikke mottakerdefinert kvalitet er derfor uproblematisk eller lett målbart. Mens lytter-, seer- og lesermålinger angir hvor mange som hører, ser, eller leser et bestemt medieprodukt, betyr ikke de samme tallene at lytteren, seeren eller leseren finner medieproduktet av høy eller lav kvalitet. At man ser på et TV-program betyr eksempelvis ikke at man samtidig synes programmet er av god kvalitet.

En annen indikator på mottakerdefinert kvalitet er betalingsvilje, ut fra logikken om at mottakere ikke vil betale for innhold de ikke mener har en viss verdi. NOU-rapporten viser dermed til at mottakerdefinert kvalitet bør kunne knyttes til graden av betalingsvillighet. Brukerbetaling er dermed et mål på kvalitet, noe forøvrig også Reuters Institute omtaler som et kvalitetskriterium (Reuters Institute 2015:57), selv om de samtidig påpeker problemene knyttet til betalingsvillighet. Norge er ikke med i oversikten, men Østerrike brukes som eksempel, der kun fem prosent av befolkningen er villige til å betale for nyheter på nett. De samme tallene viser til dels vesentlig høyere betalingsvillighet i land med lavere grad av pressefrihet, slik som sentrale deler av Tyrkia og Polen. Medienes tidligere strategi om å gi bort nyhetene gratis på nett er sannsynligvis en annen viktig årsak til lav betalingsvillighet i dag, og kan derfor ikke alene knyttes til nivået på kvaliteten som leveres.

NOU-rapporten viser også til kvalitetskravene som kan utledes av Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten (NOU 2010:14, side 26). Det finnes både objektive og subjektive kriterier for kvalitet i journalistisk arbeid og enkelte av disse vil gripe inn i hverandre. Som eksempel kan spørsmålet om i hvor stor grad man oppfyller kravet om balanse, der man forsøker å la de ulike sider fremme sine synspunkter (Vær Varsom-plakaten punkt 1.2 og 3.2), være avhengig av øynene som ser, og noe som kan være en subjektiv vurdering. Det objektive vil imidlertid kunne være å analysere teksten og telle hvilke kilder som har kommet til ordre, og derigjennom identifisere kilder fra ulike sider av konflikten i samme artikkel.

4.2 ProPublica som forum for kvalitetsdebatt

For å beskrive kvalitetsjournalistikk på nett, løfter NOU-rapporten frem den amerikanske nettsiden ProPublica som et godt eksempel. Den norske varianten Vox Publica i regi av Institutt for informasjons- og medievitenskap ved Universitetet i Bergen brukes som eksempel på det samme (NOU 2010:14 Side 60). En aktør som har skrevet mye om kvalitet i journalistikken i lærebøker, tidsskrifter og som har deltatt i debatter på Vox Publica, er Ragnhild Kristine Olsen (Olsen 22.05.2013), som stiller spørsmålet «*Hva er journalistisk kvalitet?*». Hun mener forholdet mellom hva journalistene vurderer som kvalitativt bra og hva brukerne opplever som bra, er en av de viktigste og mest klargjørende distinksjonene når man nærmer seg kvalitetsbegrepet i journalistikken. Hun følger opp med å spørre retorisk om «*hva hvis publikum ikke vil ha det innholdet journalistene mener er bra og viktig (...) Hvem er egentlig berettiget til å felle kvalitetsdom over det journalistiske produktet — produsenten eller konsumenten?*» Olsen er kanskje nærmest et svar når hun skriver «*Medienes samfunnsansvar er i bunn og grunn motivert ut fra borgernes behov. Det handler om å gi borgerne sannferdig og relevant informasjon som representerer ulike interesser og verdisyn, som gir stemme til de svake og overvåker makten*».

Et annet eksempel hentet fra Vox Publica er Terje Angelshaug (Angelshaug 23.03.2011), som drøfter redaksjonell kvalitet knyttet til hvordan mediehuset selv oppfattet sitt samfunnsoppdrag og lesernes tillit til avisens fremstilling av virkeligheten. Han kritiserer Norsk Redaktørforening for å ha programfestet åpenhet, journalistisk kvalitet og troverdighet i norske redaksjoner uten å følge opp. Konkret gjelder dette årlige rapporter med et redaksjonelt regnskap eller samfunnsregnskap til leserne, noe kun svært få redaksjoner har fulgt opp²⁹. Videre kritiserer han redaktørforeningen for verken å ha utarbeidet en «kvalitetsmanual» eller etablert en egen nettside for mediekritikk og -debatt³⁰ slik de selv har programfestet. Han kritiserer også Pressens Faglige Utvalg for ikke å ivareta kvalitet i journalistikken, der han skriver at «*PFU beskjeftiger seg ikke med kvalitet. Utvalget behandler bare saker som er klaget inn for brudd på presseetiske regler*», noe han mener ikke har med kvalitetskontroll å gjøre. Tvert imot mener han journalistikk kan være svært dårlig og mangelfull uten å bryte med noe punkt i Vær Varsom-plakaten.

²⁹ VG og Aftenposten er to eksempler på at dette sporadisk er fulgt opp, se <http://innsiden.vg.no/tag/redaksjonelt-regnskap-2014/> og <http://mm.aftenposten.no/2014/redaksjonelt-regnskap/>

³⁰Generalsekretær i Norsk Redaktørforening, Arne Jensen, forsvarer seg i et innlegg datert 22.03.2011 ved å vise til at de ivaretar fokuset på kvalitetsspørsmålet gjennom kvalitetsundersøkelse blant journalister og redaktører, som utføres av TNS Gallup.

4.3 Mediemeldingen om kvalitet og troverdighet

En annen sentral offentlig utredning er Mediemeldingen fra 2001³¹ (Stortingsmelding 57) som viser til tre elementer knyttet til målsettingen om kvalitet og troverdighet i mediene:

- Det første innebærer kvalitet i form av at den informasjonen som publiseres, er troverdig. Grunnlaget for dette punktet er journalistisk integritet og et reelt redaktøransvar. Samtidig understrekes det at det ikke er tilstrekkelig at det som formidles er korrekt, men at all viktig informasjon blir formidlet og at ingenting blir holdt skjult (Stortingsmelding 57:36). - Punkt to er redaksjonell uavhengighet og evne til å stå imot påtrykk fra ulike interessegrupper.
- Det tredje er et helhetsbilde som skal være en sannferdig beskrivelse av den virkeligheten som formidles.

Stortingsmeldingen peker på det faktum at myndighetene har kunnet stille generelle kvalitetskrav til radio- og TV-medier, begrunnet med knapphet på frekvensområder, mens resten av pressen er fritatt fra denne type krav fra myndighetenes side. Kvalitetskravene fra myndighetene knyttet til utvalgte TV- og radio-medier har bidratt til at disse utvalgte mediene har fått betalt for spesifikt innhold og fått tildelt verdifulle konsesjoner. De fleste andre medier, som aviser og magasiner, får ingen direkte støtte, men nyter godt av det generelle momsfritaket. Mer målrettede tiltak i form av pressestøtte tilgodeses i hovedsak noen få utvalgte medier og er blant annet begrunnet i et ønske om å opprettholde et bredt utvalg av meningsbærende aviser.

4.4 Mottakerens forståelse av kvalitet

I boken «Kvalitet i journalistikken» spør Stig Finslo, Christine Korme og Olav Njaastad sentrale samfunnsaktører hva de legger i kvalitetsbegrepet. Tidligere LO-leder Yngve Hågensen mener det er umulig å kreve objektiv vurdering av kvalitet i journalistikken, men «all journalistikk mottakeren er enig i, er god journalistikk» (Finslo 1997:39). Tidligere NHO-president Leif Frode Onarheim er enig, der han skriver: «Næringslivsledere – og andre – vil ofte synes det er høy journalistisk kvalitet når en blir pent behandlet, og det motsatte når en føler seg dårlig behandlet» (Finslo 1997:43).

³¹ Stortingsmelding nr. 57 (2000 – 2001) med tittelen «I yringsfrihetens tjeneste».

Torbjörn von Krogh har gitt ut boken «Journalistisk kvalitet?» (Krogh 2010), med bidrag fra en rekke forfattere som mener noe om kvalitet i journalistikken, og spesielt representantene for pressen har et litt unyansert syn på begrepet kvalitet, der flere er nær en form for mottakerens forståelse. Karen Söderberg som har vært journalist og redaktør i flere av Sveriges største medier og samtidig gjesteprofessor ved universitetet i Stockholm og Gøteborg, skriver at kvalitet er knyttet til omsorg, nøyaktighet og hardt arbeid. Uten å beskrive det mer konkret mener hun kvalitet er det som taler til både hjernen og hjertet med et språk og utforming som gjør innholdet forståelig og tilgjengelig (Krogh 2010:35-37). En annen forfatter, journalist og gjesteprofessor ved Gøteborgs Universitet, Institutt for Journalistikk, Medier og Kommunikasjon (JMK) er Kerstin Brunnberg, som mener det er vanskelig å definere detaljert hva som skal legges i begrepet kvalitetsjournalistikk. En god definisjon er ifølge Brunnberg å sitere den amerikanske Emily Dickinson på at «kvalitet er når håret reiser seg på hodet» (Krogh 2010:70-82). Meningen er ikke å diskreditere disse forfatterne som er flinke til å beskrive følelser og tanker knyttet til god journalistikk, men som samtidig er eksempler på hvor få konkrete holdepunkter det finnes i mye litteratur for å være i stand til å definere kvalitet på en objektiv måte.

Det er gjort ulike forsøk på å konkretisere kvalitetskravene i journalistikken. Trine Østlyngen og Turid Øvrebø har i boken «Journalistikk, metode og fag» en referanse til Per Olav Reinton, tidligere rektor ved Norsk journalisthøgskole, som laget en formel der man matematisk skulle kunne beskrive kvaliteten i det journalistiske arbeidet på denne måten: $J = K \times 3f$ (journalistikk= kunnskap x kildeferdighet, analyseferdighet og formidlingsferdighet) (Øvrebø 2008:16). I boken «Redaksjonell kvalitet» skriver forfatteren at mye av den evalueringen som gjøres i norske redaksjoner, bærer preg av synsing i mangel på konkrete evalueringskriterier (Olsen 2012:13). Hun fremhever samtidig redaksjonenes ønsker om mer strukturert informasjon om kvaliteten i det redaksjonelle arbeidet (Olsen 2012:80). Det lanseres en rekke modeller og prinsipper for kvalitet: «Total Quality Management», Key Performance Indicators (KPI-er), SMART-mål, kvalitetsvurdering av redaksjonens stakeholdere og Media Accountability Systems (MAS) (Olsen 2012:14-15). Det er samtidig vanskelig å finne grundige beskrivelser av disse modellene, og forfatteren går ikke i dybden på noen av disse metodene for å sannsynliggjøre at de vil fungere som et verktøy for måling av kvalitet i journalistikken. Forfatteren bekrefter langt på vei dette selv når hun skriver at kvalitet ikke kan måles og at kvalitet vil være en variabel ut fra hvilket medie som presenterer

journalistikken (Olsen 2012:40-42). Boken må derfor leses som et forsøk på å beskrive mulighetene til å måle kvaliteten knyttet til driften av et mediehus på ulike nivåer.

Hun forsøker også å benytte den internasjonale standardiseringsorganisasjonen ISOs kriterier for kvalitet uten å utdype dette noe utover å skrive at «*Kvalitet er helheten av egenskaper og kjennetegn et produkt eller en tjeneste har som vedrører dens evne til å tilfredsstille fastlagte krav eller behov*». Olsen har også gitt ut en rapport «Måling av redaksjonell kvalitet, Verktøykasse for kvalitetsmåling i pressen» som er bedre tilpasset måling av redaksjonell kvalitet, men som fortsatt overlater mye til leserens forståelse av kvalitetsbegrepet i journalistikken³².

En annen sentral forsker som kan knyttes til kvalitet i journalistikken er Svein Brurås, som spør «Kvalitet i journalistikk – hva er det?» (04.05.2010). Fordi journalistikken er så mangfoldig mener Brurås at kvalitet også blir et mangfoldig begrep. Han mener at «*det kan legges kvalitetsmål på alle journalistikkens bestanddeler, fra språkets klarhet, korrekthet og kreativitet via kildebredde og kildekritikk til design, bilderedigering og publikumsappell*». Samtidig mener Brurås pressen ikke bare skal beskjeftige seg med saker som er vesentlige og som har samfunnsmessig betydning, men også det kuriøse, pirrende og underholdende. Det vesentlige skal imidlertid ifølge Brurås være det dominerende innholdet dersom man ikke vil forlate et sentralt kvalitetskriterium. Her får han støtte i NOU-rapporten som hevder kvalitetskravet til mediene må ligge nettopp i allsidighet, i strømmen av bred og variert informasjon, i formidling av meninger og brytninger av interesser, i den avkobling det gir og i den utfordring det representerer (NOU 2010:14, side 21). Kvalitet og troverdighet blir videre beskrevet som forutsetninger for at mediene skal kunne oppfylle sine samfunnsoppgaver og legge til rette for ytringsfrihet og demokrati. Kvalitetsbegrepet er imidlertid problematisk, fordi parameterne til dels vil være subjektive (NOU 2010:14, side 25).

Samlet viser dette igjen at det kan være utfordrende å klart definere kvalitetskriterier og at journalister nødvendigvis vil foreta en rekke subjektive valg som påvirker kvaliteten i det endelige produktet. Det subjektive knyttes dermed til hvilke saker som prioriteres, og hvor mye tid og ressurser som blir avsatt til den enkelte sak. Når arbeidet med en sak er i gang, er det også journalisten som velger hvem som skal intervjues, hvordan eventuelle bilder blir tatt,

³² Et eksempel på dette er beskrivelsen av «relevans» som et kvalitetskriterium forfatteren i stor grad overlater til avisleseren å vurdere (Olsen 2006:28-29).

hva det legges vekt på i teksten og hvor i teksten de ulike kildene kommer til orde. Trine Østlyngen og Turid Øvrebø beskriver noe av det samme i «Journalistikk, metode og fag», der valgene journalisten gjør, knyttes til idé/problemstilling, kilder, kildeutsagn, vinkling, presentasjonsform, sjanger, bilder og illustrasjoner. Alt dette hviler på journalistens vurderinger (Østlyngen og Øvrebø 2008:16-18).

4.5 Oppsummering

Selv om man i dette kapitlet kommer noe nærmere en forståelse og en mulig definisjon av kvalitet, viser både offentlige utredninger, i tillegg til publikasjoner fra forskere og journalister en noe uklar definisjon av kvalitet.

I en redaksjon, eller i et mediehus, er det en rekke ulike oppgaver som skal løses, og en aviseier har behov for å måle kvalitet knyttet til en flere ulike oppgaver. Det som synes klart, er at en metode for måling av kvalitet i arbeidet som utføres av en journalist, må baseres på journalistikkens egne premisser. Videre vil kvalitetskriteriene som benyttes i analysen, begrenses til kun å omfatte det som er mulig å lese ut av en tekst, og som i en eller annen form er konkret, kan manifesteres og måles.

5.0 Teori

I dette kapitlet vil det teoretiske grunnlaget for oppgaven bli beskrevet, noe som også vil være det senere grunnlaget for analysene. Det er utført få deskriptive analyser av norske medier som egner seg som sammenligningsgrunnlag til denne oppgaven. Et hederlig unntak er forskning utført av Sverre Høy og Hedda Nossen. De har skrevet en artikkel i Norsk medietidsskrift med tittelen «Spor etter det store hamskiftet, enkelte stiltrekk ved Aftenpostens journalistikk gjennom et halvt århundre» (Høy & Nossen 2012).

Bill Kovach og Tom Rosenstiel har beskrevet hvorfor kvalitetsjournalistikk er viktig og hva som bør vektlegges i «The Elements of Journalism» (Kovach og Rosenstiel 2001). Grunnlaget for hvilke kriterier Kovach og Rosenstiel vektlegger er hva som er vesentlig ved journalistikken, og der det første kriteriet er sannhet. Videre skal lojaliteten knyttes til innbyggerne og ikke til makten, ved at journalistikken skal være et forum for offentlig kritikk og kompromiss. Forfatterne fremhever også viktigheten av å verifisere alt innhold som publiseres, i tillegg til en uavhengighet fra kilder og andre som kan ønske å påvirke innholdet i det som publiseres.

Det kan i denne sammenheng være viktig å poengtere at Kovach og Rosentiels arbeid er knyttet til endringene i mediebildet og deres bekymring knyttet til økt interesse for sladder og kjendisstoff, kombinert med at journalistikk i økende grad blir produsert av selskaper uten redaktørkontroll. I et samarbeidsprosjekt mellom sentrale amerikanske redaktører og medieforskere peker de på at nyheter i økende grad blir produsert av kommersielle interesser som utgir innhold som journalistikk, noe Kovach og Rosentiel mener på sikt kan true demokratiet og den frie pressen.

En annen viktig premissleverandør for måling av kvalitet i journalistikken er Peter James Anderson, George Ogola og Michael Williams, som i boken *The Future of Quality News Journalism* har beskrevet hvordan de har utført case-studier (Anderson 2014). På samme måte som i dette prosjekt har forfatterne som mål å finne kvalitetskriterier som er objektive og som kan etterprøves. For å få til dette, kreves det åpenhet om hvordan man har gått frem og hvilke kriterier man har valgt å legge til grunn for sine valg. Anderson har funnet frem til seks variabler som er kodet uavhengig av hverandre. Forfatterne gjør oppmerksom på at hver kategori må vurderes individuelt og at hver artikkel, eller reportasje, vil kreve ulik mengde kontekst, forklaring og kildegrunnlag. De seks variablene som benyttes er: accuracy

(nøyaktighet), comprehensibility (struktur), context (kontekst), causality (kausalitet), comparativeness (perspektiv) og comprehensiveness (helhet) Alle disse seks kriterier vil bli gjennomgått i dette kapitlet og supplert med andre kilder som er relevante. Disse seks kriteriene til Anderson vil deretter bli utvidet med flere aktuelle kvalitetskriterier.

5.1 Korrekte og nøyaktige beskrivelser

Accuracy kan oversettes med «nøyaktighet» eller «korrekthet» og trekkes frem av lederen i BBCs nyhetsavdeling, Helen Boaden, og andre som det kanskje viktigste kriteriet for kvalitetsjournalistikk (Anderson 2014:22). Her vurderes det om kildene som er benyttet er de som best kan opplyse en sak, og om bredden i kildeutvalget er representativ slik at man får frem de viktigste argumentene og motargumentene. Forfatterne mener at man ikke kan vurdere kildene utelukkende ut fra antall, men at antallet bør gjenspeile omfanget av meninger knyttet til sakskomplekset.

Det finnes en rekke eksempler på kvalitetsvurderinger som ligger tett opp til «jeg vet det når jeg ser det», slik Philip Meyer og Koang-Hyub Kim (Meyer 2005) beskriver utfordringene ved å kvantifisere aviskvalitet, og i likhet med mange andre forskere på dette området finner de støtte i pionerarbeidet til Leo Bogart (Bogart, 1989). De er alle opptatt av å finne gyldige operative indikatorer på kvalitet og kobler dette til formell teori og kunnskapsnivå journalistene har opparbeidet seg. For å måle aviskvalitet, må man derfor finne kvalitetsindikatorer som objektivt lar seg måle i hvilken som helst avistekst, selv om ikke alt er like relevant. For eksempel vil antallet journalister i en avis, eller antall tilbakemeldinger fra leserne i form av leserbrev, kunne være interessant, men variabler som kan hentes direkte ut fra tekstene, er forholdet mellom bildebruk og tekst, tilstedeværelse i form av nyhetsreportasjer, lengden på sakene, forholdet mellom lokale, nasjonale og internasjonale nyheter og antall saker med byline.

Dersom man ikke tror at journalister er født med et spesielt talent, men i likhet med mange andre har behov for å lære seg faget, er utdanningsnivået en viktig kvalitetsindikator, noe Bogart trekker frem som en objektiv målemetode når redaktørene trekker frem subjektive kvalitetskriterier der de vurderer sine egne, eller andres aviser. De fire beste (subjektive) kriteriene som fremheves i denne sammenhengen, er nøyaktighet, habilitet i rapporteringen, viljen til undersøkende journalistikk og ansattes ferdigheter (Bogart, 1989).

I Vær Varsom-plakatens punkt 1.2 fremheves det på lik linje med Anderson at pressen har et spesielt ansvar for at ulike syn kommer til uttrykk og i punkt 3.1 skal kilden som hovedregel identifiseres. Punkt 3.2 beskriver bredde og relevans i valg av kilder. I boken «Journalistikk, metode og fag» skrevet av Trine Østlyngen og Turid Øvrebø opereres det med tre hovedgrupper av kilder: de som er berørt av saken, de som har kunnskap om saken (eksperter, byråkrater og lignende) og de som bestemmer, eller er ansvarlige for saken slik som politikere, næringslivsledere og beslutningstakere (Østlyngen 2008). Samtidig kan relevante kilder være hentet fra dokumenter, bøker eller databaser.

Svein Brurås er inne på det samme i «Nyhetsvurderinger, på innsiden av fem redaksjoner» (Brurås 2012), der han under tittelen «Kvalitetssikring og troverdighet» siterer Beverfjord og redaksjonssjef Bjørn Bore i Dagbladet på at forbrukerstoff må ha flere kilder enn nyhetssaker og at politiske saker ofte oppfattes som å ha høyere journalistisk kvalitet enn forbrukersaker selv om disse er mer og grundigere gjennomarbeidet. Tema er med andre ord viktig for hvordan kvaliteten oppfattes – uavhengig av faktisk og målbar kvalitet (Brurås 2012:102-105). Han understreker samtidig viktigheten av kildekritikk, etiske vurderinger og faktasjekk. Stig Finslo, Christine Korme og Olav Njaastad spør i boken «Kvalitet i journalistikken, er vi gode nok» (Finslo 1997), der Finslo fremhever redaktørinstituttet som en standard og garantist. «Redaktørinstituttet står som en representant for at informasjonens innhold er kontrollert og prøvd i forhold til relevans og til et begrep som sannhet.» Finslo 1997:96). Han mener samtidig vi må arbeide for å utvikle verktøy som gjør oss i stand til å måle kvalitet og ferdigheter i forhold til språk, fakta, kilder og etiske standarder.

I doktorgradsavhandlingen til Svein Brurås med tittelen «Kriminaljournalistikkens etikk, PFU-uttalelser belyst fra tre moralfilosofiske posisjoner» (Brurås 2009) tar han opp diskursetikk³³ knyttet til Jürgen Habermas' teorier, der alle meninger og personer som er berørt, skal slippe til med sine argumenter og synspunkter. Den praktiske diskurs er ifølge Brurås en offentlig diskusjon der den aktuelle saken blir belyst, drøftet, forkastet eller godtatt. Det forum som egner seg best til en praktisk diskurs, er derfor en åpen og demokratisk offentlighet, slik pressens oppgave er beskrevet (Brurås 2009:90). Dette er en metode han beskriver som intersubjektiv, der argumentene som fremføres offentlig, også blir

³³ Semantisk i betydningen samtale eller drøfting.

etterprøvbare³⁴. Han hevder dermed at mediene bidrar positivt til diskursetikkens ambisjoner om å favne alle berørte og interesserte i spørsmål av samfunnsmessig betydning. Det er mulig å tolke dette slik at han mener Habermas her er inne i kjernen av presseetikken der det legges vekt på mediens uavhengighet kombinert med folkets rett til ytring. Diskursetikken er i denne sammenheng en prosedyre, der flere ytrer meninger, men ikke tillater en konklusjon om hva som er godt eller riktig og favoriserer dermed ikke én mening fremfor en annen som normativt innhold, selv om prosedyren, eller fremgangsmåten, ofte vil føre til en enighet om en slik normativ forståelse. Dette kan også knyttes til Vær Varsom-plakaten, punkt 4.2 «Gjør klart hva som er faktiske opplysninger og hva som er kommentarer», et tema også Østlyngen tar opp under tittelen «Å referere uten egne kommentarer» (Østlyngen 2008:163). Forfatteren mener det ikke er vanskelig å finne eksempler i norske aviser på at journalistens mening og kommentarer kommer i veien for journalistikken. «Når journalisten velger å kommentere i stedet for å referere en begivenhet, fratrar hun leseren en mulighet til å holde seg orientert og gjøre seg sine egne tanker» ifølge forfatteren, som mener journalistens jobb skal være å referere og dokumentere, ikke å kommentere dersom man ikke er tildelt en kommentarrolle eller en kommentatorspalte.

5.2 Struktur og oppbygging av en tekst

Andersons comprehensibility sier noe om hvordan teksten er bygget opp på en, for leseren, forståelig måte. Teksten må ha en logisk struktur, der problemstillingen kommer klart frem. På samme måte som Habermas setter krav til de som skal delta i en offentlig debatt³⁵, forutsettes det også som grunnlag for å vurdere «comprehensibility» at leseren besitter en gjennomsnittlig høy grad av intelligens eller utdanning. Dette kan kanskje oppfattes som en nedvurdering av enkelte lesere, men det er mulig å tolke det som en viktig forutsetning når dette kvalitetskriteriet skal analyseres. Forfatterne legger til grunn at leseren i noe grad er opplyst om temaet, og noen av problemstillingene i saken, i forkant. Her legges det vekt på at man ikke må starte enhver sak på et for lavt, eller grunnleggende nivå, men kunne forutsette å

³⁴ Prinsipielt er diskursetikkens ifølge Habermas og Brurås en forutsetning for at den offentlige refleksjonen er intersubjektiv.

³⁵ Se analysen til Roland Burkart i boken *Public Relations and Social Theory*, der han i kapitlet «On Habermas, Understand and Public Relations» siterer Habermas på at «Han legger til grunn en normativ kompetanse som alle mennesker som har gjennomgått en normal kognitiv utvikling, behersker på et praktisk nivå». Her analyseres også den konsensusorienterte modellen COPR, som er i tråd med journalistiske teorier knyttet til prinsippet om at alle stemmer skal bli hørt og alle argumenter skal bli utfordret (Ihlen 2009:141-159).

møte lesere på et akseptabelt kunnskapsnivå og at teksten derfor skal vurderes ut ifra et slikt utgangspunkt (Anderson 2014).

I boken til Brurås har Paul Bjerke skrevet et kapittel «Kvalitet i journalistikk» der han deler opp kvalitetskriterier etter opphav og plass i produksjonsprosessen gjennom tre hoveddeler: politikk, økonomi og profesjon. Hver av disse hoveddelene blir delt i kategoriene utvalg og foredling med det forfatteren oppfatter som det viktigste kriteriet i hver kategori. Han argumenterer videre for at vesentlighet er et viktig kvalitetskriterium, sammen med at alt som formidles er korrekt, kildegrunlaget skal være bredt og solid, samtidig som tempo både i tekst og formidling er viktig (Brurås 2012:226-248).

I boken til Finslo har tidligere eier og styreformann i Schibsted, Tinius Nagell-Erichsen, et kapittel «Hva bør man lese» som kanskje kan benyttes som en forklaring på Andersons krav til leseren. Nagell-Erichsen skriver: «*Jeg kan åpne en avis og begynne å lese en artikkel og merke omtrent med en gang om den er uinteressant. Så kan jeg åpne en annen avis og lese en annen artikkel til bunns, rett og slett fordi den er godt skrevet og vesentlig, forteller meg noe jeg ikke visste, og har en ny synsvinkel. Det er journalistisk kvalitet, og det spiller ingen rolle om jeg er enig med skribenten eller ikke.*» (Finslo 1997:8). Videre har tidligere generalsekretær i Norsk Redaktørforening, Nils E. Øy, et innlegg der han utdyper hva som legges i kvalitetsbegrepet for den enkelte reportasje. Dette i form av at sjangerkonvensjonen er oppfylt, kildebruken, balansekravet, det som skrives må være sant, format, emne, volum og sjanger. «Jeg tror at jo mer kolleger vet om det journalistiske fag, jo mer blir vi opptatt av prosessen for å sikre produktet. Og jo mer vi vet om prosessen, jo større respekt får vi for den. Og jo mer respekt vi får, jo sterkere ser vi behovet for å bli trent i bevisstgjøring om alle de valg vi skal treffe» (Finslo 1997:109-113).

Kovach og Rosenstiel (Kovach og Rosenstiel 2001) støtter Andersons syn og krav til leseren når de trekker frem viktigheten og kompleksiteten i mange av artiklene til USAs fremste aviser, samtidig som de peker på at de samme avisene også presenterer lettere stoff som sport, restaurantmeldelser, kryssord og tegneseriestriper for å fange et bredere lag av folket (Kovach og Rosenstiel 2001:148-149). Det viktigste poenget med journalistikk er ifølge forfatteren å tilby borgerne den informasjonen de trenger for å være frie og selvstyrende, der journalistikkens kjerne er verifikasjon. Han mener det er dette som skiller journalistikk fra underholdning, propaganda, fiksjon og kunst. Samtidig uttrykker han frykt for at dagens

mediebedrifter bryr seg for lite om journalistisk kvalitet, men kun er opptatt av forretningsmodeller og teknologi.

5.3 Bredde i kildeutvalget

Context, eller «kontekst», er i denne sammenhengen litt knyttet sammen med det forrige kriteriet om sammenhengen mellom det som skrives og kjernen i kildegrunnet uansett om dette er hentet fra en rapport eller en ytring. Leseren skal forstå problemstillingen og bli tilført kunnskap gjennom den informasjonen som blir presentert. Teksten analyseres ut i fra om journalisten klarer å holde seg innenfor de kulturelle, økonomiske, politiske eller andre temaene som er rammen for problemstillingen. En annen måte å se det på, er om man tolker regien som tilstrekkelig stram og spisset. En sak skal ikke få lov til å «flyte» ut, der uvesentligheter får lov å ta plass og leseren kanskje mister litt av forståelsen for hva saken egentlig dreier seg om. Under dette punktet kan man også benytte diskursanalyse for å vurdere om begrepene som er benyttet i teksten er allmenne, objektive og ikke er med på å forme leserens oppfatning utover det som er rimelig.

Kovach og Rosenstiel har en litt annen tilnærming til både bredden i kildeutvalget og omfanget av en tekst når de peker på behovet innbyggerne har for å få bli presentert, og forstå bredden i en problemstilling (Kovach og Rosenstiel 2001:24). Journalistens rolle vil dermed være å sortere ut det som er vesentlig, og deretter presentere de ulike sidene av en sak slik at alle stemmer blir hørt.

Høyser og Nossen mener lengden på artikler og reportasjer vil ha betydning for kildeomfanget og hvor grundig vi kan forvente at journalisten har gått inn i en problemstilling, men uten å konkludere med at en artikkel blir bedre dess lengre den er, noe som ikke trenger å være tilfellet. En artikkel bør være så lang at alle relevante kilder blir med og artikkelen bygget opp slik at saken gir en forståelig og god beskrivelse av den aktuelle problemstillingen (Høyser & Nossen 2012:88 – 106). Forskningen til Nossen og Høyser viser at artiklene har blitt lengre og at et økende sidetall i avisene gir plass til flere eksperimenter i journalistikken, som er blitt

mer differensiert og kompleks. Et annet element de peker på, er at det benyttes flere «kildeadresser» enn tidligere³⁶.

Utviklingen av lengden på artikler støttes av Kevin G. Barnhurst som sammen med Diana Mutz har undersøkt tre amerikanske dagsaviser over et tidsrom på 100 år (1894 til 1994), et resultat som ifølge forfatterne var det motsatte av oppfatningen som ledende amerikanske redaktører hadde om dette temaet (Barnhurst 1997). Disse mente at nyhetene var blitt kortere, mer episodiske, hendelsesorientert og personifisert, noe som ifølge Barnhursts tall ikke var riktig. Han har også gjennomført et stort prosjekt «The New Long Journalism» som viser den samme trenden knyttet til TV, radio og internett i tidsrommet 1980 til 2000. I sin doktoravhandling fra 2005 finner også Thore Roksvold at artiklene har blitt lengre (Roksvold 2005). Han analyserte Adresseavisen, Dagbladet, Gudbrandsdølen, Nordlys og avisen Sunnhordland i årene 1903, 1933, 1963 og 1993. I tillegg til lengden på sakene dokumenterer han økt kvalitet i form av at avisspråket i perioden har blitt enklere, mer presist, mer korrekt, mer nyskapende og mer engasjerende.

5.4 Perspektiv

Kausalitet (*causality*) som forholdet mellom årsak og virkning bør også gjenspeiles i teksten. Det narrative må formidles til leseren slik at de viktigste og mest sannsynlige årsaksfaktorer kommer i riktig rekkefølge, der også tidsaspektet i denne forbindelse må vektlegges.

Comparativeness, forklares av forfatteren som et ønske om å sammenligne en problemstilling med annen relevant informasjon. En sentral problemstilling kan være dårlig dekket dersom den kun blir rapportert innenfor bare én forståelsesramme. Leseren bør gis mulighet til å se problemstillingen i perspektiv til en sammenlignbar relasjon. Et eksempel som benyttes er å sette økonomiske størrelser opp mot hverandre. Et annet er der Dagbladet har beskrevet lengden på norskekysten som en reise rundt ekvator to og en halv gang (Dagbladet 18.04.2012), eller engasjementet som oppstår når VG forsøker å sammenligne to ulike artister eller sette to musikksjangere opp mot hverandre (VG 20.10.2012).

³⁶ Nossen leverte i 2010 en masteroppgave med tilsvarende tema (Nossen 2010) der hun beskriver en utvikling mot flere journalister, offisielle personer og eksperter som kilder og knytter dette til Kevin G. Barnhurst som mener dette gir journalistene økt status og et nettverk av elitepersoner (Nossen 2010:18).

5.5 Dokumentasjon av fakta

Comprehensiveness dreier seg om å prøve å se på helheten i den aktuelle teksten eller dekningsen av en sak. Har journalisten oppnådd en form for *narrativ closure*³⁷? Sentrale spørsmål og problemstillinger som er presentert i teksten, bør besvares slik at ikke leseren sitter igjen med en uavklart forståelse av det som har blitt presentert.

Denne helheten er også Brurås opptatt av i sin avhandling der han knytter uttalelser gitt av Pressens faglige utvalg (PFU) om retten til samtidig imøtegåelse som et diskursetisk trekk. Han mener prinsippet om samtidig imøtegåelse imøtekommer diskursetiske forutsetninger om berørte parter likeverdige adgang til diskursen. Parallelt mener han PFU legger stor vekt på et annet normativt prinsipp knyttet til diskursetikken gjennom krav til kildebredde. Bredden i kildematerialet skal sikre at ulike parter og stemmer blir hørt. PFU dømmer medier som formidler unøyaktigheter og usanne påstander. Det stilles krav til dokumentasjon slik at diskursdeltagerne og offentligheten skal kunne ta stilling til påstanders holdbarhet og argumenters gyldighet (Brurås 2009:195).

Anderson har utviklet en fargekodet innholdsanalyse, der hvert kriterium er tildelt en egen farge (turkis, grønn, lilla, gul osv.) Dermed kan den som benytter metoden, raskt og enkelt se på mengden farge i hvor stor grad det enkelte kriteriet er til stede i teksten som blir analysert. Fargekodene kan kombineres med et tallkodesystem, i dette tilfellet en skala fra 1 til 6, der 1 angir et uakseptabelt lavt nivå og 6 i andre enden av skalaen er utmerket. Det som er verdt å merke seg, er at disse aktuelle forskerne har vurdert den enkelte tekst, men også i sammenheng med tekster som hører til den samme problemstillingen, presentert i det samme mediet.

Svakheten med metoden er at ingen av disse kriteriene er helt objektive, men må inneholde en viss grad av subjektivitet, da analysen foretas av personer som uunngåelig tar med seg sin egen historie og egne forutsetninger inn i analysearbeidet. For å kompensere for denne svakheten, mener forfatterne tekstene bør vurderes av et panel, eller en gruppe forskere slik at det oppstår en stor grad av felles forståelse for de vurderinger som foretas. Videre bør analysen begrunnes slik at de kvalitative vurderingene er så transparente som mulig. Dette for at den enkelte journalist, og eventuelle kritikere med nødvendig kompetanse, selv kan gå inn i tekstene for å evaluere dataenes kvalitet.

³⁷ Teksten bør gi et så godt svar som mulig på de spørsmål som fremkommer.

Forfatterne mener journalister innenfor den virksomheten der tekstene blir analysert kan benyttes i analysearbeidet, men advarer samtidig mot at disse kan ha et troverdighetsproblem knyttet til samfunnet utenfor virksomheten og at det er en fare for at de ikke er i stand til å se ting som er utelatt eller ikke utført på en faglig god måte fordi de står sine kolleger for nært. Anbefalingen går ut på å benytte eksterne krefter i form av akademikere og/eller pensjonerte ledere og reportere. Det pekes også på at dette er et arbeid som uavhengige miljøer med kompetanse på området burde kunne gjennomføre og at dette kan utvikles til en konkurranse mellom kvalitetsmedier.

Kovach og Rosenstiel fremhever også verifikasjon og presisjon som essensen i journalistens arbeid. Objektivitet kan ikke knyttes direkte til faktarapportering. Det er vanskelig å påstå at man i alle saker er helt objektiv, men det er relativt enklere å dokumentere fakta og sortere innholdet i en sak fra viktig, til mindre viktig informasjon som i en omvendt pyramide. Et annet grep som benyttes i store «graveprosjekter», er å presentere en metoderapport som viser hvordan arbeidet er utført. Det er også på dette området den akademiske siden ved journalistikken synliggjøres og det kan hevdes at selv om ikke den enkelte journalist er objektiv i sin rapportering, vil metoden allikevel ivareta objektiviteten ved at den kan ettergå og eventuelle feil eller mangler kan korrigeres av andre (Kovach og Rosenstiel 2001:73).

Det å benytte andre medier som kilde er utbredt, men kan være problematisk ved at journalisten lar være å kvalitetssikre innholdet. Ved å hente informasjon som er publisert av andre, er man ofte mer opptatt av å finne tilleggsinformasjon som kan bygge ut saken ytterligere, fremfor å oppsøke primærkilden, eller på annen måte verifisere det som allerede er presentert.

5.6 Bruk av byline

De seks foregående kriteriene vil bli tillagt vekt i det videre arbeidet, men det er samtidig mulig å identifisere flere aktuelle kriterier: Nossen og Høyser registrerte at det i perioden 1950 til 1970 var en form for anonymitetskultur i Aftenposten, der nær samtlige redaksjonelle saker manglet byline. Unntaket var artiklene som kom fra korrespondentene utenlands. Fra 1990 fant de et dramatisk brudd på denne praksisen da de dette året fant byline i 63 prosent av artiklene. Frem mot 2008 registrerte de endringer ved at formen med byline der tidligere for-

og etternavn ble byttet ut med e-postadressen til forfatteren, enten som tidligere i starten av artikkelen eller i bunn av saken. De registrerte også at korte saker/notiser ikke ble signert.

De mener bruk av byline kan være et utslag av personlig forfengelighet, eventuelt at det kommer av en allmenn individualisering i samfunnet. Det er flere grunner til å bruke byline, men signering av en artikkel kan virke motiverende for økt innsats, journalisten viser redaktøren at jobben blir gjort og et godt utført arbeid blir lagt merke til blant kolleger og ledere. Forfatterne mener personlig synlighet også kan være et tegn på ansvarlighet overfor leserne, der man må stå for det som er skrevet med en oppgitt og tilgjengelig adresse. Man åpner seg med andre ord for kritikk og korreksjoner, på samme måte som ansvarlighet er et kjennetegn i akademisk arbeid (Høyser & Nossen 2012:27).

Kovach og Rosenstiel vektlegger også journalistens signatur i publisert materiale som et kvalitetskriterium, men her som en åpning for korreksjon av fakta. De peker på at det i en konversasjon mellom ulike interesser foretas løpende korrigeringer av fakta, der historien utvides med synspunkter fra flere ulike sider. Det at man i dag sender en e-post, eller SMS til journalisten for å gjøre oppmerksom på en feil slik at det publiserte materialet kan korrigeres, mener han derfor ikke er noe nytt. Det nye er kun måten å kommunisere på. Den siste versjonen bør inneholde informasjon om at det er foretatt en korreksjon med link til tidligere versjoner av samme sak, noe som forsterker en åpenhetskultur (Kovach og Rosenstiel 2001:25).

5.7 Bildebruk i reportasjer og artikler

I Vær Varsom-plakatens punkt 4.11, «Vern om det journalistiske fotografiets troverdighet» understrekes betydningen av at bilder som brukes som dokumentasjon, ikke må endres slik at de skaper et falskt inntrykk. Manipulerte bilder kan bare aksepteres som illustrasjon når det tydelig fremgår at det dreier seg om en montasje. Brurås tar i «Etikk for journalister» (Brurås 2010) opp en rekke problemstillinger og eksempler på bildebruk som forleder leseren og gir et falskt bilde av virkeligheten (Brurås 2010:133), der bruk av bilde kan være med på å redusere kvaliteten på det journalistiske arbeidet. Imidlertid vil et reportasjebilde være med på å underbygge teksten og gi mer utfyllende informasjon om hendelsen som beskrives.

Bilder og video gir publikum en sterkere opplevelse og kan være med på å endre våre holdninger i løpet av et øyeblikk. Et eksempel på dette kan være mediernes bildepubliserings av den druknede gutten Alan Kurdi på tre år som var skyllet opp på stranden i feriebyen Bodrum, et foto tatt av Nilufer Demir. Bildet ble ifølge Aftenposten spredd til 20 millioner mennesker i løpet av 12 timer og endret innvandringsdebatten fra en generell diskusjon, til en debatt om enkeltmennesker på flukt³⁸. Svein Kallevik viser til en rekke lignende eksempler i boken «Nyhetenes Psykologi» (Kallevik 2007), der han løfter frem bildet av den nakne ni år gamle jenta, Phan Kim Phuc, som løper for livet, skrikende og livredd, etter et amerikansk flyangrep med napalm ved byen Trang Bang i Vietnam 12. juni 1972³⁹. Et annet eksempel er den sørvietnamesiske politisjefen, brigadegeneral Nguyen Ngoc Loan, som skyter en Vietcong-mistenkt i hodet på åpen gate i Saigon⁴⁰ 1. februar 1968 (Kallevik 2007:38).

En reportasje uten bilde mangler noe vesentlig ifølge Steen Stensen, som i «Stedets sjanger» (Stensen 2009) understreker dette ved å hevde at reportasjen er blitt en visuell sjanger der bildet bestemmer mer og mer. Et foto formidler en stemning man bare kan få ved å være til stede der det skjer (Stensen 2009:70). På bakgrunn av dette kan fotoet være et viktig kvalitetskriterium, forutsatt at det er underlagt de samme krav til ekthet og sannhet som annen journalistikk. Stensen viser til en uttalelse fra VG-fotograf Espen Rasmussen, som hevder at en reportasjeidé er fullstendig verdiløs dersom den ikke rommer et fotopotensial (Stensen 2009:73).

5.8 Tekstklame og content marketing

Tekstklameplakaten er innlemmet i Vær Varsom-plakaten (gjeldende fra 12. juni 2015) og sier innledningsvis at «Tekstklame er uforenlig med god presseskikk. Alle former for sponsering som kan føre til tekstklame, må unngås». Det er i hovedsak innen forbrukerjournalistikk faren for tekstklame oppstår. Egil Sundvor har skrevet boken «Forbrukerjournalistikk» (Sundvor 2008) der han tar opp ulike sider av problemstillingen og trekker frem flere eksempler på at dette kan fremstå som en lettvin og problematisk form for journalistikk. Samtidig er dette en form for journalistikk som kan være nyttig, da det i dagens samfunn kan være vanskelig å orientere seg slik at man kan gjøre rasjonelle valg knyttet til valg av banktjenester, strømleverandør eller hvilket som helst aktuelt produkt. Produktomtale

³⁸Aftenposten 19.12.2015, med tittelen «- Alan Kurdi (3) forandret flyktningsdebatten».

³⁹ Fotograf Nick Ut.

⁴⁰ Fotograf Eddie Adams.

regnes blant flere medier som aktuell og god journalistikk, men er også det området som ligger nærmest tekstreklame (Sundvor 2008:36).

Pressen selv diskuterer i dag content marketing, eller innholdsmarkedsføring, som en trussel mot pressens troverdighet og legitimitet. Slike saker skal være tydelig merket som annonse eller annonsørinnhold, men når det i dag har form som annet redaksjonelt innhold, viser det seg at det er utfordrende for publikum å skille mellom hva som er redaksjonelt innhold og hva som er betalt innhold. Dette er et tema som diskuteres heftig i dagens mediebilde, selv om det virker som de fleste medieledere er enige om at tekstreklame ikke skal være en del av journalistikken. Tekstreklame i noe som fremstår som et journalistisk produkt, vil være et kriterium som oppfattes som redusert kvalitet i det aktuelle mediet.

5.9 Sjangere innen journalistikken

Det finnes en rekke sjangere innen journalistikken og flere av dem glir over i hverandre. Det vil være problematisk å skille, eller rangere, mange av sjangerne i ulike kvalitetskriterier. I «Sjanger» (Aarønæs 2007) viser Lars Aarønæs hvordan journalister kan variere tekstene sine gjennom bruk av ulike sjangere som analyser, anmeldelser, kommentarer, kronikker, nyhetsmeldinger og portretter. Unntaket kan være reportasjesjangeren som skiller seg fra mange andre former da den krever at journalisten har vært ute i felten, noe som også fremheves av Trine Østlyngen og Turid Øvrebø som mener reportasjen har en ekstra dimensjon – et nærvær – som den vanlige journalistiske artikkel mangler (Østlyngen 2008:378). Inn under denne sjangeren finner vi også gravejournalistikken, som av mange løftes opp til det ypperste av journalistisk arbeid. Morten Møller Warmedal og Guri Hjeltnes i «Gravende journalistikk, metode prosess og etikk» (Warmedal og Hjeltnes 2012), i et kapittel skrevet av Rune Ytreberg, beskriver undersøkende journalistikk som en samling av all kvalitetsjournalistikk der leseren får mer av alt: «idetilfang, research, observasjon, kilder, avanserte søk, analyse, organisering og kvalitetssikring» (Warmedal 2012:142). Sjangeren reportasje og gravejournalistikken vil i oppgaven skilles fra andre sjangere som individuelle kvalitetskriterier.

Når Brurås spør «Kvalitet i journalistikk – hva er det?» (Brurås 04.05.2010) lister han opp to sentrale kjennetegn ved kvalitetsjournalistikk som fremhever reportasjesjangeren. 1) Den er basert på egne undersøkelser og 2) Den har samfunnsmessig relevans. Kvalitetsjournalistikk

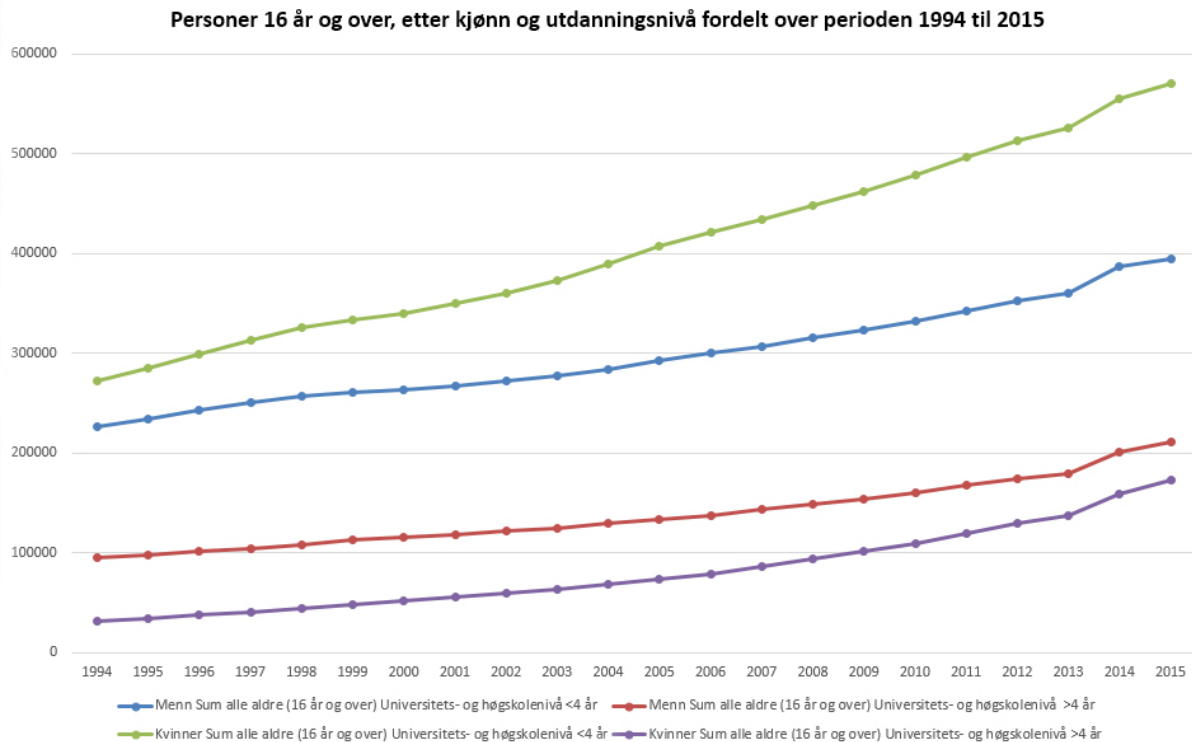
er ifølge forfatteren basert på egen research og ikke kun en gjengivelse av andres arbeid. Han skriver at det publiseres mengder av journalistikk som kun er en repetisjon av noe journalisten har lest, hørt eller sett i et annet medium, noe som er raskt og enkelt å produsere. God journalistikk mener han derimot innebærer en granskende og kritisk tilnærming til et fenomen eller en hendelse. Journalisten vil undersøke hvordan ting forholder seg – og behersker et sett av velprøvde journalistiske metoder som gjør at publikum kan ha tillit til det som til slutt formidles. God journalistikk mener han ivaretar visse funksjoner som er nødvendige i et velfungerende demokrati, ved å informere på en måte som gjør folk i stand til å ta stilling i samfunnsspørsmål. Ved at den kommenterer og analyserer samfunnsforhold, og sørger for den debatten som er så livsviktig i et demokrati. Og til slutt at den overvåker makten i samfunnet og avslører kritikkverdige forhold.

5.10 Kjønn og etnisitet som kvalitetskriterium

Spørsmålet om kjønn og etnisitet knyttet til kildebruk og nyhetssaker strekker seg lenger enn et spørsmål om mann eller kvinne, sort eller hvit. Ofte vil kjønnsperspektivet kunne knyttes til mangfold, hvilken sak som er omtalt og hvordan den vinkles, noe blant andre Elisabeth Eide og Kristin Skare Orgeret har analysert (Eide og Orgeret 2015). Menn er overrepresentert i saker knyttet til sport og krim, mens kvinner er mer synlige i kultur, underholdning, helse og velferd (Eide og Orgeret 2015:198). Ved å trekke inn etnisitet som en tilleggsdimensjon knyttes innvandrerkvinner til tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og religiøse kleskoder, mens mennene i denne kategorien ofte fremstilles i saker knyttet til kjønnsundertrykking og samfunnets frykt for kriminalitet og asylsøkere. Det kan derfor se ut som om innvandrer miljøer i tradisjonell forstand blir mer kjønnnet, sammenlignet med etnisk norske (Eide og Orgeret 2015:21). Det kan også hevdes at kvinners situasjon i det «globale sør» brukes som et retorisk argument for intervensjon og krig, noe som ble synliggjort under krigsinnsatsen i Afghanistan.

Kvinnens fremvekst i ledende stillinger som følge av politiske beslutninger, er tydeliggjort gjennom innføring av lov om minst førti prosent kvinner i bedriftsstyrer. Det er samtidig innført en rekke lover som likestillingsloven, diskrimineringsloven om etnisitet, arbeidsmiljølovens kapittel om likebehandling, i tillegg til en rekke politiske likestillingstiltak gjennom ombud og departement som regulerer kjønns sammensetningen på en rekke områder. I journalistikken er det også grunn til å tro at økningen i antallet kvinnelige journalister, samt

Økningen i kvinners utdanning, sammenlignet med menn har ført til en utvikling som preger innholdet og kildeutvalget.

Figur 3. Tall fra SSB viser at av alle personer over 16 år har 9,2 prosent fullført universitet- og høgsolenivå på mer enn fire år og 23 prosent inntil fire år. Menn har tradisjonelt hatt høyere utdanning enn kvinner, men i 2000 var ifølge SSB andelen med høyere utdanning lik for menn og kvinner. Tabellen viser ulikhetene mellom menn og kvinner i antall, mens i prosent er det 35,6 prosent andel kvinner (samlet) som har høyere utdanning, mens det tilsvarende tallet for menn er 28,8 prosent. Utviklingen i utdanningsnivået blant kvinner kan være relevant for hvor aktuelle de er som kilder til kunnskap.

Mediene selv har satt seg mål om å øke antallet kvinnelige kilder, og NRK har hatt et mål om å ha 40 prosent kvinnelige intervjuobjekter innen utgangen av 2013. En undersøkelse de selv utførte i 2006, viste at 75 prosent av alle kilder var menn (Eide og Orgeret 2015:67).

5.11 Oppsummering

I dette teorikapitlet er det redegjort for hvilke kvalitetskriterier som objektivt lar seg kvantifisere og som vil bli vektlagt i analysen. Detaljene er spesifisert i vedlagt kodebok, men for å tydeliggjøre definisjonen av de ulike kvalitetskriteriene som senere vil bli analysert, er de listet punktvis opp med en kort forklaring:

Kvalitet knyttes til lengden på artikler og reportasjer.

Lengden på en sak, ved å telle antall ord, kan ha betydning for hvor grundig journalisten har gått inn i problemstillingen og omfanget av kilder. Samtidig er det ikke slik at en sak nødvendigvis blir bedre dess lengre den er.

Sjanger og eventuelle problemer knyttet til dette.

Sjangerblanding er i seg selv uproblematisk, men der reportasjer eller nyhetsartikler mangler kildegrunnlag og saken i større grad fremstår som en kommentar, analyse eller anmeldelse, er dette en form for redusert kvalitet.

Bruk av reportasjer, kontra artikler.

For å begrense omfanget av oppgaven, vil kun nyhetsreportasjer og nyhetsartikler bli vurdert i analysen. Reportasjesjangeren krever tilstedeværelse og rangeres derfor over nyhetsartikkelen.

Utviklingen i bruk av reportasjebilder.

Bruk av reportasjebilder i form av å ha vært til stede der hendelsen finner sted, er et kvalitetstegn, fremfor bruk av arkiv- eller illustrasjonsbilder.

Volumet av utenrikssaker, kontra innenriks.

En stor geografisk bredde i nyhetsutvalget vil være positivt, da dette potensielt kan gi leseren et bredere perspektiv og en videre forståelse av en aktuell problemstilling. Det vil i denne oppgaven kun bli talt innenriks- og utenrikssaker, men geografisk bredde kunne også omfattet hvor bred dekning riksavisene har innenfor landets grenser, bredden i stoffområdet osv.

Bredden i bruk av ulike kildekategorier.

En sak blir som oftest bedre av at flere ulike typer kilder slipper til. En nyhetssak med kun ekspertkilder rangeres som eksempel lavere, sammenlignet med en sak der både ekspertene og den som er berørt slipper til. De fem hovedkategoriene av kilder er: konsekvens eksperter, eksperter, den som bestemmer eller er ansvarlig, andre medier og dokumenter, bøker eller databaser.

Utviklingen i antallet kilder som benyttes.

Det å slippe flere stemmer til i en sak er positivt og vil ofte føre til at flere sider av saken blir belyst.

Er journalistens egen mening synlig i teksten?

Dette spørsmålet skiller seg fra punktet om sjangerblanding, ved at det faktisk er en reportasje eller artikkel, men at journalistens mening allikevel blir synliggjort ved manglende referanse til en meningsytring.

Klarer journalisten å få frem de ulike sidene i en sak i form av opposisjon og kritikk?

Alle sider av en sak bør belyses og kvaliteten øker ved at representanter for de ulike sidene kommer til orde og blir hørt. Motstemmer bør derfor være synlige i teksten.

Er kritiske spørsmål fra journalisten synlige i teksten?

Denne teknikken blir i relativt liten grad benyttet i Norge, men synlige kritiske spørsmål fra journalisten i teksten kan bidra til å synliggjøre problemstillingen og få frem konfliktlinjene.

Hvordan har bildebruken i avisene utviklet seg?

Visuell informasjon i tillegg til tekst vil i mange tilfeller være et positivt bidrag og øke kvaliteten på det som presenteres. Dette punktet henger sammen med utviklingen i bruk av reportasjebilder, men er konsentrert om mer eller mindre bruk av bilder, størrelse på bilder og type bilder som benyttes.

Utviklingen i bruk av byline.

Ved å signere en sak åpner journalisten seg for korreksjoner og kritikk, noe som gir en form for økt kvalitet, sammenlignet med en anonymisert artikkel eller reportasje.

Slipper kvinner til som kilder i større grad enn tidligere?

Bredden i kildeutvalget, inkludert kildebalansen mellom kjønnene, er et kvalitetstegn.

I hvor stor grad benytter journalistene «ikke etnisk norske» som kilder?

I liket med forrige punkt vil kvalitet i kildeutvalget også omfatte bruk av «ikke etnisk norske»⁴¹. Bredden i kildeutvalget bør ikke begrenses til kjønn og etnisitet, men dette er to elementer det langt på vei er mulig å identifisere, i tillegg til de fem hovedkategoriene av kilder som er beskrevet tidligere.

Er hele problemstillingen belyst og besvart i saken?

Et viktig kvalitetskriterium som er beskrevet i dette kapitlet, men der det kreves relativt mye detaljkunnskap om hver enkelt sak. Dette er samtidig et kriterium det kan være vanskelig og for omfattende å svare på i et stort antall analyserte saker.

Er problemstillingen forsøkt satt i perspektiv?

Et relevant kvalitetskriterium som i mange tilfeller vil bidra til en bedre forståelse hos leseren. Samtidig er dette krevende å kvantifisere i store volum av tekster og kvaliteten på dette spesifikke punktet kan bli mangelfull.

Kan tekstreklame identifiseres i teksten?

Tekstreklame vil redusere kvaliteten på det journalistiske produktet, slik det er omtalt i dette teorikapitlet.

⁴¹ "Ikke etnisk norsk" er et problematisk uttrykk, da det er med på å klassifisere mennesker og skape et unaturlig og utdatert skille mellom folk basert på deres opprinnelse. Det er også en rekke problemer knyttet til denne målingen som er forsøkt beskrevet i analysekapitlet.

6.0 Metode

Dette kapitlet inneholder en beskrivelse av innsamlet materiale og grunnlaget for den kommende analysen. Metodene som er benyttet, er et resultat av valg og avgrensninger knyttet til temaet. Målet har vært å finne metodeverktøy som belyser problemstillingen, og som er i stand til å gi best mulig svar på de spørsmål som er relevante.

I dette prosjektet er det benyttet både en kvalitativ og en kvantitativ metode. Senere i kapitlet går det i dybden på de metodiske valg, i tillegg til styrker og kvaliteter. Kvalitative intervjuer er benyttet for å utforske spørsmål og hypoteser som har oppstått i forsøket på å beskrive kvalitetsbegrepet knyttet til nyhetsjournalistikken i riksdekkende medier.

Mye av innholdet i den kvantitative innholdsanalysen er basert på de kvalitative intervjuene og har bidratt til valg av tidsperiode og de forsøksvis objektive kriteriene som er lagt til grunn for den systematiske tellingen og kategoriseringen av enkelt-elementene i kodeboken.

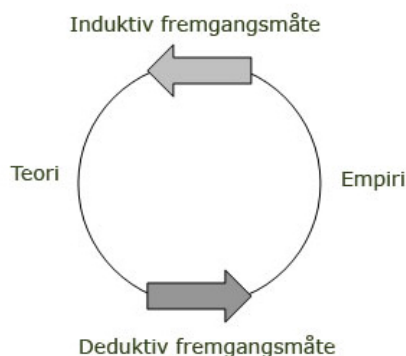
Hvert element, eller problemstilling, under en kategori er en variabel som har fått tildelt en verdi, der alle variabler er blitt vurdert til å ha validitet eller gyldighet i det utvalget som er forsket på. I tråd med Hayes er det under flere av kategoriene lagt inn én eller flere variabler for hver enkelt problemstilling (Hayes 2005:120). For å sikre validitet ble det utført en mindre pilotstudie der kodingen av variablene ble testet. Pilotstudien klargjorde enkelte mindre problemer med variablenes verdier og reliabilitetsproblemer som førte til noen nødvendige justeringer, dette i tråd med Neuendorf som beskriver behovet for stor grad av enighet om forståelsen av dataene som måles, og at variablene må være så klart definerte at de ikke er overlappende. Upålitelige data vil resultere i at analysen blir meningsløs (Neuendorf, 2002:12).

Målet med kodeboken er at den skal være så detaljert og konsis at den eliminerer individuelle forskjeller mellom ulike kodere (Neuendorf, 2002:132). Det er samtidig slik at man ikke kan gjennomføre en innholdsanalyse som helt utelukker feil (error), men at mulighetene for feil elimineres i størst mulig grad ved å lage en god kodebok og lage et godt og gjennomarbeidet design (Neuendorf, 2002:113).

6.1 Metodisk design

Et forskningsprosjekt vil kunne ha nytte av to eller flere ulike metoder, og i denne aktuelle problemstillingen gir bruk av kvalitative intervjuer en dypere forståelse av hva pressens representanter selv legger vekt på av kvalitetskriteriene for god nyhetsjournalistikk, og vil kunne være forebyggende på den måten at innholdsanalysen blir sett på som relevant også for de som utøver yrket, og ikke bare en akademisk disiplin. En kvantitativ innholdsanalyse gir samtidig reelle tall på hvor store endringene faktisk har vært.

Kvalitativ metode i form av intervjuene som er gjennomført i kombinasjon med en gjennomgang av aktuell litteratur, er en form for induktivt design, eller data i form av ord, mens deduktivt design er gjennomført gjennom den kvantitative metoden som er valgt der det er samlet inn data i form av tall. Brinkmann viser til tidsaspektet ved valg av metode(r), da en spørreundersøkelse i form av intervjuer normalt tar kortere tid enn en kvantitativ analyse. Induktive studier er gjennom en slik forståelse raskere å administrere, analysere og rapportere, sammenlignet med deduktive studier (Brinkmann og Kvale, 2004:127).

Figur-4. Illustrasjonen visualiserer induktivt, kontra deduktivt design. Kilde: Kunnskapscenteret.

Intervjuene med etterfølgende analyse av hva som kommer til uttrykk fra pressens representanter, er en kombinasjon av retorisk analyse, diskursanalyse og konversasjonsanalyse. Problemstillingene blant annet Yin trekker opp ved bruk av to ulike metoder og det krevende arbeidet med å designe studiet i forkant slik at de to metodene gir sammenlignbare svar, blir ikke like komplisert i kombinasjon av disse to metodene i denne oppgaven, sammenlignet med andre som i større grad ønsker å trekke tallmessige verdier ut av den induktive metoden, noe det i dette tilfellet ikke vil være behov for (Yin 2008:66).

Intervjuene er sterkt knyttet til den innledende og første del av oppgaven som forsøker å si noe om hva som legges i kvalitetsbegrepet og kriteriene for god kvalitet. I intervjuene testes hypotesene og påstandene som er fremkommet, for senere i avsluttende del av oppgaven å kunne kvalitetssikre i størst mulig grad kriteriene som er grunnlag for den kvantitative analysen. Den første delen av oppgaven kan dermed leses som en selvstendig analyse av kvalitetsbegrepet, og som et utgangspunkt og premiss for analyseoppgaven.

Den siste delen av oppgaven skal gi svar på kvalitetsutviklingen fra 1994 til 2014 ved hjelp av en kvantitativ innholdsanalyse, basert på nyhetsdekningen i Aftenposten, VG og Dagbladet.

Fordelen ved et metodisk design som kombinerer en blanding av kvantitative og kvalitative metoder, er at de ulike metodiske tilnærmingene bidrar til å skape flere forståelsesrammer som kan bidra til å utfylle sluttproduktet. Ved å benytte flere metoder kan svakheter ved de ulike metodene samtidig kompenseres for, og studiets validitet kan potensielt styrkes (Østbye 2007:121).

6.2 Kvalitativ metode

Kvalitative intervjuer er benyttet for å få svar på hvordan profesjonelle aktører i pressen oppfatter verden og leser mønstre i forståelsen av kvalitative sammenhenger. Svarene fra intervjuene er sammenlignet med tidligere forskning og litteraturen på området, i form av at teoretisk kunnskap er benyttet til å analysere intervjuene – og motsatt er intervjuene benyttet til å forstå teoretisk kunnskap i kombinasjon med de som faktisk utøver og påvirker kvalitetskriteriene i praksis.

Brinkmann skriver at man i utgangspunktet kun trenger et lite utvalg av personer som intervjues, men allikevel et tilstrekkelig antall slik at de viktigste poengene blir avdekket og man har et grunnlag for å kunne konkludere med at flere intervjuer neppe vil avdekke noe avgjørende nytt. (Brinkmann og Kvale, 2004:140). Intervjuobjektene i denne oppgaven er ansvarlige redaktører i VG, ansvarlig redaktør i Dagbladet, leder i Norsk Journalistlag, generalsekretær i Norsk redaktørforening og generalsekretær i Norsk Presseforbund.

6.2.1 Intervjuobjekter

Svakheten ved kun å basere seg på kvalitative intervjuer kan være at det er vanskelig å trekke klare slutninger på bakgrunn av et ikke-representativt utvalg, eller at det vil være vanskelig å generalisere resultatene ettersom utvalget ofte er lite og skjevt. Mitt utvalg av intervjuobjekter er lite, men representerer godt den profesjonelle og premissgivende del av pressen. Den «ikke profesjonelle» part, i form av leserens kvalitetsoppfatning er ikke representert hverken som intervjuobjekt eller som part i den kvantitative analysen utover status som konsekvens ekspert i kategorien «kilder».

6.2.2 Intervjuteknikk

I gjennomføringen av intervjuene er det benyttet opptaker og opptakene er senere transkribert slik at det ikke er i tvil om hva som er blitt sagt. I tillegg er intervjuene arkivert slik at det kan fungere som en dokumentasjon og kvalitetssikring av utført arbeid.

Selve intervjuguiden er bygget opp slik at svarene på problemstillinger og hypoteser skal være hentet inn gjennom åpne spørsmål som skal ha gitt intervjuobjektene mulighet til å svare med egne ord på hvordan de vurderer kvalitetsbegrepet og hvordan de utøver kvalitetskriteriene.

Hvert intervju er delt inn i faser med en forsiktig innledning, der målet er å skape tillit i tillegg til å skape en felles forståelsesramme av hva intervjuet skal inneholde og hva som er viktig å konsentrere seg om. Dette er gjort ved at problemstillingen det ønskes svar på er blitt beskrevet. Intervjuene er innledet med enkle spørsmål (Brinkmann og Kvale, 2004:154) for deretter å fortsette med substansspørsmål som er relevante for problemstillingen. Spørsmålene er forsøkt utformet slik at de skal være enkle å forstå, nøytrale i form, åpne, men samtidig tydelige slik at det er mulig å få svar på det som det faktisk er behov å få svar på, og i en form som er beskrevet av Brinkmann gjennom bruk av hvorfor, hva og hvordan (Brinkmann og Kvale, 2004:159). I den grad det er spørsmål som kan misforstås eller som kan oppfattes som kompliserte, er det innledet med en forklaring eller bakgrunn for spørsmålet.

De kvalitative intervjuene er gjennomført som en form for semi-strukturerte, der spørsmålene i utgangspunktet er like for alle intervjuobjektene, men der det er foretatt noen individuelle tilpasninger og rekkefølgen til en viss grad er tilpasset situasjonen. Et eksempel på hvorfor dette har vært gjort er ulikhetene blant pressens representanter: En ansvarlig redaktør kan svare konkret på hvordan kvalitetskriteriene følges opp i hans avis, mens representanter for ulike presseorganer vil måtte svare på disse spørsmålene fra et litt annet utgangspunkt og i større grad generalisere svarene, noe som er tatt hensyn til i spørsmålstillingene.

6.3 Kvantitativ metode

Kvantitativ innholdsanalyse er godt egnet til å måle ulike former for kommunikasjon og i valget av problemstillinger vil variablene typisk være lengde på sakene i form av antall ord, sjanger, innenriks/utenriks, type kilder, antall kilder, kjønnsbalanse og om det er bilde til

saken. Fullstendig oversikt med forklaringer er vedlagt, men dette er eksempler på aktuelle kriterier.

Hayes skriver at det er minst to viktige elementer i en innholdsanalyse, det første er research-design og det andre er selve dataanalysen (Hayes, 2005:122). Dataene som er valgt, må være objektive og ikke speile forskerens oppfatninger. Videre må det være en konsistent koding og alle prosedyrer og valg som tas, må være etterprøvbare, pålitelige og ha reliabilitet⁴².

6.3.1 Bruk av objektive kriterier i analysen

I dette analyseprosjektet har det vært mulig å gjennomføre en komparativ undersøkelse der utvalgte kriterier i nyhetsartikler, systematisk er sammenliknet over en 20-års periode.

Hypotesen er at kvaliteten på innholdsjournalistikken har bedret seg som følge av økt utdanningsnivå og en IKT-utvikling som har bidratt til økt tilgang på informasjon, fakta og kilder. Alternativt kan kvaliteten ha blitt redusert som en mulig følge av nedbemanninger, økt krav til hurtighet og mengde saker produsert.

Analysen som dekker en relativt lang tidsperiode kombinert med mange ulike kriterier, gir mulighet til å tolke resultatene i form av bivariate analyser, som er en relasjon mellom to variabler. Alternativt, eller i tillegg, har det også gitt meg muligheten til å tolke resultatene av multippel regresjon, der det er analysert om to eller flere uavhengige variabler i en eller annen grad påvirker hverandre. En problemstilling knyttet til dette som det er utfordrende å analysere, er økt bruk av kilder og/eller kildekombinasjoner (kildetyper) over flere år. Økt utdanning og økt antall journalister med bachelor eller master er en kjent tallstørrelse, men å knytte et presist tall på utdanningsnivået fra år til år i den enkelte avis er utfordrende, men samtidig et eksempel på hvordan multippel regresjon kan tenkes benyttet i dette prosjektet.

6.4 Utvalgte medier som er med i analysen

Det har vært nødvendig å begrense omfanget av studien, samtidig som resultatet må være representativt. I den kvantitative innholdsanalysen er valget falt på de tre største riksavisene Aftenposten, VG og Dagbladet på papir. Utvalget er basert på en proporsjonal stratifisert

⁴² Reliabilitet i denne sammenheng er en form for generalisering som er innenfor en eksplisitt fortolkningsramme der målet er at alle som utfører den samme undersøkelsen (tellingen), skal komme frem til det samme resultatet.

utvalgsteknikk, der alle avisene er likt representert på de samme ukedager og år (Neuendorf 2002:85). Medier som TV, radio og nettaviser er valgt bort, i likhet med små avishus og lokalaviser. Dette gjør at analysen mister noe i bredden av medier, samtidig representerer de valgte mediene kontinuitet og består av store redaksjoner som gjør at én enkelt journalist ikke vil ha noen påvirkning på resultatet av analysen.

Videre er det valgt å kun analysere nyhetsreportasjer og nyhetsartikler. Alle andre sjangere er valgt bort og omfatter blant annet anmeldelser, analyser, kommentarer, kronikker, sport, portretter osv. Det er imidlertid gjort et skille mellom nyhetsreportasje, der mediet har vært til stede gjennom øyensildring eller foto, og nyhetsartikkel der mediet antas å ikke har vært til stede (eller der det ikke er mulig å avgjøre om man har vært til stede). En annen kategorisering knyttet til nyhetssjangeren, er et geografisk skille mellom innenriks- og utenriksaker. I dette prosjektet er alle saker som kan knyttes direkte til norske forhold og som i hovedsak omtaler norske forhold, kategorisert som innenriks, selv om hendelsen kan ha foregått utenfor landet. For å kategorisere en sak som en utenriksak, må hoveddelen av innholdet kunne knyttes til forhold som ikke omtaler, eller omfatter Norge og norske forhold. Det er verdt å merke seg at antallet artikler fra de ulike avisene varierer sterkt, noe som kan knyttes til den enkelte avis' særegenhet. Aftenposten består for eksempel av flere sider med nyhetsstoff, sammenlignet med Dagbladet.

6.5 Valg av tidsperiode

Valg av data og avgrensning av data som skal være med i analysen, er avgjørende for et godt sluttresultat, lik anbefalingen til Andy Field, som sier at vi må samle tilstrekkelig med data som samlet kan beskrive et godt resultat (Field, 2009:49).

Det er flere grunner til at utvalget er basert på en periode over 20 år. En viktig årsak er ønsket om å måle kvalitetsutviklingen over en tilstrekkelig lang periode for å kunne generalisere og få en tilstrekkelig validitet over en tidsperiode. Avslutning i 2014 var av praktiske årsaker og knyttet til starten av prosjektet med ønske om å måle «frem til i dag». Prosjektet startet i 2015 og det siste hele året før prosjektstart var derfor 2014. Start av målingene i 1994 er basert på flere kriterier, der utdanning er én faktor. Tidligere utdanningstilbud ble dette året innlemmet i Høgskolen i Oslo, noe som samtidig var starten på opprettelse av godkjente

profesjonsutdanninger en rekke steder utover i landet. Journalistutdanningen ble i denne perioden ytterligere utvidet med muligheten for å ta en mastergrad.

Parallelt med de store endringene i utdanning, har det i perioden fra 1994 til 2014 vært en formidabel IKT-utvikling, noe som har bidratt til at arbeidshverdagen for journalistene har endret seg i vesentlig grad.

Det er valgt en konstruert (syntetisk) modell for «nyhetsuke» for å kunne velge ut et representativt utvalg artikler. Modellen er lansert av Sigurd Allern i «Nyhetsverdier», der han analyserer journalistikk i ti norske aviser (Allern 2001). Videre er det valgt dager med størst mulig spredning på både ukedager og tidspunkt i løpet av måneden. Ingen søndager eller lørdager er valgt, ettersom ikke alle papiravisene har søndagsutgaver. Videre er det forsøkt å unngå måneder med mange helligdager. Utgavene som er valgt, er den første mandagen i februar, den andre tirsdagen i mars, den tredje onsdagen i august, den fjerde torsdagen i september og den siste fredagen i november. Dette gjentas for årene 1994, 1999, 2004, 2009 og 2014. Utvalget består dermed av 25 utgaver fra hver av de tre avisene og analysen er basert på totalt 75 aviser og 1 369 reportasjer/artikler over den aktuelle 20-års perioden.

6.6 Utfordringer med koding

I innholdsanalysen er målet å finne objektive variabler som er definerbare og målbare. Ved hjelp av forhåndsdefinerte kvalitetskriterier i den enkelte reportasje eller artikkel (Neuendorf 2002:95), kvantifiseres hvert enkelt kvalitetskriterium, i form av data som har en «manifest» form. Eksempler på dette er antall kilder, antall ord, om saken har byline eller ikke og lignende. Data i «latent» form kan ikke måles direkte og kommer først frem gjennom én eller flere indikatorer der det er mulig å tolke mønstre og tendenser (Neuendorf, 2002:23).

Eksempler på dette er om problemstillingen i reportasjen eller artikkelen er forsøkt satt i perspektiv (sammenlignet med annen relevant informasjon, eller tidligere hendelser), og til en viss grad også spørsmålet om det er kilder som er i opposisjon eller kritiske til det som fremføres. Opposisjon fremføres ved at én eller flere kilder skiller seg ut og ikke bare bekrefter det som allerede er skrevet, men har en annen mening enn hva andre kilder har gitt uttrykk for. De tilfører dermed saken noe nytt og med en annen vinkling knyttet til sakens tema.

Reliabilitet i betydningen «pålitelig» får vi gjennom en test som utføres flere ganger. Er resultatet tilnærmet det samme hver gang, betegner vi det som høy reliabilitet. Er det derimot stor variasjon i resultatene, får vi en lav reliabilitet. Samtidig er ikke høy reliabilitet en garanti for validitet. For å få en god kombinasjon av reliabilitet og validitet er man avhengig av at kodeboken har en beskrivelse til hver enkelt variabel som forstås på samme måte uavhengig av hvem som koder, i tillegg til at spørsmålene er tydelige og ikke kan misforstås. Sigurd Allern kaller dette interkoder-reliabilitet, noe som betegner graden av samsvar, eller enighet mellom to eller flere kodere. I dette prosjektet har jeg gjennomført all koding alene, men har gjennomført stikkprøver, der jeg har gått tilbake til et tilfeldig utvalg artikler og kodet disse på nytt for å sjekke mulige svakheter og ulikheter i tallmaterialet. Disse kontrollene har ikke avdekket feil som svekker sluttresultatet. De har imidlertid avdekket kategorier som ikke er pålitelige nok, og som jeg derfor har utelatt i analysen. Eksempel på dette er spørsmål om «saken er opplyst?». Tidligere i teksten er dette spørsmålet knyttet til Andersons «comprehensibility» (Anderson 2014) som sier noe om hvordan teksten er bygget opp og senere i samme kapittel der Habermas siteres på teorien med prinsippet om at alle stemmer skal bli hørt og alle argumenter skal bli utfordret (Ihlen 2009:141-159). Dette er et viktig element for å vurdere kvalitetsjournalistikk, men krever en relativt omfattende analyse som man ikke bør gjøre alene. Anderson er i sin bok inne på samme tema og mener slike analyser bør gjøres av en kompetent gruppe, bestående av erfarne journalister/redaktører og/eller forskere. Kategorien er gjennomgående fylt ut i tabellen med de 1 369 artiklene, men utelatt i analysen fordi vurderingene knyttet til spørsmålet krever mer tid og et bredere kompetansenivå enn hva man alene kan stå inne for gjennom et omfattende materiale på 1 369 artikler, samt innenfor akseptable tidsrammer.

6.7 Kvalitetskriterier som er unntatt fra analysen

Det er beskrevet kategorier, eller variabler, som er kodet og kvantifisert, men unnlatt fra analysen, dette da jeg vurderer dem til å ha lav reliabilitet. Eksempel på dette er spørsmål om «saken er opplyst?» som er beskrevet i forrige underkapittel (se over).

Andre kategorier som er utelatt fra det avsluttende analysearbeidet, er forsidehenvisninger av saker og antall saker knyttet til samme tema (hovedsak med tilknyttede undersøker). Det vil være grunn til å tro at saker det blir vist til fra forsiden rangeres over andre saker og derfor anses å være av høy kvalitet. Aftenposten hadde flere forsidehenvisninger før de endret til

tabloid format, men det er grunn til å tro at hovedårsaken kan knyttes til formatet (stort format gir mye plass), mer enn andre årsakssammenhenger.

Andre kvalitetskriterier som ikke er med i den senere analysen, er hurtighet. Både Torry Pedersen og John Arne Markussen fremhever hurtighet som et kvalitetskriterium som ikke er forsøkt målt og som ikke er med i de utvalgte målekategorier. Et annet aktuelt kvalitetskriterium som er kommet frem under de kvalitative intervjuene, er de valg av dekningsområder avisene gjør knyttet til bemanningssituasjon og kapasitetsvurdering. Pressens representanter fremhever valg- og ikke minst stoffområder de velger bort for å opprettholde kvalitetsnivået på saker som blir publisert. I praksis betyr det at den redaksjonelle ledelsen velger bort geografiske områder, bransjer eller type hendelser de ikke lenger prioriterer. Isteden velger de å tettere følge opp definerte saksområder der de har fortrinn, kunnskap eller stoffområder leserne er mer opptatt av. Denne type valg fanges ikke opp i det påfølgende analysekapitlet og er ikke et av de utvalgte kriteriene i utførte målinger.

6.8 Oppsummering

I delkapitlene om metode har jeg omtalt styrker og svakheter ved metodene, dataene og analysen. Og det er forsøkt å tydeliggjøre de metodiske tilnærmingene tilbake til oppgavens problemstilling knyttet til kvalitetskriterier og kvalitetsutviklingen i nyhetsreportasjer og nyhetsartikler over en lengre periode.

Kvalitativ analyse er ifølge Barrie Gunter overlegen all annen testing av en hypotese slik at man i en tidlig fase kan få bekreftet (eller avkreftet) at man er på riktig spor ved å sammenligne to eller flere variabler i spørsmålstillingen (Gunter, 2012:239). Arlene Fink derimot argumenterer med at en spørreundersøkelse er godt egnet når man ønsker direkte informasjon og derfor en godt egnet metode for å beskrive, sammenligne og forklare individuelle forskjeller, sosial kunnskap, følelser og verdier (Fink 2013, s. 205). Det er i denne oppgaven benyttet to ulike metoder, der de kvantitative resultatene gir de mest presise svarene. Selv om det er slik i dette tilfellet er det i likhet med argumentasjonen til Robert K. Yin vanskelig, eller lite formålstjenlig å sette metoder opp mot hverandre og gradere dem etter viktighet eller egnethet. Hver metode har individuelle kvaliteter som må vurderes opp mot hva vi ønsker å finne ut (Yin, 2008:6–9). Han har også laget en tabell der han viser hvilke metoder som egner seg til ulike studier.

I denne oppgaven er det ikke et tilfeldig utvalg aviser som er analysert og det er heller ikke foretatt innholdsanalyse i en tilfeldig valgt tidsperiode. Dataene kan derfor ikke generaliseres utover de rammer oppgaven beskriver. Øyvind Ihlen beskriver analytisk generalisering som å gjøre egne fortolkninger eksplisitte slik at andre selv kan vurdere om funnene er holdbare (Ihlen, 2007:18). Alle intervjuer i denne oppgaven er transkribert og lagret. Tilsvarende er alle de 75 avisene skrevet ut på papir og arkivert etter dato, år og avis. I avisene som gir grunnlag for den senere analysen i denne oppgaven, er samtlige reportasjer og artikler markert, nummerert og påført antall ord. Det er link mellom denne nummereringen og hver enkelt av de 1 369 artiklene som er analysert og arkivert i SPSS.

Det er dermed i ettertid mulig for hvem som helst å systematisk gå igjennom analysematerialet for å se om andre ville kunne komme frem til det samme resultatet. I de innledende kapitler er det gjort forsøk på å begrunne valgene som er gjort og tydeliggjøre fremgangsmåten i analysen. Målet er å presentere en form for analytisk generalisering som kan gi en indikasjon på tendenser knyttet til utviklingen i norsk journalistikk, selv om funnene ikke statistisk kan generaliseres til å gjelde alle medier, sjangere, eller journalister i Norge.

7.0 Analyse og resultater

I dette kapitlet vil jeg presentere resultatene fra den kvantitative analysen av de tre avisene Aftenposten, VG og Dagbladet i perioden fra 1994 til 2014. Den kvantitative analysen vil bli utfyllende beskrevet i en kombinasjon med resultatene fra de kvalitative intervjuene av Torry Pedersen som ansvarlig redaktør i VG, John Arne Markussen som ansvarlig redaktør i Dagbladet, Kjersti Løken Stavrum som generalsekretær for Norsk presseforbund, Arne Jensen som generalsekretær for Norsk Redaktørforening og Thomas Spence som leder av Norsk Journalistlag.

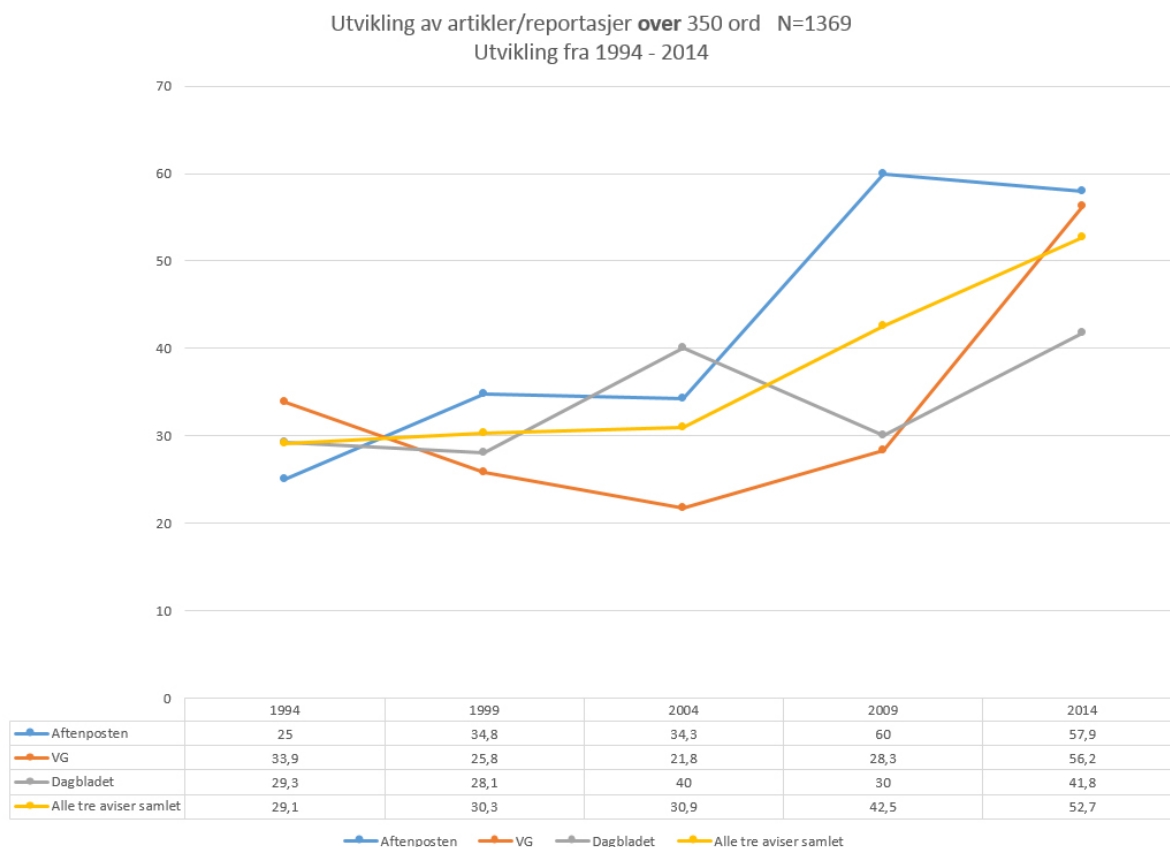
Hypotesen i dette prosjektet er basert på at kvaliteten på nyhetsjournalistikk og innholdet i denne har bedret seg blant annet som følge av økt utdanningsnivå og en IKT-utvikling som har bidratt til økt tilgang på informasjon, fakta og kilder slik som beskrevet i tidligere kapittel. Alternativet er at kvaliteten har blitt redusert som en mulig følge av nedbemanninger, økt krav til hurtighet og mengde saker produsert. Redusert kvalitet som følge av disse elementene knyttet til økt press på journalistene er det som dominerer debatten knyttet til kvalitetsutviklingen, og som et stykke på vei understøttes av «Den store kvalitetsundersøkelsen» som er laget av TNS Gallup på vegne av Norsk Journalistlag og Norsk Redaktørforening. Målet har vært å finne objektive data i journalistiske produkter som kan kvantifiseres og senere etterprøves.

I kodeboken som ligger som vedlegg til oppgaven, har jeg totalt 22 variabler, der tre av disse kun er knyttet til individuell nummerering av redaksjonelle saker som er med i analysen, dato for publisering av den enkelte sak og identifisering av publisering. De resterende 19 variablene er ment å si noe om kvalitet. Grunnlaget for de enkelte variabler og resultater er presentert i egne underkapitler.

Analysen viser kun endringer basert over tid, og mellom de ulike publiseringene, basert på de utvalgte kvalitetskriteriene. Resultatet sier derfor ingenting om et ideal, hva som er godt nok, eller hva pressen bør ha som målsetting. Med andre ord er dette i all hovedsak en deskriptiv, og ikke en normativ studie også på dette området.

7.1 Lengden på artikler og reportasjer

I artikkelen til Høyser og Nossen (Høyser & Nossen 2012) viser de til at artiklene i tidsperioden de har målt (1950 til 2008) har blitt lengre. Utviklingen av lengden på artikler støttes som tidligere beskrevet også av Barnhurst i undersøkelsen av tre amerikanske dagsaviser over et tidsrom på 100 år (Barnhurst 2005) og det samme i prosjektet «The New Long Journalism» (Barnhurst 1997). Tilbake til Norge støtter også forskningen til Roksvold funnene som viser en utvikling med stadig lengre artikler i avisene (Roksvold 2005).

Figur 5. Samlet har lange artikler økt fra 29,1 prosent av alle saker i 1994 til 52,7 prosent av alle saker i 2014. Aftenposten har den sterkeste utviklingen med en økning på hele 131 prosent i perioden. Dagbladet har en mer forsiktig utvikling, men øker allikevel antallet lange tekster med i overkant av 42 prosent.

Denne analysen viser den samme trenden⁴³ som i tidligere utført forskning. Selv om notiser ikke er en del av analyse materialet i denne oppgaven er det en klar trend som viser at

⁴³ I denne studien er antall ord lagt inn skalerbart i tabellen, ved at det faktiske antall ord i hver enkelt artikkel er benyttet og ikke gruppert. I praksis utgjør dette en forskjell i målingen av korrelasjon mellom ulike kriterier, noe som er beskrevet i et senere kapittel. I hoveddelen av analysearbeidet er det i denne studien valgt å gruppere antall ord etter tilnærmet samme mal som Nossen og Høyser, som igjen har benyttet den samme klassifiseringen som Barnhurst (2005), dette for å kunne sammenligne nåværende og tidligere forskningstall.

Litt teknisk, men i disse tidligere prosjektene har de delt opp lengden av saker i fem deler, der de har benyttet bokstaver, mens gruppene i denne oppgaven er identifisert med tall. Oversikten viser tallreferanse med overgang til deres tilsvarende bokstavreferanse i parentes: 1 (A + B) tidligere analyser har skilt mellom A, alt

reportasjer og artikler på 350 ord, eller færre har blitt redusert gjennom måleperioden. Samlet for alle tre publikasjonene er det en halvering av antallet saker i denne kategorien. I saker med over 600 ord har samlet økning vært på 132⁴⁴ prosent i perioden fra 1994 til 2014, og i svært lange saker (over 900 ord) har økningen vært på 38⁴⁵ prosent i samme periode. Hovedvekten av alle saker ligger mellom 351 og 600 ord, som viser en svak nedgang på omtrent 10 prosent, mens det i spennet mellom 601 og 900 ord er en økning på hele 76 prosent i perioden. Det er verdt å merke seg at denne utviklingen også omfatter Aftenposten, som i perioden har endret format fra «fullformat» til tabloid, noe som ble gjennomført fra årsskiftet 2005.

Lengre reportasjer og artikler er ingen garanti for økt kvalitet i seg selv, men kan åpne for blant annet bredere kildebruk, en sammenheng som blir beskrevet i et senere kapittel. Thore Roksvold skriver i forbindelse med sin konstatning av lengre artikler at han også kan dokumentere økt kvalitet i form av at avisspråket i perioden har blitt enklere, mer presist, mer korrekt, mer nyskapende og mer engasjerende (Roksvold 2005). Dette er en analyse som i denne oppgaven ikke har blitt utført, men både VGs redaktør Torry Pedersen og Dagbladets redaktør John Arne Markussen mener rettskrivingen og delvis avisspråket har blitt dårligere. Årsaksforklaringen er hurtighet og mangel på korrekturlesere. VG-redaktøren sier at «*min anekdotiske observasjon er at språket er dårligere. Og det har den enkle forklaringen at korrekturlesere er borte i de store publikasjonene.*» og «*alle vi som leser mye, ser jo at den språklige kvaliteten rettskrivningsmessig etter mitt skjønn er dårligere*». Dette er igjen ikke en del av det utførte analysearbeidet og det kan derfor ikke konkluderes med om Pedersen har rett i sin vurdering gjennom den gjennomførte kvantitative analysen.

Markussen uttaler også at han mener rettskrivingen har blitt dårligere, kombinert med dårligere språk, han sier: «*språk, der synes jeg at det har skjedd en utglidning, og det tas ikke så på alvor som det gjorde før.*» (...) «*og kanskje har det sammenheng med sparing og altså kostnadskutt og sånt, og automatisering.*» (...) «*ting går jo mye fortere i dag (...) det er ikke*

under 50 ord og B som har vært 50 til 150 ord. I analysegrunnlag til denne studien er notiser valgt bort og ut fra det faktum at det er et lite antall saker med få ord, er det valgt å slå A- og B-gruppen sammen. Videre tilsvarende gruppe 2 (C) som er 151 til 350 ord, gruppe 3 (D) som er 351 til 600 ord og gruppe 4 (E) som er over 600 ord. Her er det imidlertid valgt å legge til en ny gruppe (5) for å kunne differensiere ytterligere mengden av svært lange reportasjer/artikler. Gruppe 4 er derfor i denne studien begrenset opp til 900 ord (601 til 900) og det er lagt til en gruppe 5 som er alt over 901 ord. Ved å slå sammen gruppe 4 og 5 vil denne være helt identisk med tidligere forskningsresultater i gruppe «E».

⁴⁴ Økning fra 5,8 prosent av alle artikler til 13,5 prosent.

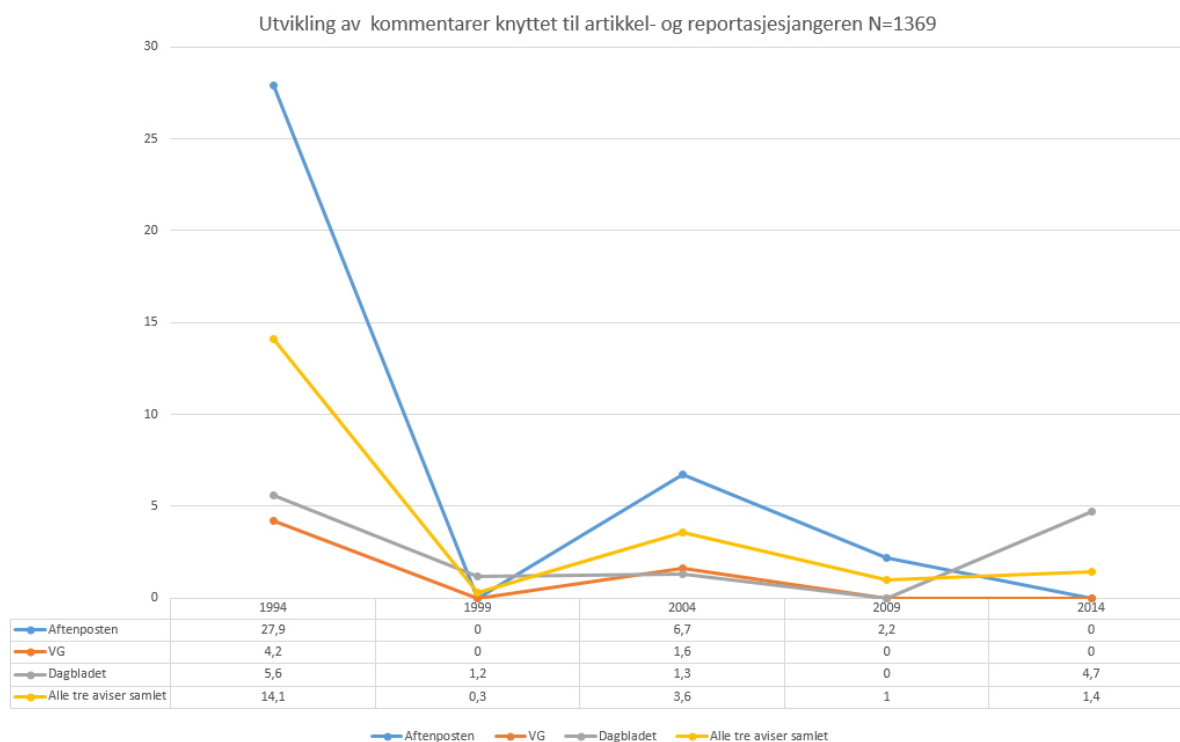
⁴⁵ Økning fra 4,9 prosent til 6,8 prosent av alle saker.

noe filter mellom reporteren som sitter og skriver for en sak som skal ut på internett, i form av en korrekturavdeling.».

VG-redaktøren forsvarer lange artikler ved at det blant annet er mulig å legge inn en emosjonell dimensjon utover rene fakta og mener lange artikler i VGs helgemagasin som går over 12 – 15 sider fortjener den plassen de får⁴⁶. Samtidig mener han enkelte nyhetsartikler i det daglige papirproduktet er for lange og «uttværa», med for liten fremdrift.

7.2 Utfordringer i avisenes valg av sjanger

I analysearbeidet har det oppstått dilemmaer der det som fremstår som en nyhetsartikkel, ikke er noe annet enn en analyse, kommentar eller kronikk og i noen få tilfeller også som forbruker- livsstilsak, og i disse tilfellene er artikkelen derfor registrert i en slik sjanger.

Figur 6. Kommentarer eller analyse forkledd som nyhetsartikkel eller reportasje. Sjangerblanding i journalistikken er ikke uvanlig, men der kommentarer og analyser ikke merkes godt og fremstår som en nyhetsartikkel eller reportasje, kan det være problematisk og vil være å anse som redusert kvalitet. Aftenposten hadde mange slike umerkede kommentarer i 1994, men som senere er blitt godt merket og som i dag ikke fremstår med den samme problemstillingen. I 2014 finner man kun spor av det i Dagbladet, men også her er det en liten del av kommentarstoffet som ikke er godt merket.

⁴⁶ VG-redaktøren beskriver her en sjanger som ikke er med i målingen (feature), men den emosjonelle dimensjonen er det nok mulig å finne igjen også i VGs nyhetsreportasjer og artikler.

I gjennomgangen av avisene viser analysen at en slik sjangerblanding mellom kommentarer og nyhetsartikler var relativt vanlig, spesielt i Aftenposten tidlig i perioden med hele 27,9 prosent av alle nyhetssaker i 1994, til å være helt fraværende i slutten av perioden (2014). Det betyr ikke at kommentarer er blitt borte, kanskje snarere tvert imot, men det er ikke lenger den samme tvilen om hva man leser. I vedlegget er det lagt ved eksempel på hvordan dette kunne arte seg, og artikler presentert av utenriksreportere dominerer denne sjangerblandingen tidlig i perioden. I eksemplet som er representativt for mange av disse artiklene, blandes kommentarer og referanser til kilder som svært ofte er andre nyhetsmedier. Utenriksartikler er tidlig i måleperioden preget av uklare kildehenvisninger og overraskende nok med liten grad av tilstedeværelse.

Analyseresultatet viser at Aftenposten og VG i liten, eller ingen grad blander disse sjangerne i dag, men det er mulig å finne spor av det i Dagbladet der sjangerblandingen er liten, men startet på 5,6 prosent av sakene for deretter å falle ned til mellom null og 1,3 prosent i mellomårene, men har deretter økt til 4,7 prosent igjen i 2014, noe som gjenspeiles i totalen for de tre publikasjonene, der sjangerblandingen samlet utgjør kun 1,4 prosent.

Lars Aarønes beskriver denne problematikken, der en rekke sjangere innen journalistikken glir over i hverandre og det er problematisk å skille sjangerne (Aarønes 2007). De fleste publikasjoner i dag merker en artikkel som kommentar eller analyse for at leseren ikke skal tro at det han eller hun leser er en uavhengig nyhetsartikkel. Med andre ord er artikler der journalistens mening kommer til syne, en form for redusert kvalitet, noe som i denne analysen er et eget kriterium som er undersøkt og forsøkt tallfestet. Samtidig kan analyser, kommentarer og kronikker være nyttige og opplysende for leserne, men leseren må vite at det er dette man leser. En sjangerblanding mellom nyhetsartikkel og journalistens kommentar kan villedde leseren. Svein Brurås er inne på dette temaet (Brurås 2010), der han gjør et todelt skille av redaksjonelt stoff, med det faktabaserte nyhets- og reportasjestoffet på den ene siden i form av reportasjer og artikler som er fri for journalistens personlige meninger og vurderinger. På den andre siden har han plassert kommentaren, i form av lederartikler, leserbrev, journalistiske kommentarartikler, spaltister og lignende. Alt dette beskriver han som personlige synspunkter og subjektive tolkninger som skal henvises til kommentarspaltene.

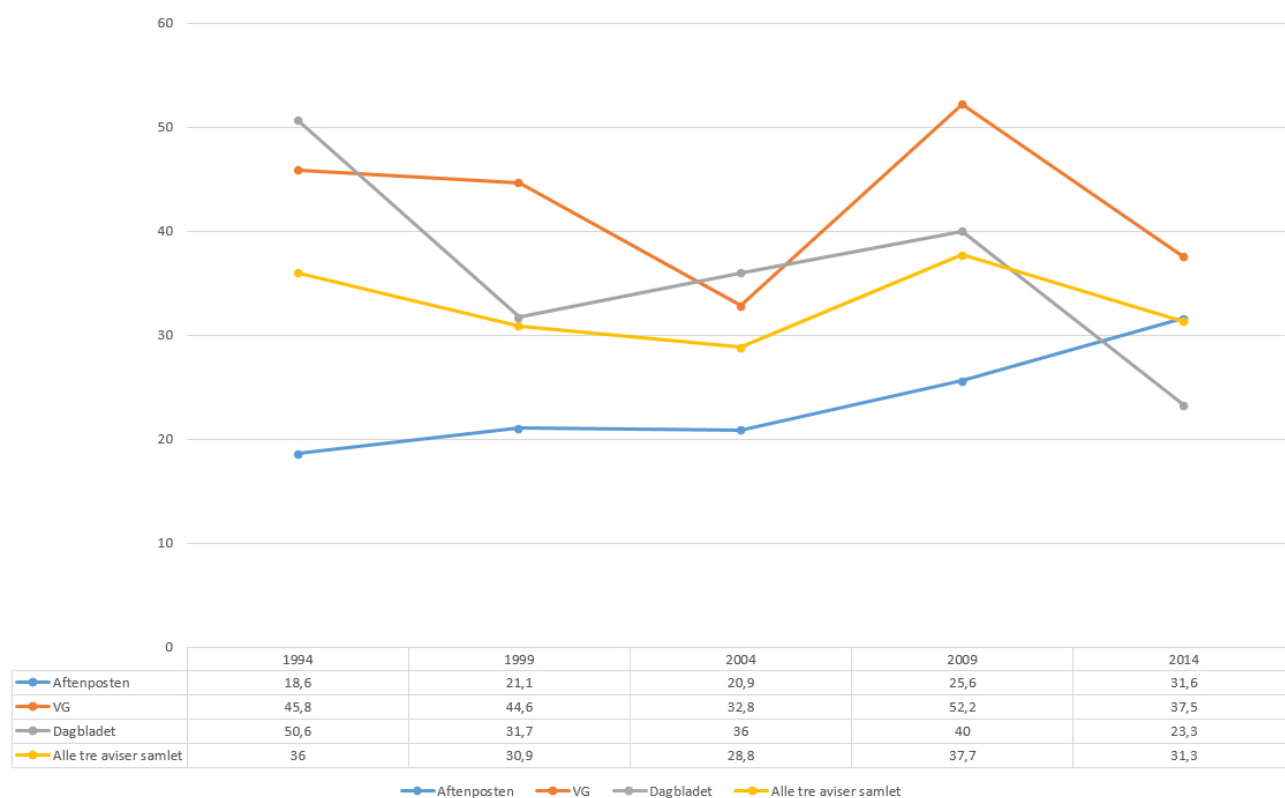
Brurås er opptatt av at leseren skal ha klart for seg hva det er som blir presentert: Er det faktarapportering der journalistens person spiller mindre rolle, eller er det journalistens vurderinger, tolkninger og synspunkter som kommer til uttrykk? Begge deler har sin berettigede plass, men skillet må etter Brurås oppfatning ikke viskes ut og han mener at en ukritisk sammenblanding vil ha negative følger for troverdigheten. Disse sakene skal etter hans mening skilles ved bruk av vignetter eller ved å gi nyhets- og kommentarstoff ulik typografisk profil (Brurås 2010:39-40).

Sjangerblanding og kommentarjournalistikk ble også tatt opp i de kvalitative intervjuene og leder i Norsk Journalistlag, som selv jobbet i Aftenposten i denne tidligfasen av den kvantitative analysen, mener journalistene hele tiden har vært bevisst skillet mellom kommentar og fakta, men tror aksepten for kommentarer hang igjen etter partipresseperioden og minner om at Aftenposten var åpent og erklært tilhenger av det borgerlige samarbeidet, mens A-pressen var en annen institusjon enn i dag. Spence mener også det var en periode man ønsket å drive kampanjejournalistikk. Ikke kampanje ved å være ensidig, men et ønske om å skape engasjement, *«enten det var for å få OL til en by, eller ikke få OL, eller for å styrke fotballaget»*. VG-redaktøren uttrykker bekymring for at det fortsatt i dag avsettes for mye plass til ulike kommentarer *«jeg er litt bekymret (...) for det er enklere og billigere stoff å sitte og mene noe ofte, og ofte er de kompetente mennesker, de som mener, men journalistikk er hard reporting, someone has to do the dirty work (...) samtidig, kravet til hurtighet og ressursknappheten i redaksjonene, så er det min frykt at det er for mye meninger. Når jeg leser Aftenposten på dagtid nå, herregud, det er jo meninger den ene siden etter den andre.»*

7.3 Forskjellen på reportasje og artikkel

For å begrense omfanget av oppgaven, er det i denne analysen valgt å konsentrere den kvantitative analysen til nyhetssjangeren og skiller mellom nyhetsreportasje (der mediet har vært til stede gjennom øyenvitneskildring eller foto) og nyhetsartikkel (der journalisten ikke har vært til stede, eller det ikke er mulig å avgjøre om man har vært til stede). Alle andre sjangere er valgt bort og omfatter blant annet anmeldelser, analyser, kommentarer, kronikker, sport, portretter osv.

Utvikling i bruk av nyhetsreportasjer
N=1369

Figur 7. Samlet har andelen nyhetsreportasjer falt med 13 prosent fra 1994 til 2014, men det er relativt store individuelle forskjeller avisene i mellom. Aftenposten har økt sin andel av reportasjer relativt markert, mens de to andre avisene har redusert denne andelen innhold. Hardest har det gått utover Dagbladet, som har redusert andelen reportasjestoff med hele 54 prosent i perioden.

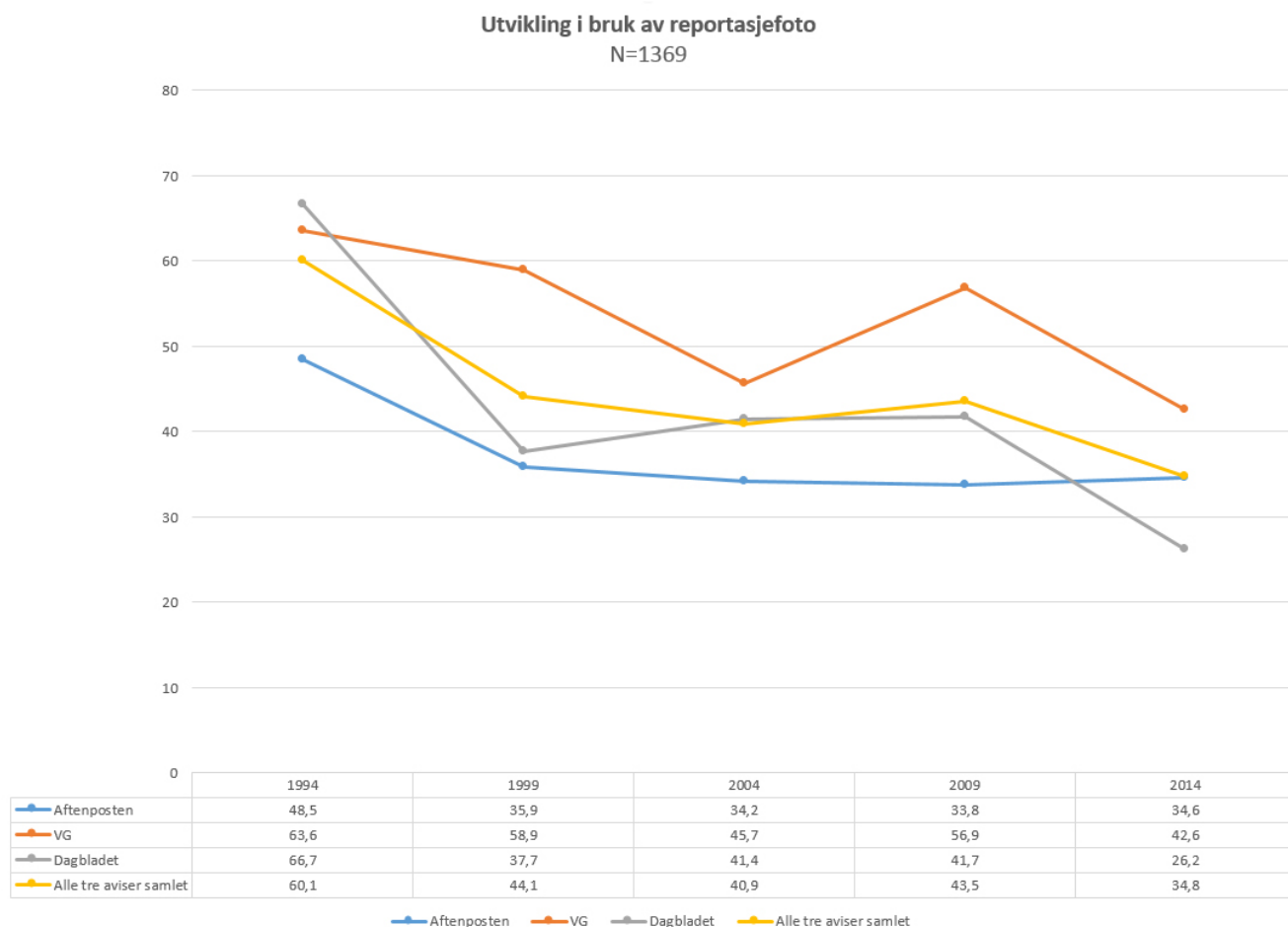
Reportasjesjangeren skiller seg fra mange andre sjangerformer da den krever at journalisten har vært ute i felten, på samme måte som gravejournalistikken. Sjangeren nyhetsreportasje er derfor interessant å skille fra nyhetsartikkelen da en positiv, eller negativ utvikling av denne sjangeren vil kunne si noe om prioriteringene i de publikasjoner som er analysert, og er ett av de områder som på generelt grunnlag påstås blir nedprioritert på grunn av nedbemanning, kostnadspress og effektivisering, noe som et stykke på vei blir bekreftet i denne analysen.

En annen som fremhever nyhetsreportasjen og som løfter dette opp som et kvalitetskriterium er Svein Brurås i boken Nyhetsvurderinger, der han skriver at den bærende nyhetssjangeren på TV er forankret i reportasjeposisjonen «være der» og i de levende og fortellende bildene (Brurås 2012:176). Her løfter han frem fordelene TV har fremfor andre medier, men det er allikevel noen av de samme bildene journalistene i avisene forsøker seg på gjennom nyhetsreportasjen. Utviklingen i antallet nyhetsreportasjer vil kunne ha en sammenheng med

bildebruk, i tråd med Steen Stensen og Espen Rasmussens vurderinger om at reportasjen er en visuell sjanger der bildet er et viktig element.

Utviklingen av nyhetsreportasjen viser samlet sett en nedgang på 13 prosent, men med en liten topp i 2009 (den samme perioden med antatt flest ansatte journalister i norsk presse, ref. tall fra Norsk Journalistlag). Aftenposten er den publikasjonen som viser positiv utvikling, og har økt andelen nyhetsreportasjer jevnt gjennom hele perioden med 70 prosent fra 1994 og frem til 2014. VG følger langt på vei totalutviklingen, mens Dagbladet har en kraftig reduksjon i andelen nyhetsreportasjer med et fall på hele 54 prosent fra 1994 til 2014, noe som viser at de nå i mindre grad er til stede der hendelsene skjer sammenlignet med tidligere.

7.4 Utvikling i bruk av reportasjefoto

Figur 8. Samlet er bruken av reportasjefoto redusert med 42 prosent i perioden og igjen er det Dagbladet det har gått hardest utover med et fall på i overkant av 60 prosent.

Bruken av reportasjebilder har gått ned fra 1994 til 2014 i alle tre publikasjoner, og hardest har det gått utover Dagbladet, som hadde det beste utgangspunktet med nær 67 prosent av all

bildebruk knyttet til dette kvalitetskriteriet. I 2014 har denne andelen reportasjebilder i Dagbladet falt til 26 prosent, en nedgang på nær 61 prosent. Aftenposten har den laveste nedgangen med 29 prosent, tett fulgt av VG med en nedgang på 33 prosent. VG er imidlertid den avisen som har størst andel nyhetssaker med reportasjebilder i 2014 med 42,6 prosent, noe som ligger 61 prosent høyere enn Dagbladet på tilsvarende måletidspunkt.

Den nedadgående trenden med reportasjer, kontra nyhetsartikler, finner man igjen i bruken av reportasjefoto, som i perioden fra 1994 og frem til 2014 er blitt kraftig redusert samlet og er gjeldende for alle avisene i målingen. Bruken av reportasjebilder har en sammenheng med nyhetsreportasjer, men må ikke ha en slik direkte tilknytning. I riksmidlene har det vært tradisjon for å ha egne fotografer ansatt og det har vært et skille mellom journalisten som har fotografert, og den som har skrevet saken. I praksis har derfor fotografen og forfatteren av saken jobbet sammen om en sak. Det behøver imidlertid ikke være slik og det finnes en rekke eksempler på nyhetsreportasjer uten øyeblikksbilder, men der det benyttes arkivfoto til saken. Det samme skjer andre veien, der fotografen er ute på oppdrag og er til stede, mens den skrivende følger saken fra desken. En annen side av saken er at journalisten i økende grad både skriver og tar bilder, eventuelt at avisene benytter bilder fra andre kilder som har vært til stede i øyeblikket. VGs sjefsredaktør Torry Pedersen uttalte at «det alltid vil være en rørlegger med kamera i nærheten», noe han ble sterkt kritisert for, men som samtidig er en realitet i dagens mediehverdag.

Bruken av reportasjefoto var i 1994 relativt lik i VG og Dagbladet, der begge avisene benytter denne type bilder i et klart flertall av nyhetssakene som blir presentert. Aftenposten skiller seg noe ut og benytter reportasjebilder i omtrent halvparten av sine nyhetssaker dette året. For avisene samlet har bruken av reportasjefoto falt fra 60,1 prosent til 34,8 prosent i perioden, noe som tilsvarer et fall på 42,1 prosent. Dagbladet har det mest dramatiske fallet med hele 60,7 prosent, mens Aftenpostens fall har vært relativt mer beskjedent med 28,6 prosent (selv om dette også er en kraftig reduksjon).

Det som på mange måter preger nyhetsbildet, er nedskjæringer og innsparinger i alle landets avisredaksjoner. Dagens Næringsliv (DN 05.05.2016) skriver at den norske mediebransjen har gjennomført kutt for over én milliard kroner de siste to årene og planlegger tilsvarende kutt de neste årene. Bare hittil i år (våren 2016) er det ifølge avisen kuttet 500 årsverk i mediebransjen. Det er kanskje større kutt i dag enn noen gang tidligere, men nyheter om kutt i

mediebransjen er imidlertid ikke noe nytt, det har regelmessig vært varslet nedbemanninger og innsparinger. Journalisten skrev som et eksempel om store kutt i 1998, der A-pressen kutter 260 stillinger og Orklas dagspresse kuttet 150. I samme sak beskrives ytterligere store kutt de nærmeste årene (Journalisten 20.11.1998). Antall ansatte og ressurser knyttes ofte til kvalitet og måling av utviklingen i nyhetsreportasjen som sjanger. Dette kapitlet om reportasjebilder kan kanskje si noe om hvordan kutt og nedskjæringer påvirker sluttproduktet i form av å ha vært til stede.

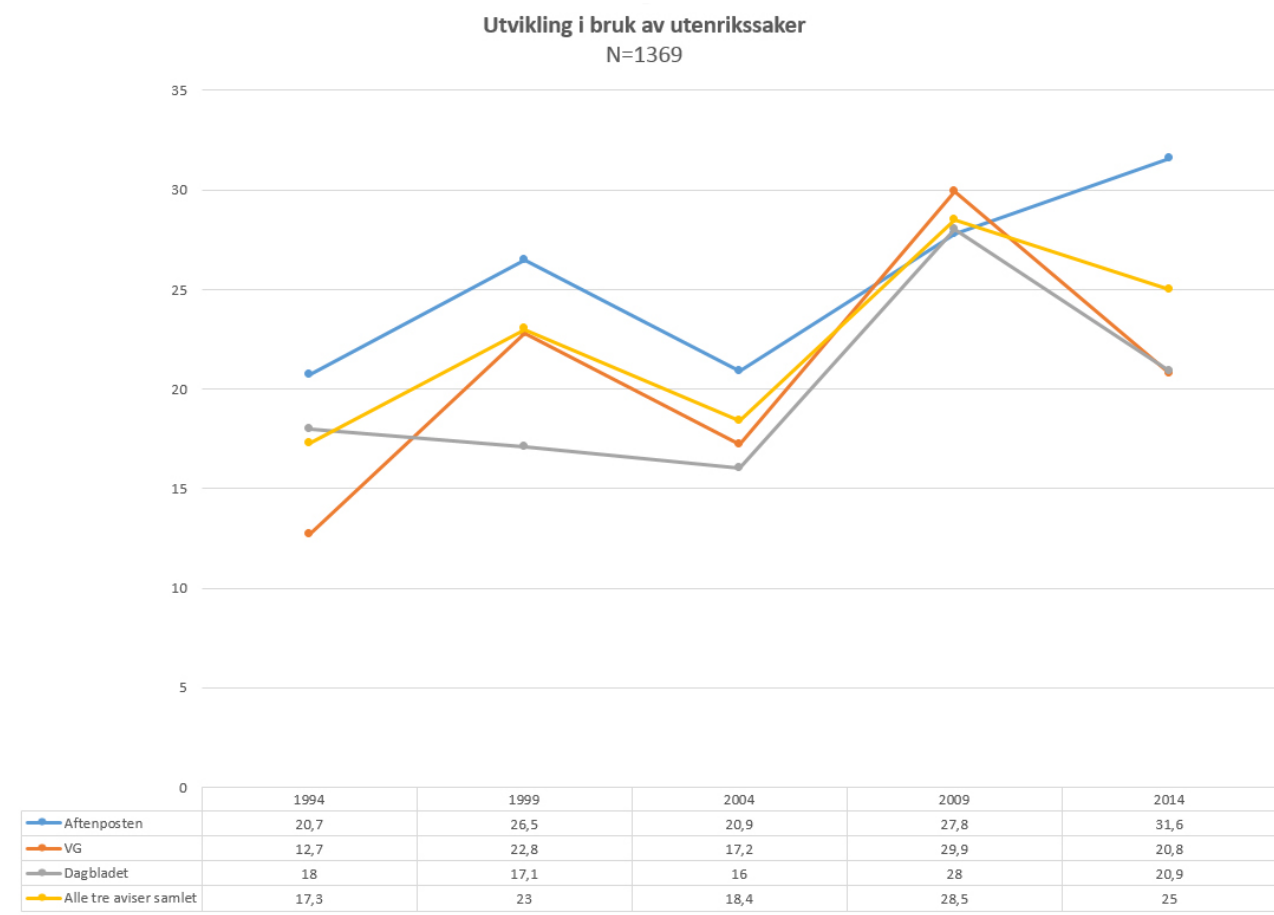
Bildebruk er basert på vurderinger som gjøres av det enkelte mediehus, og subjektive valg som journalister fortløpende må ta, og som vil påvirke kvaliteten på det endelige produktet slik Østlyngen og Øvrebø beskriver. Det subjektive knyttes dermed til valg av hvilke saker som prioriteres og hvor mye tid og ressurser som blir avsatt til den enkelte sak. Når arbeidet med en sak er i gang er det også journalistens valg hvem som blir intervjuet, hvordan eventuelle bilder blir tatt, valg av presentasjonsform, sjanger, bilder og illustrasjoner (Østlyngen og Øvrebø 2008:16-18).

Det bildeanalysen ikke sier noe om, er kvaliteten på bildene som er benyttet, eller troverdigheten til disse. Dette er et punkt i Vær Varsom-plakaten (punkt 4.11, «Vern om det journalistiske fotografiets troverdighet») som understreker betydningen av at bilder som brukes som dokumentasjon, ikke må endres slik at de skaper et falskt inntrykk, et problem Brurås tar opp (Brurås 2010), og der han gir eksempler på bildebruk som forleder leseren og gir et falskt bilde av virkeligheten (Brurås 2010:133). Bruk av bilder kan i slike tilfeller redusere kvaliteten på det journalistiske arbeidet.

Samlet sett er det i 2014 en klarere sammenheng mellom nyhetsreportasjer og reportasjebilder enn tidligere. Det er små forskjeller i prosentvis fordeling mellom bildebruk/reportasje uavhengig av avis og det er relativt likt avisene imellom. Det er fortsatt slik at det er flere saker som har reportasjefoto, sammenlignet med antall saker med nyhetsreportasjer, men avstanden disse imellom er ikke så stor som i 1994. Årsaken til denne utjevningen er det ikke mulig å finne svar på i denne analysen, men står i en motsetning til VG-redaktørens uttalelse og avisenes angivelige økte tilgang på bilder fra publikum med mobilkamera.

7.5 Innenriks- kontra utenrikssaker

Et aktuelt kvalitetskriterium og en kategorisering knyttet til nyhetssjangeren, er geografisk skille mellom innenriks- og utenrikssaker. Utenrikssaker vil kunne ha en høyere status, da dette kan vise ulike hendelser i et bredere perspektiv og bidra til at leseren ser en aktuell problemstilling fra en annen innfallsvinkel, sammenlignet med en mer lokal tilnærming til det samme.

Figur 9. Samlet har antallet utenrikssaker økt med 44,5 prosent i 20-års perioden.

Samlet andel nyhetsreportasjer og nyhetsartikler i de tre publikasjonene som er med i utvalget, er målt til 25 prosent i 2014, og viser relativt stor interesse for utenrikssaker. Når dette skrives forbereder man presidentvalg i USA, noe som er et godt eksempel på en type utenriksstoff som får stor plass i norske medier. Det samme gjør flyktningssituasjonen i Europa, krigen i Syria og ulike terroraksjoner i europeiske byer.

I denne analysen har alle de tre publikasjonene økt andelen utenriksstoff i perioden. Andelen utenriksstoff var relativt lik i Aftenposten og Dagbladet i 1994, med henholdsvis 20,7 og 18 prosent utenriksstoff, VG lå lavest med kun 12,7 prosent. Det er samtidig VG som øker andelen utenrikssaker mest med 64 prosent i perioden. Dagbladet øker kun med 16 prosent og

Aftenposten med nær 53 prosent, og er den avisen som i dag har størst andel utenriksstoff. Som i flere av målingene i denne analysen skiller 2009 seg noe ut og uten at det kan trekkes noen direkte slutning, samsvarer dette med perioden da det var flest journalister ansatt i norske redaksjoner, se tidligere presentasjon av oversikt over Norsk Journalistlag-medlemmer.

Tallene i denne analysen er sammenlignet med noen av funnene i Hedda Nossens masteroppgave fra 2010, der hun har konsentrert seg om Aftenposten og blant annet har undersøkt utviklingen og andelen av utenriksstoff i nyhetssakene (Nossen 2010). Hun fant en nedgang i utenriksstoff mellom 1950 og 1970, men deretter en jevn oppgang frem til 2008 som var hennes siste år i undersøkelsen. I 2008 viser Nossens tall en utenriksandel på 33 prosent, mens det i denne analysen i 2009 (som er det nærmeste året) viser en andel i Aftenposten på 27,8 prosent. Det vil være ulikheter år for år og det kan ikke utelukkes at tellemåten også kan avvike noe i disse to undersøkelsene. Nossen beskriver en utvikling som er i tråd med analysefunn i denne oppgaven, der dagens utvikling fortsetter i samme retning, med en økning i utenrikssaker frem til 2014.

7.6 Utvikling i bruk av ulike kildekategorier

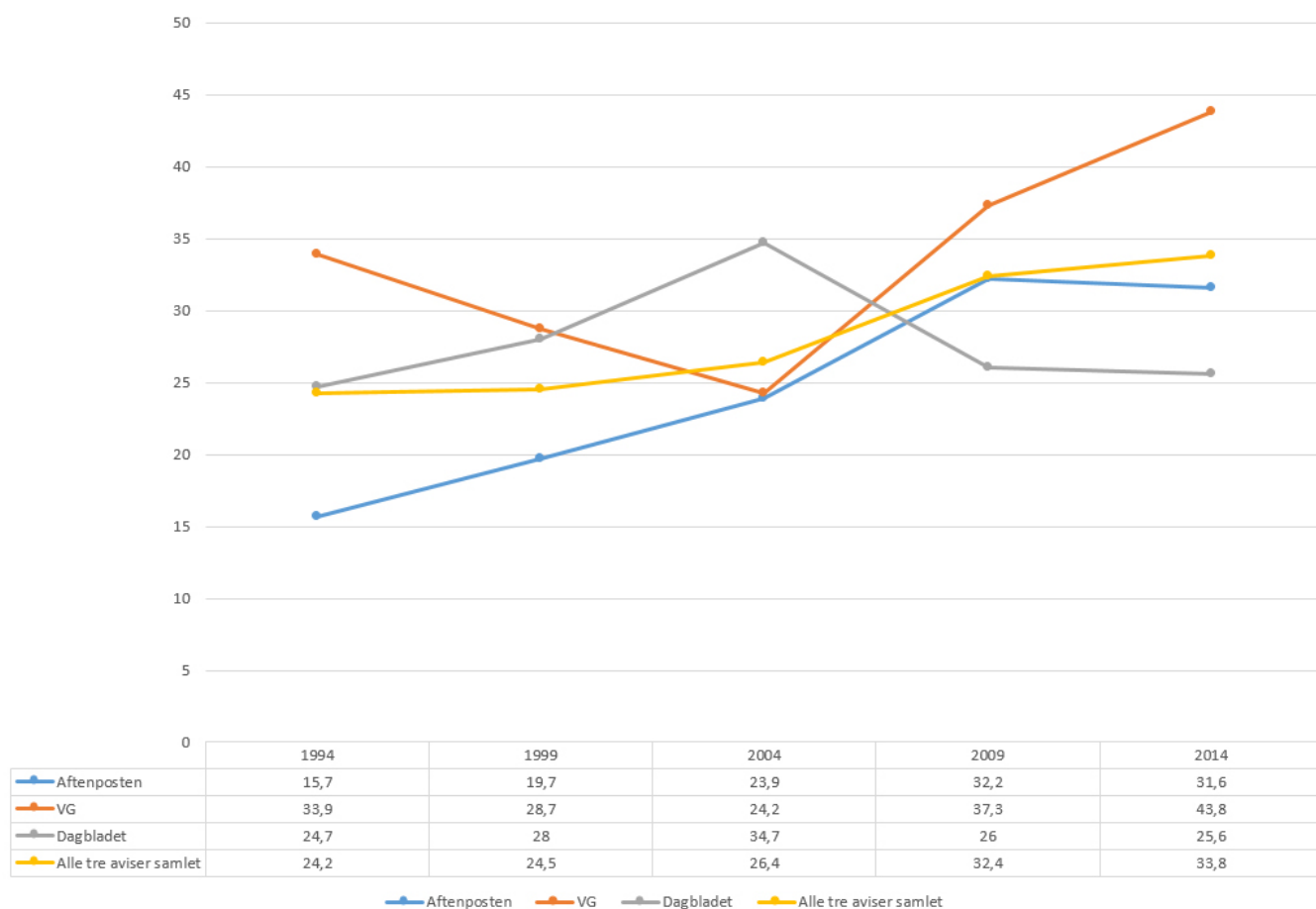
Et av kriteriene som vektlegges høyt i kvalitetsspørsmålet er bruken av kilder, og at kildehenvisningen kommer tydelig frem i teksten, i tillegg til stor grad av kildepresisjon, slik at leseren ikke er i tvil om hvem som mener hva. For å opplyse en sak er ofte bredden i kildeutvalget et viktig kriterium og i kodeboken er det definert fem kildekategorier: Den som er berørt av saken i form av konsekvenseskperter. Den første er vanlige kvinner og menn som er berørt i saken, også lovbrøtere og offer i krim saker dersom de ikke fungerer i andre kilderoller. Den andre er ekspertkilden, de som har kunnskap om temaet i form av eksperter, forskere, analytikere, byråkrater og lignende. Den tredje er den som bestemmer, eller er ansvarlig, slik som politikere, næringslivsledere og beslutningstakere. Den fjerde er journalister, redaktører eller kommentatorer, med andre ord kilder fra ulike medier som ofte intervjues på bakgrunn av sin kunnskap om temaet og er en form for eksperter. Samtidig er dette en kildegruppe som benyttes når medier benytter hverandre som kilde i ulike saker. Den siste kildekategorien er «andre kilder» i form av dokumenter, bøker eller databaser.

Kriteriene for kvaliteten på ulike kilder er fordelt på følgende måte (se ytterligere detaljbeskrivelse i vedlegg):

1. Svak kildekvalitet. Dette i form av ingen identifiserbare kilder, eller kun andre medier som kilde.
2. Mindre god kildekvalitet. Én-kildejournalistikk, eventuelt kombinert med andre medier som kilde.
3. God kvalitet. To selvstendige primærkildegrupper, der både ekspert/beslutningstaker og konsekvens ekspert er representert, eventuelt kombinert med andre medier som kilde.
4. Svært god kvalitet. Tre eller flere selvstendige primærkildegrupper.
5. Nøytral kvalitet. To selvstendige primærkildegrupper, men der kombinasjonen ekspert/beslutningstaker og konsekvens ekspert ikke er til stede.

Utvikling i bruk av god- eller svært god kildekvalitet

N=1369

Figur 10. Resultatet av analysen viser en økning i bruken av identifiserbare kilder og bredden i kildeutvalget. Grafen viser utviklingen i den kildeandelen som er beskrevet som god eller svært god kvalitet. Bakgrunnen for klassifiseringen er forklart i teksten knyttet til dette aktuelle kapitlet.

I denne analysen er kildekategorien talt kun én gang, er det for eksempel benyttet to forskere som kilder, er denne kategorien registrert kun én gang. Forskerne i eksemplet er imidlertid talt som to kilder i «antall kilder», et kriterium omtalt i et senere kapittel.

Det finnes en rekke kombinasjonsmuligheter av disse kildekategoriene i tillegg til tekster der det ikke er mulig å identifisere noen kilder. I kodeboken er det derfor 31 kildekombinasjoner basert på dette grunnlaget (se vedlagt kodebok for ytterligere forklaring). I analysen vil ikke de 31 kombinasjonene i seg selv gi noen god oversikt eller mening, og de er derfor gruppert ut i fra hva som kan betegnes som en god, eller mindre god kildekombinasjon. For eksempel vil en sak uten kilder kategoriseres som «ikke tilfredsstillende» og en sak med kun én kildekategori som «mindre god». I den andre enden av skalaen vil en sak som inneholder tre kildekategorier som konsekvens ekspert, ekspertkilde og beslutningstaker, karakteriseres som «svært god», det samme vil naturligvis saker som inneholder ytterligere én eller to kategorier

utover dette. Spesifikk beskrivelse av grupperingene er vedlagt. Samtidig er alle de 31 kildekombinasjonene tilgjengelig i SPSS for samtlige 1 369 saker, slik at det vil være mulig å gjennomføre andre kombinasjonsanalyser i ettertid.

Forutsatt at journalisten har utvist god presisjon i sin presentasjon av teksten, er kildekategorisering et objektivt kriterium som lett kan identifiseres og telles i teksten. Bredden av kildekategorier sier noe om i hvor stor grad man oppfyller kravet om balanse, der journalisten lar de ulike sider fremme sine synspunkter (Vær Varsom-plakaten punkt 1.2 og 3.2). Valg av for eksempel konsekvens ekspert eller ekspertkilde kan være en subjektiv vurdering, men det objektive vil være at det i teksten fremkommer at flere kilder har kommet til orde, og at det er kilder fra ulike sider av konflikten i samme artikkel.

Accuracy som beskrevet i tidligere kapittel er oversatt til nøyaktighet eller korrekthet, og er kanskje det viktigste kriteriet for kvalitetsjournalistikk (Anderson 2014:22). Som tidligere beskrevet vurderes det om kildene som er benyttet er dem som best kan opplyse en sak, og om bredden i kildeutvalget er representativ slik at man får frem de viktigste argumentene og motargumentene. Forfatterne mener at man ikke kan vurdere kildene utelukkende ut fra antall, men at antallet bør gjenspeile omfanget av meninger knyttet til sakskomplekset.

I Vær Varsom-plakatens punkt 1.2 fremheves det på lik linje med Anderson at pressen har et spesielt ansvar for at ulike syn kommer til uttrykk og i punkt 3.1 skal kilden som hovedregel identifiseres. Punkt 3.2 beskriver bredde og relevans i valg av kilder, og hos Trine Østlyngen og Turid Øvrebø opereres det med tre hovedgrupper av kilder: de som er berørt av saken, de som har kunnskap om saken (eksperter, byråkrater og lignende) og de som bestemmer, eller er ansvarlige for saken, slik som politikere, næringslivsledere og beslutningstakere (Østlyngen 2008). I analysen som nå er utført, er det som tidligere beskrevet valgt å legge til medier⁴⁷ og kilder hentet fra dokumenter, bøker eller databaser. Sigurd Allern (Allern 2015) fremhever svakheter ved kildebruk, og at vi ikke bare kan telle kilder og kildegrupper for å fastslå kvalitet. Leseren må kunne være uenig med forfatteren og etterlyse flere kilder for å få frem et bredere, mer nyansert bilde og dermed flere ulike vinklinger på en problemstilling, fremfor en forventning om at én kilde skal gi alle (korrekte) svar. (Allern, 2015:135 og 31).

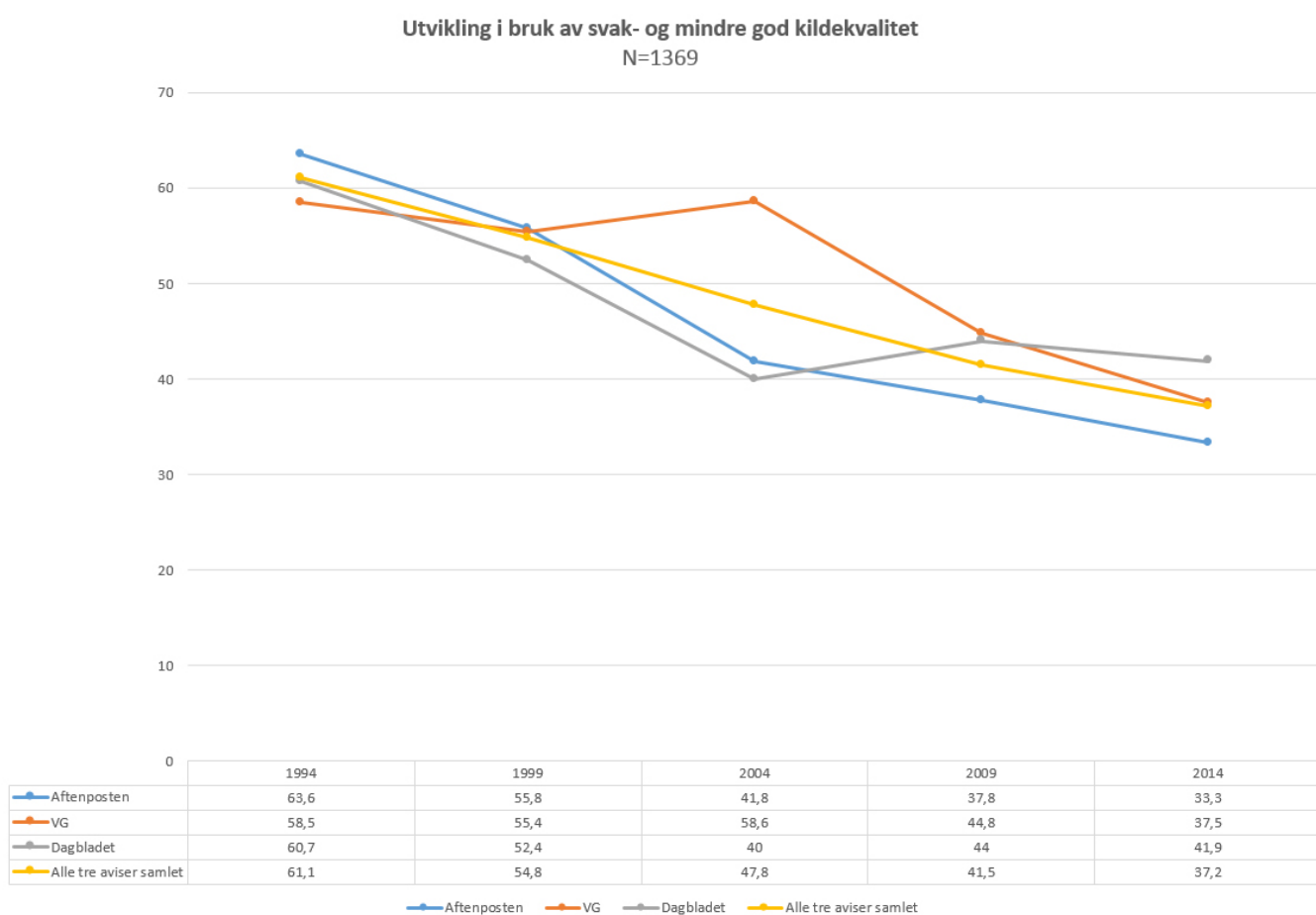
⁴⁷ En mediekilde er ofte ikke primærkilden og vil kunne anses som noe mer overfladisk og er i mindre grad kvalitetssikret. Journalisten velger å stole på opplysningene hentet fra et annet medium, fremfor selv å finne en primærkilde som kan opplyse, bekrefte, eller avkrefte ønskede fakta til saken.

For å oppnå troverdighet fremheves det at forbrukerstoff må ha flere kilder enn nyhetssaker (Brurås 2012), og at politiske saker ofte oppfattes som å ha høyere journalistisk kvalitet enn forbrukersaker selv om disse er mer og grundigere gjennomarbeidet. Tema er med andre ord viktig for hvordan kvaliteten oppfattes – uavhengig av faktisk og målbar kvalitet (Brurås 2012:102–105). Viktigheten av kildekritikk, etiske vurderinger og faktasjekk hviler på journalisten og bør være med i vurderingene som legges til grunn i enhver sak som produseres. Redaktørrollen skal være en garanti for at informasjonens innhold er kontrollert og prøvd i forhold til relevans og til et begrep som sannhet (Finslo 1997:96), noe som ikke fritar den enkelte journalist for ansvar. Samtidig kan analyseresultatene og bevisstheten knyttet til vurderingene knyttes til utdanningsnivå og utvikling av IKT som gjør journalisten og mediebedriften i stand til å måle kvalitet og ferdigheter i henhold til språk, fakta, kilder og etiske standarder.

I det regjeringsoppnevnte Mediestøtteutvalget (NOU 2010:14) er de opptatt av bredden i kildebruk og skriver følgende: «*I mediepolitikken brukes konkurranse aktivt for å sikre at det finnes flere uavhengige – eller konkurrerende – kilder til informasjon. Konkurransen skal også bidra til at befolkningen får flere ytringsmuligheter, samt tilgang til et informasjonsmangfold av høy kvalitet. Jf. St.meld. nr. 57 (2000–2001) I ytringsfrihetens tjeneste.*» (NOU 2010:14, s. 9).

I analysen er saker plassert på samme side under et felles tema slått sammen og registrert som en felles sak. En hovedsak kan i flere tilfeller bestå av flere saker og belyser en felles problemstilling og er i denne oppgaven vurdert til å høre sammen. Dette har innvirkning på kildeomfanget, og et eksempel kan være en problemstilling omtalt i en hovedsak, med en sidesak der journalisten har intervjuet et antall konsekvens eksperter (folk flest) om hvordan den aktuelle saken berører dem. I denne analysen er det aktuelt å sammenligne funnene med blant annet tilsvarende analyser utført av Svernik Høy og Hedda Nossen (Høy & Nossen 2012), men på dette punktet er det avvik. De har i sitt arbeid valgt å vurdere hver enkelt artikkel eller reportasje individuelt, uansett om de inngår i en sammenheng, og bruker et eksempel fra 2008 der Aftenposten har en rekke mindre historier som, typografisk sett, er samredigert som «satellitter» til hovedoppslaget. Disse har Høy og Nossen valgt å betrakte som selvstendige artikler, noe som er gjennomført konsekvent, selv om satellittene semantisk eller tematisk er nært knyttet til hovedoppslaget. De har derimot valgt å betrakte faktaruter,

eller faktabokser, som en del av hovedsaken de var knyttet til, tematisk og typografisk. Dette kan være problematisk dersom målet er å vurdere kvaliteten på journalistikken. Det er mulig man kan tenke seg avislesere som kun leser den ene artikkelen og dermed får et skjevt inntrykk av saken ved at den fremstår med én eller noen få kilder uten noen form for kritisk vinkling knyttet til kildens uttalelser. Leser man derimot det samlede antall artikler og fakta knyttet til saken, kan den dekke alle kriterier for hva som legges i begrepet god og kritisk journalistikk. I vurderingen av avisene i denne oppgaven er det samlede resultatet vurdert, der artikler som tydelig er koblet til en felles sak (og på de samme sidene i avisen), er vurdert som en helhet. I hvilken grad en sak består av én eller flere saker, er tatt med som en kategori i kodeboken, og det er derfor mulig å gå inn i de analyserte artiklene og selv foreta andre vurderinger.

Figur 11. Denne grafen viser utviklingen i bruk av svak og mindre god kildekvalitet, en utvikling som samlet og for hver av avisene i utvalget viser en svært positiv utvikling (bruken av svak og mindre god kildekvalitet har gått ned).

Det kan være flere grunner til økt kildekvalitet, men økt utdanningsnivå og en IKT-utvikling som har bidratt til økt tilgang på aktuelle kilder, pekes på som to viktige årsaker. Dette i kombinasjon med at antallet journalister faktisk har økt i perioden fra 1994, viser at kvaliteten

over tid ikke har blitt redusert, slik mange representanter fra pressen hevder. Samtidig kan ikke analysen utelukke at nedbemanninger, økt krav til hurtighet og mengde saker produsert over tid kan føre til redusert kvalitet.

Det denne analysen isolert sett ikke avslører, er om kildekategoriene som kommer til syne i teksten er i opposisjon eller på noen måte er kritiske til det som fremføres. Dette i form av en eller flere kilder som skiller seg ut, og som ikke bare bekrefter det som allerede er skrevet, men har en annen mening enn hva andre kilder har gitt uttrykk for. Et kvalitetskriterium som dermed ikke blir oppfylt, er om flere kildekategorier tilfører saken noe nytt og eventuelt med en annen vinkling knyttet til sakens tema. Høyser og Nossen (Høyser & Nossen 2012) mener lengden på artikler og reportasjer vil ha betydning for kildeomfanget og hvor grundig vi kan forvente at journalisten har gått inn i en problemstilling, men uten å konkludere med at en artikkel blir bedre dess lengre den er. I dette prosjektet er det gjennomført en korrelasjonsanalyse som viser en signifikant sammenheng mellom bredden av kildegrupper og lengden på sakene, noe som er beskrevet nærmere i et senere kapittel.

Andelen svake kilder faller i måleperioden i alle tre publikasjoner, og samlet utgjør fallet nær 60 prosent, samlet og hver for seg viser tendensen påfallende små forskjeller avisene imellom. Årsaken til at Aftenposten i 1994 har en relativt sett høyere andel svake kilder, kan til en viss grad skyldes mengden kommentarstoff som den gang fremsto som en ordinær nyhetssak (se tidligere beskrivelse).

Andelen saker med god kildekvalitet har steget i samtlige aviser og viser samlet en fremgang på 40 prosent. Av mediene som er med i analysen, er det VG som i 2014 har det høyeste kvalitetsnivået i denne kategorien, mens Dagbladet kun har en svak positiv utvikling på området.

Resultatet viser at andelen svake kildegrupper faller med 39 prosent fra 1994 til 2014, men økningen i god kildekvalitet øker i samme periode med nær 40 prosent. Det er verdt å merke seg at i alle publikasjoner balanserer nær halvparten av alle produserte nyhetssaker mellom svak kildebruk på den ene siden og god eller nøytral kildebruk på den annen side. Samlet har avisene fremgang i kildekvaliteten for hver måling i perioden, men Dagbladet avviker noe fra de to andre avisene ved kun en liten oppgang fra 1994 og frem til 2014, mens de har hatt bedre målinger i mellomperiodene. Mens det er en stabil eller fallende trend for Dagbladet,

scorer VG høyt på god kildebruk i 2014 og har hatt jevn fremgang i hele måleperioden. Det samme har Aftenposten, og selv om denne avisen ligger under VG i 2014, har Aftenposten hatt størst fremgang i 20-årsperioden.

Dagbladet-redaktør, John Arne Markussen, sier i intervjuet at han er opptatt av bredde i kildebruken, og selv om han ikke har foretatt noen tellinger, ønsker han det skal være motstemmer i sakene som produseres og er *«ganske tydelig på at jeg er ikke så glad i saker som bæres bare av et intervju med én person (...) hvis en sak bare er et intervju med én person, og selve intervjuet blir det eneste bærende i saken (...) det skal problematiseres, det skal settes i en kontekst, og det skal gjerne være en drøfting og motstemmer (...) men det er ikke til å unngå at du fortsatt får litt for mye av dette med en sånn rett-opp-og-ned-mikrofonstativfølelse.»*

Lederen av Norsk Journalistlag, Thomas Spence, trekker frem mulighetene som har åpnet seg for journalistene gjennom IKT-utviklingen *«med digitale verktøy som i noen grad gjør det lettere å få tak i kilder, få tak i informasjon (...) men det er ikke bare å spy ut e-poster, det er jo å være ute i miljøet, møte mennesker og bli kjent med mennesker for (...) et intervju på e-post er jo noe annet enn et intervju ansikt til ansikt. (...) Og det mener vi at det er ikke nok folk til å lage den eksellente journalistikken hele tiden. (...) hverdagen, den er nok for veldig mange preget av at man skal gjøre mer på kortere tid, som fører til at man må både prioritere mer, men at det også blir en følelse blant mange at man ikke leverer godt nok produkt. Man får mindre tid til å finne nok kilder, relevante kilder, drive kildekritikk, kollegakontroll, og det mener jeg gjelder alle faser. (...) alle de fasene i journalistikken blir preget av tidspress (...) press på de ulike ledd som alle sammen er faktorer som påvirker kvaliteten.»* Han viser til debatt i Journalistlaget om hva som er kvalitet, og hvordan man kan jobbe for å påvirke kvaliteten i redaksjonene: *«Har du nok kilder og relevante kilder, har man kildekritikk, en bevissthet og en diskusjon rundt de temaene (...) er det lengste vi kan komme, (...) det er klart at det er forskjell på kvalitet i Vi Menn og Stavanger Aftenblad, det er forskjell på kvalitet på nett og i fagpresse.»*

Lederen av Norsk Presseforbund, Kjersti Løken Stavrum, mener journalistene i perioden fra 1994 til 2014 har blitt mer bevisste på og klar over at leserne er kritiske til mediene: *«Det er ikke bare noe de sier, det er noe de faktisk mener»*, sier hun og viser til lesernes tilbakemeldinger til redaksjoner og organisasjoner som Presseforbundet. Stavrum føler seg

sikker på at kildebredden og dokumentasjonsnivået har økt, og begrunner det med «*mye lettere tilgang på å sjekke og hente opp rapporter, faktuelle opplysninger, så er det mer av det nå enn det det var. (...) jeg husker jo veldig godt da jeg begynte, eller da jeg jobba som journalist i Aftenposten, som var i 91, altså jeg fikk lederjobb fra 94, så tok det jo en uke å få en rapport fra SSB, (...) og det satte jo en viss demper på bruken av statistikk, mens du nå kan lage din egen statistikk, så det sier seg selv at det er mer, det er enklere tilgang på fakta, ergo mer tilgang, mer fakta i sakene.*» Hun tror samtidig ikke leseren spesifikt er opptatt av og teller kildekategorier, men at de er opptatt av originalitet og kildemangfold. Stavrum viser til at da kultureddaksjonen i Aftenposten for noen år siden skulle begynne å jobbe med kvalitet, var kildemangfold et av de kriteriene som ble etablert. «*Hadde leserne vært klar over det for atten år siden, så hadde man kanskje ikke trengt at en redaksjon jobba etter sånne kriterier ti år senere.*» Stavrum mener det kan være riktig at nyhetssaker på 90-tallet kunne bære mer preg av analyser og kommentarer sammenlignet med i dag: «*Jeg husker jeg hadde en leser i mailboksen min en dag, som påpekte i forbindelse med en spalte som Aftenposten hadde, uten å nevne helt konkret hvilken det var, så mente han at der er det aldri kildehenvisninger, sier han, og det er for unge lesere helt feil. For de er veldig vant til eksplisitte kildeangivelser, og uansett så har du det jo et sted fra, det vet vi jo, ikke sant (...) lenkene har jo brakt det inn, de eksplisitte kildene, (...) hvor har du det fra, du lenker det opp, du kan gå videre, ... du kan gå dypere inn i materialet. (for å sjekke) hvor har du det fra? Mens man før (...) møtte journalistens arbeid med respekt og antok at vedkommende hadde solid bakgrunn for egne meninger.*»

Lederen for Norsk Redaktørforening, Arne Jensen, sier det kan være god grunn til i større grad å dyrke kvalitetskriteriene, som bredden i kildeomfanget: «*Det meste av journalistikken er ikke spektakulær, det meste av journalistikken er jo håndverk (...) i utgangspunktet så mener jeg at håndverket er bedre fordi at simpelthen fordi journalistene er bedre, altså journalistene er mer utdannet, de er mer kompetente.*» Han mener også at leserne i større grad bidrar i dag, sammenlignet med i 1994: «*Så kommer det noen leserkommentarer, hvor en sier at unnskyld, men her har dere bomma på det, for det var ikke i 2008 at det skjedde, det var i 2010, og det skjedde ikke i den rekkefølgen. Så må man justere på det.*» Han mener journalistikken er blitt bedre, og trekker spesielt frem gravejournalistikk som han mener holder et høyt nivå: «*Det har blitt bedre, og det har jo blant annet å gjøre med at verktøyene har blitt bedre, muligheten til å hente inn visse typer data til å systematisere og analysere større mengder med informasjon, er bedre.*»

7.7 Antall synlige kilder i publiserte saker

Variabelen «antall kilder» er målt som en kontinuerlig variabel, ved at det faktiske antall kilder i hver enkelt artikkel er benyttet og i utgangspunktet ikke gruppert. Variasjonene har imidlertid vist seg å være store, og enkelte artikler har svært mange kilder, noe som i en analyse kan føre til at resultatet blir uoversiktlig, og det kan være vanskelig å få oversikt. Råmaterialet i SPSS-tabellene viser det eksakte tallet for hver artikkel, men har senere blitt gruppert. For å synliggjøre resultater som gir mening i denne undersøkelsen, er antallet kilder delt inn i fire grupper:

- Gruppen inneholder ingen identifiserbare kilder.
- Én kilde.
- To kilder.
- Tre eller flere kilder.

Figur 12. Grafen viser en positiv utvikling, der saker med ingen eller kun én kilde samlet har falt med 61 prosent i analyseperioden. Den samme utviklingen er gjeldende også for de enkelte aviser som er med i målingen.

Antallet kilder kan knyttes til kildekategorier som omtalt i forrige kapittel, men det er ikke nødvendigvis en direkte forbindelse. Når det i «svært god» kildebruk kreves minimum tre

kildekategorier, må det naturlig også kunne telles minst tre kilder i saken, en i hver kildekategori. Ofte er det imidlertid ikke slik. En sak kan typisk bestå av flere ekspertkilder (slik at det blir et høyt antall kilder), men kanskje mangle den som er berørt (konsekvensesksperten), eller det mangler stemmen til den som bestemmer. Anderson beskriver dette som at man ikke kan vurdere kildene utelukkende ut fra antall, men at antallet bør gjenspeile omfanget av meninger knyttet til sakskomplekset (Anderson 2014:22).

Analysen gir mulighet til å kombinere tidsperioden med variasjon i bruk av antallet kilder gjennom en bivariat analyse – en relasjon mellom to variabler. I tillegg gir det meg muligheten til å tolke resultatene i form av en multipl regresjon, der det er analysert om to eller flere uavhengige variabler, for eksempel kildetype og antall kilder, i en eller annen grad påvirker hverandre.

Correlations

		Antall kilder	Antall ord
Pearson Correlation	Antall kilder	1,000	,617
	Antall ord	,617	1,000
Sig. (1-tailed)	Antall kilder	.	,000
	Antall ord	,000	.
N	Antall kilder	1369	1369
	Antall ord	1369	1369

Figur 13-0-1. Tabellen viser sammenhengen mellom lengden på en tekst i form av antall ord og hvor mange kilder som er benyttet i saken.

I likhet med Anderson skriver Høyser og Nossen (Høyser & Nossen 2012) at lengden på artikler og reportasjer vil ha betydning for antall kilder, men uten å konkludere med at en artikkel blir bedre dess lengre den er. En gjennomført korrelasjonsanalyse viser imidlertid en klar og signifikant sammenheng mellom antall ord i en sak og antall kilder.

Correlations

		Antall kilder	Kilde
Antall kilder	Pearson Correlation	1	,471**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	1369	1369
Kilde	Pearson Correlation	,471**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	1369	1369

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

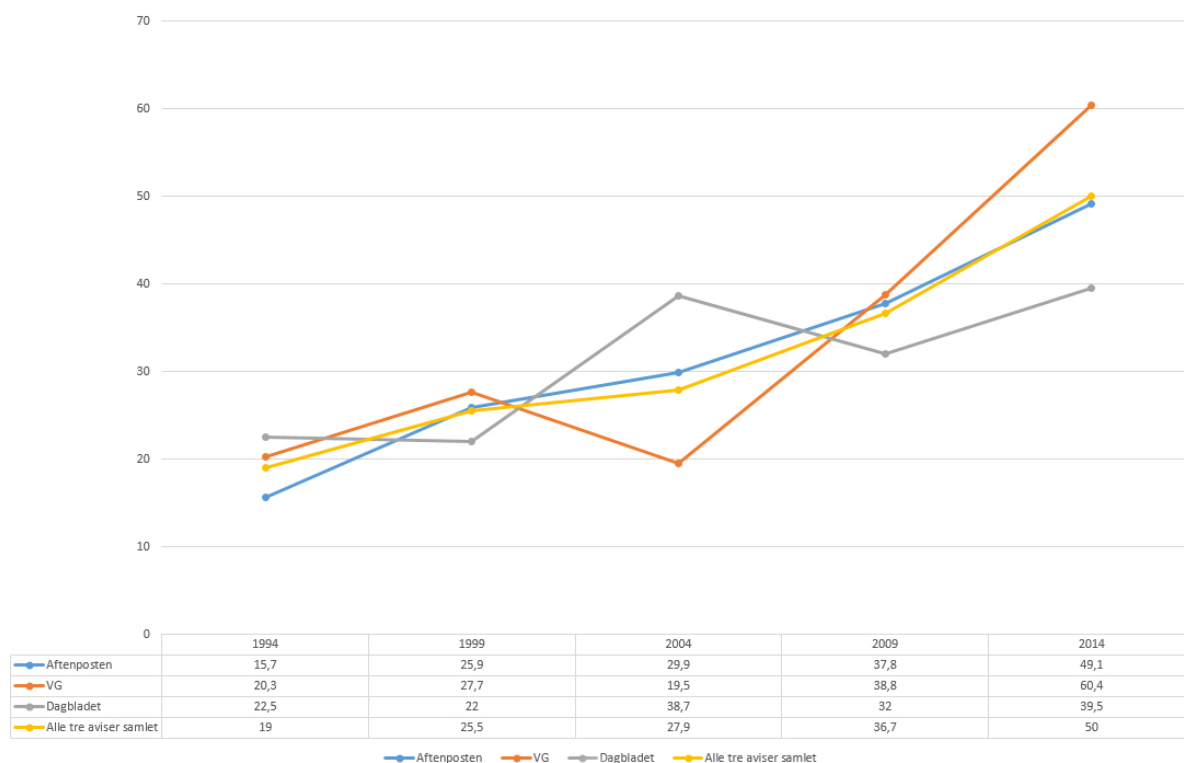
Figur 13-0-2. En korrelasjonsanalyse som viser sammenhengen mellom antall kilder og bredden i kildeutvalget (ref. fem hovedkategorier med kildetyper), viser også en statistisk signifikant sammenheng.

Figur 13-1 viser at lengden på en nyhetsreportasje eller en nyhetsartikkel har betydning for hvor mange kilder journalisten benytter i saken. Videre viser figur 13-2 at antallet kilder også fører til at det benyttes et bredere utvalg av kildetyper. Det er også en korrelasjon mellom antall kilder og antall kildekategorier (konsekvens eksperter, eksperter, den som bestemmer eller er ansvarlig, andre medier og dokumenter, bøker eller databaser), som er sterk nok til at sammenhengen er statistisk signifikant.

Ved isolert å analysere utviklingen av antall kilder i nyhetssakene som er produsert fra 1994 til 2014, viser analysen at saker uten identifiserbare kilder samlet har falt med 77,5 prosent i perioden og viser en jevn nedgang gjennom de 20 årene. Utgangspunktet i 1994 var relativt likt for de tre publikasjonene, og det er kun 3,2 prosentpoeng som skiller. Forskjellen har således økt i 2014, ved at Aftenposten har den desidert laveste andelen saker uten identifiserbare kilder, mens Dagbladet har 75 prosent flere enn Aftenposten i denne kategorien i 2014, og VG har tilsvarende 96 prosent flere saker uten identifiserbare kilder. Det må samtidig bemerkes at denne kategorien har falt fra å være den med flest antall saker i 1994, til å være den med det laveste antall saker i 2014 for alle tre publikasjoner.

Én-kildesaker har samlet falt med 38 prosent, og det er VG og Aftenposten som skiller seg positivt ut, Dagbladet har i denne kategorien hatt en svak negativ utvikling. Saker med to kilder har samlet økt i perioden med 42 prosent. Aftenposten har den prosentvis største økningen i perioden med nær 100 prosent økning, mens VG har en relativt flat utvikling med en nedgang på 6 prosent.

Utvikling av saker med tre- eller flere kilder i perioden
N=1369

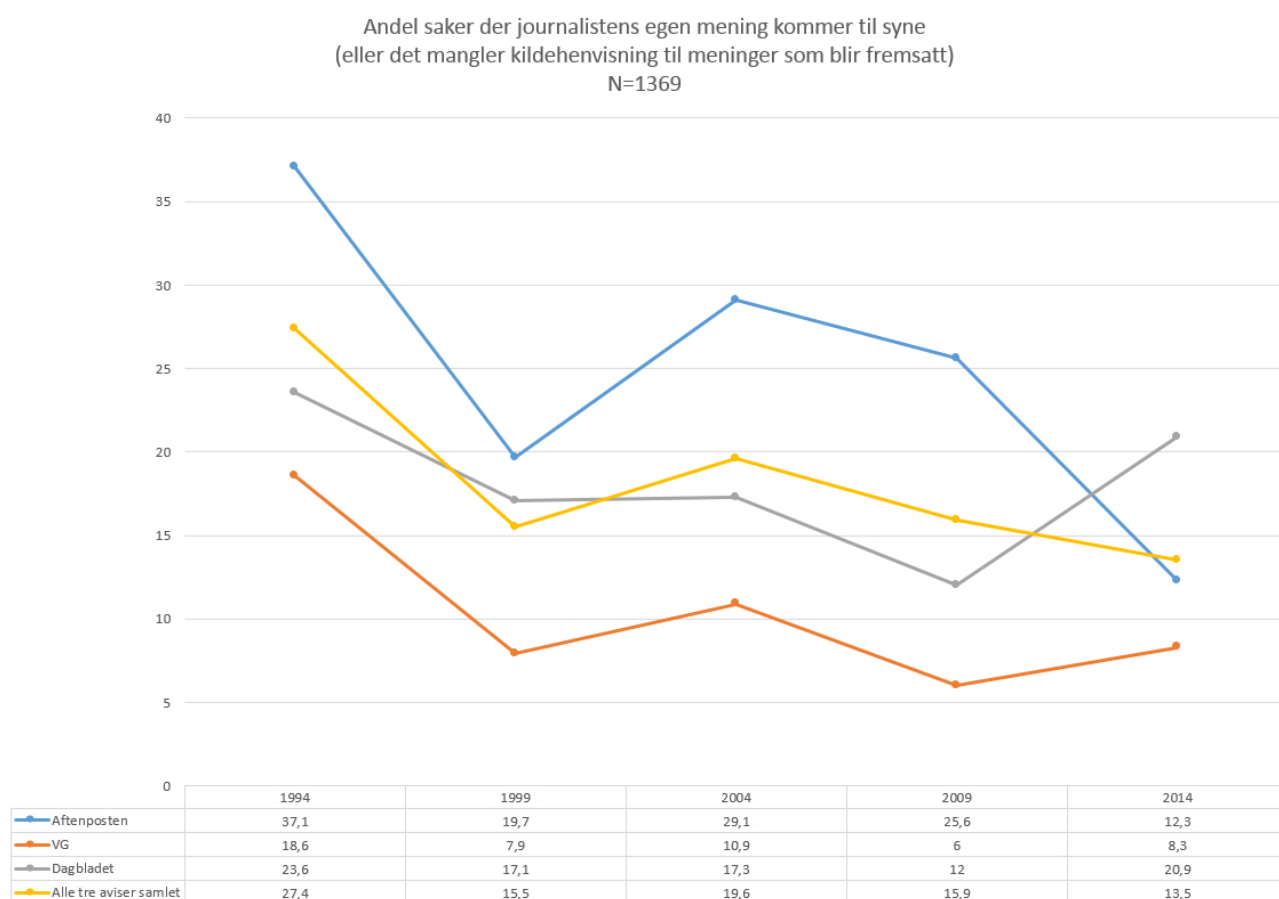
Figur 14. I antall saker der det er mulig å identifisere tre eller flere kilder, viser alle tre avisene en til dels betydelig positiv utvikling, som samlet har en økning på 163 prosent fra 1994 til 2014.

Det kunne vært slik at utviklingen av saker med ingen eller kun én kilde ble erstattet av saker med marginalt flere kilder (to, istedenfor en eller ingen). Det er imidlertid ikke tilfelle, analysen viser at mediene benytter langt flere kilder enn før, og samlet for alle tre avisene er økningen i bruk av tre eller flere kilder på 163 prosent. Dagbladet er den avisen som øker minst, men har allikevel en stigning på 75 prosent i perioden. VG er i 2014 best i klassen, der 60 prosent av alle nyhetssaker har tre eller flere kilder, og avisen har økt denne andelen saker med hele 197 prosent i 20-årsperioden.

7.8 Journalistens synlige meningsytring

Som beskrevet i kapittel knyttet til sjanger har det i den gjennomførte analysen oppstått dilemmaer der det som fremstår som en nyhetsartikkel, ikke er noe annet enn en analyse, kommentar eller kronikk. I disse tilfellene er derfor artikkelen registrert i en slik sjanger, selv om den utgir seg for å være en nyhetssak. Dette er typisk saker der journalistens mening kommer veldig tydelig frem, og meninger som frembringes ikke har noen kildehenvisning. En meningsytring må alltid kunne knyttes til en kilde i en reportasje- eller nyhetsartikkel. Dette fenomenet registreres også i saker med kilder, men der deler av teksten fremføres som en

analyse eller meningsytring fra journalisten som har skrevet saken. Det er viktig at leseren har klart for seg hva det er som blir presentert. Brurås beskriver dette som faktarapportering på den ene siden, der journalistens synspunkter ikke kommer til syne. Mens det på den andre siden er journalistens vurderinger, tolkninger og synspunkter som kommer til uttrykk, men da i tydelig merkede artikler, beregnet for denne type stoff ved bruk av vignetter eller ved å gi nyhets- og kommentarstoff ulik typografisk profil (Brurås 2010:39–40). Han mener begge deler har sin berettigede plass, men skillet må ikke viskes ut, og han mener at en ukritisk sammenblanding vil ha negative følger for troverdigheten. Disse sakene skal etter hans mening skilles, og personlige synspunkter og subjektive tolkninger skal henvises til kommentarspaltene (Brurås 2010).

Figur 15. Grafen viser andelen reportasjer eller nyhetsartikler uten klare kildehenvisninger. Slike saker viser en fallende trend, noe som indikerer en positiv utvikling.

I alle publikasjoner sett under ett var journalistens mening synlig i 27 prosent av sakene i 1994, mest fremtredende var dette i Aftenposten med 37 prosent og minst i VG med 18 prosent. Samlet falt denne type saker med 50 prosent i perioden frem til 2014. Den mest

positive utviklingen vises i Aftenposten, der fallet utgjør 67 prosent og utgjør i dag 12 prosent av alle produserte nyhetssaker. VG startet med et godt utgangspunkt og har i dag den minste andelen av saker der journalistens mening kommer til syne. Dagbladet har en relativt flat utvikling i perioden med et fall på kun 11 prosent og har den høyeste andelen av denne type saker i 2014 blant de publikasjoner som er målt.

Som tidligere nevnt beskriver Lars Aarønæs denne problematikken i nyhetssaker, der journalistens mening kommer til syne som en form for redusert kvalitet (Aarønæs 2007). De fleste publikasjoner i dag merker en artikkel som kommentar eller analyse for at leseren ikke skal tro at det han eller hun leser, er en uavhengig nyhetsartikkel. Analyser, kommentarer og kronikker kan være nyttige og opplysende for leserne, men leseren må vite at det er dette man leser.

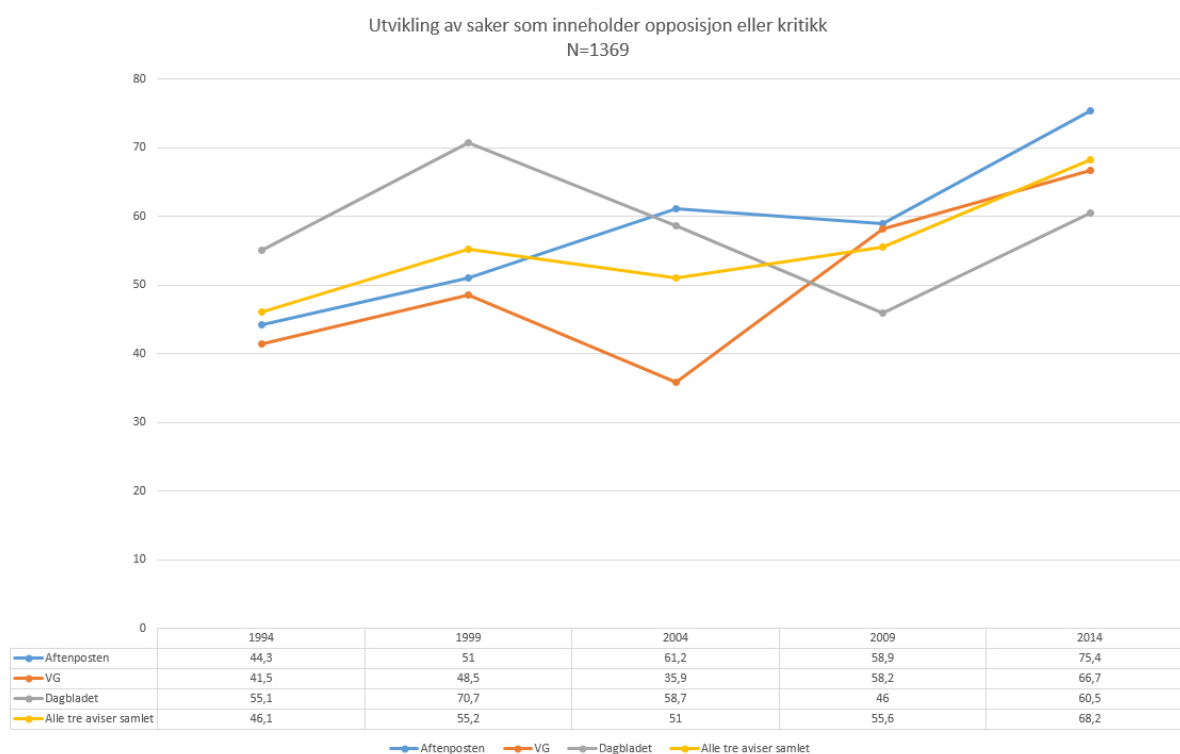
I kapitlet om sjanger og sjangerblanding kan man lese ut andelen nyhetssaker som ut fra innholdet bør klassifiseres som analyse, kommentar eller kronikk, men kapitlet sier samtidig ikke noe om hvor stor andel saker som inneholder journalistens mening. I sjanger-kapitlet har ikke en nyhetsreportasje eller en nyhetsartikkel endret sjanger som følge av at den inneholder journalistens mening, kun når den i hovedsak er basert på journalistens mening og i liten grad benytter kilder og klare referanser. Analysen i dette kapitlet har derimot kvantifisert samtlige artikler der det er mulig å identifisere journalistens mening eller kommentar. Tilsvarende er det talt med saker der det ikke er mulig å identifisere noen form for kilder relatert til utsagn og meninger i teksten. Dette kvalitetskriteriet kan også knyttes til Vær Varsom-plakaten, punkt 4.2: «Gjør klart hva som er faktiske opplysninger og hva som er kommentarer», et tema også Østlyngen tar opp under tittelen «Å referere uten egne kommentarer» (Østlyngen 2008:163). Østlyngen mener det ikke er vanskelig å finne eksempler i norske aviser på at journalistens mening og kommentarer kommer i veien for journalistikken: «Når journalisten velger å kommentere i stedet for å referere en begivenhet, fratrar hun leseren en mulighet til å holde seg orientert og gjøre seg sine egne tanker», ifølge forfatteren, som mener journalistens jobb skal være å referere og dokumentere, ikke å kommentere dersom man ikke er tildelt en kommentarrolle eller en kommentatorspalte (Østlyngen 2008).

Bill Kovach og Tom Rosenstiel er også opptatt av temaet når de fremhever verifikasjon som journalistikkens kjerne i boken «The Elements of Journalism» (Kovach og Rosenstiel 2001). De mener journalisten ikke er objektiv, men at journalistens metode kan og bør være det. Og

videre at verifikasjon er det som skiller journalistikk fra underholdning, propaganda, fiksjon og kunst. Dette er igjen i tråd med Brurås når han i sin doktorgrad hevder at det er kildebruken som ivaretar journalistikkens kritiske og uavhengige karakter; den holder fast ved det grundige kilde- og researcharbeidet som basis for publisering (Brurås 2009). Kvalitetskravet til kildebruk er også omtalt i NOU 2010:14 som fremhever allsidighet i strømmen av en bred, variert og etterrettelig informasjon.

7.9 Synlig opposisjon og kritikk – motstemmer

Å belyse en sak fra flere sider vil kunne være et kvalitetskriterium som kan kvantifiseres, forutsatt at det er mulig å identifisere opposisjon eller kritikk i en tekst. Spørsmålet er om én eller flere kilder skiller seg ut og ikke bare bekrefter det som allerede er skrevet. De som skiller seg ut, må ha en annen mening en hva andre kilder i samme sak allerede har gitt uttrykk for ved å tilføre saken noe nytt og med en annen vinkling knyttet til temaet som er omtalt.

Figur 16. Det har vært en varierende utvikling i antall saker der opposisjon eller kritikk kan identifiseres, men samlet og hver for seg viser mediene en positiv utvikling.

I den analyserte 20-årsperioden har det samlede antall nyhetssaker uten opposisjon eller kritikk falt med 41 prosent, mens tilsvarende har nyhetssaker der det kan identifiseres opposisjon økt med 48 prosent og dekker i 2014 68 prosent av alle produserte nyhetssaker i de tre aktuelle publikasjonene. Aftenposten er den avisen som kommer best ut i analysen med en

nedgang i nyhetssaker uten opposisjon på 56 prosent og en økning i nyhetssaker som inneholder opposisjon og kritikk med 70 prosent. Det er også denne avisen som i 2014 har den største andelen nyhetsreportasjer og nyhetsartikler med motstemmer (75,4 prosent av alle nyhetssaker).

Tidligere variabler som kildetype og antall kilder sier ingenting om kildene er representanter for ulike ståsted, eller har ulike meninger. Vi kan altså observere høy score for kilder og kildetype, selv om kilder og kildegrupper bare bekrefter hverandre. Målet med denne analysen er å identifisere i hvor stor grad de ulike kildene opponerer mot hverandre og kritiserer tidligere uttalelser og meninger i samme tekst.

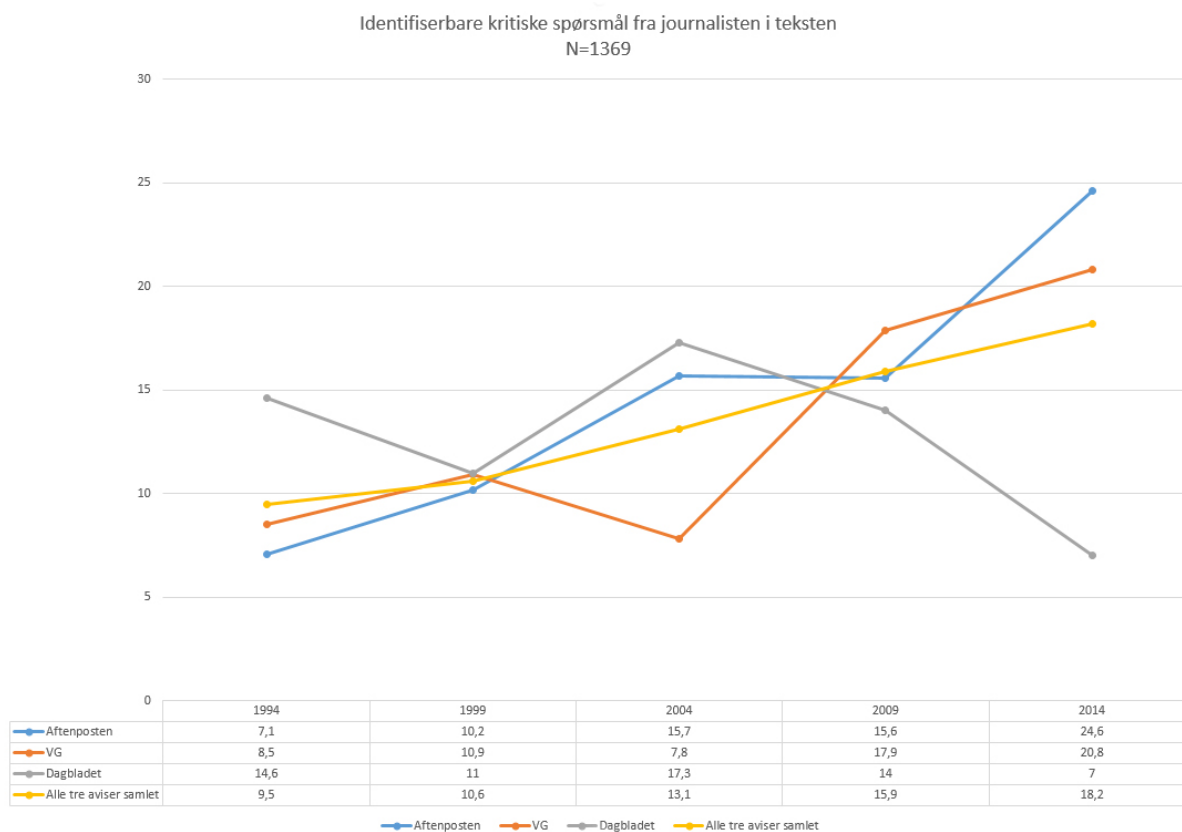
Markussen uttalte i intervjuet at han er opptatt av bredde i kildebruken, og han ønsker motstemmer i sakene som produseres: «*Det skal problematiseres, det skal settes i en kontekst, og det skal gjerne være en drøfting og motstemmer*». Dagbladet-redaktøren er her på linje med Anderson som tidligere beskrevet benytter «comprehensiveness» som et kvalitetskriterium, der han forsøker å se på helheten i den aktuelle teksten eller dekningsen av en sak. Spørsmålet er om journalisten har oppnådd en form for narrativ *closure*, der sentrale spørsmål og problemstillinger som er presentert i teksten blir besvart og problematisert, slik at ikke leseren sitter igjen med en ufullstendig saksforståelse (Anderson 2014).

Opposisjon og kritikk er også som tidligere beskrevet i tråd med Habermas' teorier om at alle meninger og personer som er berørt, skal slippe til med sine argumenter og synspunkter. Den praktiske diskurs er en offentlig diskusjon der den aktuelle saken blir belyst, drøftet, forkastet eller godtatt, i tillegg til at argumentene som fremføres offentlig, også blir etterprøvbare. Diskursetikken sikrer bredden i kildematerialet, slik at ulike parter og stemmer blir hørt på en måte som gjør at offentligheten selv kan ta stilling til påstanders holdbarhet og argumenters gyldighet (Brurås 2009:195).

Utfordringen med å identifisere opposisjon og kritikk ligger i at det må være mulig å lese flere sider av saken, representert ved minimum to ulike kilder. Det finnes mange kritiske saker som kan leses som en opposisjon til det bestående – men som allikevel mangler motstemmen (motstemmen kan derfor også være den som forsvarer det bestående).

7.10 Direkte spørsmål fra journalisten som synliggjøres i teksten

I dette underkapitlet er det analysert i hvor stor grad det er brukt direkte kritiske spørsmål i nyhetstekstene. Denne analysen utelukker derfor ikke at det også kan ha vært stilt kritiske spørsmål i andre deler av tekstmaterialet, men uten at det kritiske spørsmålet eksplisitt kommer frem i teksten slik forutsetningen er i denne analysen.

Figur 17. Med unntak av Dagbladet viser grafen samlet og for hver av mediene en positiv utvikling av saker der det er mulig å identifisere kritiske spørsmål fra journalisten i teksten.

Selv om det i dag er en relativt lav andel nyhetssaker der kritiske spørsmål er synlige i teksten, er dette en form som har økt med 91 prosent fra 1994 og frem til 2014 samlet for alle tre publikasjonene. Aftenposten har økt mest i perioden med 246 prosent, mens Dagbladet er den avisen som skiller seg ut og har gått tilbake med 52 prosent i tilsvarende tidsrom. VG ligger nærmest snittet med en økning på 144 prosent, men som man ser, er det relativt ulike trender på tvers av avisene for dette aspektet.

Resultatet bekrefter på mange måter Hornmoens påstand om at konfronterende intervjueteknikk er relativt lite utbredt i Norge (Hornmoen 1999), da den samlede bruken av denne presentasjonsformen kun var på 9,5 prosent i 1994, med en økning til 18,2 prosent i 2014.

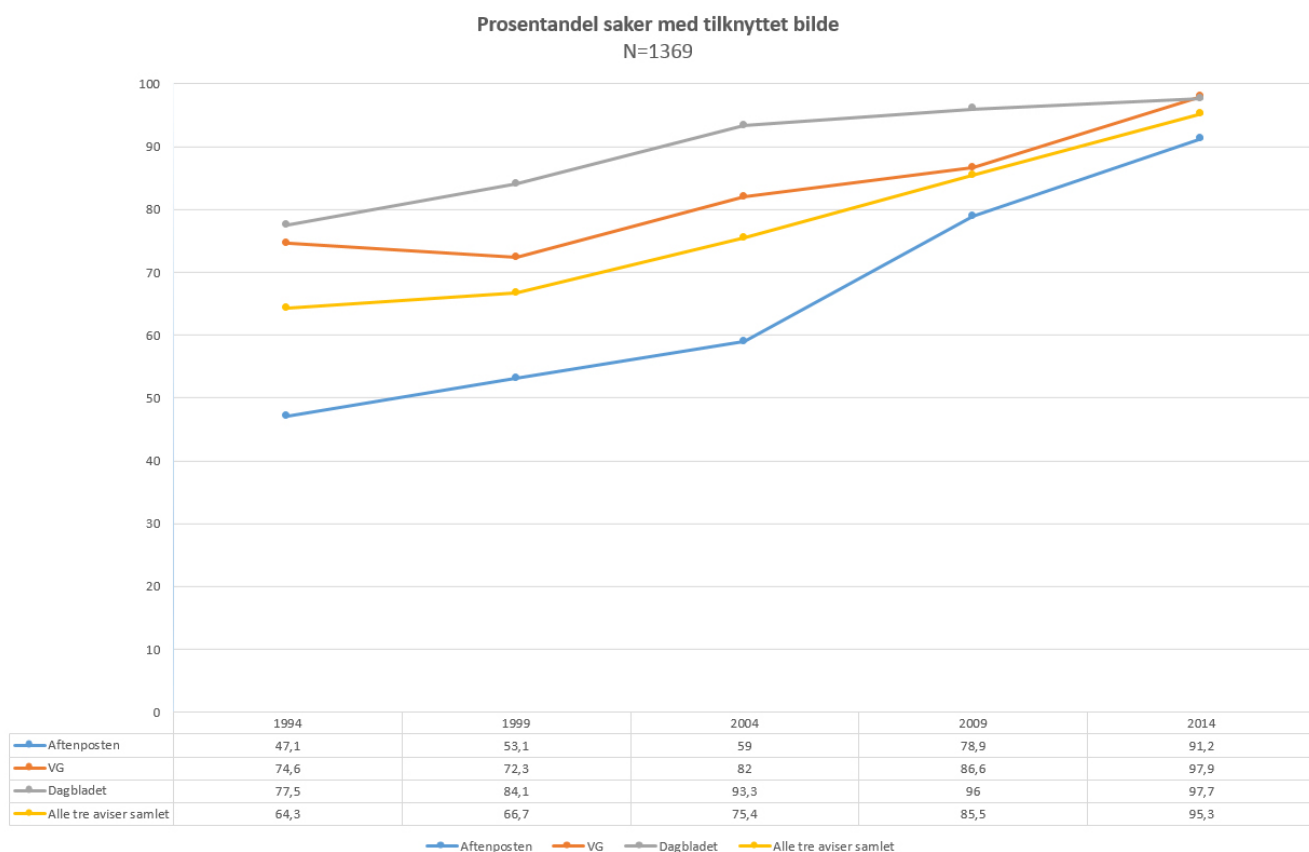
Denne formen for presentasjon i skriftlige medier er ifølge Hornmoen blitt kritisert for ikke å representere skrivekunst, fordi det er radiointervjuet overført til skriftform. Det er allikevel riktig at denne formen stiller krav til en aktiv journalistikk som ikke underlegger seg intervjuobjektet, i tillegg til at den kan være effektiv i mer konfronterende intervjuer. Det er også mulig at denne formen for åpenhet knyttet til å vise frem de kritiske spørsmålene i stor grad blottlegger og synliggjør konfliktlinjene, mens den mer tradisjonelle modellen som benyttes i Norge, har en tendens til å skjule dette aspektet.

En annen vinkling er at det er mulig å se at denne konfrontasjonen gir journalisten mulighet til å gå fra den ene parten til den andre og konfrontere dem direkte med motpartens påstander, der journalisten blir en slags aktiv møteleder og ikke bare en organisator som stiller to eller flere kilder livløst opp mot hverandre. En konfrontasjon med motpartens syn gjør det nødvendig for kildene å skjerpe sin argumentasjon og være mer nøyaktige med dokumentasjonen, samtidig som det lar leseren i større grad vurdere hvem som har mest å fare med (Fossum og Meyer 2008:90–91).

7.11 Utviklingen i avisenes bruk av bilder

Tidlig i analysekapitlet er det vist sammenhengen mellom nyhetsreportasjen og nyhetsbildet. I dette kapitlet er det analysert tre andre elementer knyttet til bildet som en del av nyhetsdekningen generelt. Den første er om det i det hele tatt kan knyttes en form for visuell informasjon til saken, deretter hvilken type bilde eller illustrasjon som er presentert, og til slutt størrelsen på bildebruken. Det er i analysen ikke et tall på antall bilder til hver enkelt sak, i de tilfeller der det er benyttet mer enn ett bilde.

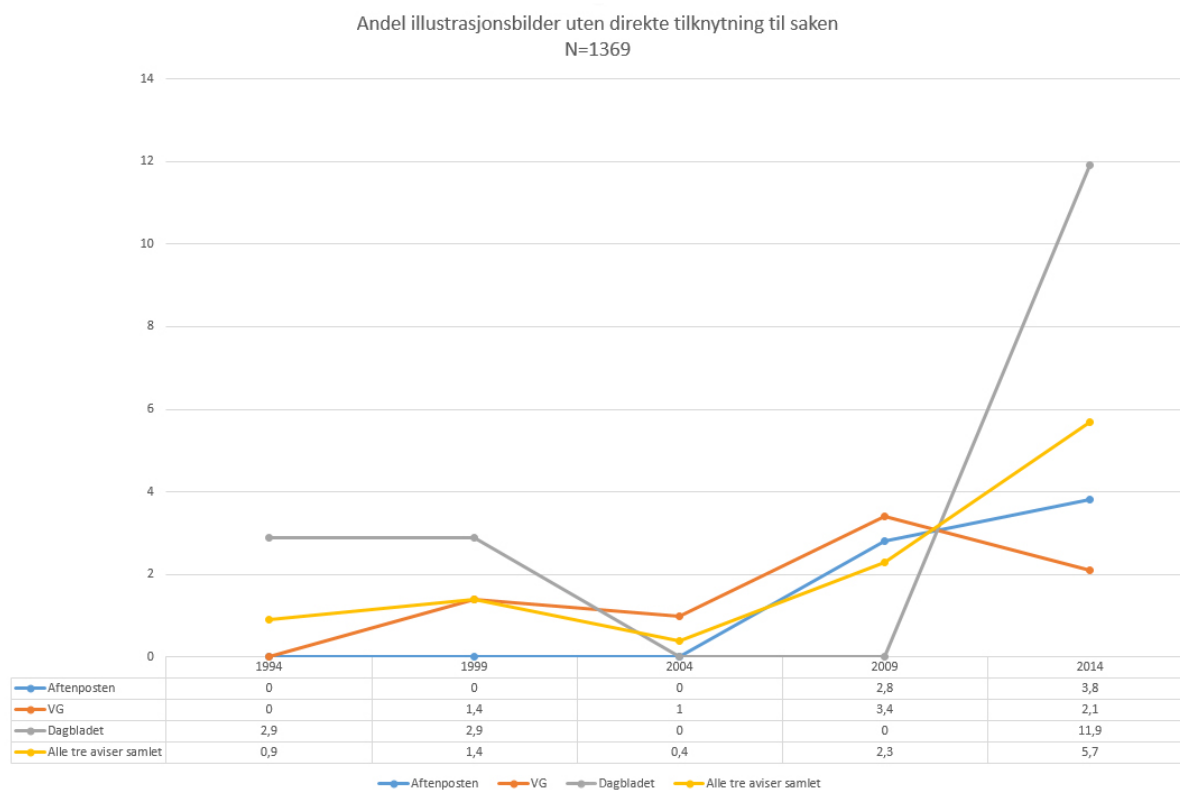
Bruk av bilde og bildetype er i de fleste tilfeller et vesentlig supplement til en sak, men kan kun knyttes til kvalitet forutsatt at det er underlagt de samme krav som annen journalistikk.

Figur 18. Grafen viser at samtlige aviser i analysen har en økning i saker med tilknyttet bilde.

Den analysen som nå er utført, viser at Aftenposten i 1994 skilte seg relativt klart fra VG og Dagbladet ved at avisen presenterte omtrent halvparten av nyhetsreportasjer og nyhetsartikler med bilde og den andre halvparten uten bilde. De to andre avisene har grovt sett bilder på tre firedeler av sakene. Utviklingen i perioden fra 1994 til 2014 viser en jevn økning i saker som presenteres med bilde. Aftenposten har økt sin bildebruk i perioden med 94 prosent, mens Dagbladet og VG som allerede lå høyere i bildebruken, har økt med henholdsvis 26 prosent og 31 prosent, der begge i 2014 benytter bilder i nær 98 prosent av samtlige nyhetssaker.

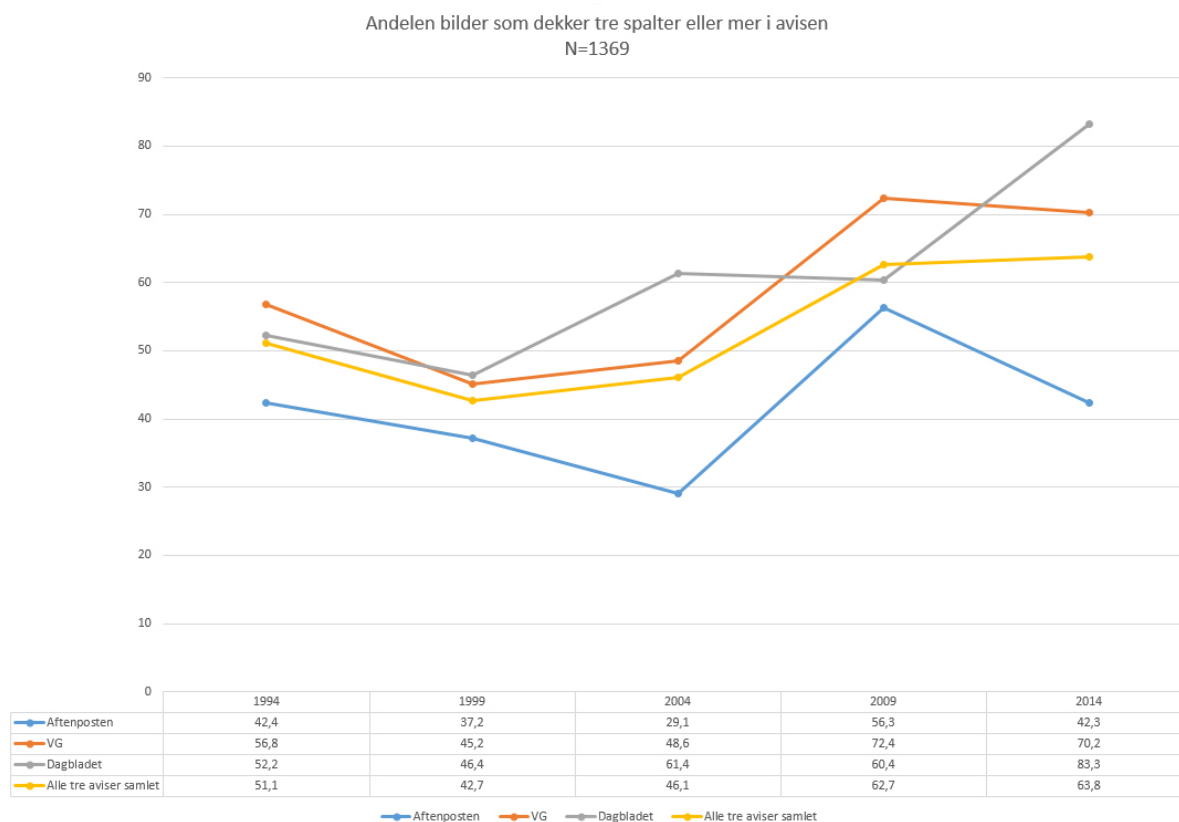
I tidligere kapitler er analyseresultater fra denne oppgaven sammenlignet med Nossen (Nossen 2012). Hun har ikke gjort en bildeanalyse som er direkte sammenlignbar med analysen som nå er utført, men hun har allikevel omtalt utviklingen av bildebruken i avisene gjennom historien der hun viser til Barnhursts studie (Barnhurst 2005), som viser at i tillegg til at avisartiklene i perioden 1885 til 1985 har blitt lengre, har også både bildebruken og bildestørrelsen økt. Analysen som nå er utført, sier ikke noe om den generelle utviklingen av bildebruk i avisene, men kun bildebruken knyttet til nyhetsreportasjer og nyhetsartikler.

Figur 19. Grafen viser at illustrasjonsbilder uten direkte tilknytning til saken i liten grad benyttes av avisene. Analysen av type bilde som benyttes, viser at avisene, med unntak av Dagbladet, ikke benyttet illustrasjoner uten direkte tilknytning til saken i 1994 (i Aftenposten blir ikke dette fenomenet synlig før i 2009-målingen). Det er fortsatt i 2014 i liten grad benyttet illustrasjoner uten tilknytning til saken, selv om Dagbladet har økt bruken med 310 prosent i 2014 sammenlignet med 1994⁴⁸. Noe som ikke kommer frem i denne grafen, men som er analysert, viser at det i perioden har vært en svak nedgang i bruken av illustrasjoner med tilknytning til saken (samlet nedgang på 32 prosent fra 1994 til 2014). Dette er kanskje noe overraskende da grafiske elementer synes å øke i andre nyhetsredaksjoner som nett og TV, men da ofte i form av interaktiv grafikk som ikke er like egnet til å gjengis i papiravisen.

En illustrasjon eller et illustrasjonsbilde uten direkte tilknytning til den konkrete saken vil ha en lav status, mens en illustrasjon i form av en aktuell graf eller tabell vil ha en noe høyere status og kan være med på å gi verdifull tilleggsinformasjon. Den gjennomførte deskriptive analysen rangerer imidlertid ikke disse fire variantene av bilder eller illustrasjoner, men viser bruken og utviklingen over tid.

⁴⁸ Tallene til Dagbladet bør leses med litt forsiktighet, da det ikke er noen utvikling i bruken av denne type illustrasjoner fra 1994 til 1999. Videre er det ikke registrert slik bruk for årene 2004 og 2009, før det blir registrert en vesentlig økning i 2014.

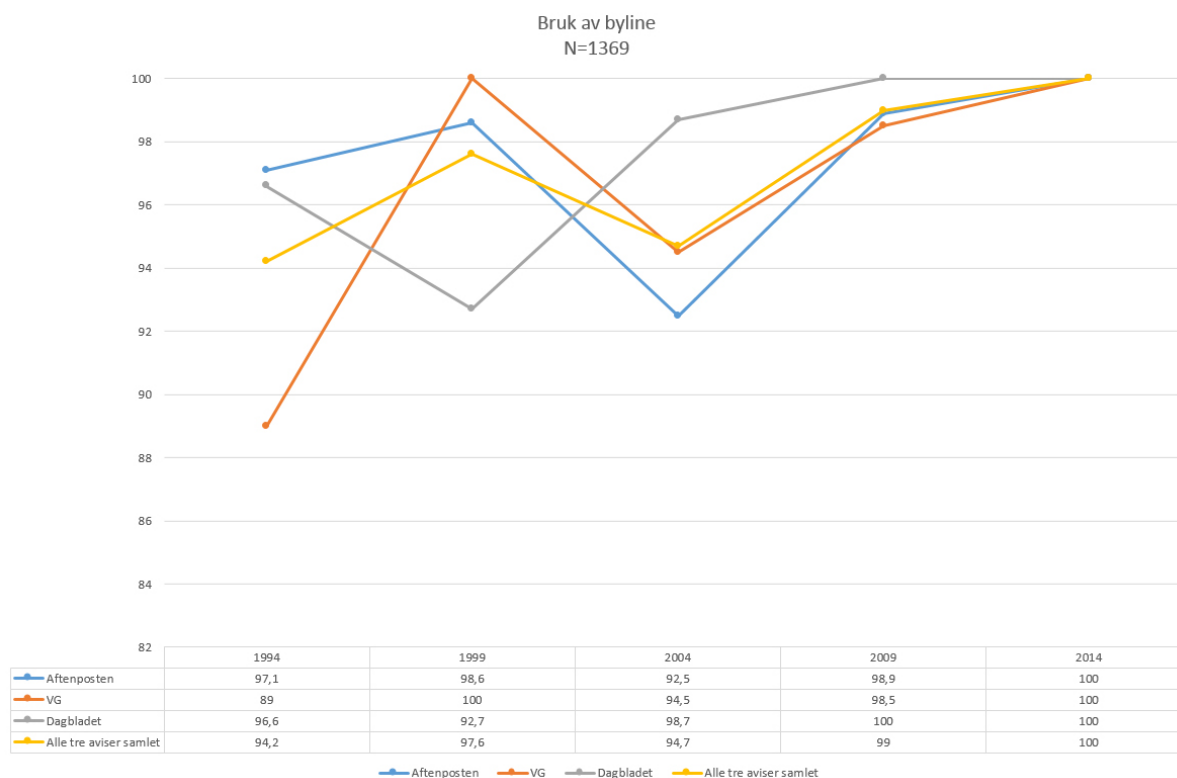
Figur 20. Grafen viser utviklingen i bruk av store bilder i avisene (bilder som dekker tre spalter eller mer).

Analysen viser at størrelsen på bildene øker, men kanskje er i ferd med å flate ut noe. Samlet for de tre publikasjonene har bildestørrelse med en bredde tilsvarende én spalte eller mindre gått ned med 33 prosent, mens den kategorien med de største bildene (tre spalter eller mer) har økt med 25 prosent. Kategorien en til to spalter har vært stabil, mens andelen i nest største kategori har falt. Dagbladet har den største andelen saker (83,3 prosent) med bilder som i bredde opptar tre spalter eller mer, mens Aftenposten ligger på omtrent halvparten så mange saker med bilder i denne størrelsen. Sammenhengene mellom de ulike bildeanalysene og bildebruk sett i sammenheng med for eksempel lengden på saker er omtalt i et tidligere kapittel.

7.12 Utvikling i bruk av byline

Med unntak av notiser og de aller korteste sakene signerer ifølge den utførte analysen alle journalister sine saker som kommer på trykk i dag. Alle saker som har en signatur i form av tradisjonell byline med navn etter ingress, men før brødtekst, alternativt bilde med navn og

tittel eller e-post-adresse i starten eller på slutten av en sak, er alle disse variantene registrert som å være med «byline».

Figur 21. Grafen viser høy bruk av byline i 1994 og med en økning, der alle journalister i dag benytter dette i samtlige nyhetssaker.

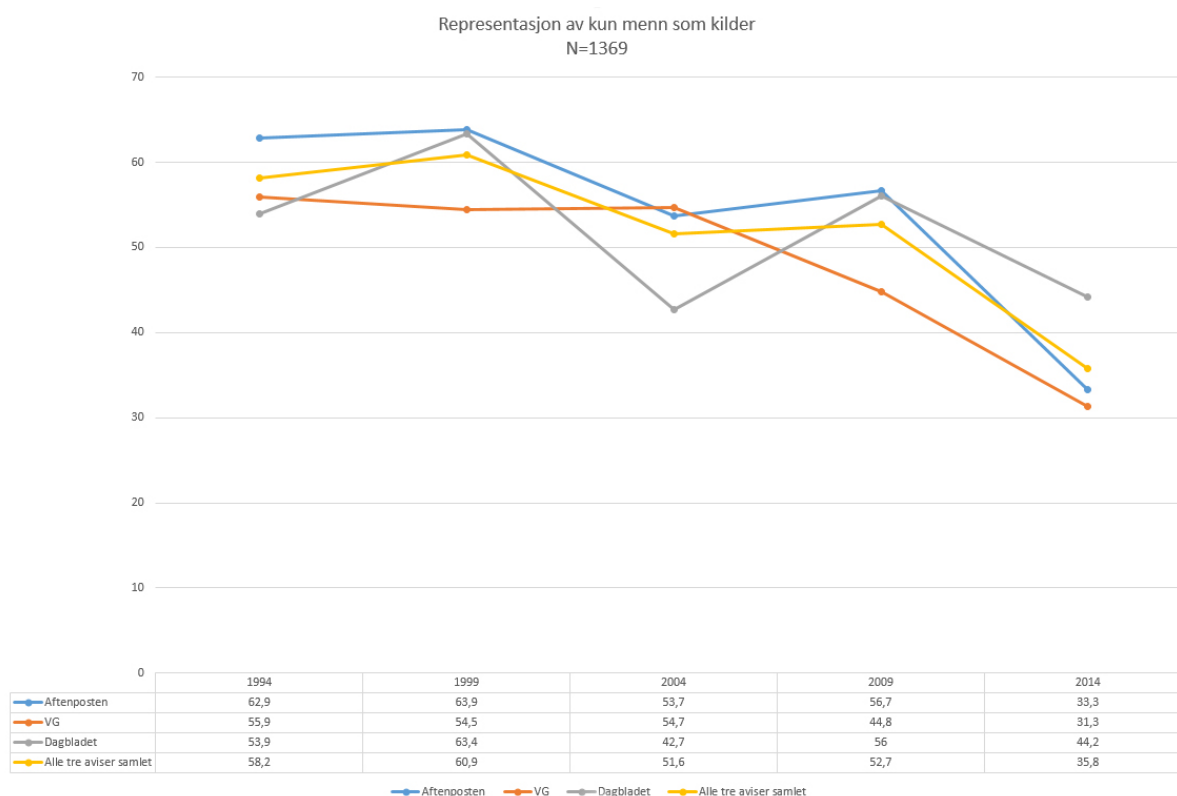
Selv om det benyttes byline i de aller fleste saker som presenteres, er det allikevel mulig å hevde at dette er en form for kvalitetsindikator i tråd med hva Nossen og Høyser argumenterer for (Høyser & Nossen 2012).

I likhet med Nossen og Høyser argumentasjon kan det fra leserens side oppfattes ulikt hvordan en nyhetssak er signert. En sak med bilde og signatur kan gi journalisten en opphøyd rolle som ekspert og kanskje fremstå med større avstand, sammenlignet med saker der det er oppgitt e-postadresse. Dette siste kan leses som en invitasjon til leserne om å ta kontakt dersom de har mer informasjon om temaet, ønsker å kommentere saken, eller det kan være noe de ønsker å korrigere. Uansett kan dette være et grep som minsker avstanden mellom journalisten og den enkelte leser. Samtidig som journalisten stiller seg åpen for kritikk. Alle kan lese og vurdere innholdet – og de vet hvem som har skrevet saken, og hvem som må stå til ansvar.

Det er et avvik i denne analysen sammenlignet med hva Høyser og Nossen fant i sitt arbeid. Analysen som nå er utført, indikerer en høyere bruk av byline i årene frem til 2008 (som er deres siste år i analysen), men noe av forklaringen kan skyldes at de i større grad også tok med notiser (og veldig korte saker) i sin analyse. Disse korte sakene er utelatt i den nå utførte analysen, men gjennom kodingsarbeidet er det registrert at notiser i liten grad blir påført byline også i dag⁴⁹.

7.13 Utvikling i bruk av kvinner som kilder

Kjønnsperspektivet i denne analysen er knyttet til balansen mellom hvordan kvinner og menn er benyttet som kilder. Menn har tradisjonelt vært overrepresentert som kilder, noe vi ser i blant annet forskningsresultatene til Elisabeth Eide og Kristin Skare Orgeret (Eide og Orgeret, 2015), som viser at i 1979 var kvinner representert i kun 9 prosent av alle saker i aviser, TV og radio, mens den i 2014 ble målt til 28 prosent.

Figur 22. Grafen viser at bruken av kun menn som kilder i mediene samlet har falt med 38,5 prosent i perioden og med relativt små forskjeller mellom de ulike avisene.

⁴⁹ En stor andel notatstoff er ikke egenprodusert, men innkjøpt stoff fra Norsk Telegrambyrå (NTB).

Det er i analysen målt «andel saker med kun menn som kilder», slik som vist i grafen. Utover dette er det målt tilsvarende «andel saker med kun kvinner som kilder», saker der det «ikke er mulig å identifisere kjønn», og saker der «både menn og kvinner er representert».

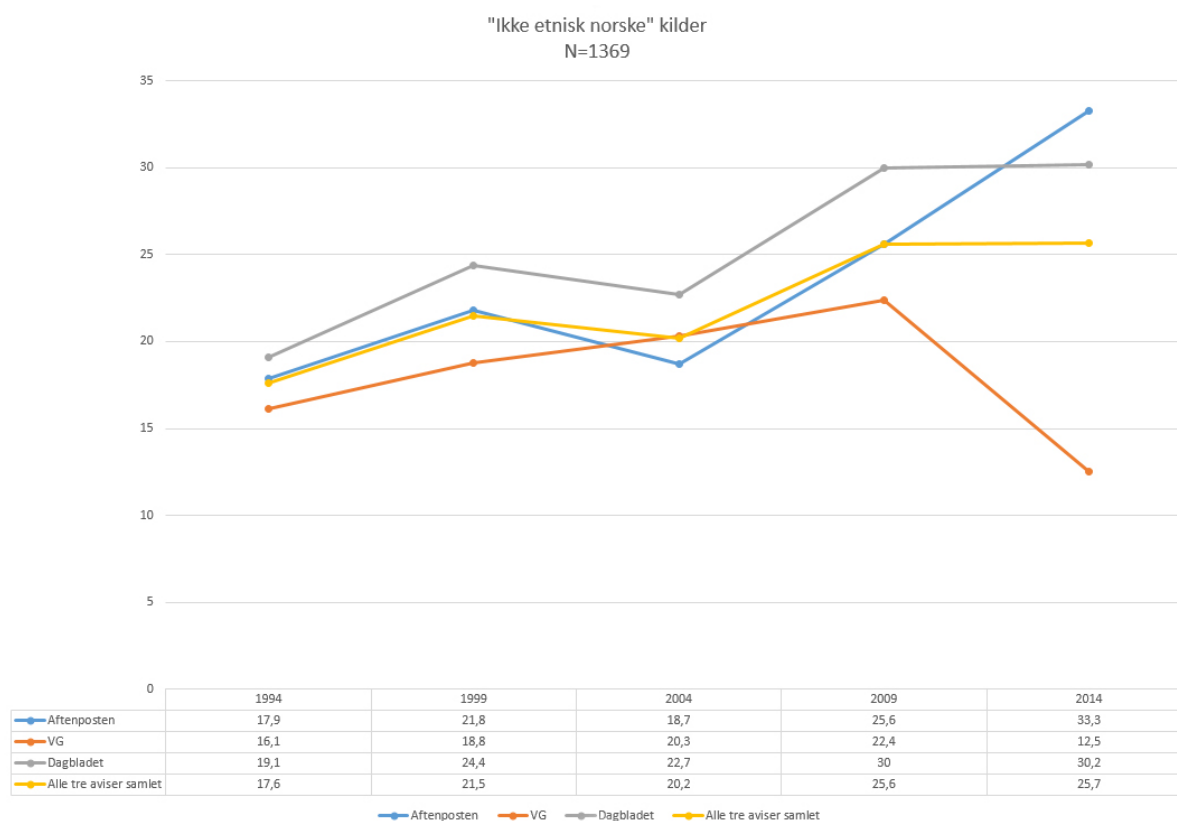
Aftenposten har den høyeste andelen kilder som kun består av kvinner (15,8 prosent i 2014), det er også denne avisen som scorer høyest når man slår sammen kategorien der begge kjønn er representert, og kategorien kun kvinner. Totalt utgjør denne andelen 64,9 prosent av alle saker, og Aftenposten ligger kun svakt foran VG som samlet har en kvinnerepresentasjon i disse to gruppene på 62,5 prosent. Dagbladet ligger et stykke bak med 48,8 prosent kvinnerepresentasjon når disse kategoriene slås sammen.

Tallene avviker fra det som er presentert av Eide og Orgeret som har funnet en representasjon av kvinner i region- og riksaviser på 20 prosent i 2014 (Eide og Orgeret 2015:81). Noe av forklaringen, som beskrevet over, kan knyttes til at den nå utførte analysen er begrenset til et smalere sjangerområde. Et annet avvik kan skyldes at det i analysen kun er registrert tilstedeværelse av kjønn og ikke talt antall kvinner og menn i hver enkelt sak. I praksis kan det være én kvinne, men mange menn, representert i en sak. I denne analysen er dette registrert i kategorien «begge kjønn er representert».

Igjen er ikke tallene i den nå utførte analysen helt sammenlignbare da de kun tar for seg nyhetsreportasjer og nyhetsartikler, men utviklingen viser positive tall. I saker der kun kvinner er benyttet som kilde, viser tallene en samlet økning på 56 prosent i perioden fra 1994 til 2014, men i 2014 er menn fortsatt overrepresentert som kilder og utgjør en tredel av alle saker med kun ett kjønn representert. Mest positivt er utviklingen i kategorien av kilder der begge kjønn er representert. Samlet viser denne en økning i perioden på 138 prosent. Det er også positivt å merke seg at andelen uidentifiserbare kilder i kjønnssammenheng er redusert med 67 prosent, og i 2014 utgjør den samlet kun 4,7 prosent av alle saker.

7.14 Utvikling i bruk av «ikke etnisk norske» som kilder

I tillegg til kjønnsperspektivet kan bruk av «ikke etniske norsk» være et kvalitetskriterium som forteller oss noe om bredden i kildeutvalget, og som kan vise om alle stemmer blir hørt.

Figur 23. Grafen viser en samlet økning i bruk av «ikke etnisk norske» kilder på 46 prosent i perioden fra 1994 til 2014. Aftenposten og Dagbladet har en relativt parallell positiv utvikling, mens VG skiller seg ut og har redusert andelen «ikke etnisk norske» i perioden med 22 prosent.

I tekstene er det registrert om «ikke etnisk norsk» er representert som kilde i saken. Et stort flertall fremstår som tilsynelatende etnisk norske, noe som også samsvarer med tidligere forskning på kilder i mediene. Der personen er kjent, som for eksempel Hadia Tajik, eller det ut ifra kontekst er uklart om vedkommende er etnisk norsk, er verdien registrert som «etnisk norsk».

Verdien «ikke etnisk norsk» er basert på kildeinformasjon i teksten. Det som kan regnes som relevante kilder i denne kategorien, er alle tekster innenfor temaer om innvandring og integrering samt i tekster som omtaler personer som kommer fra andre land enn Norge. Artikler der ord som innvandrere, asylsøker, flyktning, utlending osv. er nevnt, er regnet som relevante. I tillegg er artikler regnet som relevante når personene som er intervjuet eller omtalt, har navn som åpenbart ikke er norske. Det kan i enkelte tilfeller være vanskelig å avklare om en person/kilde har bakgrunn fra et ikke-nordisk land. I slike tilfeller er artikkelen vurdert fra om det er nærliggende å tro at en gjennomsnittlig leser oppfatter vedkommende som utenlandsk eller av utenlandsk opprinnelse. For eksempel der det står «X er fra Russland» eller norsk-russiske, eller «asylsøkeren» eller «flyktningene». Videre har en

kombinasjon av «ikke etnisk norsk» navn og kontekst fått verdi «ikke etnisk norsk». Uansett kan det i denne analysen være forhold som kan føre til feilkoding. Merk også at det her er skilt mellom norsk og ikke norsk. I andre lignende analyser kan man ha flyttet grensene til Norden, Europa eller lenger unna, ved kun å registrere personer som man antar kommer fra tredjeland. Registrering og koding er imidlertid i denne analysen, over tid og mellom ulike publikasjoner, målt etter like kriterier og vil derfor uansett kunne si noe om utviklingen.

Samlet viser analysen for de tre publikasjonene en økning i bruk av «ikke norske» kilder på 46 prosent, og både Aftenposten og Dagbladet har en andel av denne kildebruken på i overkant av 30 prosent. VG skiller seg ut med en nedgang i bruken av «ikke norske» kilder i 20-årsperioden og ligger 51 prosent under snittet i slik kildebruk. Avisen har samtidig den høyeste andelen kilder der det ikke er mulig å identifisere etnisitet, men det forklarer uansett ikke avstanden til de to andre avisene på dette området.

8.0 Konklusjon

Utgangspunktet for denne oppgaven har vært å finne objektive kriterier for å måle kvalitet og utvikling i kvalitet over en 20-årsperiode. Tre sentrale og riksdekkende avispublikasjoner er valgt som utgangspunkt for analysen. I tillegg til å benytte resultater fra tidligere utført forskning og teori på området er sentrale aktører i pressen intervjuet for å i størst mulig grad kvalitetssikre det endelige resultatet.

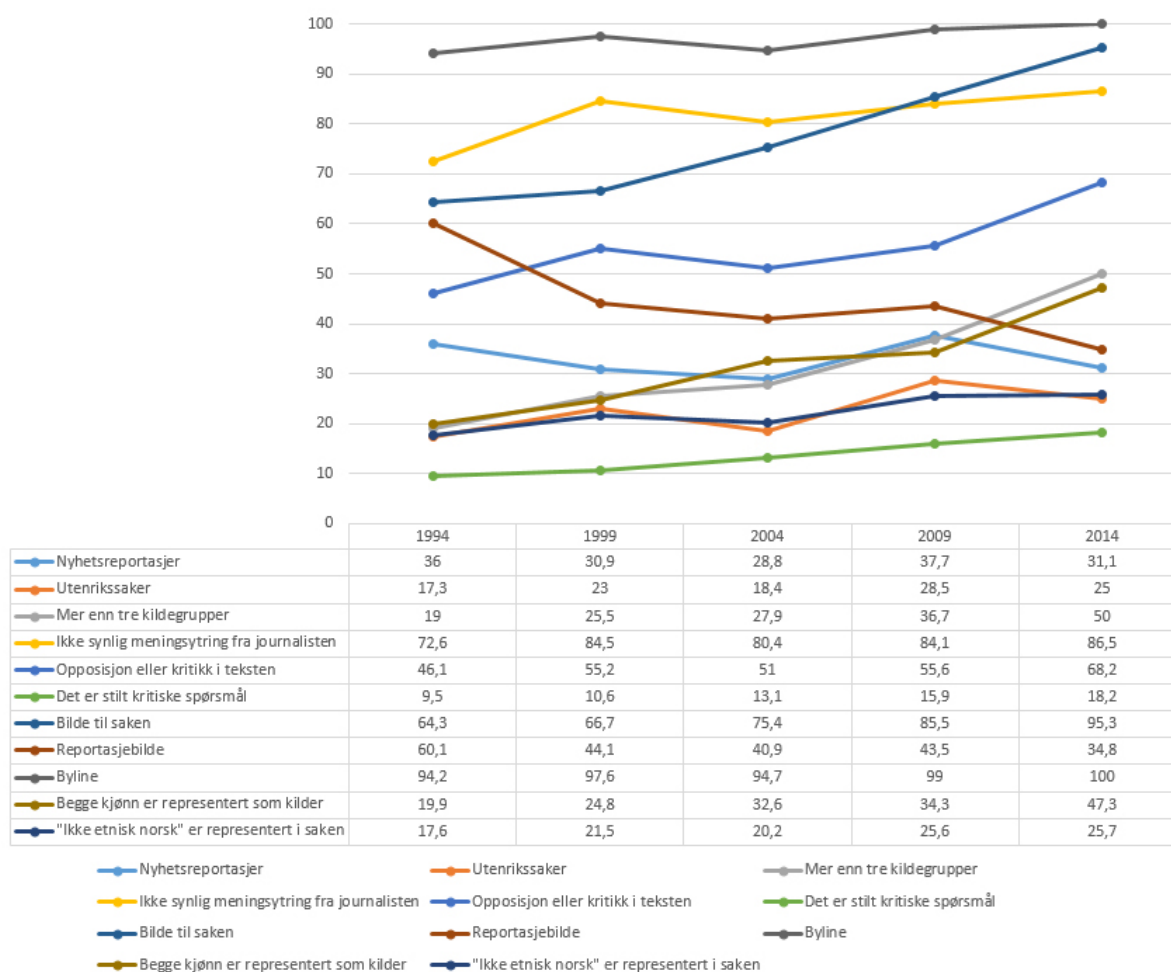
Innledningsvis er det presentert tre undersøkelser, der spesielt «Den store kvalitetsundersøkelsen» er et sentralt element i hvordan journalister og redaktører selv oppfatter kvaliteten i journalistikken som produseres. Disse spørreundersøkelsene er også med på å illustrere mangelen på et teoretisk perspektiv og hvordan en uklar eller manglende beskrivelse av kvalitetskriteriet kan gi et skjevt bilde av virkeligheten. Samtidig bekrefter den deskriptive analysen at innsparinger og nedbemanning i mediebransjen sannsynligvis har konsekvenser. I offentlige utredninger knyttet til medieutviklingen og blant medieforskere synliggjøres det også uklarheter knyttet til kvalitetsbegrepet, samtidig som det tidlig fremheves to sentrale elementer som kan tale for økt kvalitet. Dette i form av økt bruk av IKT og økt utdanningsnivå blant journalistene.

I teorikapitlet er det redegjort for grunnlaget til analysen, noe som ytterligere er forsterket i metodekapitlet der valg av kombinasjonen kvalitativt intervju og kvantitativ analyse blir vurdert til å være den beste løsningen for å finne svar på spørsmål som blir stilt i denne oppgaven.

8.1 Kriterier for god og mindre god journalistikk

Det er i analysen flere indikatorer som peker i retning av at kvaliteten i journalistikken som blir publisert, er bedre i dag sammenlignet med for 20 år siden. I et forsøk på å vise kvalitetsutviklingen i et noe mer sammensatt bilde er det under samlet elleve ulike kriterier som alle ifølge teorien bør peke i positiv retning for å indikere økt kvalitet.

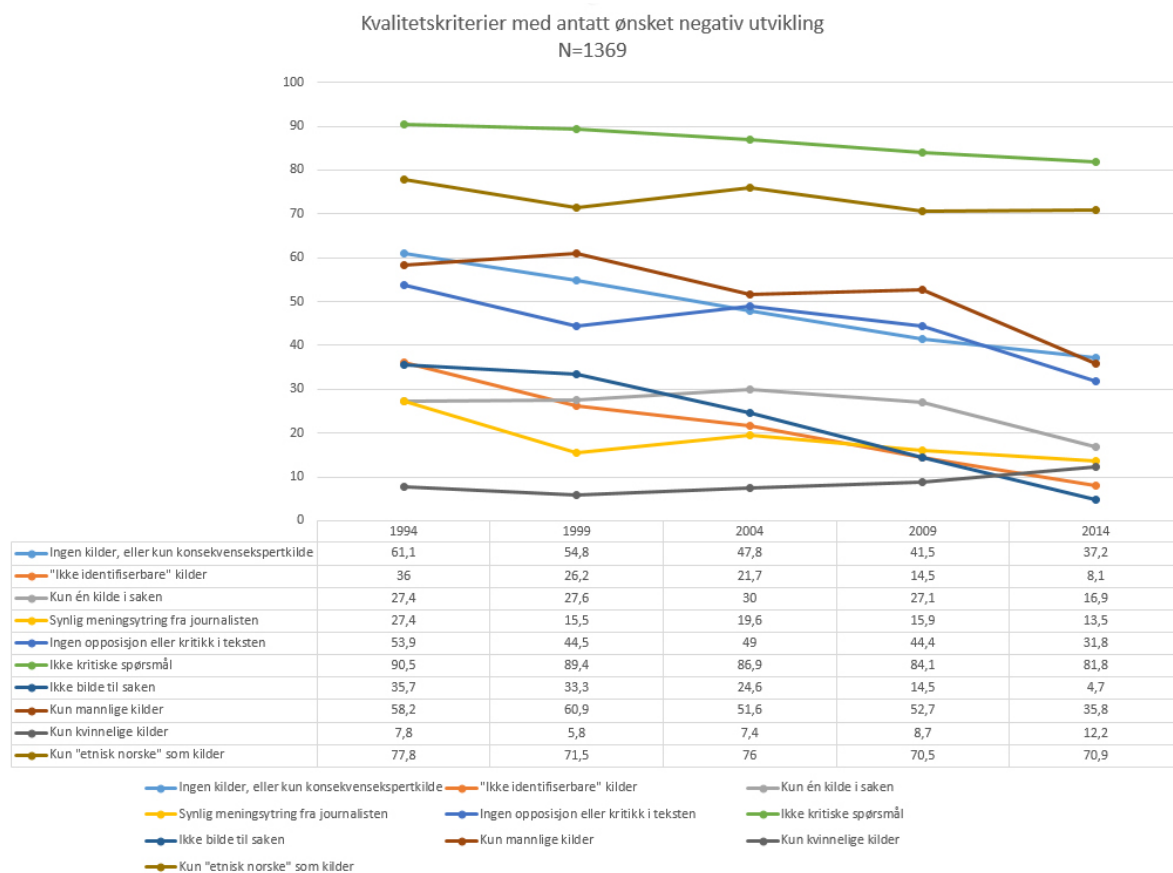
Kvalitetskriterier med antatt ønsket positiv utvikling
N=1369

Figur 24. Elleve utvalgte kvalitetskriterier med antatt ønsket positiv utvikling, der to av kriteriene (nyhetsreportasje og reportasjebilde) skiller seg negativt ut.

Av de elleve kvalitetskriteriene som er presentert og som ifølge teorien bør peke i en positiv retning, er det to som skiller seg negativt ut. Kategoriene nyhetsreportasje og reportasjebilde har begge en samlet negativ utvikling i perioden. Andelen nyhetsreportasjer viser en nedgang på 13,6 prosent gjennom 20-årsperioden, men med en liten topp i 2009. Andelen reportasjebilder har i perioden samlet falt med 42,1 prosent. Dette er to kategorier som henger tett sammen og vil kunne knyttes til de omtalte innsparinger og nedbemanninger som har pågått i mange år, uten at det i analysen er mulig å trekke noen slik direkte årsakssammenheng.

Videre er det i analysen kriterier som bør peke i negativ retning for å indikere økt kvalitet, og under er det plukket ut ti slike indikatorer.

Figur 25. Ti utvalgte kvalitetskriterier med antatt ønsket negativ utvikling.

Av disse ti kategoriene er det én som skiller seg ut, og det er antallet kvinnelige kilder, da begge kjønn burde vært representert på aggregert nivå. Fallet i antall saker med bare menn som kilder (38,5 prosent) er positivt, men det kan i dette tilfellet vurderes å være positivt også med en økning av antallet «kun kvinnelige kilder» så lenge prosentandelen fortsatt ligger under andelen «kun menn» (kvinneandelen har økt med 56,5 prosent).

Det eneste kriteriet som ikke er med i oversiktene, er lengden på produserte saker som viser seg å øke jevnt. Det er i analysen pekt på at lengre reportasjer og artikler ikke er noen garanti for økt kvalitet i seg selv, selv om det kan åpne for blant annet bredere og bedre kildebruk.

Med unntak av reportasjer og reportasjebilder som i perioden fra 1994 til 2014 har blitt redusert, viser alle andre kvalitetskriterier som er med i denne analysen, en positiv utvikling og indikerer økt journalistisk kvalitet på det som blir publisert.

Denne oppgaven startet med beskrivelsen av utfordringene og utviklingen på 1800-tallet, med blant annet Hearsts slagord «den mest sannferdige avisen i byen», mens Pulitzer benyttet

mottoet «accuracy, accuracy, accuracy». Hva som er sann, korrekt og verifiserbar informasjon, er ikke blitt mindre viktig og kan ses som et gjennomgående element i nær samtlige analyseelementer som er presentert i denne oppgaven.

8.2 Status og grunnlag for ytterligere forskning på temaet

I innledningen til oppgaven ble det stilt tre spørsmål som alle skal være besvart, men i en kort avsluttende kommentar bør det snus om på rekkefølgen. Det første blir derfor om det har skjedd noe med journalistene og arbeidsmetodene de siste årene som kan ha påvirkning på sluttproduktet? Svaret på dette er todelt: Utviklingen vi har sett i utdanningsnivå blant journalistene de siste 20 år, har gått fra et flertall uten høyskole- eller universitetsbakgrunn til et stort flertall med høyere utdanning. Denne utviklingen kan ha bidratt til at det teoretiske grunnlaget og det metodiske arbeidet med journalistiske tekster har et annet bevissthetsnivå nå, sammenlignet med tidligere. Den andre delen av svaret er knyttet til IKT-utviklingen og endringene i lovverket som har ført til endrede og mer effektive arbeidsmetoder.

Det andre spørsmålet er knyttet til en avklaring om hva som legges i begrepet «kvalitet». Her er det i oppgaven pekt på en rekke problemområder, men også løsninger. Det som synes klart, er at det ikke er mulig å omtale kvalitet i journalistikken på generelt grunnlag. Skal vi omtale kvalitet, må det beskrives hvilket kvalitetskriterium som faktisk omtales, og det bør forankres i en teoretisk forståelsesramme. Uten en slik avgrensning og grunnleggende felles forståelse vil svarene på spørsmål knyttet til kvalitet gi liten mening.

Det siste spørsmålet (som opprinnelig ble stilt først) er om det er slik at kvaliteten i journalistikken vi blir eksponert for, faktisk er blitt dårligere? Etter å ha avklart ulike tolkninger av kvalitetsbegrepet, og utviklet variabler tilpasset en kvantitativ innholdsanalyse, er det ikke et entydig svar på dette spørsmålet. I nyhetsformidlingen går prosentandelen reportasjer og reportasjebilder ned, noe som tyder på at journalistene i mindre grad er til stede der det skjer, sammenlignet med tidligere. Det er flere interessante funn knyttet til dette og som det burde forskes mer på. Et av disse er knyttet til utenriksreporteren, som ofte kommenterer og analyserer, i tillegg til å referere til andre nyhetsmedier, fremfor å selv være til stede og benytte egne kilder til saker som publiseres. En annen problemstilling det kunne vært nyttig å se nærmere på, er om redusert tilstedeværelse også fører til at det blir stilt færre kritiske spørsmål direkte til den ansvarlige som fremfører et budskap, eller på annen måte er i

ledelsen ved en aktuell hendelse. Dette er litt på siden av hva oppgaven forsøker å besvare, men journalistene klager generelt over at de møter for mange informasjonsrådgivere når de ønsker kommentarer fra politikere og næringslivsledere. Ved i større grad å være til stede når en minister eller bedriftsleder legger frem sitt budskap, er det også mulig at journalistene lettere ville fått direkte svar på kritiske spørsmål. Uansett er ikke målet, som tidligere beskrevet, å gi svar på hva som er godt nok, eller hva pressen bør ha som målsetting. Denne oppgaven er derfor i all hovedsak en deskriptiv og ikke en normativ studie på dette området.

Med unntak av redusert tilstedeværelse viser funn i de analysene som er gjennomført, at nyhetsjournalistikken går i en positiv retning. Innholdsanalysene som omfatter både nyhetsreportasjene og nyhetsartiklene, viser bruk av en større bredde i kildetilfanget, flere kilder enn tidligere, kritikere slipper til i større grad, og bildebruken øker. Det er også slik at journalistene i stor grad eksponerer seg for kritikk og korreksjoner ved å signere tekstene som publiseres. Samtidig øker andelen utenrikssaker, og kvinner og minoriteter slipper mer til som kilder sammenlignet med tidligere. Selv med de begrensningene som ligger i oppgaven knyttet til valg av medier og tekster som er analysert, er det mye som tyder på at kvaliteten i nyhetsdekningen er bedre i dag sammenlignet med for 20 år siden. Variablene som er benyttet i det gjennomførte analysearbeidet, er utviklet etter inspirasjon fra en rekke ulike forskere og bør kunne videreutvikles og benyttes i norske mediehus for i større grad enn tidligere å måle den faktiske utviklingen i det publiserte arbeidet.

8.3 Utdanning og IKT-utvikling

Det er tidligere påpekt at den gjennomførte analysen ikke sier noe om hva som er idealet, eller målsettingen, eventuelt hva som er «godt nok» under hver enkelt variabel. Dette overlates til pressens representanter og den enkelte publikasjon. Det er i analysen forsøkt å ta med alle kriterier som objektivt lar seg kvantifisere i en tekst, det betyr ikke at den utførte analysen er uttømmende eller gir et endelig svar på om kvaliteten er bedre i dag sammenlignet med hva som ble produsert for fem, ti og tjue år tilbake.

Utdanning og IKT-utviklingen er tidlig i oppgaven pekt på som elementer som har, eller kan ha, påvirket journalistikken og bidratt til utvikling av ulike kvalitetskriterier. Det er henvist til en SSB-analyse (SSB 2009) som viser en sammenheng mellom disse to elementene som er statistisk signifikant. Når det gjelder disse elementene knyttet opp til en kausal relasjon til

utviklingen og kvaliteten i journalistikken, er det ikke tilstrekkelig tallmateriale til å gjennomføre denne type analyse. Selv om det kan påvises og tallfestes en utvikling i utdanningsnivået, har det ikke vært mulig å få frem et tilstrekkelig presist tallgrunnlag på utvikling i utdanningsnivå hos journalister i de tre publikasjonene som er med i analysen for de enkelte årene tilbake til 1994. På samme måte kan enkeltelementer⁵⁰ i IKT-utviklingen telles og måles i den aktuelle 20-årsperioden, men et tall på utviklingen av IKT år for år er det i denne oppgaven ikke funnet et akseptabelt beregningsgrunnlag for.

8.4 Utfordringer

Det er også som tidligere påpekt kategorier som er forsøkt målt, men som er tatt ut og valgt bort i analysen, da de ble vurderer til å ha lav reliabilitet. Andersons «comprehensibility» er kodet som «Er saken opplyst?», der koderen skal vurdere om Habermas' teorier om at alle stemmer skal bli hørt og alle argumenter skal bli utfordret, er med (Ihlen 2009). Selv om punktet er høyst relevant, ble dette for krevende, og skulle man fulgt Habermas' «Theory of Communicative Action (TCA)», innebærer det en analyse i en kombinasjon av semiotikk, semantikk og pragmatikk, der målet med analysen er å fastslå om alle sider av saken er tilstrekkelig belyst, og at alle relevante stemmer er blitt hørt. Et annet punkt som også er tatt ut og som delvis kan knyttes til den samme problematikken, er om saken er satt i perspektiv (sammenlignet med annen relevant informasjon). Dette punktet er enklere, men resultatet ble allikevel vurdert til å ha for lav reliabilitet og er ikke benyttet i analysen.

Kvalitetskriterier som hurtighet, valg av geografisk dekningsområde (med unntak av utenriks/innenriks) og rettskriving som fremheves i de kvalitative intervjuene av pressens representanter, er ikke med i analysen.

Det innsamlede tallmaterialet inviterer til videre forskning, og i en større oppgave vil det kunne være mulig å innhente mer presise tall for blant annet utdanning og IKT for å se nærmere på forklaringsmodeller knyttet til kvalitetsutviklingen. Det vil også kunne være interessant å se kvaliteten i norsk journalistikk sammenlignet med nordisk og internasjonal presse.

⁵⁰ I form av antall telefonabonnenter, båndbredde, søkefunksjonalitet, tilgjengelige postlister, databaser og lignende.

Litteraturliste

Aarønæs, Lars (2007), *Sjanger, slik skriver du teksten*, Komma.no

Allern, Sigurd (2001), *Nyhetsverdier, om markedsorientering og journalistikk i norske aviser*, Høyskoleforlaget.

Allern, Sigurd (2015), *Journalistikk og kildekritisk analyse*, Cappelen Damm.

Andenæs, Ivar (2005), *I journalistikkens tjeneste*, Institutt for Journalistikk-Forlaget.

Anderson, Peter J., George Ogola, and Michael Williams (2014), *The Future of Quality News Journalism, A Cross-Continental Analysis*, Routledge

Anderson, Peter James (2013), *Supplemental material for 'Research in Journalism'*. In: *Research in Journalism*. Routledge.

Barland, Jens (2012), *Journalistikk for markedet, Redaksjonell produktutvikling i VG og Aftenbladet på papir og nett 1995-2010*, Avhandling for graden PhD.

Barnhurst, Kevin & Mutz, D. C. (1997). *American journalism and the decline of event-centered reporting*. *Journal of Communication*.

Barnhurst, Kevin G. & John C. Nerone (1999), *The President is Dead: American News Photography & the new long journalism. Pictures of the Public Sphere*. University of Illinois Press.

Barnhurst, Kevin G. (2005), *News Ideology in The Twentieth Century. I: Diffusion of the News Paradigm 1850-2000*. Svennik Høyer & Horst Pöttker (red.) Göteborg: Nordicom

Benestad Hågvar, Yngve (2007), *Å forstå avisa*, Fagbokforlaget.

Berganza, Rosa og Roberto De Miguel (2010), *Free dailies and quality standards: A comparative-exploratory analysis of journalistic excellence among five Spanish daily newspapers*

Bergsland, Trygve (2013), *Dagens utvikling i et historisk perspektiv*, Parat 4-2013.

Bergsland, Trygve (2013), *Questbackundersøkelse*, IJ 28. mai 2013.

Bjørnsen, Gunn (2010), *Rapport, Fra Valp Til Vaktbikkje*, Om konstruksjon av journalistisk kunnskap, Høgskulen i Volda og Møreforskning.

Bogart, L. (1989). *Press and Public: Who Reads What, When, Where, and Why in American Newspapers* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum and Associates, Inc.

Brurås, Svein (2009), *Kriminaljournalistikkens etikk, PFU-uttalelser belyst fra tre moralfilosofiske posisjoner*, Avhandling for graden philosophiae doctor (PhD) ved Universitetet i Bergen.

Brurås, Svein (2012), *Nyhetsvurderinger, På innsiden av fem redaksjoner*, Institutt for Journalistikk-Forlaget.

Brurås, Svein 2010, *Etikk for journalister*, Fagbokforlaget

Brønnøysundregistrene, årsregnskaper for Institutt for Journalistikk, fra 2000 til 2011.

Calcutt, Andrew og Philip Hammond (2011), *Journalism Studies, A critical introduction*, Routledge.

Christopher H. Sterling m.fl. (2009), *Encyclopedia of Journalism*, Sage

Corbin, J. M. and A. L. Strauss (2008). *Basics of qualitative research: techniques and procedures for developing grounded theory*. Thousand Oaks, Calif., Sage.

Dahl, Hans Fredrik m.fl. (2014), *Den norske partipressen –fra utvikling til avvikling*, Digital News Report (2013), Reuters Institute

Eide, Elisabeth og Kristin Skare Orgeret (2015), *Etter beste kjønn, Kjønnsperspektiv på medier og journalistikk*, Universitetsforlaget.

Field, Andy (2009), *Discovering statistics using SPSS*, Sage, gjengitt i MEVIT4800 Perspectives and Methods in Media Research.

Fink, Arlene (2013), *How to conduct surveys. A step-by-step guide* (5th ed.) Sage, gjengitt i kompendiet MEVIT4800 Perspectives and Methods in Media Research.

Fossum, Egil og Sidsel Meyer (2008), *Er nå det så sikkert? Journalistikk og kildekritikk*, Cappelen Damm

Gladney, George Albert, Ivor Shapiro og Joseph Castaldo (2007), *Online Editors Rate Web Quality Criteria*, *Newspaper Research Journal* Vol.28-No.1

Hayes, Andrew F. (2005), *Statistical methods for communication science* (LEA Publishers), gjengitt i kompendiet MEVIT4800 Perspectives and Methods in Media Research.

Hornmoen, Harald (1999), *Vitenskapens vakthunder*, Tano Aschehoug.

Høyer, Sverre og Hedda Nossen (2012), *Spor etter det store hamskiftet*, Enkelte stiltrekk ved Aftenpostens journalistikk gjennom et halvt århundre, Universitetsforlaget og norsk medietidsskrift (årgang 19, nr. 2, side 88 til 106).

Ihlen, Øyvind (2007). *Petroleumsparadiset: norsk oljeindustriens strategiske kommunikasjon og omdømmebygging*. Oslo: Unipub.

Ihlen, Øyvind (2011). *Samfunnsansvar på norsk, Tradisjon og kommunikasjon*. Bergen: Fagbokforlaget.

Ihlen, Øyvind, Betteke van Ruler og Magnus Fredriksson (2009), *Public Relations and Social Theory, Key Figures and Concepts*. Kapittel 8 av Roland Burkart, «On Habermas, Understand and Public Relations», Routledge.

Institutt for Journalistikk (1975 – 1983), Styrereferater.

Institutt for Journalistikk (2012), *Questbackundersøkelse*, fra oktober 2012.

Institutt for Journalistikks (1983 – 1999), Årsrapporter.

Jensen, Klaus Bruhn (2012), *A Handbook of Media and Communication Research: Qualitative and Quantitative Methodologies*, Second edition, Abindon, Oxon: Routledge.

Kallevik, Svein Arthur (2007), *Nyhetenes Psykologi*, Institutt for Journalistikk-forlaget.

Kjos Fonn, Birgitte (2015), *50 år med journalistutdanning*, Cappelen Damm Akademisk.

Koang-Hyub Kim og Philip Meyer (2005), *Survey Yields Five Factors of Newspaper Quality*, *Newspaper Research Journal* Vol.26-No.1

Kovach, Bill og Tom Rosenstiel (2001), *The Elements of Journalism*, Crown Publishers

Krogh, Torbjörn von, (2010), *Journalistisk kvalitet?* Stiftelsen Institutet för Mediestudier i Sverige.

Kvale, Steinar and Svend Brinkmann (2004), *Interviews: Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing*. Sage.

Lacy, Stephen og Tom Rosenstiel (2015), *Defining and Measuring Quality Journalism*, Rutgers

LandInfo (2015), Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon, Retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse,

Neuendorf, Kimberly A. (2002), *Content Analysis Guidebook*, Sage.

Nordicom Information 34 (2012), metoderapport.

Norsk Redaktørforening (2013), *Questbackundersøkelse*, fra februar/mars 2013.

NOU (2010:14), *Lett å komme til orde, vanskelig å bli hørt – en moderne mediestøtte*. Regjeringen.

Olsen, Ragnhild Kr (2012), *Redaksjonell kvalitet*, Institutt for Journalistikk-forlaget.

Olsen, Ragnhild Kr. (2006), *Måling av redaksjonell kvalitet*, Verktøykasse for kvalitetsmåling i pressen, Prosjektrapport, Institutt for Journalistikk.

Ottosen, Rune (2004), *I journalistikkens grenseland*, Institutt for Journalistikk-Forlaget.

Ottosen, Rune og Arve H. Krumsvik (2008), *Journalistikk i en digital hverdag*. Cappelen Damm,

Ottosen, Rune, Lars Arve Røssland og Helge Østbye (2002), *Norsk pressehistorie*, Samlaget.

Philip Meyer and Koang-Hyub Kim (2005), *Quantifying Newspaper Quality: I Know It When I See It*. Newspaper Research Journal.

Picard, Robert G. (2010), *Measuring Quality By Journalistic Activity*, Media Economics, Content and Diversity Project and Media Group, Business Research and Development Centre, Turku, School of Economics and Business Administration

Pressehistorisk tidsskrift nr. 21 2014.

Rapport fra arbeidsgruppe i Norsk Redaktørforening (2013), Forslagene til endring av Institutt for Journalistikks formålsparagraf, datert 2. april 2013.

Statistisk sentralbyrå (2009), *Nøkkeltall om informasjonssamfunnet 2009*. SSB

Steensen, Steen (2009), *Stedets sjanger: om moderne reportasjejournalistikk*, IJ-forlag.

Sundvor, Egil (2008), *Forbrukar-journalistikk, journalistikk er for bruk*, Institutt for Journalistikk-forlaget.

TNS-Gallup (2010, 2011, 2013 og 2015), *Den store kvalitetsundersøkelsen*, for Norsk Journalistlag (NJ) og Norsk Redaktørforening (NR).

Vehkoo, Johanna (2010), *What Is Quality Journalism And How It Can Be Saved*, Reuters Institute.

Warmedal, Morten Møller og Guri Hjeltnes (2012), *Gravende journalistikk, metode prosess og etikk*, Gyldendal Akademisk.

White, Aidan (2008), *The Ethical Journalism Initiative*, International Federation of Journalists

Yin, Robert K. (2008), *Case study research, Design and Methods*. Sage.

Østbye, Helge, Knut Helland, Karl Knapskog og Leif Ove Larsen (2007), *Metodebok for mediefag*, Fagbokforlaget.

Østlyngen, Trine og Turid Øvrebø (2008), *Journalistikk, metode og fag*, Gyldendal,

Muntlige kilder, nettsider og e-postkilder:

Aarebrot, Frank, Nordiske Mediedager i Bergen 2013.

<http://www.nordiskemediedager.no/nyheter/journalister-og-redaktorer-tror-kvaliteten-faller/>

Aas Olsen, Trygve. Intervjuer og samtaler som konstituert leder ved Institutt for Journalistikk.

Aftenposten 19.12.2015 «- Alan Kurdi (3) forandret flyktningdebatten».

<http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Ny-forskningsrapport---Alan-Kurdi-3-forandret-flyktningdebatten-8286966.html>. Lest 9.1.2016.

Aftenposten, redaksjonelt regnskap 2014.

<http://mm.aftenposten.no/2014/redaksjonelt-regnskap/>

Anderson, Peter J. og Paul Egglestone, The development of effective quality measures relevant to the future practice of BBC news journalism online artikkel.

Angelshaug, Terje, Mediestøtte uten kvalitetskrav, 23.03.2011:

<http://voxpublica.no/2011/03/mediest%C3%B8tte-uten-kvalitetskrav/>.

Bech-Karlsen, Jo, BI, 06.04. 2010,

<https://www.bi.no/forskning/News/Nyheter-2010/Krise-gir-ny-kvalitet-i-mediene/>

Berners-Lee, Tim. Leder av World Wide Web Consortium og oppfinner av World Wide Web, www.w3.org.

Brurås, Svein i sin egen blogg. 04.05.2011,

<http://svein-b.blogspot.no/search/label/kvalitet>

Dagbladet (18.04.2012),

<http://www.dagbladet.no/2012/04/18/tema/reise/norgesferie/norskekysten/kyst/21177765/>

Dagens Næringsliv (DN 05.05.2016),

<http://www.dn.no/etterBors/2016/05/05/2044/Medier/norske-mediehus-kutter-over-to-mrd>

Finslo, Stig, Christine Korme og Olav Njaastad (1997), Kvalitet i journalistikken, Er vi gode nok, Institutt for journalistikk. Lest på Nasjonalbiblioteket:

<http://www.nb.no/nbsok/nb/3ff3ad3d20ded30bc08ef59d8558650c#0>

Gerhardsen, Mina, statssekretær i Kulturdepartementet, Mer til nyhetsjournalistikk.

Debattinnlegg i Dagens Næringsliv 6. april 2013.

Institutt for Journalistikk-styrets strategiplan vedtatt 28. februar 2013. innlegg fra 23.03.2011,

<http://voxpública.no/2011/03/mediestøtte-uten-kvalitetskrav/>

Jensen, Arne, VoxPublica 22.03.2011.

<http://voxpública.no/2011/03/mediest%C3%B8tte-uten-kvalitetskrav/>

Jensen, Arne. Leder I Norsk Redaktørforening, intervjuet 18. April 2016.

Kjersgaard , Clement Behrendt,

<http://politiken.dk/debat/kroniken/ECE1836477/ti-prinsipper-for-bedre-journalistik/>

Lid, Eivind, instituttleder ved Institutt for Journalistikk, 27.10.2014,

<http://www.dn.no/meninger/debatt/2014/10/27/2157/Medier/kvalitet-er-pressens-fremtid>

Løvaas Kolstø, Eli, økonomi- og virksomhetsdirektør ved Universitetet i Stavanger, har bidratt med regnskapstall og tall på antall ansatte ved journalistutdanningen ved UiS i 2012.

Markussen, John Arne. Redaktør I Dagbladet, intervjuet 9.3.2016.

Marthiniussen, Jan, seksjonssjef i fellesadministrasjonen ved HiOA, har bidratt med regnskapstall og tall på antall ansatte ved journalistutdanningen ved HiOA i 2012.

McManus, John H., GradeTheNews.org. His recent self-published book, “Detecting Bull: How to Identify Bias and Junk Journalism in Print”.

Mediemeldingen. St.meld. nr. 57 (2000–2001) I ytringsfrihetens tjeneste. Mål og virkemidler i mediepoltikken. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-57-2001-/id195313/sec1>

Microsoft History.

https://www.microsoft.com/misc/features/features_flshbk.htm

Morlandstø, Lisbeth (2011), Hva handler journalistikkforskningen om?
Journalistikkforskningen i Norge, Sverige og Danmark i perioden 1995–2009.
<http://docplayer.no/3989581-Hva-handler-journalistikkforskningen-om.html>

Morlandstø, Lisbeth har svart på spørsmål i telefonintervju og på e-post og gitt informasjon om bakgrunnstall på sin journalistikkforskning: Hva handler journalistikkforskningen om?

Nasjonal kommunikasjonsmyndighet (Nkom), Statistikk over registrerte mobilabonnement fra 1970 frem til 2014, <http://medienorge.uib.no/statistikk/medium/ikt/341>

Nossen, Hedda Andrea, (2010), Masteroppgave i medievitenskap, Utviklingen av Aftenpostens nyhets- og kommentarjournalistikk,
<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/27269/Masteroppgave.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

NRK 27.08.2016 «Slik skal norske medier vinne over Google og Facebook»
<https://www.nrk.no/trondelag/slik-skal-norske-medier-vinne-over-google-og-facebook-1.13107502>

Nybø, Reidun Kjelling og Trygve Aas Olsen, Hvorfor kutte, Tajik? Debattinnlegg i Dagens Næringsliv 4. april 2013.

Offentlighetsloven. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2006-05-19-16>

Olsen, Ragnhild Kristine, 22.05.2013,
<http://voxpublica.no/2013/05/hva-er-journalistisk-kvalitet/>

Pasient- og brukerrettighetsloven.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-63>

Pedersen, Torry. Redaktør VG, intervjuet 10.3.2016.

Personopplysningsloven.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2000-04-14-31>

Reuters Institute Digital News Report 2015,

<http://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/Supplementary%20Digital%20News%20Report%202015.pdf>

Roksvold, Thore (2005), Var avisspråket bedre før?, doktorgrad:

<http://www.nb.no/nbsok/nb/4b051a8b07beeab15442410c4118580a.nbdigital?lang=no>

SMS History.

www.activexperts.com/sms-messaging-server/sms/smsintro/.

Spence, Thomas. Leder Norsk Journalistlag, intervjuet 7.3.2016.

Stavrum, Kjersti Løken. Leder Norsk Presseforbund, intervjuet 14.3.2016.

Tretterud, Hilde (Norsk Journalistlag 05.05.11), Journalister og redaktører uenige om kvalitet.

https://www.nj.no/no/NorskJournalistlags_arbeid/Nyhetsarkiv/2011/Journalister+og+redakt%C3%B8rer+uenige+om+kvalitet.d25-SwdrW41.ips

VG 20.10.2012,

<http://www.vg.no/rampelys/musikk/kygo/sammenligner-kygo-med-beach-boys/a/23546158/>

VG, redaksjonelt regnskap 2014:

<http://innsiden.vg.no/tag/redaksjonelt-regnskap-2014/>

Vær Varsom-plakaten,

<http://presse.no/pfu/etiske-regler/vaer-varsom-plakaten/>

Øy, Nils E. Intervjuet som generalsekretær i Norsk Redaktørforening og tidligere leder ved Institutt for Journalistikk.

Vedlegg 1 - Dokumenter benyttet i de kvalitative intervjuene

Kvalitative spørsmål til et lite utvalg av representanter for pressen

En form for semistrukturerte intervjuer

Navn på intervjuobjekt: _____

Stilling: _____

Avis/organisasjon: _____

1.

Har redaksjonen regler eller retningslinjer som beskriver kravet til kvalitet i det journalistiske arbeidet?

2.

Hvilke regler er dette utover det som er beskrevet i Vær-Varsom-plakaten, Redaktørplakaten og Tekstreklameplakaten (be om å få se reglene og gjerne få med en kopi)?

3.

Hvordan følges disse kvalitetskriteriene opp i praksis?

4.

Måles det på noe tidspunkt konkret kvaliteten i det som produseres og i så fall hvordan utføres dette?

5.

Legger frem listen over kvantitative spørsmål som vil bli benyttet i mitt prosjekt og spør om det er kvalitetskriterier som benyttes i redaksjonen, men som ikke kommer til syne her?

6.

Er det noen av disse kriteriene (ref. listen over) som er viktigere enn andre og dersom det er slik, hvorfor er de viktigere?

7.

Hvordan tror du kvaliteten på journalistikken har utviklet seg fra 1994 og frem til i dag?

8.

Kan du si noe om din oppfatning av kunnskapsnivået blant journalister før og nå?

9.

Hva legges det vekt på ved ansettelse av journalister nå, sammenlignet med tidligere?

10.

Består redaksjonen av andre stillingsbeskrivelser i dag, sammenlignet med tidligere (utover journalister, fotografer, redaktører kan dette være IT, statistikere, programutviklere etc.)?

11.

Har du oversikt over hvor mange redaksjonelle stillinger det er nå, sammenlignet med tidligere (vil forsøke å få presise tall tilsendt fra selskapet eller organisasjonen fra 1994)?

12.

Har du noen oversikt over hvor mye redaksjonelt stoff avisen produserer i dag, sammenlignet med tidligere?

13.

Har du noen oversikt over hvor mye en journalist produserer i dag, sammenlignet med tidligere?

Vedlegg 2 - Variabler til den kvantitative innholdsanalysen.

Kodebok

Kvantitativ undersøkelse knyttet til kvaliteten på artikler i tre norske riksaviser. Her er det benyttet en konstruert (syntetisk) modell for «nyhetsuke» for å velge ut et representativt utvalg artikler. Modellen er lansert av Sigurd Allern i Nyhetsverdier. Om markedsorientering og journalistikk i ti norske aviser (Allern 2001). Det er valgt dager med størst mulig spredning på både ukedager og tidspunkt i løpet av måneden. Ingen søndager eller lørdager er valgt, ettersom ikke alle papiravisene har søndagsutgaver. Videre er det forsøkt å unngå måneder med mange helligdager. Utgavene som er valgt er den første mandagen i februar, den andre tirsdagen i mars, den tredje onsdagen i august, den fjerde torsdagen i september og den siste fredagen i november. Dette gjentas for årene 1994, 1999, 2004, 2009 og 2014.

1. Enhet

Løpende nummerering knyttet til hovedsak. Nummeret er felles for hovedsak og undersaker/sidesaker som kan refereres til hovedsaken og som står på den samme, eller de samme sidene, herunder også faktainformasjon som er skilt fra hovedsaken. Antall undersaker/sidesaker er besvart under senere spørsmål.

1 Løpende, unik nummerering

2. Dato

Dato for når artikkelen sto på trykk.

1 Dato

3. Avis

Avis

1 Aftenposten

2 VG

3 Dagbladet

4. Forside

Forsidesak. Hvis det i forsidehenvisningen pekes mot en sak som dekkes over flere sider, skal alle sakene og undersaker/sidesaker som dekker denne saken på de angitte sidene, kodes som forsidehenvisning.

- 0 Ikke nevnt, eller introdusert på forsiden
- 1 Hovedsak som er introdusert på forsiden
- 2 Sidesak (andre/tredjesak), introdusert på forsiden

5. Lengde

Antall ord i artikkel eller reportasje.

- 1 Antall ord

6. Antall saker

Med unntak av en eventuell forsidehenvisning kan saken være skrevet som en hovedsak, eventuelt bestå av flere saker på de samme side (r) som belyser en felles problemstilling-

- 1 Hvor mange saker/undersaker består den samme problemstillingen av?

7. Sjanger

Hvilken sjanger kan saken knyttes opp mot.

- 0 Ingen av de under – Kort forklaring knyttes til dette punktet
- 1 Nyhetsreportasje (vært tilstede gjennom bilde og/eller tekst).
- 2 Nyhetsartikkel (ikke vært tilstede, eller ikke mulig å avgjøre om man har vært tilstede).
- 3 Feature.
- 4 Portrett.
- 5 Forbrukersak / livsstil.
- 6 Analyse, kommentar eller kronikk.
- 7 Anmeldelse.

8. Geografi

Geografisk område i, eller utenfor Norge i form av innenriks, eller utenrikssak.

Innenriksnyheter har hovedfokus på forhold i Norge, utenriksnyheter på forhold utenfor Norge. Saker kodes som innenriks også om de inneholder elementer fra utlandet dersom hovedvinklingen er på norske problemstillinger.

- 1 Norge, innenriks (saken er knyttet til norske forhold)
- 2 Utland, utenriks (hoveddelen av saken omtaler forhold utenfor Norge)

9. Kilde

Kilde (hvem snakker i teksten? Hver kildegruppe kodes kun en gang per artikkel)

- 0 Ingen kilder eller uklart om det er kilder.
- 1 Kun den som er berørt av saken i form av konsekvens eksperter (vanlige kvinner og menn, også lovbrytere og offer i krim saker dersom de ikke fungerer i andre kilderoller)
- 2 Kun ekspertkilde, de som har kunnskap om temaet (eksperter, forskere, analytikere, byråkrater og lignende)
- 3 Kun den som bestemmer, eller er ansvarlig (politikere, næringslivsledere og beslutningstakere).
- 4 Kun journalist/redaktør/kommentator (kilde fra medie/kanal/avis – f.eks i anmeldelser, kommentarer, ledere og der de intervjues som eksperter)
- 5 Kun andre kilder (dokumenter, bøker eller databaser).
- 6 Kildekombinasjon av 1 og 2
- 7 Kildekombinasjon av 1 og 3
- 8 Kildekombinasjon av 1 og 4
- 9 Kildekombinasjon av 1 og 5
- 10 Kildekombinasjon av 1, 2 og 3
- 11 Kildekombinasjon av 1, 2, 3 og 4
- 12 Kildekombinasjon av 1, 2, 3, 4 og 5
- 13 Kildekombinasjon av 2 og 3

- 14 Kildekombinasjon av 2 og 4
- 15 Kildekombinasjon av 2 og 5
- 16 Kildekombinasjon av 3 og 4
- 17 Kildekombinasjon av 3 og 5
- 18 Kildekombinasjon av 4 og 5
- 19 Kildekombinasjon av 2, 3 og 4
- 20 Kildekombinasjon av 2, 3, 4 og 5
- 21 Kildekombinasjon av 3, 4 og 5
- 22 Kildekombinasjon av 1, 2 og 5
- 23 Kildekombinasjon av 1, 3 og 5
- 24 Kildekombinasjon av 2, 4 og 5
- 25 Kildekombinasjon av 2, 3 og 5
- 26 Kildekombinasjon av 1, 3 og 4
- 27 Kildekombinasjon av 1, 2, 3 og 5
- 28 Kildekombinasjon av 1, 2 og 4
- 29 Kildekombinasjon av 1, 4 og 5
- 30 Kildekombinasjon av 1, 3, 4 og 5

31 Kildekombinasjon av 1, 2, 4 og 5

10. Antall kilder

Hvor mange kilder er det mulig å identifisere ut fra teksten?

- 0 Ingen kilder eller uklart om det er kilder.
- 1 Antallet (åpne) kilder det er mulig å telle ut fra sakens karakter.

11. Er saken opplyst

Er det grunnlag for å hevde at saken er tilstrekkelig opplyst? Kan være vanskelig å svare på, men spørsmålet er om man ut fra problemstillingen som fremkommer i tittel og ingress har fått svar på deler, eller hele problemstillingen.

- 0 Uklar problemstilling
- 1 Ja, saken gir helt eller delvis svar på problemstillingen.
- 2 Nei, saken gir ikke hverken delvis, eller helt svar på problemstillingen

12. Journalistens mening

Kommer journalistens egen mening til syne i teksten (skal vurderes ut ifra hva som faktisk er skrevet og ikke ut fra hva man tror basert på kildevalg og vinkling for øvrig)?

- 0 Nei, journalistens mening kommer ikke klart frem av teksten i saken.
- 1 Ja, journalistens mening kommer klart frem av teksten i saken.

13. Perspektiv

Er problemstillingen forsøkt satt i perspektiv (sammenlignet med annen relevant informasjon, eller tidligere hendelser)?

- 1 Ja, det finnes forsøk på å sette saken i perspektiv.
- 2 Nei, det er ikke forsøkt å sette saken i perspektiv.

14. Opposisjon

Kilde som er i opposisjon, eller er kritisk til det som fremføres. Dette er en eller flere kilder som skiller seg ut og som ikke bare bekrefter det som allerede er skrevet som om de skulle tilføre noe nytt. 1 Ingen kritikk, motstand eller opposisjon.

- 2 Kritikk er med

15. Kritisk spørsmål

Har journalisten stilt kritisk(e) spørsmål det er mulig å lese ut fra teksten.

- 1 Ja
- 2 Nei

16. Bilde

Inneholder saken visuell informasjon i form av bilde(r).

- 0 Nei
- 1 Ja

17. Type bilde

Dersom svaret er «ja», hva slags bilde er benyttet

- 1 Illustrasjon uten direkte tilknytning til den konkrete saken
- 2 Illustrasjon, eventuelt graf, med tilknytning til saken
- 3 Reportasjebilde som kan knyttes direkte til saken (fotografen har vært tilstede).
- 4 Nyhets- eller portrettbilde av én eller flere av de omtalte, men uten at leseren kan avgjøre om fotografen har vært tilstede i denne konkrete saken som er omtalt.

18. Bildestørrelse

Dersom «ja», hva slags størrelse er det på bildet (breddeformat)?

- 1 Dekker en spalte eller mindre
- 2 Mellom en og to spalter
- 3 Mellom to og tre spalter
- 4 Mer enn tre spalter

19. Byline

Har saken byline før eller etter teksten, eventuelt signert med e-postadresse eller annet som kan identifisere journalisten.

- 0 Nei
- 1 Ja

20. Kjønn

Er begge kjønn representert som kilder i saken?

- 0 Ikke mulig å klassifisere kjønn

- 1 Ja, begge kjønn er representert som kilder i saken
- 2 Kun en, eller flere menn
- 3 Kun en, eller flere kvinner

21. Etnisitet

Ser det ut som om «ikke etniske» nordmenn er representert som kilder i saken? Mest sannsynlig vil de aller fleste kildene få verdi 2 (tilsynelatende etnisk norsk), noe som vil samsvare med tidligere forskning på kilder i mediene. Der personen er kjent, som for eksempel Hadia Tajik, eller det ut i fra kontekst er uklart om vedkommende er etnisk norsk vil verdi 2 bli benyttet.

Verdi 1 er basert på informasjon i teksten. Det som er regnet som relevante kilder kodet «1» er alle artikler innenfor temaer om innvandring og integrering, samt artikler som omtaler folk som kommer fra andre land enn Norden. Artikler der ord som innvandrere, asylsøker, flykting, utlending osv. er nevnt, er regnet som relevante. I tillegg er artikler relevante når personene som intervjues eller omtales har navn som åpenbart ikke er norske. Det kan i enkelte tilfeller være vanskelig å avklare om en person/kilde har bakgrunn fra et ikke-nordisk land. I slike tilfeller er artikkelen vurdert fra om det er nærliggende å tro at en gjennomsnittlig leser oppfatter vedkommende som utenlandsk eller av utenlandsk opprinnelse. For eksempel der det står «X er fra Russland», eller norsk-russiske, eller «asylsøkeren» eller «flyktingene». Videre vil en kombinasjon av «ikke etnisk norsk» navn og kontekst få verdi «1».

- 0 Ikke mulig å klassifisere
- 1 Ja, ut fra navn, kunnskap eller bilde er «ikke etniske» nordmenn representert som kilde i saken.
- 2 Kun en, eller flere nordmenn, eventuelt andre kilder (dokumenter, bøker eller databaser). -

22. Tekstreklame

Kan det identifiseres tekstreklame i teksten?

- 1 Nei
- 2 Ja

Ahtisaari seiret i Finland

Finne fikk en solid Europa- og Norden-forkjemper til president da sosialdemokratene kandidat Martti Ahtisaari ble valgt i går kveld.

Aftenpostens korrespondent
ELISABETH HOLTE

Helsingfors. Etter en valgveid med lik tendens hele veien, fikk den 56-årige, internasjonalt erfare statssekretær og FN-diplomat Ahtisaari 53,9 prosent, mot 46,1 prosent til forsvarsminister Elisabeth Rehn. Svenska folkpartiets og aksjonen Første kvinnans kandidat. Dermed var finne likevel ikke modne for en kvinnelig president 88 år etter at Finland som første land i verden ga kvinner

fulle politiske rettigheter. Mens Elisabeth Rehn gjorde en drabelig sluttspurt før første omgang, var det denne gang Ahtisaari. Det var bare i Vasa og på Åland Rehn fikk flertall.

Så sent som midten i uken lå kandidatene, som tross ideologiske forskjeller er temmelig like i praktiske politiske saker, begge på 49-50 prosent i jakten på å bli president Mauno Koivistos etterfølger de neste seks år.

Valgdeltagelsen i går var 82,3 prosent, mot 78,4 prosent i første omgang 16. januar. I første omgang fikk Ahtisaari 25,9 prosent og Rehn 22 prosent, men Rehn gikk likevel ut som favoritt med sine store borgerlige velgerreserver.

En smilende, men sliten Elisabeth Rehn sa det slik at hun syntes hun allerede oppnådde noe fantastisk

ved at hun som kvinne og representant for en språklig minoritet gikk til annen omgang og endte ikke langt bak vinneren.

Økonomi avgjorde

Rett etter første valgongang 16. januar var Rehn gått opp i ledelsen med 56-44 prosent. Siden den gang har Ahtisaaris kritikk av regjeringens økonomiske politikk åpenbart gått hjem hos de finske velgere i en tid med den verste økonomiske krise siden 1930-årene og med hver femte finske arbeidstager arbeidsløs. Samtidig har både det sosialdemokratiske parti og fagbevegelsen mobilisert sterkt bak sin kandidat, som en slags generalprøve foran riksdagsvalget i mars neste år.

- Mot dem var det vanskelig for mine «glade amatører» å konkurrere, som Elisabeth Rehn sa i går kveld.

Skillene i valgongang måtte velge mellom var kjønn, språk og ideologisk samfunnsyn. Og etter første valgongang - entusiasme over «endelig en kvinne!», vek dette åpenbart for en renere venstre-høyre-tankegang. Også det faktum at man i valget mellom det kjente og trygge - en mannlige president - og det nye - en kvinnelig president - ofte til slutt velger det kjente, kom nok Ahtisaari til gode. Mange kvinner som gjerne skulle stemt på en kvinne, kom ettervert til at Ahtisaari hadde mer formal enn Rehn og så at luften gikk ut av henne i en valgkamp som nok var en uke for lang.

Sosialdemokratenes partileder Paavo Lipponen takket Rehn for en fin valgkamp, som hadde lært hans parti adskillig om kvinnes

holdninger i finsk politikk i disse ukene.

Både Rehn og Ahtisaari er overbeviste tilhengere av finsk EU-medlemskap, og nå blir det interessant å se hvilken rolle Ahtisaari kommer til å spille når Finlands EU-avgjørelse skal tas. Etter at regjeringen ledet av Ceteris Esko Aho søkte EF-medlemskap våren 1992, er situasjonen i dag at utenriksminister Heikki Haavisto som landbrukets representant er mer EU-skeptisk enn utenriks handelsminister og Samlingsparti-leder Pertti Salolainen.

I finsk politikk finnes det i dag et mylder av besnærte hypoteser om hvilke politiske situasjoner man kan komme opp i hvis det på regjeringssiden hersker uenighet om hvorvidt forhandlingsresultatet skal anbefales til folket eller ikke.

GRATULASJONSKLEM: Elisabeth Rehn gir den nylvalgte presidenten, Martti Ahtisaari, en klem i fjernsyns-studioet.

Foto: LEHTIKUVA

Hektisk norsk Midtøsten-innsats denne uken

På fire forskjellige «fronter» og steder vil nordmenn være engasjert i fredsprosessen for Midtøsten i dagene som kommer.

PETER BECK

Aldri tidligere har det vært

så åpenbart hvor stort det norske engasjementet er for å skape fred og bedre forholdene for de mest utsatte i Midtøsten. Norges «Midtøsten-program» for inneværende uke ser slik ut:

I går reiste bistandsstatssekretær Asbjørn Mathiesen med et følge på fire-fem personer til Gaza og Vestbredden for å studere de tekniske forholdene for norsk bistand

etter overgangen til selvstyre. Denne gruppen blir i området en ukes tid.

Forhandlinger mellom palestinerne og israelere skulle etter planen starte i Kairo i dag. Der vil Terje Rød Larsen og Mona Juul igjen være til stede og bidra til å lirke prosessen videre når den måtte skjære seg - etter oppfordring fra begge parter. Telefonene mellom Oslo, Tu-

nis og Jerusalem har vært hyppige i heigen; møtet i Kairo vil, tross rykter om det motsatte, høyst sannsynlig finne sted, men kan muligens bli utsatt en dag eller to.

Både israelere og palestinere er imidlertid klare over at det blir vanskelig å forlate Kairo nok en gang uten at en undertegnelse av selvstyreattalen er i havn.

Samtidig foregår det viktige møter i den såkalte flyktningegruppen for fredsprosessen i Midtøsten. Mellom sine regulære sesjoner og samlinger har gruppen denne gang et såkalt ekspertorientert seminar, som hovedsakelig vil dreie seg om familiens forhold. PAFØ tok initiativet til dette med et lignende møte i Oslo for en stund siden.

Den multilaterale styringsgruppen for fredsprosessen møtes i Chateau Montebello utenfor Montreal i Canada fra i morgen til torsdag. Den vil bli inndelt i fem-seks arbeidsgrupper, og Norge er representert i komiteen som koordinerer fremdriften, sammen med USA, Russland og de berørte partene i Midtøsten-regionen.

Aftenposten fra 7.2.1994. Eksempel på redaksjonelle saker som i praksis er analyser og kommentarer.

USA vil presse Russland i Baltikum

USA vil presse Moskva til en raskere tilbaketrekning av russiske soldater fra de baltiske statene.

Aftenpostens korrespondent
PER A. CHRISTIANSEN

New York

Den amerikanske regjering vil legge mindre vekt på interne reformer i Russland og i stedet satse mer på å få ryddet opp i forbindelsene mellom russerne og deres naboland. Dette hevder høytstående amerikanske kilder til avisen The Washington Post.

President Bill Clinton hadde sist mandag et møte i Det hvite hus med sine fremste utenrikspolitiske rådgivere, hvor situasjonen i det tidligere Sovjetunionen sto i fokus. Blant de problemer som ble drøftet, var nødvendigheten av å sikre en tilbaketrekning av russiske styrker fra tidligere sovjetrepublikker hvor deres nær-

vær er uønsket, deriblant Estland og Latvia.

Møtet i Det hvite hus tok i følge Washington Post sikte på å trekke opp en praktisk politisk handlingsplan for det fremtidige samarbeide med Russland.

I sin beretning om rikets tilstand uken i forveien erklærte Clinton at USA ønsker et slikt samarbeide med Moskva for å løse regionale problemer. Men samtidig, sa han, vil USA insistere på at russiske troppstyrker «bare kan operere i nabostatene når disse statene går med på å ha dem der og i nøye overensstemmelse med internasjonale normer.»

Amerikanerne er den senere tid blitt stadig mer bekymret over de nasjonalistiske toner som er kommet fra Moskva, hvor også tilhengerne av økonomiske reformer er blitt skjøvet ut på sidelinjen. Blant annet som følge av denne utviklingen har USA nå åpenbart valgt å satse mindre på å påvirke reformpolitikken utenfra og

mer på å sikre stabilitet langs Russlands grenser.

Ukraina

Et nøkkelland i denne forbindelse er Ukraina, som ifølge amerikanske eksperter vil bli omfattet med stadig støtte oppmerksomhet fra Washingtons side.

President Clinton skal på møtet sist mandag ha gått

inn for å doble den økonomiske bistand til Ukraina. Da han besøkte Kiev i forrige måned, lovet Clinton omkring 150 millioner dollar (vel en milliard kroner) i bistand, men skal nå ha besluttet å øke beløpet til 300 millioner.

Bistand fra USA

Ukrainas president, Leonid Kravtjuk, skal i neste

måned avlegge et offisielt besøk i USA, hvor han kommer til å få både bistand og oppmuntring til å fortsette reformarbeidet. USA håper med en slik politikk også å dempe indre misnøye i Ukraina, hvor amerikanske eksperter frykter at den russiske minoriteten i øst vil utnytte situasjonen til å arbeide for løsrivelse fra Ukraina og gjenforening med Russland.

Aftenposten fra 7.2.1994. Side 5 og 6 i denne avisen har tre påfølgende saker som alle er eksempler på redaksjonelle saker som i praksis er analyser og kommentarer. Ingen av sakene er merket som kommentar, analyse eller kronikk.

UHYRE KNAPT: De fleste spekulasjonene tyder på at LO-leder Yngve Hågensen vil vinne et knapt flertall bak sitt EU-standpunkt på LO-kongressen i dag.

LO GÅR MOT JA

– men det blir hårfint . . .

Av ANDERS BJARTNES

Det går trolig mot et knapt ja-flertall og støtte til Yngve Hågensen linje når LO-kongressen behandler EU-spørsmålet i dag. Men prosedyren under avstemningen kan bli avgjørende.

Opptellingene som er gjort, peker mot et knapt flertall for Hågensen linje blant de 315 delegatene. Hågensen-linja innebærer at LO skal si ja forutsatt svensk og finsk medlemskap. Men ingenting er avgjort. Spenningen kommer til å dirre i veggene i Folkets Hus helt til avgjørelsen tas – etter planen ved 20.30-tiden i kveld.

– Det blir så tett som det går an, sier LOs informasjonssjef Ellen Stensrud.

Nestleder Finn Erik Thoresen i Sosialdemokrater mot EU vil spille en nøkkelrolle på kongressen. Sammen med Kjellaug Jota er Thoresen dirigent. Deres håndtering av voteringen kan bli avgjørende.

Men EU-motstanderen Thoresen og EU-tilhengeren Jota uttalte seg temmelig likt om hvordan avstemningen skal håndteres i går.

– Det er viktig å foreslå en voteringsorden som kongressen oppfatter som riktig, sier Thoresen.

Det foreligger fire forslag fra sekretariatet. Det mest ytterliggående er fra NTL-lederen Jan Werner Hansen, som mener at LO ikke skal mene noe om EU. Kongressen vil stemme over dette forslaget først. Det vil falle.

Være klar

Hva som deretter skjer, blir avgjørende. Dersom forslaget fra Fellesforbundets leder Kjell Børndalen om et ja uten forbehold kommer opp deretter, vil saken være klar. Dette forslaget vil kongressen avvise, og alle ja-folkene vil kunne slutte opp om Hågensen linje.

Men nei-folkene håp ligger i at det stemmes både over Børndalens ja, Hågensen betingede ja og nei-forslaget under ett. Dersom Børndalens forslag får flere stemmer enn Hågensen, øker EU-motstandernes mulighet til å vinne, fordi ja'et som forutsetter svensk og finsk medlemskap, bortfaller som alternativ. Skulle en sann fremgangsmåte bli valgt, tyder de fleste spekulasjonene på at Børndalen vil trekke sitt forslag for å unngå at nei-folkene henter inn seieren.

VG fra 22.9.1994. Eksempel på en redaksjonell sak, men der journalistens mening kommer til syne i teksten. Det er kilder i saken, men som ikke kan knyttes til alle meningsytringer som fremføres.

- KAST GRO

- eller
HOLD

KJEFT!

Av HANNE B. SKARTVEIT og BÅRD GUDIM (foto)

Striden mellom ja- og nei-siden i Ap tilspisser seg. Nå krever ja-mann Per Skau at Rune Gerhardsen og resten av SME'erne må ta bladet fra munnen og si rett ut at de ikke har tillit til Gro Harlem Brundtland og Thorbjørn Jørgensen.

— Både Rune Gerhardsen og SME-leder Halvard Bakke har uttrykt at Gro feilinformerer eller bevisst villeder. Det de egentlig sier, er at statsministeren og resten av Ap-ledelsen farer med løgn. Men de våger ikke å gå linen helt ut og fremme mistillit mot partiets fremste tillitsvalgte, sier Aps stortingsrepresentant Per Skau til VG.

Han er mektig lei EU-motstandernes angrep på ledelsen i Ap. Rune Gerhardsens uttalelser i VG tidligere denne uken om at Ap-ledelsen driver skremmende feilinformasjon, har fått begeret til å renne over for Skau.

— Frykter Gro

— Jeg tror SME ønsker å svekke tilliten og troverdigheten til Gro ute blant folk, slik at de ikke skal ta hennes ja-argumenter på alvor. Jeg tror Rune Gerhardsen og de andre SME'erne frykter den autorite-

ten Gro har ute. De vet at ingen tror at Gro vil anbefale noe for det norske folk som hun mener ikke tjener landet. De vet at folket støtter på Gro, derfor prøver de å svekke henne, sier han.

— Men SME'erne har jo gang på gang sagt at de ønsker at Gro Harlem Brundtland skal fortsette som statsminister ved et eventuelt nei, og at de har tillit til Ap-ledelsen?

Blir opprørt

— Det er ikke det som står her, sier Skau indignert og peker på intervjuet med Rune Gerhardsen i VG mandag, der han kom med sitt siste angrep. Han mener at Rune Gerhard-

HØSTER STORM: Rune Gerhardsen og hans meningsfeller bør stå linen fullt ut, mener Per Skau.

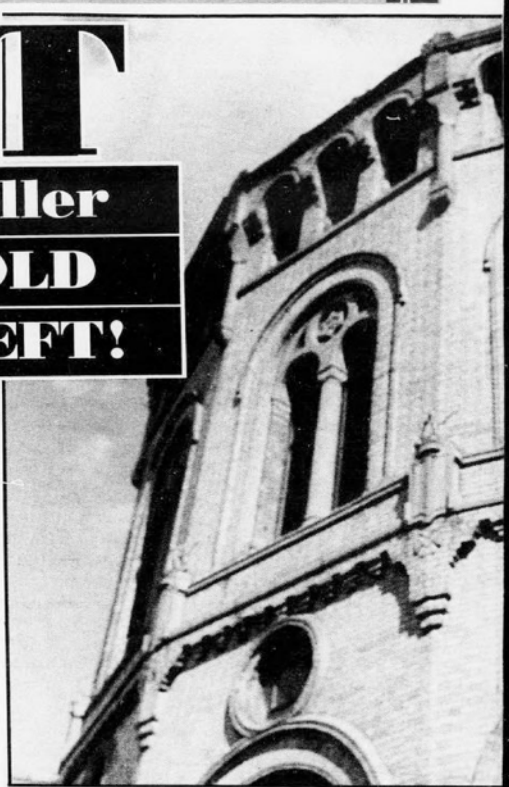
sen og andre SME'ere bryter med noe av det mest verdifulle i Ap: lojaliteten til partiet.

— Vi kan være uenige om mye, men lojaliteten til partiet er overordnet. Jeg blir opprørt når folk kommer med beskyldninger mot ledelsen i stedet for å argumentere ut fra sak. De i Ap som sier at

Gro farer med usannheter, for så i neste omgang å si at hun bør fortsette som statsminister, opptrer uærlig, sier han.

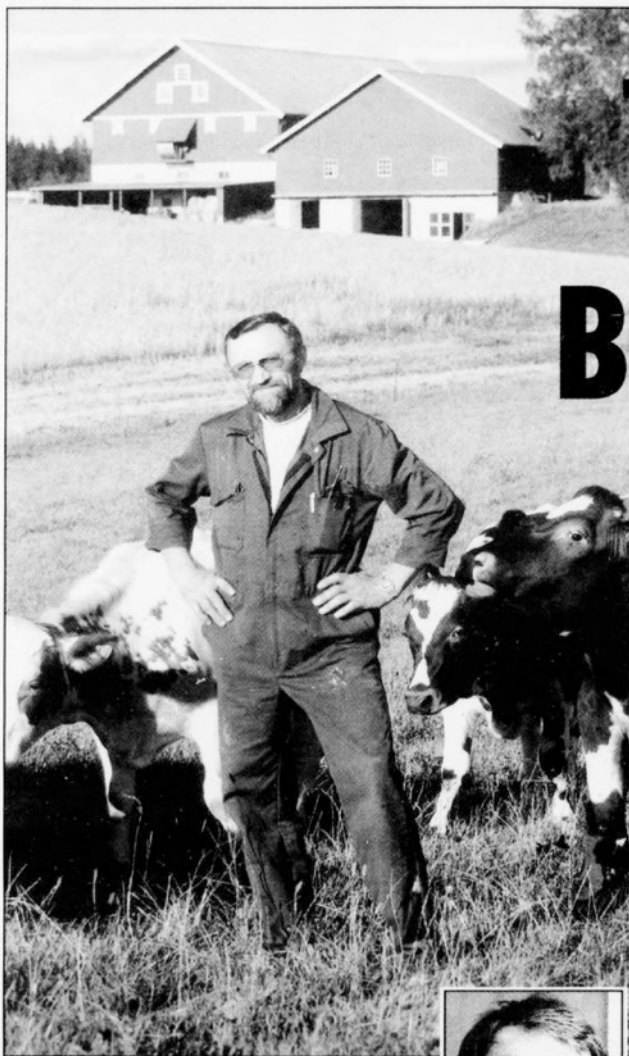
Skau føler seg trygg på at Ap kommer velberget gjennom EU-kampen.

— Men det er ikke takket være nei-siden. I hvert fall ikke hvis de fortsetter på denne måten, sier han.

OPPRØRT: Aps stortingsrepresentant Per Skau er rasende på mot Ap-ledelsen, og etterlyser saklig debatt fremfor personangrep

VG fra 17.8.1994. Eksempel på en sak der journalisten har stilt kritiske spørsmål det er mulig å lese ut fra teksten.

RASENDE: – Nå er det på tide med litt sunt bondevett, sier melkebonden Hans Ludvig Olsen. Norske bønder er rasende på million-fallskjermene i landbruksamvirket.
(Foto: Tore Bergsaker)

FALLSKJERM: Per Hatling får seks millioner i fallskjerm.

– PÅ TIDE MED LITT BONDEVETT

TRØGSTAD (Dagbladet): – Bønder som kommer til posisjoner i samvirket har en tendens til å skule mer til sin privatøkonomi, enn hva som er til beste for organisasjonen. Nå er det på tide med litt sunt bondevett, sier melkebonde Hans Ludvig Olsen på Trøgstad.

Av **TORE BOLLINGMO**

Norske bønder tar nå et kraftig oppgjør med det som omtales som jappekulturen i landbruksamvirket. Det som er kommet fram etter oppstyret rundt ledelsen i Norske Meierier, provoserer folket på gardene.

Pengene deres brukes til Frøken Norge-show, markedsføring av hudkremer og en millionfallskjerm til avtroppende direktør Per Hatling. Særlig det siste har falt hardt arbeidende melkeprodusenter tungt for brystet.

Ikke verdt det

– Det skulle vært lagt inn en garanti mot at en person skal kunne få så mange penger, når han selv er skyld i at han må gå. Ikke noe menneske i verden er så mye verdt at det fortjener seks millioner kroner for å slutte, sier Hans Ludvig Olsen.

Han har 30 melkekyr på båsen, og er bekymret over utviklingen ved de store landbruksamvirkene.

– Bønder er stort sett svært forsiktede med sine utgifter, men det virker som enkelte glemmer sin økonomiske sans når de kommer til posisjoner. Fallskjermen til Hatling er et typisk eksempel på at våre folk tar etterkulturen fra næringslivet for øvrig. Jeg forstår at de må konkurrere i et fritt marked, men sunt bondevett kan de fortsatt ha med seg. Dette er jo helt uholdbart, sier Trøgstad-bonden.

Styreformann Kåre Syrstad vil ikke være med på at det er noen jappekultur i Norske Meierier eller landbruksamvirket for øvrig.

– Problemet er at vi har en rekke

folk som på vegne av bondene opptrer som profesjonelle markedsfolk. Slik må det være. Disse kulturene kan komme på kollisjonskurs, og dette spenningsmomentet må vi leve med, sier Syrstad.

Han svarer slik til de som krever hans avgang som styreformann i Norske Meierier:

– Jeg kan ikke se hvorfor jeg må fra. Styret fikk ikke vite om avtalen mellom Norsk Kosmetikk og Norse-

land Foods før etter at den var inngått. Da sa vi fra om at koblingen med Hatlings private interesser og vårt datterselskap kunne virke uheldig. Styret har sagt fra at de ikke kunne stille seg helt og holdent bak det Per Hatling har gjort i denne saken.

God jobb

– Samtidig vil jeg understreke at Hatling har gjort en meget god jobb i de fem årene han har vært direktør for konsernet.

– Og nå belønnes han med seks millioner kroner?

– Et visst økonomisk oppgjør skal han få, ja. Hvor mye det er, vil jeg ikke svare på.

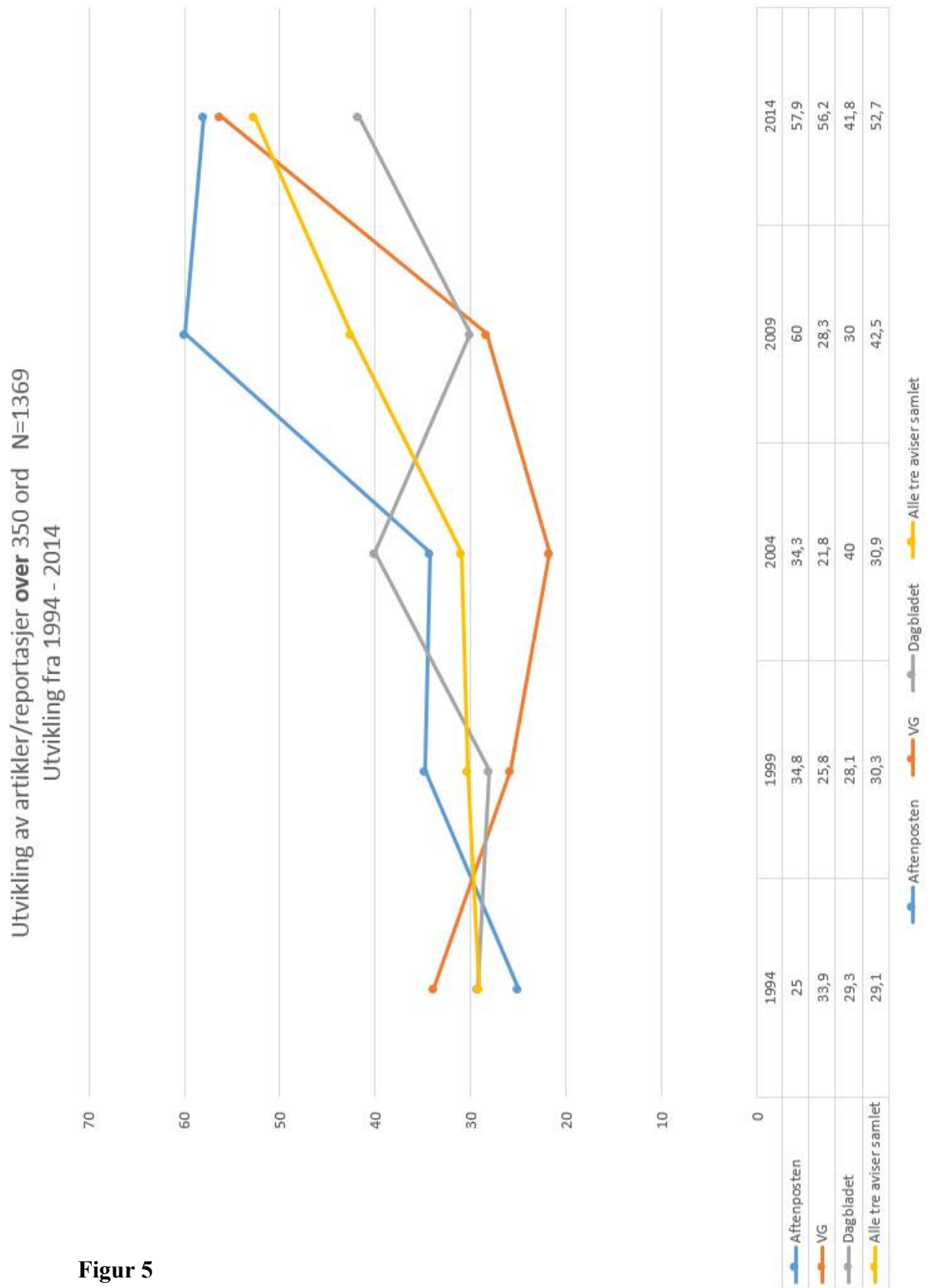
Kåre Syrstad bekrefter at Per Hatling ville fortsatt som administrerende direktør, dersom media ikke hadde fått nyss om koblingen mellom Norsk Kosmetikk og Norseland Foods, eller hva som lå bak sponsingen av Frøken Norge-showet.

– Artikkelen som sto i Kapital før helga var den utlosende faktoren for at Per Hatling nå valgte å gå, det er riktig.

Melkebønder raser mot meieritoppene

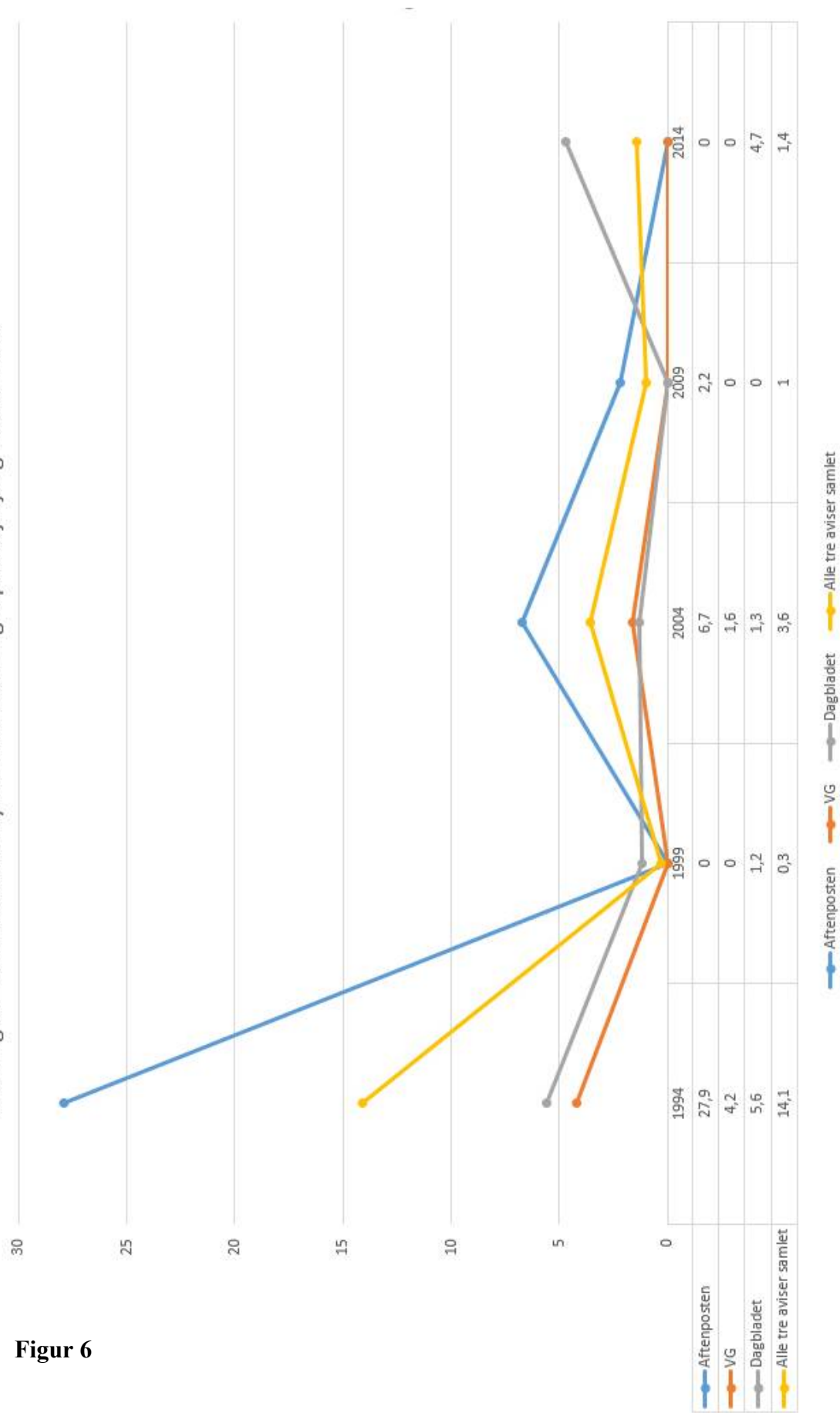
Dagbladet fra 17.8.1994. Eksempel på en sak med kilder som er i opposisjon, eller motstemmer, til det som fremføres..

Vedlegg 4 – Grafer, figuroversikt

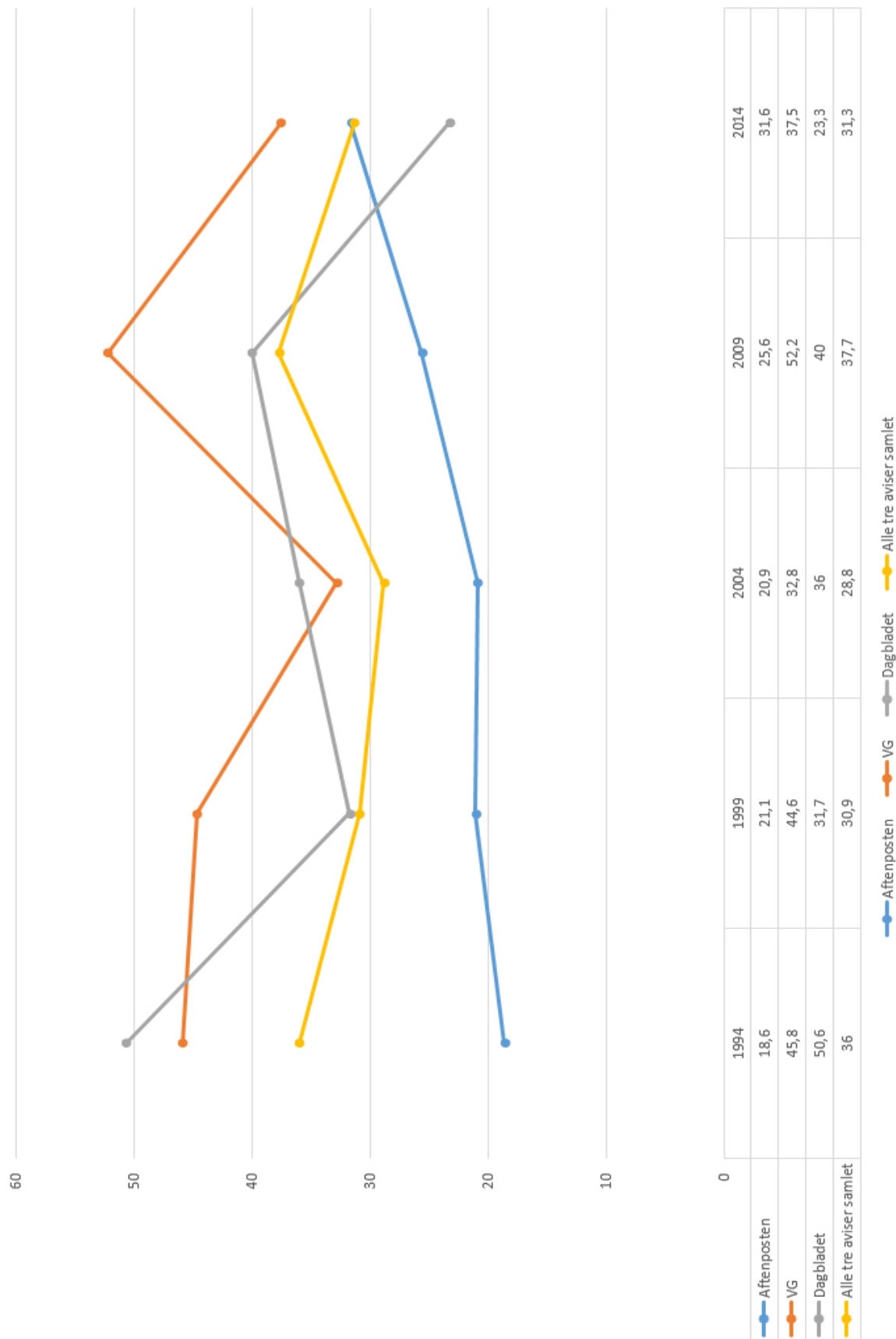
Figur 5

Utvikling av kommentarer knyttet til artikkel- og reportasjesjangeren N=1369

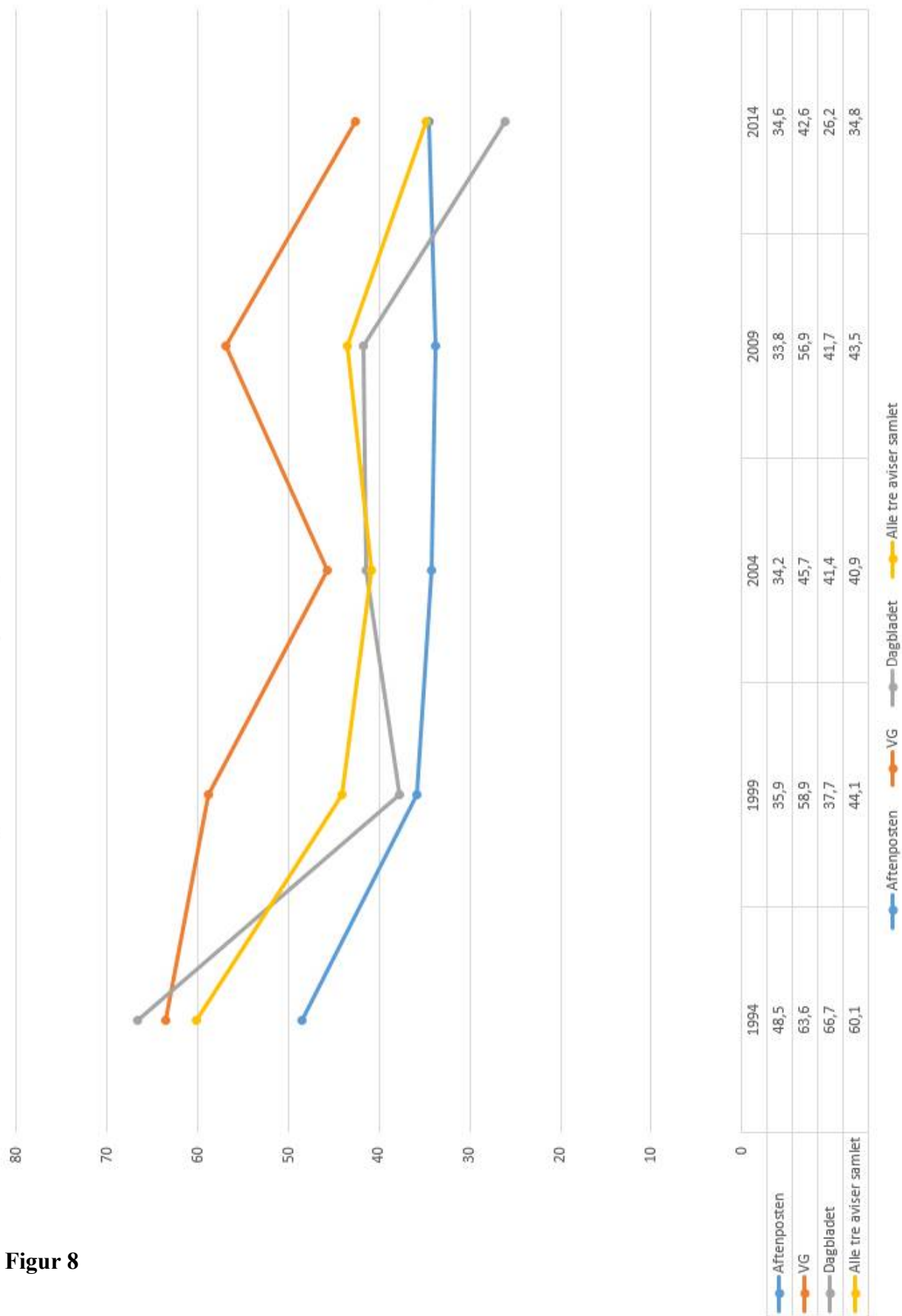
Figur 6

Utvikling i bruk av nyhetsreportasjer
N=1369

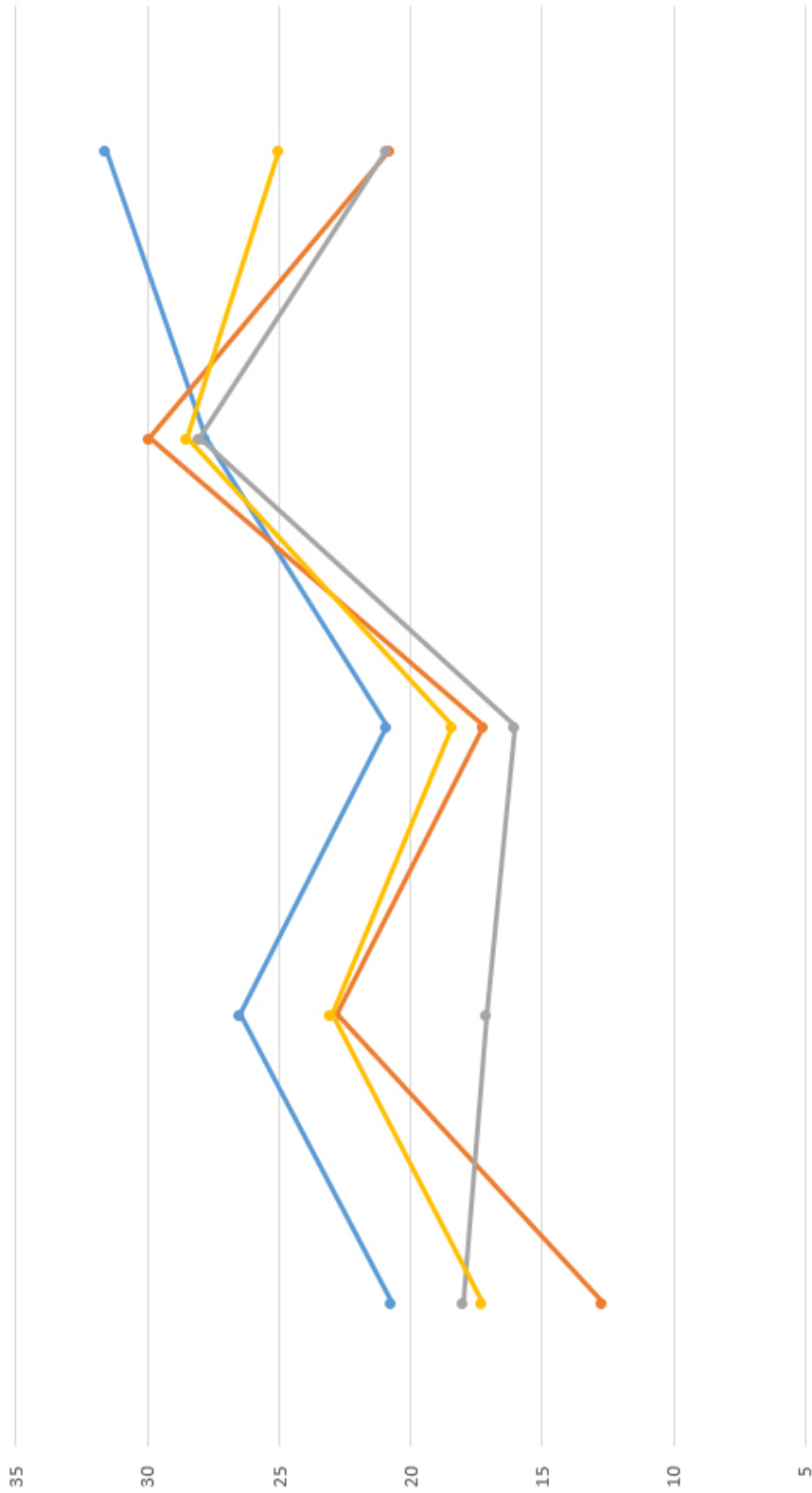
Figur 7

Utviklingen med bruk av reportasjefoto N=1369

Figur 8

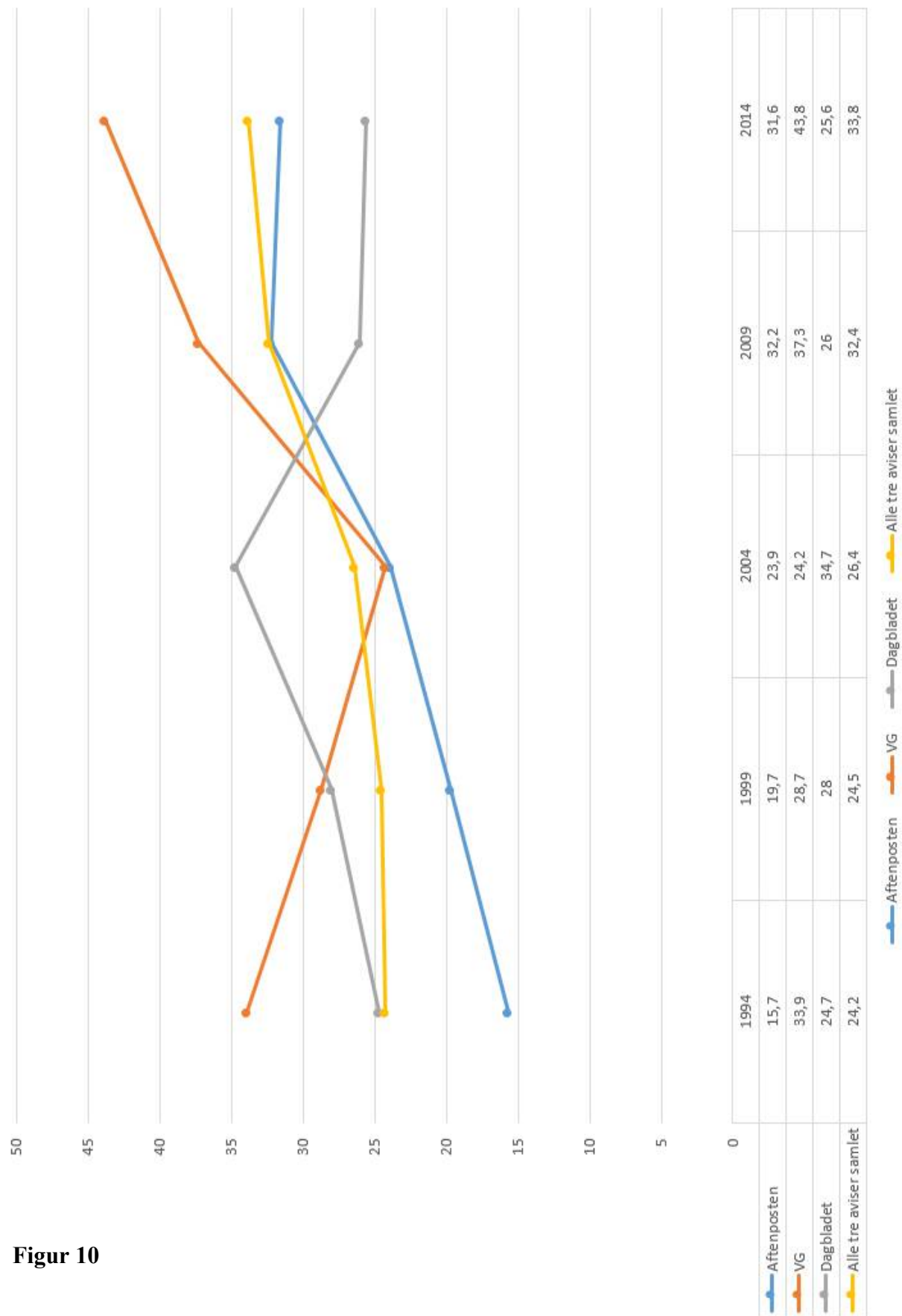
Utvikling i bruk av utenriksaker
N=1369

Figur 9

Utvikling i bruk av god- eller svært god kildekvallitet

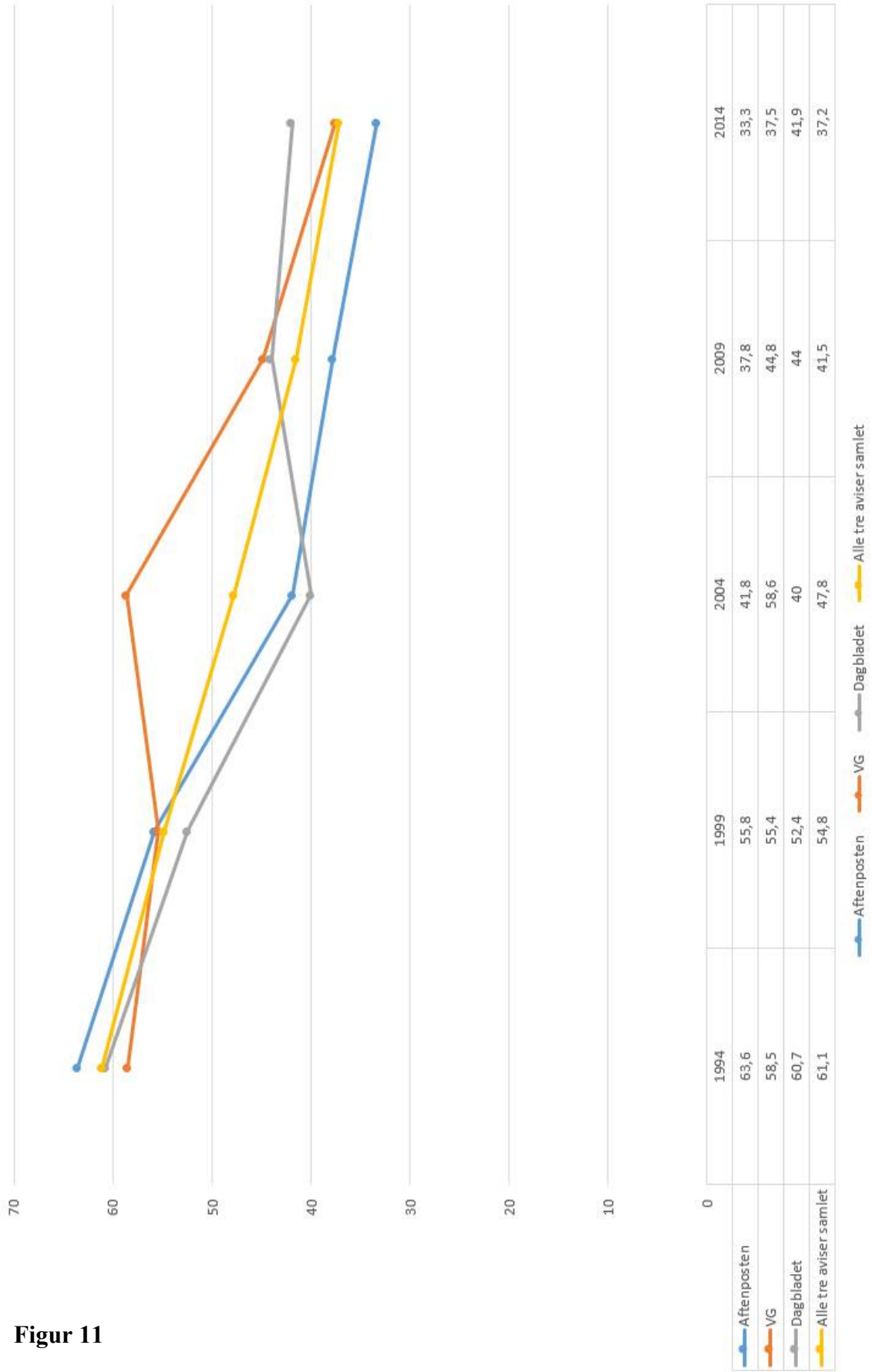
N=1369

Figur 10

Utvikling i bruk av svak- og mindre god kildekvallitet

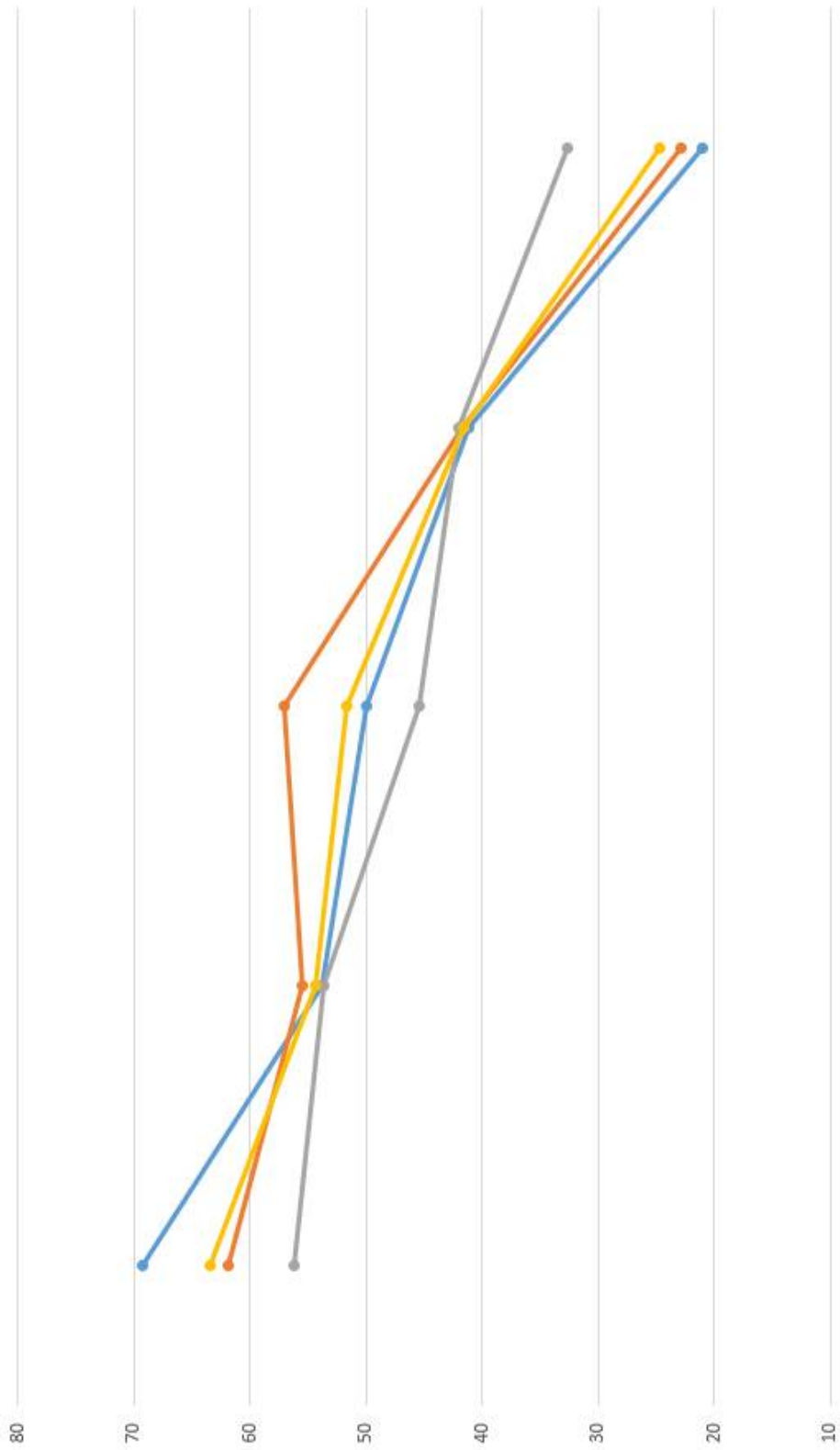
N=1369

Figur 11

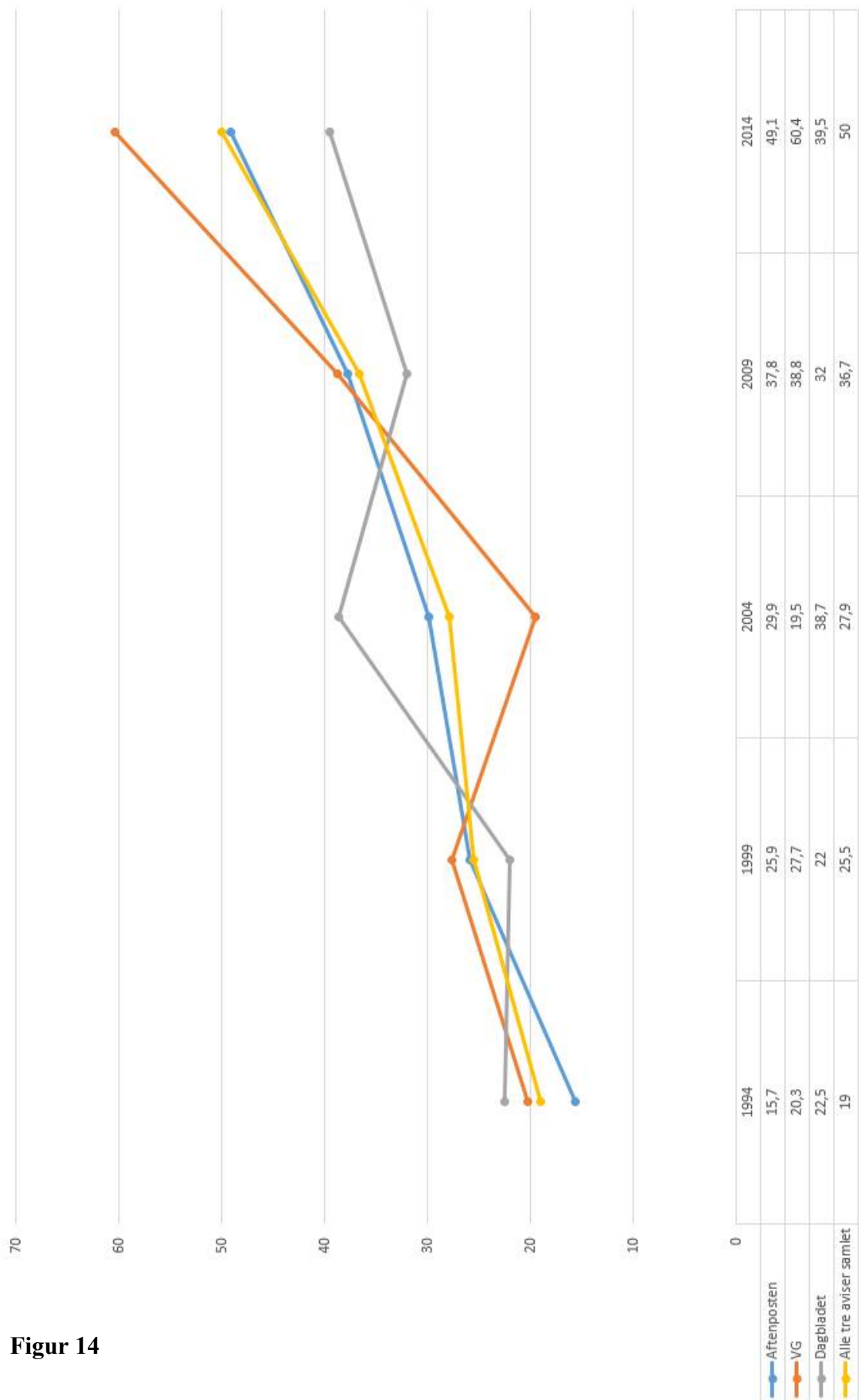
Utvikling av saker med ingen- eller kun én kilde

N=1369

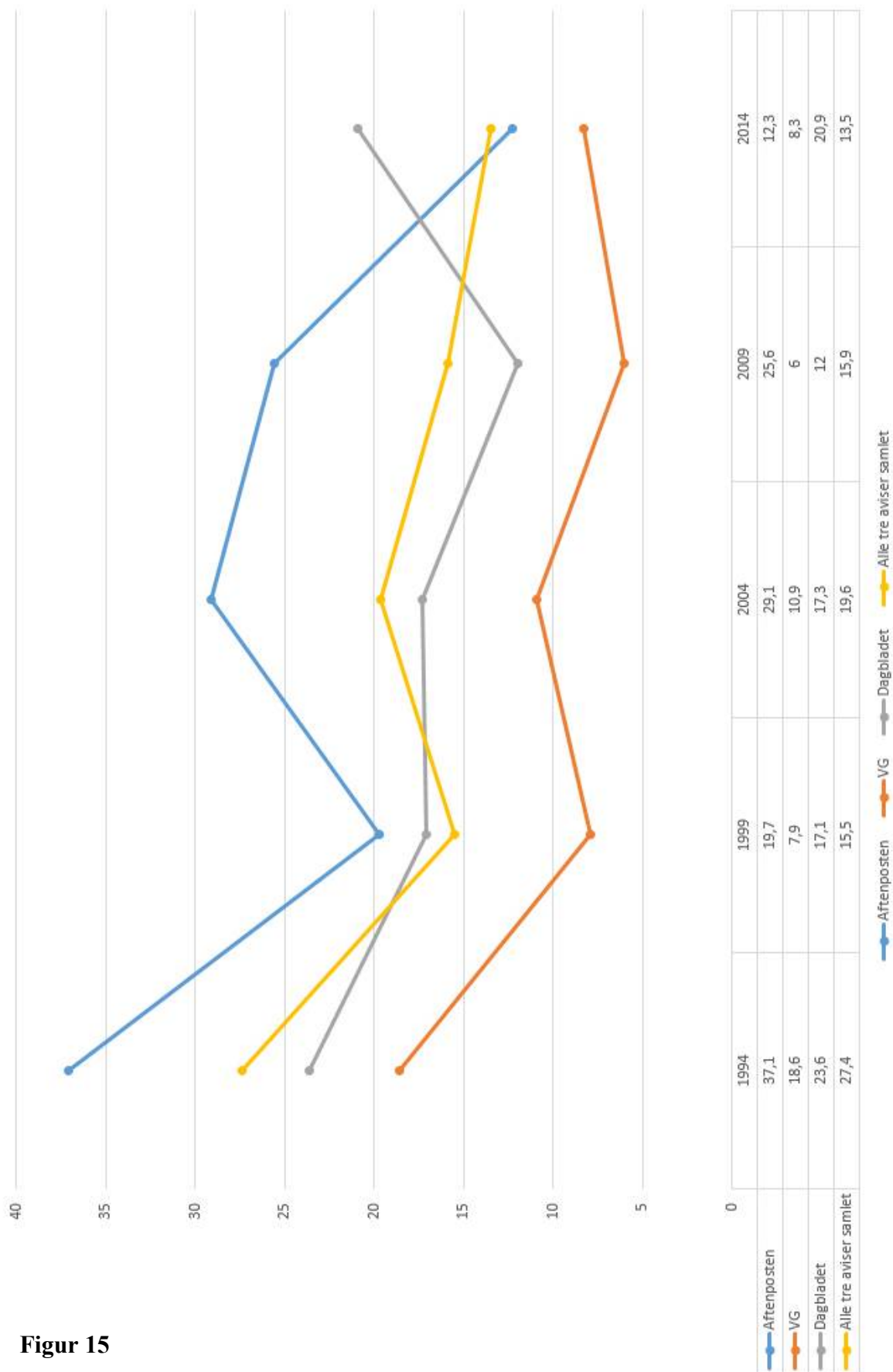
Figur 12

Utvikling av saker med tre- eller flere kilder i perioden
N=1369

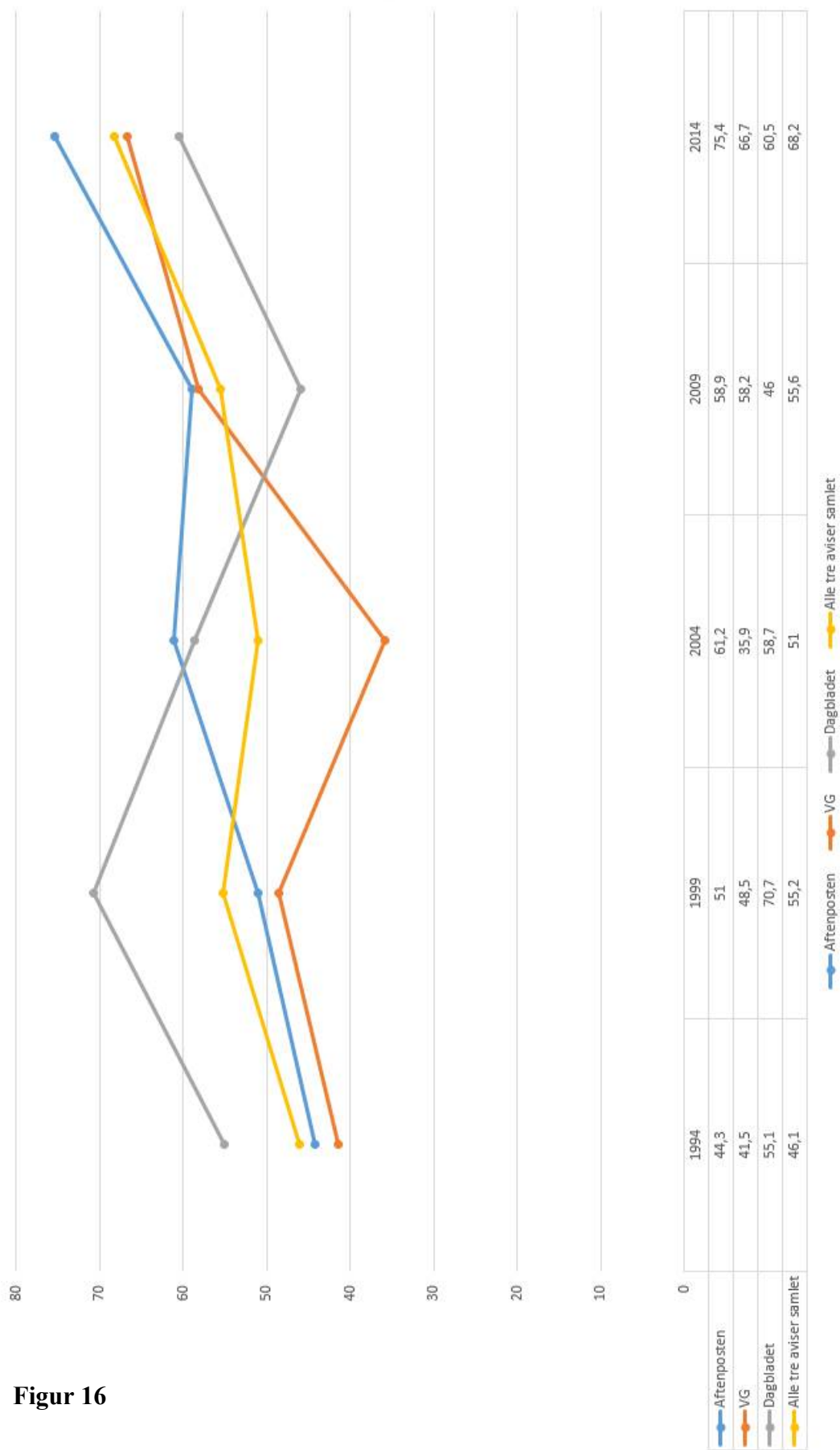
Figur 14

Andel saker der journalistens egen mening kommer tilsyne
(eller det mangler kildehenvisning til meninger som blir fremsatt)
N=1369

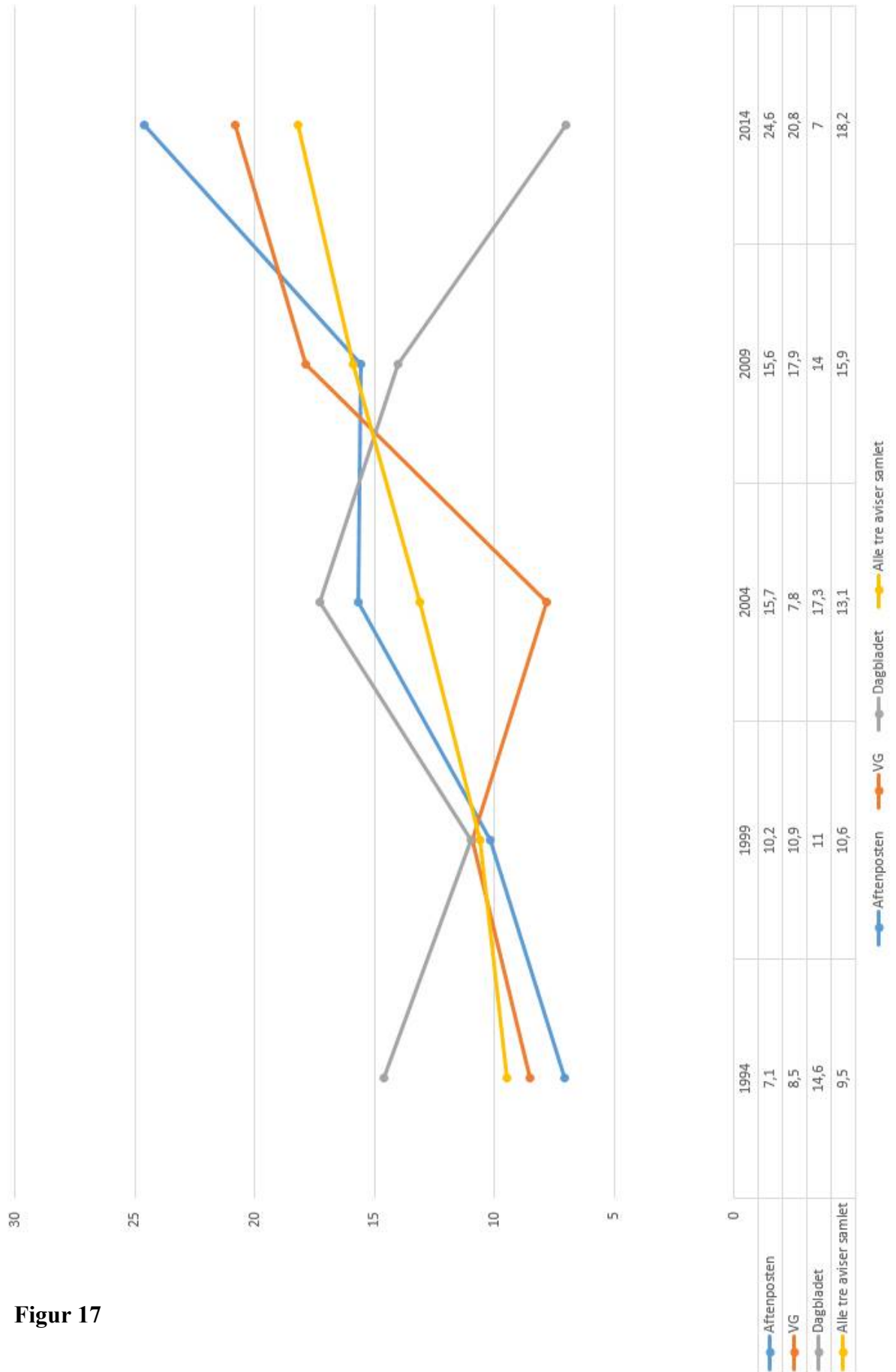
Figur 15

Utvikling av saker som inneholder opposisjon eller kritikk
N=1369

Figur 16

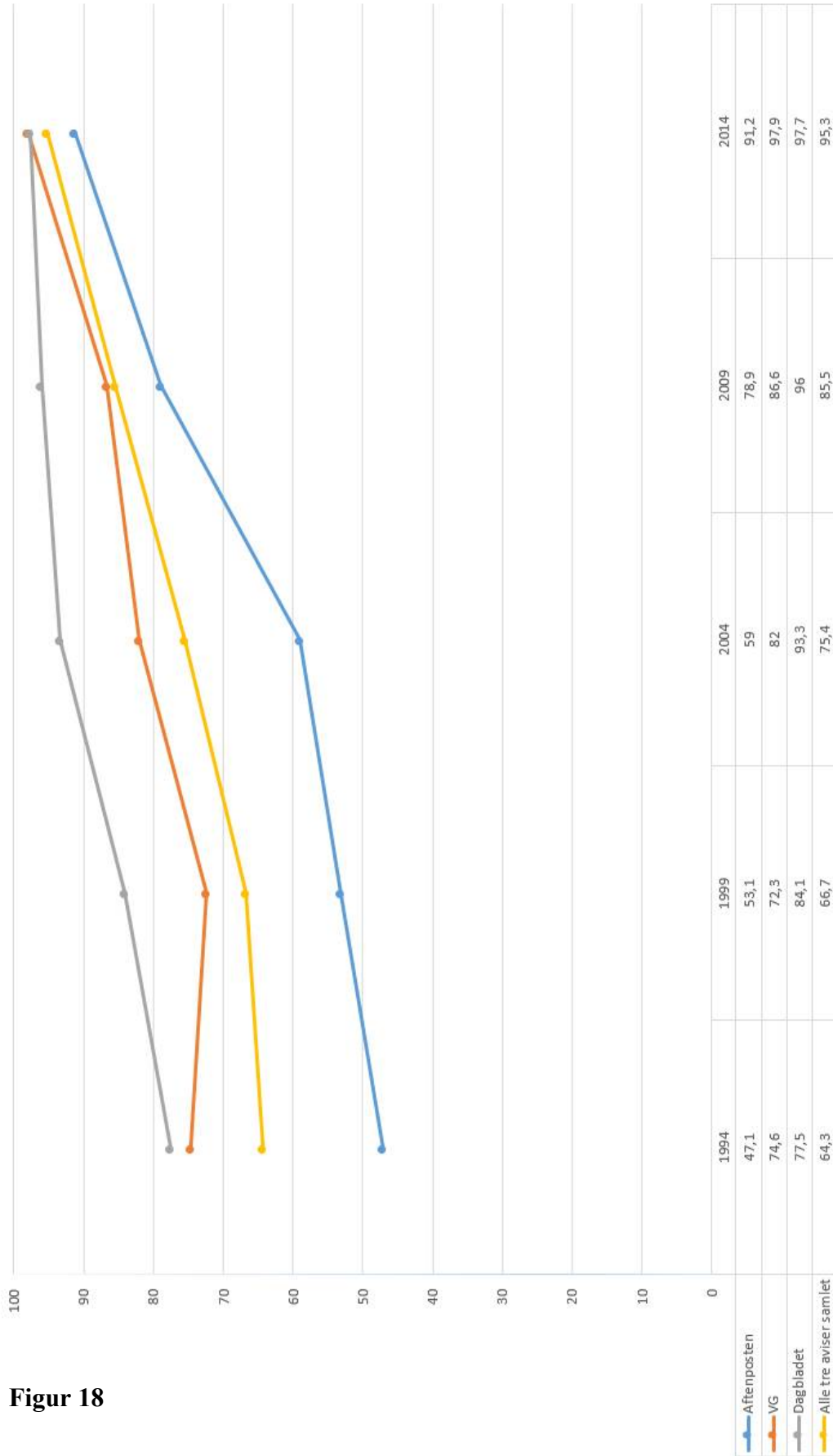
Identifiserbare kritiske spørsmål fra journalisten i teksten
N=1369

Figur 17

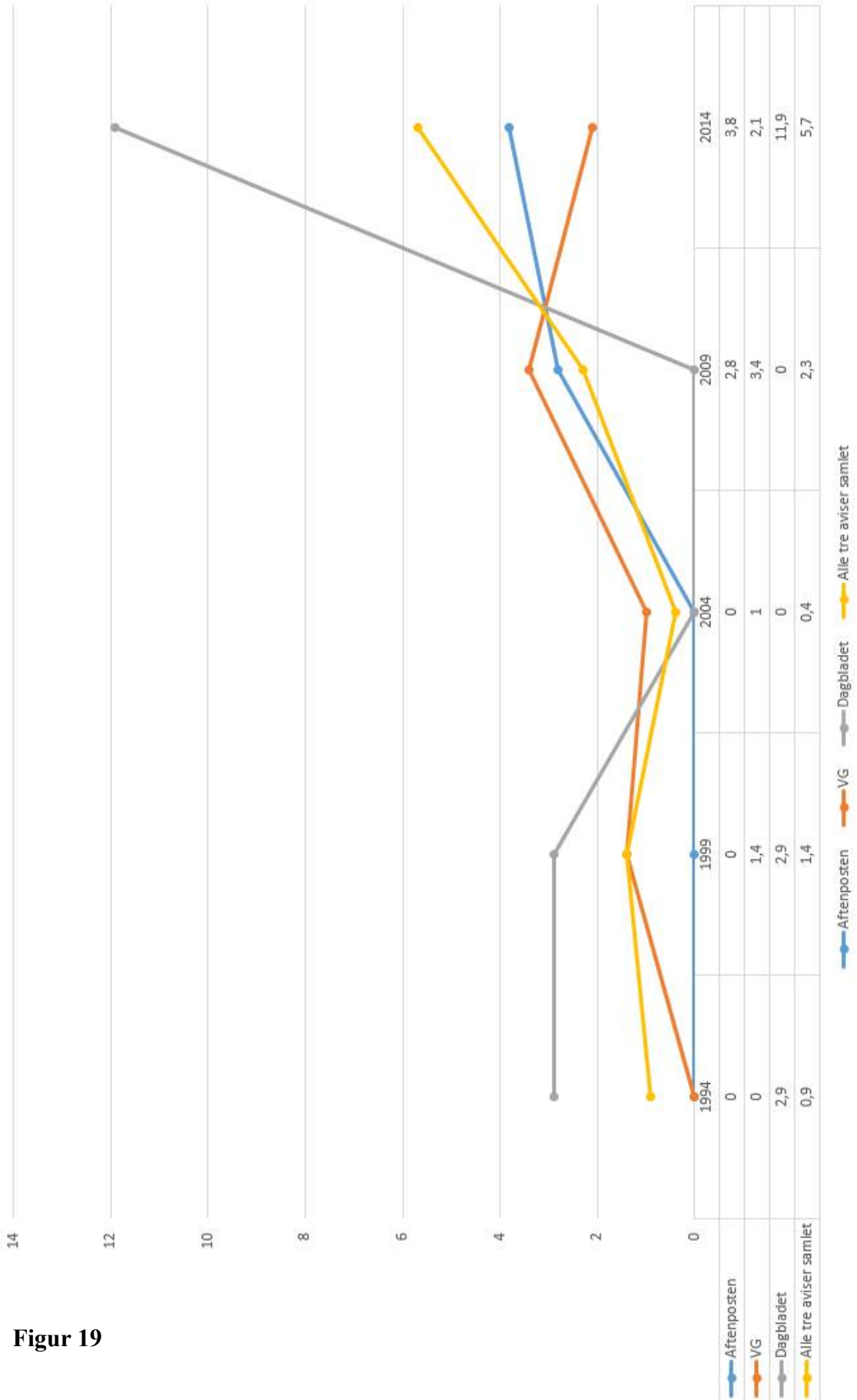
Prosentandel saker med tilknyttet bilde

N=1369

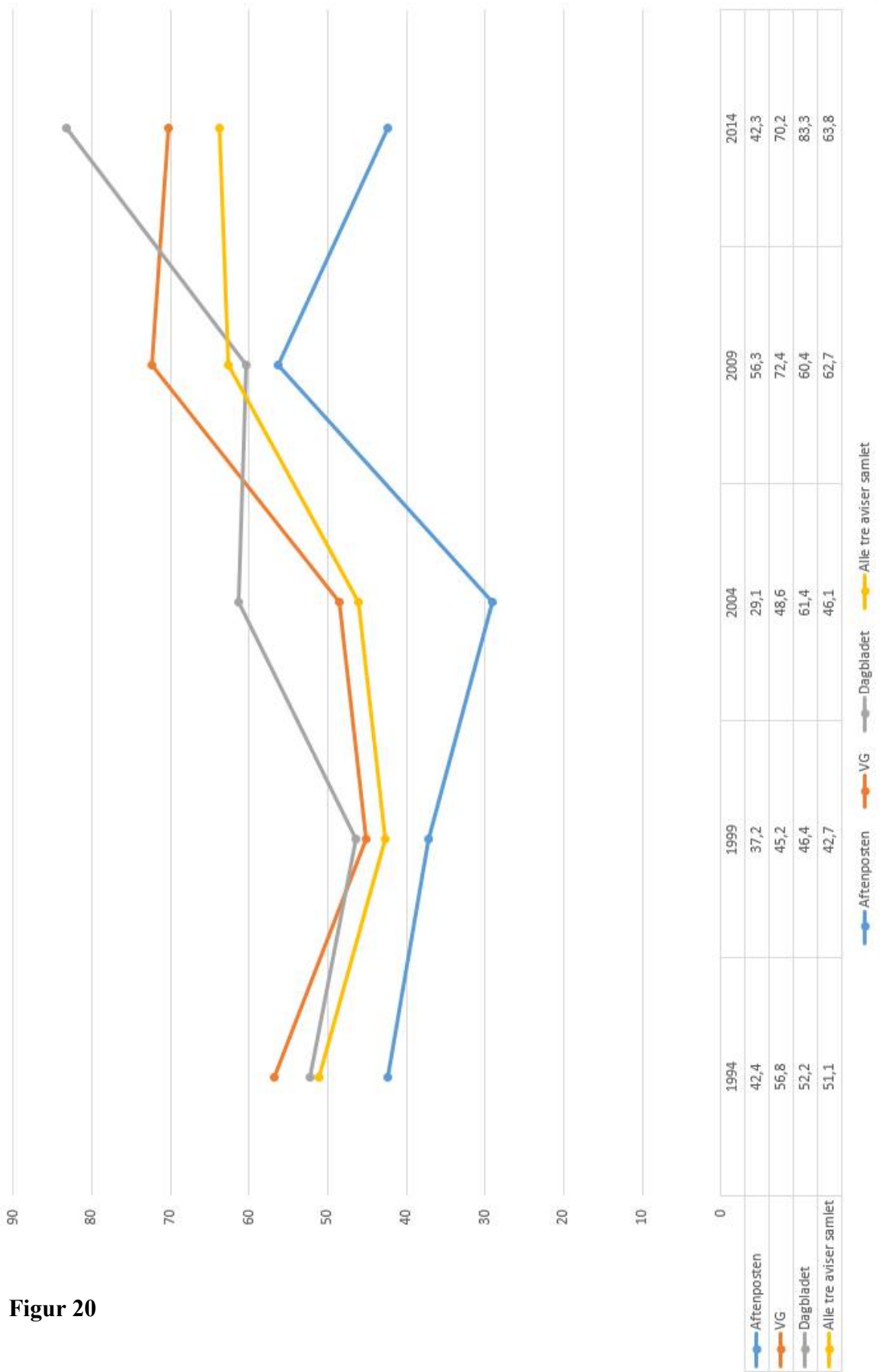
Figur 18

Andel illustrasjonsbilder uten direkte tilknytning til saken
N=1369

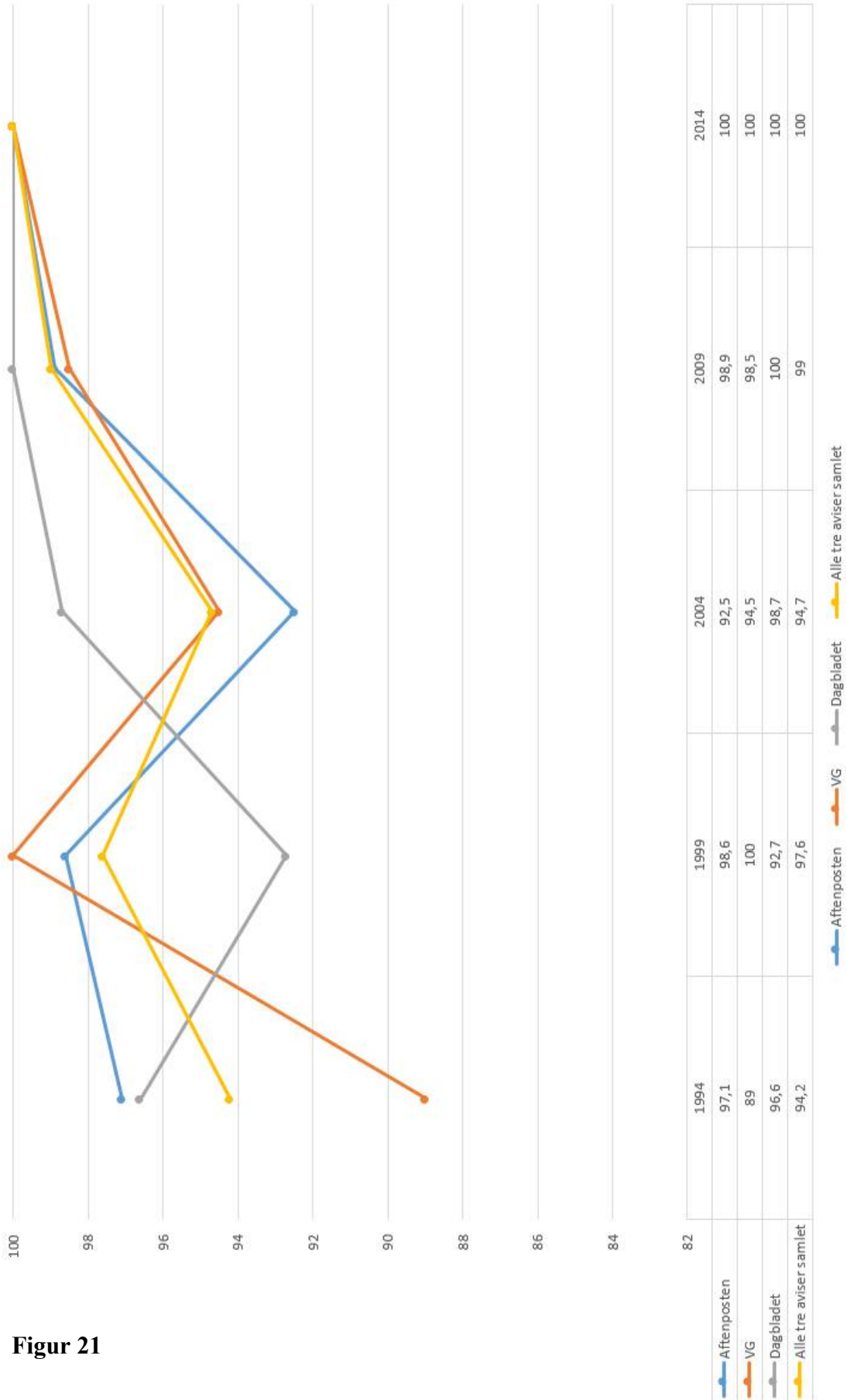
Figur 19

Andelen bilder som dekker tre spalter eller mer i avisen
N=1369

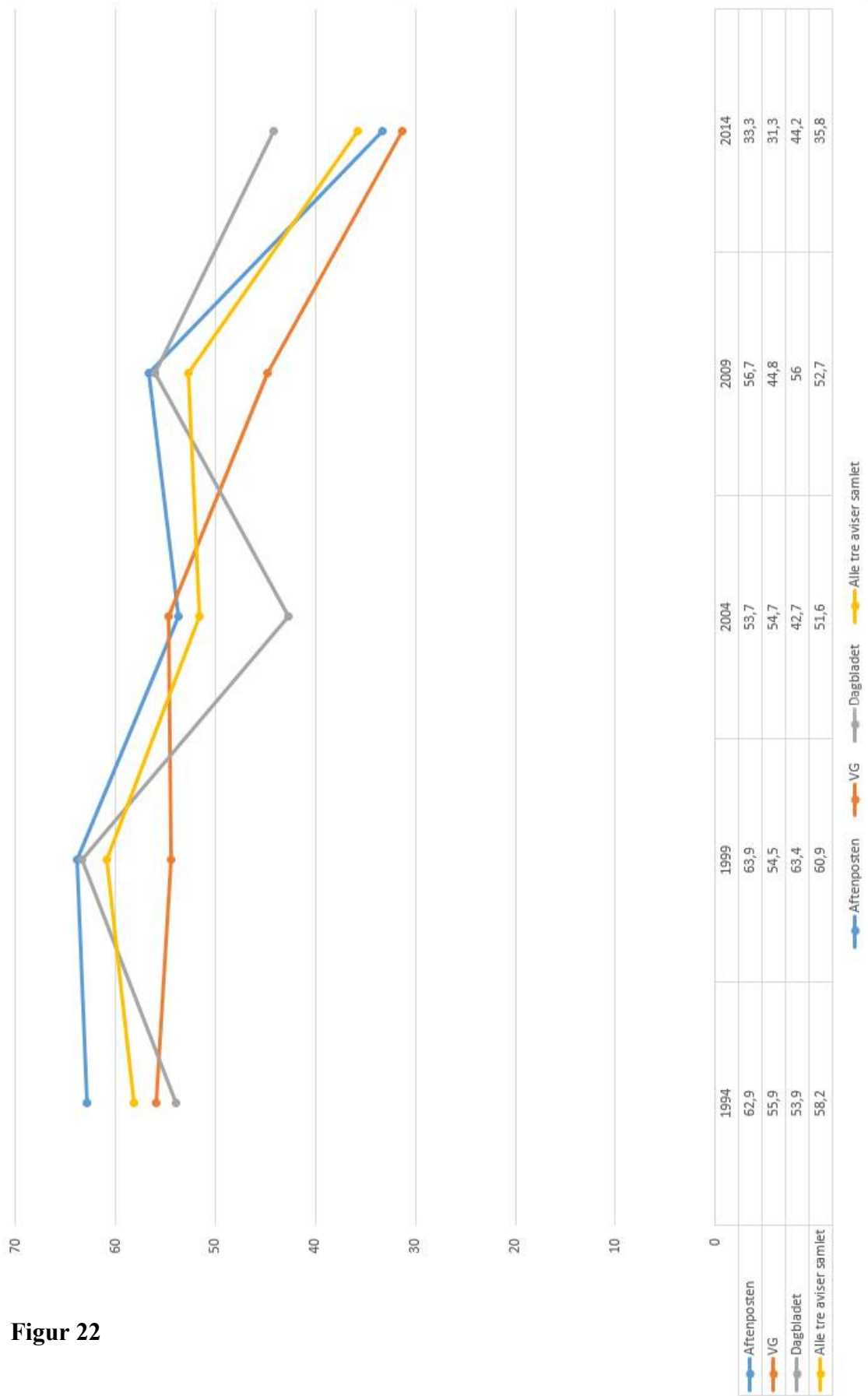
Figur 20

Bruk av byline
N=1369

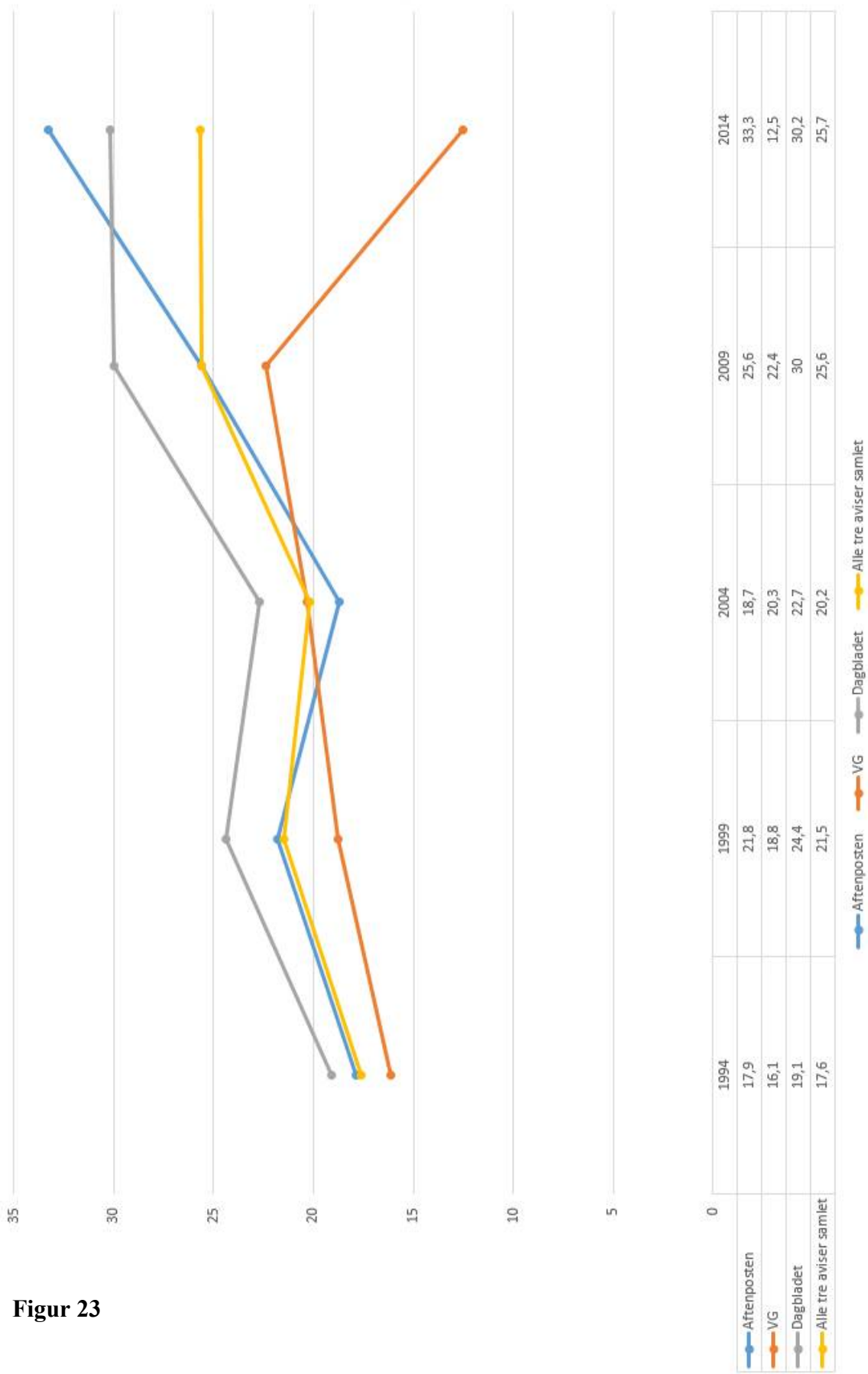
Figur 21

Representasjon av kun menn som kilder
N=1369

Figur 22

"Ikke etnisk norske" kilder
N=1369

Figur 23

Vedlegg 5 – SPSS-tabeller

Nye_Kildegrupper * År_Utgivelse * Avis Crosstabulation

% within År_Utgivelse

Avis			År_Utgivelse					Total
			1994	1999	2004	2009	2014	
Aftenposten	Nye_Kildegrupper	1,00	11,4%	3,4%	4,5%	3,3%	1,8%	5,5%
		2,00	52,1%	52,4%	37,3%	34,4%	31,6%	43,8%
		3,00	10,7%	10,9%	19,4%	23,3%	17,5%	15,5%
		4,00	5,0%	8,8%	4,5%	8,9%	14,0%	7,4%
		5,00	20,7%	24,5%	34,3%	30,0%	35,1%	27,8%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
VG	Nye_Kildegrupper	1,00	5,1%	9,9%	3,1%	6,0%	4,2%	5,6%
		2,00	53,4%	45,5%	55,5%	38,8%	33,3%	48,1%
		3,00	31,4%	20,8%	23,4%	25,4%	39,6%	26,8%
		4,00	2,5%	7,9%	0,8%	11,9%	4,2%	4,8%
		5,00	7,6%	15,8%	17,2%	17,9%	18,8%	14,7%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Dagbladet	Nye_Kildegrupper	1,00	7,9%	2,4%	1,3%	6,0%	4,7%	4,4%
		2,00	52,8%	50,0%	38,7%	38,0%	37,2%	44,8%
		3,00	16,9%	24,4%	26,7%	18,0%	25,6%	22,1%
		4,00	7,9%	3,7%	8,0%	8,0%		5,9%
		5,00	14,6%	19,5%	25,3%	30,0%	32,6%	22,7%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Total	Nye_Kildegrupper	1,00	8,4%	5,2%	3,3%	4,8%	3,4%	5,3%
		2,00	52,7%	49,7%	44,5%	36,7%	33,8%	45,5%
		3,00	19,3%	17,3%	22,6%	22,7%	27,0%	21,0%
		4,00	4,9%	7,3%	3,9%	9,7%	6,8%	6,1%
		5,00	14,7%	20,6%	25,8%	26,1%	29,1%	22,1%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

SPSS-tabell viser utviklingen i kildegrupper basert på kildekvalitet som beskrevet i teksten.

Er journalistens mening synlig? * År_Utgivelse * Avis Crosstabulation

% within År_Utgivelse

Avis			År_Utgivelse					Total
			1994	1999	2004	2009	2014	
Aftenposten	Er journalistens mening synlig?	Nei	62,9%	80,3%	70,9%	74,4%	87,7%	73,6%
		Ja	37,1%	19,7%	29,1%	25,6%	12,3%	26,4%
	Total			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
VG	Er journalistens mening synlig?	Nei	81,4%	92,1%	89,1%	94,0%	91,7%	88,7%
		Ja	18,6%	7,9%	10,9%	6,0%	8,3%	11,3%
	Total			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Dagbladet	Er journalistens mening synlig?	Nei	76,4%	82,9%	82,7%	88,0%	79,1%	81,4%
		Ja	23,6%	17,1%	17,3%	12,0%	20,9%	18,6%
	Total			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Total	Er journalistens mening synlig?	Nei	72,6%	84,5%	80,4%	84,1%	86,5%	80,6%
		Ja	27,4%	15,5%	19,6%	15,9%	13,5%	19,4%
	Total			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

SPSS-tabell viser i hvilken grad journalistens mening er synlig i tekstene.

Kritisk spørsmål? * År_Utgivelse * Avis Crosstabulation

% within År_Utgivelse

Avis			År_Utgivelse					Total
			1994	1999	2004	2009	2014	
Aftenposten	Kritisk spørsmål?	Ja	7,1%	10,2%	15,7%	15,6%	24,6%	13,0%
		Nei	92,9%	89,8%	84,3%	84,4%	75,4%	87,0%
	Total			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
VG	Kritisk spørsmål?	Ja	8,5%	10,9%	7,8%	17,9%	20,8%	11,5%
		Nei	91,5%	89,1%	92,2%	82,1%	79,2%	88,5%
	Total			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Dagbladet	Kritisk spørsmål?	Ja	14,6%	11,0%	17,3%	14,0%	7,0%	13,3%
		Nei	85,4%	89,0%	82,7%	86,0%	93,0%	86,7%
	Total			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Total	Kritisk spørsmål?	Ja	9,5%	10,6%	13,1%	15,9%	18,2%	12,6%
		Nei	90,5%	89,4%	86,9%	84,1%	81,8%	87,4%
	Total			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

SPSS-tabell viser i hvor stor grad kritiske spørsmål er synlige i teksten.

Bilde(r) * År_Utgivelse * Avis Crosstabulation

% within År_Utgivelse

Avis			År_Utgivelse					Total
			1994	1999	2004	2009	2014	
Aftenposten	Bilde(r)	Nei	52,9%	46,9%	41,0%	21,1%	8,8%	39,1%
		Ja	47,1%	53,1%	59,0%	78,9%	91,2%	60,9%
	Total			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
VG	Bilde(r)	Nei	25,4%	27,7%	18,0%	13,4%	2,1%	19,7%
		Ja	74,6%	72,3%	82,0%	86,6%	97,9%	80,3%
	Total			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Dagbladet	Bilde(r)	Nei	22,5%	15,9%	6,7%	4,0%	2,3%	12,1%
		Ja	77,5%	84,1%	93,3%	96,0%	97,7%	87,9%
	Total			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Total	Bilde(r)	Nei	35,7%	33,3%	24,6%	14,5%	4,7%	25,9%
		Ja	64,3%	66,7%	75,4%	85,5%	95,3%	74,1%
	Total			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

SPSS-tabell viser i hvor stor grad det kan knyttes bilde(r) til en nyhetsakk.

Type bilde * År_Utgivelse * Avis Crosstabulation

% within År_Utgivelse

Avis			År_Utgivelse					Total
			1994	1999	2004	2009	2014	
Aftenposten	Type bilde	Illustrasjon uten direkte tilknytning				2,8%	3,8%	1,2%
		Illustrasjon med tilknytning	10,6%	5,1%	2,5%	5,6%	5,8%	5,8%
		Reportasjebilde	48,5%	35,9%	34,2%	33,8%	34,6%	37,3%
		Nyhets- eller portrettbilde	40,9%	59,0%	63,3%	57,7%	55,8%	55,8%
	Total			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
VG	Type bilde	Illustrasjon uten direkte tilknytning		1,4%	1,0%	3,4%	2,1%	1,3%
		Illustrasjon med tilknytning	4,5%	1,4%	6,7%	3,4%	2,1%	4,0%
		Reportasjebilde	63,6%	58,9%	45,7%	56,9%	42,6%	53,9%
		Nyhets- eller portrettbilde	31,8%	38,4%	46,7%	36,2%	53,2%	40,7%
	Total			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Dagbladet	Type bilde	Illustrasjon uten direkte tilknytning	2,9%	2,9%			11,9%	3,0%
		Illustrasjon med tilknytning	4,3%	4,3%	2,9%		4,8%	3,4%
		Reportasjebilde	66,7%	37,7%	41,4%	41,7%	26,2%	44,3%
		Nyhets- eller portrettbilde	26,1%	55,1%	55,7%	58,3%	57,1%	49,3%
	Total			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Total	Type bilde	Illustrasjon uten direkte tilknytning	0,9%	1,4%	0,4%	2,3%	5,7%	1,8%
		Illustrasjon med tilknytning	6,3%	3,6%	4,3%	3,4%	4,3%	4,4%
		Reportasjebilde	60,1%	44,1%	40,9%	43,5%	34,8%	45,4%
		Nyhets- eller portrettbilde	32,7%	50,9%	54,3%	50,8%	55,3%	48,4%
	Total			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

SPSS-tabell viser i hvor stor grad ulike typer bilder og illustrasjoner benyttes i nyhetsaker.

Bildestrørrelse * År_Utgivelse * Avis Crosstabulation

% within År_Utgivelse

Avis			År_Utgivelse					Total
			1994	1999	2004	2009	2014	
Aftenposten	Bildestrørrelse	En spalte eller mindre	7,6%	19,2%	26,6%	9,9%	9,6%	15,3%
		En til to spalter	24,2%	25,6%	25,3%	21,1%	28,8%	24,9%
		to til tre spalter	25,8%	17,9%	19,0%	12,7%	19,2%	18,8%
		Tre spalter eller mer	42,4%	37,2%	29,1%	56,3%	42,3%	41,0%
		Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
VG	Bildestrørrelse	En spalte eller mindre	12,5%	8,2%	12,4%	12,1%	4,3%	10,5%
		En til to spalter	10,2%	19,2%	19,0%	1,7%	14,9%	13,7%
		to til tre spalter	20,5%	27,4%	20,0%	13,8%	10,6%	19,4%
		Tre spalter eller mer	56,8%	45,2%	48,6%	72,4%	70,2%	56,3%
		Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Dagbladet	Bildestrørrelse	En spalte eller mindre	4,3%	15,9%	17,1%	10,4%	2,4%	10,7%
		En til to spalter	18,8%	23,2%	8,6%	12,5%	7,1%	14,8%
		to til tre spalter	24,6%	14,5%	12,9%	16,7%	7,1%	15,8%
		Tre spalter eller mer	52,2%	46,4%	61,4%	60,4%	83,3%	58,7%
		Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Total	Bildestrørrelse	En spalte eller mindre	8,5%	14,5%	18,1%	10,7%	5,7%	12,2%
		En til to spalter	17,0%	22,7%	18,1%	12,4%	17,7%	17,8%
		to til tre spalter	23,3%	20,0%	17,7%	14,1%	12,8%	18,1%
		Tre spalter eller mer	51,1%	42,7%	46,1%	62,7%	63,8%	51,8%
		Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

SPSS-tabell viser i hvor stor grad ulike bildestørrelser benyttes i nyhetssaker.

Byline * År_Utgivelse * Avis Crosstabulation

% within År_Utgivelse

Avis			År_Utgivelse					Total
			1994	1999	2004	2009	2014	
Aftenposten	Byline	Nei	2,9%	1,4%	7,5%	1,1%		3,0%
		Ja	97,1%	98,6%	92,5%	98,9%	100,0%	97,0%
		Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
VG	Byline	Nei	11,0%		5,5%	1,5%		4,5%
		Ja	89,0%	100,0%	94,5%	98,5%	100,0%	95,5%
		Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Dagbladet	Byline	Nei	3,4%	7,3%	1,3%			2,9%
		Ja	96,6%	92,7%	98,7%	100,0%	100,0%	97,1%
		Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Total	Byline	Nei	5,8%	2,4%	5,3%	1,0%		3,5%
		Ja	94,2%	97,6%	94,7%	99,0%	100,0%	96,5%
		Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

SPSS-tabell viser i hvor stor grad journalistene signerer nyhetssaker.

Kjønn * År_Utgivelse * Avis Crosstabulation

% within År_Utgivelse

Avis			År_Utgivelse					Total
			1994	1999	2004	2009	2014	
Aftenposten	Kjønn	Ikke mulig å identifisere kjønn	13,6%	6,1%	9,7%	4,4%	1,8%	8,1%
		Begge kjønn er representert	16,4%	25,2%	31,3%	31,1%	49,1%	27,8%
	Kun menn		62,9%	63,9%	53,7%	56,7%	33,3%	57,0%
	Kun kvinner		7,1%	4,8%	5,2%	7,8%	15,8%	7,0%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
VG	Kjønn	Ikke mulig å identifisere kjønn	16,1%	11,9%	7,8%	7,5%	6,3%	10,6%
		Begge kjønn er representert	21,2%	25,7%	27,3%	44,8%	54,2%	30,7%
	Kun menn		55,9%	54,5%	54,7%	44,8%	31,3%	51,1%
	Kun kvinner		6,8%	7,9%	10,2%	3,0%	8,3%	7,6%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Dagbladet	Kjønn	Ikke mulig å identifisere kjønn	12,4%	8,5%	6,7%		7,0%	7,7%
		Begge kjønn er representert	23,6%	23,2%	44,0%	26,0%	37,2%	30,1%
	Kun menn		53,9%	63,4%	42,7%	56,0%	44,2%	52,8%
	Kun kvinner		10,1%	4,9%	6,7%	18,0%	11,6%	9,4%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Total	Kjønn	Ikke mulig å identifisere kjønn	14,1%	8,5%	8,3%	4,3%	4,7%	8,8%
		Begge kjønn er representert	19,9%	24,8%	32,6%	34,3%	47,3%	29,4%
	Kun menn		58,2%	60,9%	51,6%	52,7%	35,8%	54,0%
	Kun kvinner		7,8%	5,8%	7,4%	8,7%	12,2%	7,8%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

SPSS-tabell viser utvikling i kjønnsbalansen .

Etnisitet * År_Utgivelse * Avis Crosstabulation

% within År_Utgivelse

Avis			År_Utgivelse					Total
			1994	1999	2004	2009	2014	
Aftenposten	Etnisitet	Ikke mulig å identifisere	3,6%	6,1%	8,2%	3,3%	1,8%	5,1%
		Ikke etnisk norsk	17,9%	21,8%	18,7%	25,6%	33,3%	21,8%
		Etnisk norsk	78,6%	72,1%	73,1%	71,1%	64,9%	73,1%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
VG	Etnisitet	Ikke mulig å identifisere	3,4%	11,9%	0,8%	7,5%	6,3%	5,4%
		Ikke etnisk norsk	16,1%	18,8%	20,3%	22,4%	12,5%	18,4%
		Etnisk norsk	80,5%	69,3%	78,9%	70,1%	81,3%	76,2%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Dagbladet	Etnisitet	Ikke mulig å identifisere	7,9%	2,4%	1,3%		2,3%	3,2%
		Ikke etnisk norsk	19,1%	24,4%	22,7%	30,0%	30,2%	24,2%
		Etnisk norsk	73,0%	73,2%	76,0%	70,0%	67,4%	72,6%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Total	Etnisitet	Ikke mulig å identifisere	4,6%	7,0%	3,9%	3,9%	3,4%	4,7%
		Ikke etnisk norsk	17,6%	21,5%	20,2%	25,6%	25,7%	21,3%
		Etnisk norsk	77,8%	71,5%	76,0%	70,5%	70,9%	74,0%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

SPSS-tabell viser utviklingen i bruk av "ikke etnisk norske" som kilder.

